

Melita Aleksa Varga

POSLOVICE U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU

Od paremiološkog minimuma do optimuma

*Bogz muke nema nuke.
Bogje ikad, nego nikad,
Bogje ista, nego ništa.
Bogje sprijeciti, nego ljeciti.
Čist ocean, dugi putar.
Dobar glas daleko se čuje
Gdje ima dima ima i vatra.*

*Ispeci, pa reci.
Jabuka ne pada daleko od stabla.
Kakav otac, takav sin.
Kolko ljudi, toliko cudje.
Kov nije voda.
Kudj paklo, da paklo.
Mi o vaku, a vuk na vjatu.*

*Stjepan - spasićen.
Svakog gosta tri dana dosta.
Sve se može kad, se hoće.
Sve se vjeća sve se plaća.
Tih voda paroga dora.
Tko kupuje što mu ne treba prodati će što
mu treba.
Tko ne vježba, ne profitira.
Tko nema u glavi, ima u nogama.*

Melita Aleksa Varga

POSLOVICE U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU
Od paremiološkog minimuma do optimuma

Nakladnik

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet

Za nakladnika

prof. dr. sc. Ivan Trojan

Recenzenti

prof. dr. sc. Maslina Ljubičić
izv. prof. dr. sc. Davor Nikolić

Lektura

izv. prof. dr. sc. Maja Glušac

Korektura

izv. prof. dr. sc. Melita Aleksa Varga
Borna Petrović

Grafička priprema

izv. prof. dr. sc. Melita Aleksa Varga

Fotografija na naslovnici

© Vanessa Varga

© Autor i Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenoga dopuštenja.

ISBN 978-953-314-287-6 (e-izdanje)

ISBN 978-953-314-286-9 (tiskano izdanje)

Melita Aleksa Varga

POSLOVICE U SUVREMENOM
HRVATSKOM JEZIKU

Od paremiološkog minimuma do optimuma

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Osijek, 2026.

Predgovor

Svaka knjiga, iako nosi ime autora, plod je dugotrajnih dijaloga, zajedničkih kava i nesebične podrške onih koji vjeruju u ideju i prije nego što ona dobije svoje prve obrise. Ova je monografija nastajala na razmeđu digitalne tehnologije i ljudske suradnje, a njezin nastanak ne bi bio moguć bez dragocjenih ljudi koji su me na tom putu pratili.

On je započeo sudjelovanjem na prvom kongresu Međunarodne udruge paremiologa (AIP-IAP) u Taviri, Portugal, 2007. godine. Moju prvu, najdublju i vječnu zahvalnost stoga zaslužuju dr. sc. Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt, prof. dr. sc. Wolfgang Mieder i prof. dr. sc. Aderemi Raji-Oyelade. Hriszta, Wolfgang i Remi, hvala vam što ste me uveli u čudesan svijet paremiologije i što ste mi u njemu ostali bezrezervna i bezuvjetna podrška, osobe na koje mogu računati u bilo koje doba dana. Da nije bilo vašeg poticaja i svesrdne pomoći, ova istraživačka staza vjerojatno bi ostala neotkrivena. Vaše mentorstvo i vjera u moj rad temelj su na kojem je izgrađena ova knjiga.

Posebnu zahvalnost dugujem i izv. prof. dr. sc. Kristini Feldvari, koja je, unatoč vlastitim brojnim obvezama, nesebično pokrenula rad na Portalu hrvatskih poslovice i tezaurusu hrvatskih poslovice, unoseći u njega stručnost i energiju. Hvala i Filozofskom fakultetu u Osijeku na financijskoj potpori našim projektima, konferencijama, stručnim usavršavanjima i izlaganjima. Posebnu i veliku zahvalu zaslužuju Borna Petrović, za onu rijetku vrstu pouzdanosti i spremnosti pomoći čim se ukaže potreba, dr. sc. Ana Keglević Blažević i dr. sc. Snježana Babić za sve sate i dane koje su provele unoseći podatke iz upitnika u digitalni oblik.

Moj znanstveni put bio bi mnogo siromašniji bez dragocjenih kolega. Hvala izv. prof. dr. sc. Davoru Nikoliću i prof. dr. sc. Maslini Ljubičić na recenzentskim komentarima te dr. sc. Mateju Metercu na svim poticajima, žustrim raspravama, ogromnoj podršci i motivaciji. Naše su diskusije izbrusile mnoge teze u ovoj knjizi. Izv. prof. dr. sc. Draženki Molnar hvala na svim kavama, smijehu i dubokim znanstvenim raspravama. Prof. dr. sc. Leonardu Ponu zahvaljujem na nezaboravnim ponedjeljcima, humoru koji je svaku akademsku prepreku činio lakšom, putovanjima i debatama, na osloncu kada mi je trebalo. Veliko hvala i prof. dr. sc. Mihaeli Matešić i prof. dr. sc. Magdaleni Nigoević, mojim najvjernijim pratiteljicama na izlaganjima. Hvala vam na žustrim raspravama i na tome što ste uvijek bile tu, u prvim redovima, dajući mi vjetar u leđa.

Poseban, „vječni naklon“ dugujem kolegama iz nastavničkih grupa Školska zbornica i Nastavnici organizirano. Bez vašeg truda, detaljnog i vrijednog ispunjavanja upitnika ova knjiga jednostavno ne bi postojala. Vi ste ovoj znanstvenoj priči dali njezino stvarno, empirijsko srce. Naposljetku, hvala mojoj obitelji i prijateljima. Vaše bodrenje bilo je tiha snaga koja me vodila do cilja.

Ovu knjigu posvećujem Vanessi i Aaronu jer poslovice nisu samo riječi, one su putokazi koji nas vode.

Osijek, siječanj 2026.

Sadržaj

1. Pojmovno-teorijsko polazište.....	9
1.1. Frazeologija, folkloristika i paremiologija.....	9
1.2. Poslovice i srodni izrazi	12
1.3. Inačice poslovice.....	16
1.4. Paremiološka istraživanja.....	17
1.4.1. Paremiologija i (primijenjena) lingvistika	18
1.4.2. Poslovice i antiposlovice u književnosti i medijima	22
1.4.3. Suvremena paremiološka istraživanja u Hrvatskoj.....	23
1.5. Paremiografija.....	25
1.5.1. Doprinos Grigorija Lvoviča Permjakova i Mattija Kuusija suvremenoj paremiologiji i paremiografiji	25
1.5.2. Hrvatska paremiografija.....	34
1.5.3. Portal hrvatskih poslovice	36
2. Paremiološki minimum i optimum	40
3. Empirijska istraživanja	46
3.1. Izbor poslovice i metodologija	47
3.2. Instrumenti.....	54
3.3. Ispitanici.....	56
3.4. Rezultati.....	61
3.4.1. Opće i individualno poznavanje hrvatskih poslovice.....	61
3.4.1.1. Analiza upitnika s djelomičnom prezentacijom poslovice.....	62
3.4.1.2. Analiza mrežnog upitnika	68
3.4.1.3. Zaključno o individualnom i općem poznavanju poslovice.....	70
3.4.2. Stupanj poznatosti hrvatskih poslovice.....	71
3.4.3. Analiza inačica hrvatskih poslovice	88
3.4.3.1. Analiza inačica iz terenskih istraživanja	88
3.4.3.2. Analiza inačica iz mrežnog upitnika	96
3.4.3.3. Analiza inačica u hrvatskim korpusima.....	99
4. Hrvatski paremiološki minimum i optimum.....	103
4.1. Paremiološki minimum hrvatskog jezika	103
4.2. Paremiološki optimum hrvatskog jezika.....	106
4.3. Rubni paremiološki minimum.....	121
5. Implementacija hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma.....	124
6. Zaključna promišljanja	126
Literatura.....	127
Prilozi.....	136
Popis tablica i slika	180

1. Pojmovno-teorijsko polazište

Paremiologija je znanost koja sustavno istražuje i proučava paremije, odnosno poslovice i srodne izraze poput izreka, aforizma, velerizama, antiposlovica itd., njihove zbirke i funkcioniranje u jeziku i kulturi, njihov nastanak i promjene. Sama riječ *paremiologija* potječe od grčke riječi *paroimía*, koja znači 'mudrost', i sufiksoida *-logia*, koja znači 'učenje'. Nalazi se na sjecištu nekoliko znanstvenih disciplina, lingvistike, sociologije, psihologije, etnologije, kulturologije i folkloristike. Lingvističkim analizama proučava se struktura, sintaksa i semantika te kognitivni aspekti paremija, sociološkim analizama proučavaju se društvene funkcije, dok etnologija, folkloristika i kulturologija proučavaju paremije kao dio usmene tradicije i kulturnog identiteta, odnosno kulturne baštine jednog naroda.

1.1. Frazeologija, folkloristika i paremiologija

Postoji mnogo definicija paremiologije, no svaka od njih ističe interdisciplinarni pristup i empirijske metode istraživanja, a tematski pokriva tipologiju i status paremija, njihove društvene i kulturne funkcije, njihovu kognitivnu i pragmatičku primjenu te korpusnu odnosno leksikografsku dokumentaciju ili paremiografiju. Iako je u početku bila dijelom folkloristike i frazeologije, danas je paremiologija samostalna znanstvena disciplina koja je nastala na dugoj tradiciji prikupljanja i interpretacije narodne baštine te je neodvojiva od paremiografije, druge strane iste kovanice.

Prvi teorijski okvir za razlikovanje paremiologije od frazeologije i folkloristike dao je Grigorij Lvovič Permjakov 1988. godine u svome djelu *Osnovy strukturnoy paremiologii* [Osnove strukturne paremiologije]. Permjakov je prvi put sustavno opisao kako se paremiologija razlikuje od susjednih disciplina, frazeologije i folkloristike. Njegov doprinos leži u shvaćanju paremiologije kao proučavanja diskretne „paremiološke razine“ jezika, što je predstavljalo temeljni odmak od tradicionalnih pristupa koji su poslovice, izreke i srodne oblike tretirali ili kao složene frazeološke jedinice ili jednostavno kao jedan žanr među mnogima unutar usmenih žanrova folkloru. Prema Permjakovu (1988) paremije su složeni znakovi ili kombinacije znakova koji postoje u živome govornom jeziku i književnosti te djeluju kao znakovi situacija. Ta je definicija ključna iz nekoliko razloga. Prvo, ona naglašava dvostruku prirodu paremija kao jezičnih jedinica

(znakova unutar jezičnog sustava) i kulturnih artefakata (modela tipičnih životnih situacija). Drugo, ističe njihovu funkcionalnu specifičnost: paremije su specijalizirane za označavanje ne samo objekata ili koncepata, već cijelih situacijskih kompleksa i logičkih odnosa. Treće, on uspostavlja njihovu pragmatičnu dimenziju jer navodi da paremije služe posebnim komunikacijskim ciljevima koji ih razlikuju od drugih jezičnih i folklornih oblika. Paremiološka razina, u Permjakovljevu okviru, obuhvaća različite vrste narodnih izreka koje karakterizira sposobnost modeliranja tipičnih životnih situacija dok istovremeno funkcioniraju i kao jezični znakovi.

Nasuprot paremiologiji Permjakov frazeologiju definira kao disciplinu koja se bavi frazeološkim jedinicama, odnosno kombinacijama riječi koje funkcioniraju kao komponente unutar rečenica, a ne kao potpuni komunikacijski akti. Frazeološke jedinice služe kao gradivni blokovi unutar većih tekstualnih struktura. Primjerice, frazeološka jedinica poput *otegnuti papke* funkcionira kao glagolska fraza unutar rečenice, ali ne može samostalno stajati kao potpuni komunikacijski akt koji modelira situaciju. Ona imenuje koncept ili radnju, ali ne modelira logičke odnose između elemenata jedne tipične životne situacije. Frazeološke su jedinice uvijek manje od potpunih rečenica, što ih razlikuje od paremija, potpunih rečenica ili čak višerečeničnih struktura.

Folkloristika, u Permjakovljevoj shemi, obuhvaća proučavanje folkloru u širem smislu, uključujući basne, legende, bajke, epsku poeziju i različite druge tradicionalne narativne i ekspresivne žanrove. Paremije, zbog svoje tekstualne prirode i samostalnog značenja, pripadaju području folklorističkih studija, međutim folkloristika povijesno nije imala teorijske i metodološke alate potrebne za analizu njihovih jedinstvenih strukturnih svojstava. Tradicionalni folkloristički pristupi naglašavali su genetske odnose (podrijetlo i povijesni razvoj), obrasce geografske distribucije i tematski sadržaj paremija (Permjakov 1988).

Jedna od Permjakovljevih najznačajnijih teorijskih inovacija jest njegov hijerarhijski model jezičnih razina koji razlikuje leksičku razinu (riječi), frazeološku razinu (frazeološke jedinice) i paremiološku razinu (paremije). Na leksičkoj razini riječi služe kao primarne jedinice u jeziku od kojih se konstruiraju složenije jezične strukture. Frazeološka razina uvodi stabilne višerječne kombinacije čija značenja nisu predvidljiva iz značenja njihovih sastavnih riječi. Paremiološka razina, međutim, predstavlja kvalitativni skok jer paremije nisu samo jedinice imenovanja već jedinice modeliranja, one predstavljaju tipične životne situacije, kodiraju kulturnu mudrost i izražavaju logičke odnose (Permjakov 1988). Tablica 1 predstavlja Permjakovljevu shemu područja i disciplina te tipova klišeja koje one proučavaju.

Tablica 1. Permjakovljeva shema (1988: 22 prema Meterc 2017: 28)

PODRUČJE	leksikologija u širem smislu		paremiologija		folklor									
	uža leksikologija	frazеologija u širem smislu		nadrećeni paremijski oblici koje izgovara jedna osoba						nadrećeni paremijski oblici koje izgovara više osoba	basne i šale	kumulativne bajke	drugi pripovjedni folklorni oblici	složene (dvo- i višedjelne) ćarobne bajke
		uža frazeologija	paremije u obliku nezavršениh rećenica											
TIP KLIŠEJA	rjeći	frazеološke jedinice	paremije u obliku nezavršениh rećenica	paremije u obliku završениh rećenica	nadrećeni paremijski oblici koje izgovara jedna osoba	nadrećeni paremijski oblici koje izgovara više osoba	basne i šale	kumulativne bajke	drugi pripovjedni folklorni oblici	složene (dvo- i višedjelne) ćarobne bajke				
DISCIPLINA	jezikoslovlje				folkloristika									

U nastavku ovoga poglavlja pokrit će se temeljni koncepti i paremiološka odnosno paremiografska terminologija koja će se koristiti u ovoj knjizi, dok je prikaz suvremenih paremioloških istraživanja u Hrvatskoj i svijetu sadržan u drugom poglavlju ove monografije.

1.2. Poslovice i srodni izrazi

U hrvatskom se jeziku tijekom povijesti podrijetlom poslovica bavio Josip Kekez (6. kolovoza 1937. – 6. ožujka 2003.), hrvatski filolog, povjesničar i teoretičar književnosti, profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njegovi su istraživački interesi prije svega bili usmjereni na usmenu predaju i hrvatsku usmenu kulturu, kao i na odnos između usmene i pisane književnosti. Bio je među znanstvenicima zaslužnima za ustaljivanje termina *usmena književnost* umjesto termina *narodna književnost*, a posebno se bavio proučavanjem *poslovica i bugarščica*¹. Kekez je u razdoblju od 1984. do 1996. objavio nekoliko važnih radova iz hrvatske paremiologije, među kojima su:

Kekez, Josip. *Poslovice i njima srodni oblici*. Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1984.

Kekez, Josip. Svaki je kamen da se kuća gradi. Hrvatske poslovice sakupljene u naše dane po književnim i jezikoslovnim djelima nastalima od 12. do 19. stoljeća. Izdavački centar „Revija“, Osijek, 1986., 1990.

Kekez, Josip (ur.). *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. SHK, MH, Zagreb, 1996.

U predgovor je svojoj zbirci poslovica Kekez (1990) uvrstio svoj rad iz 1984. godine o poslovicama i srodnim oblicima, koji pruža vrijedan uvid u terminološki i metodološki razvoj hrvatske paremiologije. Popis literature pokazuje da je bio usklađen s tadašnjim međunarodnim paremiološkim kretanjima jer navodi autore kao što su Andre Jolles (*Einfache Formen*, 1958.), Matti Kuusi (*Towards an International Type-System of Proverbs*), G. L. Permjakov (*Ot pogovori do skazi*), Archer Taylor (*The Proverb*) te *Proverbium*, bilten za paremiološka istraživanja².

Iako se danas poslovice nazivaju riječju *poslovica*, koja je u hrvatski jezik došla preko ruskog jezika, u ranijim su stoljećima, međutim, postojali i drugi nazivi, koji

¹ Bugarščice (bugarštice) oblik su epske i baladne usmene poezije koji je bio raširen među južnim Slavenima, osobito u Dalmaciji i Boki Kotorskoj od 15. do 18. stoljeća. Pjevale su se u dugim stihovima, najčešće od petnaest i šesnaest slogova, s cezurama iza sedmog odnosno osmog sloga.

² Kekez (1990) navodi da je *Proverbium*, koji se objavljuje u Helsinkiju od 1965., najpoznatiji međunarodni časopis posvećen paremiologiji i paremiografiji. Posebno ističe njegova najsposobnijeg urednika Mattija Kuusija, koji je sistematizirao i kategorizirao međunarodnu paremiološku građu, zajedno sa svojim prethodnicima Kaarleom Krohnom i Anttijem Aarneom.

su se tijekom razvoja hrvatskoga standardnog jezika prihvaćali ili zaboravljali. Budući da se latinski kao službeni jezik Crkve i Sabora koristio sve do 1847. godine, djela iz ranijih stoljeća napisana su latinskim jezikom i latinskim terminima za označavanje poslovice. Prvi takav termin bio je *dicteria*, koji se pojavljuje u 15. stoljeću u djelima Jurja Šišgorića, zatim *adagium*, *adagia* kod Stjepana Beneše. Najčešći je bio termin *proverbium*, iz kojeg je kasnije nastao pridjev *proverbijalan*, korišten i u kasnijim hrvatskim djelima. Hrvatski književnik 17. stoljeća Fran Krsto Frankopan poslovice naziva *sentencijama* (Kekez 1990: 10). Drugi pokušaji imenovanja poslovice kroz povijest uključuju termin *gnoma*, riječ grčkog podrijetla, iz koje proizlaze pridjevi *gnomski* te naziv za zbirke poslovice *gnomologij* (Kekez 1990: 11). U 17. i 18. stoljeću bosanski franjevci preveli su na hrvatski oko 600 biblijskih poslovice iz Salomonove zbirke te su ih nazvali *prirječjima* (*pri* – prijedlog „uz“, *rječje* – „riječi“) (Kekez 1990: 6). Taj se naziv javlja u mnogim dijalektnim oblicima – *priričje*, *prirečje*, *pririč*, *priričak*, *proričje* – a kako ističe Kekez (1990: 8), riječ je o prijevodu latinskoga *proverbium*. Inačica *pririč* pojavljuje se u 18. stoljeću u djelima Pavla Rittera Vitezovića (1703 u Kekez 1990) i franjevca Ivana Ančića, koji s osobitom naklonošću poslovice naziva *priričcima*. Raspravljajući o odnosu latinskih i hrvatskih izraza za poslovice, Kekez (1990: 7) pojašnjava:

U usmenoj kulturi poslovice se nazivala *riječ*, isti leksički korijen sadrži i latinski termin *proverbium* (*pro-verbium*), ali kad naša stručna literatura taj kalk s vremenom prevodi, on nikada ne postaje nacionalno svojstvo. Ista se etimološka povezanost nalazi u terminu *poslovice*, koji nam je došao preko ruskog jezika, a u osnovi ima leksem *slovo* – u značenju *riječ*.

Suvremeni izraz *poslovice* u uporabi je od 19. stoljeća i preuzet je iz ruskog jezika posredovanjem Vuka Stefanovića Karadžića te njegovih prethodnika Zaharije Stefanovića Orfelina, Jovana Muškatirovića, Dositeja Obradovića, Joakima Stullija i Pavla Rittera Vitezovića (usp. Kekez 1990). Sve do 1836. godine izraz *priričje* bio je gotovo ekskluzivan termin, što se vidi i na primjeru književnog tjednika *Danica ilirska*³ koji je do 1836. godine koristio isključivo naziv *prirečje* za poslovice, dok se od 1836. godine pojavljuju oba izraza, i *priričje* i *poslovice*. U 20. su stoljeću prema Kekezu (1990: 11) prihvaćeni i međunarodni termini *paremiologija*, *paremiografija* i *paremiolog*.

³ *Danica ilirska* bila je središnje glasilo hrvatskoga narodnog preporoda, koje je širilo ideje ilirizma i pridonijelo afirmaciji štokavskog narječja kao standardnog oblika hrvatskog jezika. Izdavala se kao prilog *Novinama horvatzkim* te je nosila različite nazive: *Danicza horvatzka*, *slavonzka y dalmatinzka* ili jednostavno *Danica*. Zanimljivo je da je svaki broj objavljivao barem jednu poslovicu.

Postoji mnogo definicija poslovice, no do danas ne postoji jedna jedinstvena definicija koja bi obuhvatila sve poslovice (Norrick 2015) i sve discipline koje obuhvaća paremiologija. Iz perspektive folkloristike poslovice se promatraju kao jedinice folkloru uz ostale oblike usmene književnosti, dok se one u jezikoslovlju nalaze na razmeđi leksema, rečenice, kolokacije, teksta i citata. U svojim radovima Kekez pokušava dati vlastitu definiciju poslovice, navodeći da su „poslovice najmanji oblici, takozvani najjednostavniji oblici, minijature ili mikroskupine u odnosu langue–parole; poslovica je parole, kao i svaki drugi oblik usmenog iskaza“ (Kekez 1990: 5).

Prema Norricku pak, da bi se jedna frazeološka jedinica smatrala poslovicom, ona treba ispunjavati nekoliko kriterija:

- *samodostatnost*: Poslovica se uvijek smatra samostalnom jedinicom koja se u tekstovima uvijek pojavljuje u istom, neproširenom obliku.
- *tradicionalnost*: Poslovica se dugo upotrebljava u jednoj zajednici.
- *didaktička funkcija*: Poslovica naznačuje preporučenu normu ponašanja, ali nam daje i implicitnu procjenu određene situacije.
- *nepromjenjivost oblika*: Poslovica ima relativno nepromijenjeni oblik, koji daje prostora varijacijama i promjenama do razine koja omogućuje prepoznavanje u govornom ili pisanom diskursu.
- *poetske značajke*: Poslovicu odlikuje idiomatičnost, metaforičnost, ritam, rima, aliteracija, elipsa i paralelizam.
- *ostale značajke*: U poslovicama možemo pronaći polisemiju, igru riječi, hiperbolu, ironiju, tautologiju i paradoks (prema Norrick 2015).

Jednu od najsveobuhvatnijih definicija poslovice daje Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt (2010: 25) koja ih smatra relativno kratkim rečenicama koje često počivaju na određenim sintaktičkim modelima, koriste različite stilske figure i svoje tvrdnje uglavnom izražavaju u metaforičnom obliku. One izražavaju životne mudrosti, pravila i shvaćanja, a danas, za razliku od ranijih vremena, uz svoju dominantnu didaktičku funkciju ispunjavaju i brojne pragmatičke funkcije. Poslovice su unutar jezične odnosno kulturne zajednice općenito poznate, ali se ne smatraju apsolutnim istinama. One nastaju tako što ih jedan govornik izrekne, ali tek kad ih prihvati određena društvena skupina i usvoji te opetovano upotrebljava, pojedinačni se iskaz pretvara u poslovicu.

Wolfgang Mieder (2015) u svome radu detaljno opisuje faze tog procesa. Prvo se naime pojavljuje konkretna, situacijski vezana formulacija, koja se preko

ponovne uporabe, tipizacije situacije i semantičkog „odvajanja“ od prvotnog konteksta razvija do općeg, univerzalnog „pravila“ ili životne mudrosti. Neki znanstvenici takve formulacije nazivaju pseudoposlovicama. Da bi jedna takva pseudoposlovica postala prava poslovica, osim gore navedenih značajki, potrebno je:

- *prihvatanje i ponavljanje*: Pseudoposlovica postaje prava poslovica tek kada je zajednica prihvati i ponavlja. Taj proces naziva se proverbijalizacija i uključuje preuzimanje izjave od nekoga, male izmjene u formulaciji da bi se naposljetku postigla standardna formulacija.
- *učestalost i tradicionalnost*: Izjava mora biti prihvaćena u usmenoj i pisanoj komunikaciji s dovoljnom učestalošću i širenjem. Dok se suvremene poslovice mogu brzo širiti preko masovnih medija, njihova dugoročna održivost i postojanje tradicijom određuju njihov konačni status (prema Mieder 2015).

U okviru ove monografije razlikuje se poslovica od njoj srodnih izraza, odnosno poslovične fraze (engl. *proverbial phrase*), poslovične usporedbe (engl. *proverbial simile*), frazema, maksime, klišeja, slogana, aforizama, binoma, velerizama (engl. *wellerism*) i krilatica (engl. *winged words*), iako terminološke granice nisu uvijek jasne. U nastavku ćemo se kratko osvrnuti na neke od tih izraza kako bismo ih što lakše mogli razlikovati od poslovice.

Poslovična fraza vrsta je idiomatskog izraza koji potječe od poznate poslovice ili aludira na poslovicu, ali za razliku od poslovice, koja je cijela rečenica s navedenim značajkama, poslovična je fraza obično samo njezin dio ili izraz koji prenosi poslovičnu mudrost te se prilagođava rečenici. Primjerice poslovičnu frazu *nekome je upala sjekira u med* u svakodnevnom govoru koristimo u rečenicama *Upala mu je sjekira u med*. ili *Pala joj je sjekira u med*.

Poslovična usporedba u paremiologiji zapravo je frazem u jezikoslovlju u kojem se pojavljuju leksemi *kao* ili *poput* za uspoređivanje dviju stvari. Te su usporedbe postale ustaljeni izrazi u jeziku.

Velerizam je paremiološka vrsta koja se sastoji od vrlo kratke izjave (poslovice ili drugoga kratkog citata) koju slijedi označavanje govornika kojem se izjava pripisuje (često je to stara žena ili đavao) i naposljetku opis radnje ili situacije u kojoj govornik izgovara navedenu izjavu. Sažeti oblik velerizma bio bi

„[izjava]“, rekao je [netko], [u situaciji]

Velerizmu je obično cilj postizanje humora, a sam naziv potječe od književnog lika Sama Wellera iz romana Charlesa Dickensa *Pickwickovi spisi* [*Pickwick Papers*].

Primjer velerizma bio bi

„Bolje ikad nego nikad“, rekao je student dok je predavao diplomski rad s pet godina zakašnjenja.

Krilatica je izraz, rečenica ili citat koji potječe od poznatog autora ili iz poznatoga književnog djela, a koji je ušao u opću uporabu i postao dio svakodnevnoga govora bez navođenja autora. Krilatice imaju paremiološke značajke, sam izraz potječe iz Homerove *Ilijade* i *Odiseje*, gdje se pojavljuje sintagma „ἔπειτα πτερόεντα“ (*epea pteroenta* – krilate riječi) u značenju riječi koje „lete“ od govornika do slušatelja, kao da imaju krila. Vjerojatno je najpoznatija krilatica danas *Vrijeme je novac* koju je prvi put napisao Benjamin Franklin 1748. godine u svome tekstu *Advice to a Young Tradesman*.

1.3. Inačice poslovice

Kada govorimo o inačicama poslovice u okviru ove monografije, govorimo o inačicama koje se koriste u jezičnim istraživanjima. Prilikom analize upitnika odnosno zapisa poslovice unutar nekog istraživanja razlikujemo četiri stupnja modifikacija koje su uspostavili Chlosta i Grzybek (usp. Chlosta i Grzybek 2005 i 2015; Grzybek 2012). U tome se sustavu polazi od tzv. nulte modifikacije ili nulte varijante poslovice, koja je ujedno i „očekivani“ oblik („nulta varijanta“ ili 0V), kao što se vidi u Tablici 2, u kojoj se nalaze primjeri iz Aleksa Varga (2023b). Nakon toga je sljedeći stupanj modifikacija prvoga stupnja poslovice, primjerice izostavljanje pojedinih riječi koje nisu ključne za razumijevanje, a tu ubrajamo i pravopisne ili morfološke inačice poslovice, ali i neke leksičke ili sintaktičke inačice koje nisu varijacija drugog stupnja. Modifikacija je drugog stupnja skraćivanje ili produljenje nulte varijante, a obuhvaća sve leksičke inačice osim sinonimije. Modifikacija trećeg stupnja označava velike izmjene, u nekim slučajevima može se raditi čak o sasvim drugoj poslovi ili rečenici koja uopće nije poslovice (Grzybek 2012: 149–150).

Tablica 2. Inačice poslovice

Nulta varijanta 0V	Modifikacija prvog stupnja (M1)	Modifikacija drugog stupnja (M2)	Modifikacija trećeg stupnja (M3)
Nije zlato sve što sja.	Nije zlato sve što sija.		
Slika govori više od riječi.		Slika govori više od tisuću riječi.	Slika govori tisuću riječi.

Neke modifikacije drugog stupnja smatraju se antiposlovicama. Pojam *antiposlovica* prvi su uveli Wolfgang Mieder i Lutz Rörich (Rörich i Mieder 1977), a njime podrazumijevaju varijaciju tradicionalne poslovice koja mijenja njezino izvorno značenje ili kontekst često radi humorističnog ili kritičkog učinka. *Antiposlovica* je pojam koji se odnosi na izmijenjene poslovice koje ne moraju nužno biti u suprotnosti s izvornim poslovicama, već mogu postojati uz njih, često odražavajući suvremenu mudrost i aktualnost. Prefiks *anti-* u izrazu *antiposlovica* predmet je rasprave (usp. T. Litovkina i dr. 2021); pojedini znanstvenici predlažu uporabu prefiksa *para-* umjesto *anti-* naglašavajući da ti tekstovi nisu uvijek protiv poslovice (T. Litovkina i dr. 2021), dok Raji-Oyelade 1999. godine uvodi izraz *postproverbial* (hrv. *postposlovica*), stavljajući u prvi plan suvremeni kontekst i značaj modificiranih poslovice (Raji-Oyelade 1999 i 2022). Sam je izraz *antiposlovica* u indoeuropskim jezicima popularnost prvo stekao u folkloristici, gdje su znanstvenici istraživali njihovo pojavljivanje i implikacije u jeziku i komunikaciji. S vremenom su antiposlovice prepoznate prije svega po svojoj ulozi u propitivanju ustaljenih normi te pružanju uvida u suvremena društvena pitanja i tendencije promjena (T. Litovkina i dr. 2021).

1.4. Paremiološka istraživanja

Paremiologija istražuje poslovice i poslovične oblike s različitih stajališta. Suvremena paremiološka istraživanja u Hrvatskoj i svijetu tako promatraju poslovice u različitim kontekstima i oblicima, ali se bave i preoblikovanjem poslovice, odnosno nastankom i životom suvremenih poslovice, antiposlovice i postposlovice. Iako su u početku bile dio folkloristike te su se njima prvi započeli baviti folkloristi, danas paremiološka istraživanja provode i primijenjeni lingvisti. Izvrstan uvod u različite mogućnosti i aspekte istraživanja poslovice može se pronaći u monografiji *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies* (Hrisztova-Gotthardt i Aleksa Varga 2015), dok je popis najnovijih radova i paremioloških istraživanja prikazan u godišnjim bibliografijama časopisa *Proverbium*⁴ koje već desetljećima priređuje Wolfgang Mieder (*International Bibliography Of New And Reprinted Proverb Collections* i *International Proverb Scholarship: An Updated Bibliography*). Profesor Wolfgang Mieder iz Burlingтона sa Sveučilišta Vermont već se kao mladi folklorist počeo baviti poslovicama te ih istraživati sa stajališta folkloristike i danas se smatra najvećim i najaktivnijim

⁴ <https://naklada.ffos.hr/casopisi/proverbium/index>, pristupljeno 27. prosinca 2025.

paremiologom koji ne prestaje inspirirati i poticati mlade znanstvenike na bavljenje poslovicama i istraživanje narodnog blaga. Od 1984. godine preuzima uredništvo časopisa *Proverbium*⁵ od prethodnih urednika Kaarla Krohna, Anttija Aarne i Mattija Kuusija. Na Sveučilištu u Vermontu, u knjižnici Billings, osnovao je međunarodni paremiološki arhiv *International Proverb Archive*, u kojemu se nalazi više od 9000 knjiga, časopisa i radova, čak i neki rijetki primjerci (Mieder 2024). U nastavku ovoga poglavlja dat će se uvid u najvažnija paremiološka istraživanja i trendove u svijetu i Hrvatskoj koji mogu poslužiti kao inspiracija znanstvenicima, koji možda nisu primarno paremiolozi, kako bi jedan fokus svojih istraživanja posvetili i hrvatskoj narodnoj baštini.

1.4.1. Paremiologija i (primijenjena) lingvistika

Lingvistička paremiološka istraživanja povezuju poslovice s različitim jezikoslovnim disciplinama, od semiotike, sintakse i pragmatike do primijenjene lingvistike i korpusnolingvističkih istraživanja poslovice i antiposlovice. Jedan od vodećih znanstvenika koji je istraživao poslovice sa stajalište semiotike i pragmatike bio je pok. Peter Grzybek (2015). U svojim radovima on polazi od triju klasičnih semiotičkih dimenzija, pragmatike, sintakse i semantike kao analitičkog okvira za poslovicu, pri čemu naglašava da se poslovice može tretirati i kao „super-znak“. Moguće ju je promatrati kao kompaktnu jedinicu koja upućuje na tipične situacije i modele uporabe. U pragmatičkom je smislu pri promatranju poslovice fokus na govornim činovima, komunikativnim funkcijama i uvjetima uporabe poslovice, dok se sa sintaktičkog stajališta razmatraju specifični obrasci, formule i devijacije od standardne gramatike. Semantika i semiotika pružaju nam različite mogućnosti analize poslovice, od logičko-semantičkih analiza i narativnih modela do kognitivnih i kulturno-semiotičkih interpretacija, pri čemu se „holistička“ analiza suprotstavlja analizi pojedinačnih sastavnica (cijela poslovice kao nedjeljiv znak promatra se nasuprot njezinoj raščlambi na sastavnice). U uvodu pojma „situativnosti“ pokazuje se kako poslovice funkcioniraju kao modeli tipičnih situacija, a ne samo kao opće tvrdnje. Grzybek (2015) isto tako predlaže i semiotičku klasifikaciju poslovice, spajajući paremiologiju s općom semiotikom kulture: poslovice odražavaju kulturne norme, vrijednosti i tipizirane scenarije, pa se kroz njih može istraživati i „unutarnja logika“ neke kulture.

Marcas Mac Coinnigh polazi od tvrdnje da, unatoč ogromnoj tematskoj raznolikosti, poslovice u različitim jezicima sadržavaju skup ustaljenih sintaktičkih i

⁵ *Proverbium* je u početku bio bilten za paremiološka istraživanja koji je uređivao Julian Krzyzanowski (Varšava), uz suradnike Mattija Kuusija (Helsinki), Demetrija Loucatosa (Atena) i Archera Taylora (Berkeley), od 1965. godine.

stilskih obrazaca. On detaljno razrađuje razliku između poslovice koje su rečenice i poslovičnih izreka koje su frazeološke jedinice te analizira poslovice prema tipovima rečenica (izjavne, imperativne, upitne, uvjetne) i rečeničnim funkcijama. Poslovice, prema Mac Coinnighu mogu biti deklarativne, evaluativne i regulativne, a mogu se primijetiti i „poslovične formule“, odnosno sintaktički obrasci koji su u engleskom jeziku *X is Y; No X, no Y; The more X, the more Y; If X, (then) Y*, a koji služe kao produktivni „kalupi“ za tvorbu novih poslovice i antiposlovice (usp. Mac Coinnigh 2015). Osim njih u poslovicama se uočavaju i strukturni markeri poput sintaktičkog paralelizma (parni i višestruki paralelizam), emfatičkog (naglašenog) reda riječi (rascijepljene konstrukcije⁶, topikalizacije⁷, lijeve dislokacije⁸, pomicanja unutar zavisne rečenice⁹) i paratakse. Navedeni markeri doprinose ritmičnosti, pamtljivosti i prepoznatljivosti poslovice, a između parataktički povezanih dijelova poslovice često postoje i semantički odnosi poput opozicije, gradacije i kompenzacije koji su nositelji ključne poruke poslovice.

Pragmatički je poslovice analizirala Vida Jesenšek koja ih promatra kroz prizmu „tradicionalne“ stilistike i suvremenoga funkcionalnopragmatičkog pristupa. Poslovice se u tome smislu promatraju poput jedinica s inherentnim atributima koje se upotrebljavaju u konkretnim tekstno-situacijskim okvirima. U njima se pronalaze različite retoričke figure poput metafore, metonimije, antiteze, paralelizma i rime, a razlikuju se po stilskim registrima i „stilskom obojenošću“. Njihova je ključna značajka ekspresivnost, ona olakšava prepoznavanje i pamćenje poslovice. Poslovice se tako mogu promatrati kao topoi, podrška različitim stajalištima te legitimiranje norme, što se ubraja u argumentativne funkcije, ili pak kao upozorenje, utjeha, prijetnja te ironijsko komentiranje (neargumentativni govorni činovi). One mogu otvarati i zatvarati tekstove te u tekstu omogućuju segmentiranje i tematske prijelaze (tekstno-konstitutivne i tekstno-strukturne funkcije). Poslovice bi se morale promatrati kao „pragmatički izvor“, čija je stilistička vrijednost nerazdvojiva od njihove konkretne uporabe u diskursu (Jesenšek 2015).

Analizu poslovice sa stajališta kognitivne lingvistike proveli su među ostalima Anna Lewandowska i Gerd Antos te Gabrijela Buljan i Tanja Gradečak.

⁶ Rascijepljene konstrukcije jesu rečenice koje su „rascijepljene“ u dva dijela kako bi se naglasio određeni element. Umjesto jednostavne rečenice koristi se složena struktura.

⁷ Topikalizacija je pomicanje elementa na početak rečenice da bi postao tema/topik o kojem govorimo. Element se ističe kao ono o čemu želimo razgovarati.

⁸ Element se izdvaja na početak rečenice, ali se ponavlja preko zamjenice u glavnoj rečenici. Koristi se za uvođenje teme o kojoj će se govoriti.

⁹ Pomicanje elementa na početak zavisne rečenice, a ne glavne, obično se odvija radi naglašavanja tog elementa ili kontrasta.

Lewandowska i Antos (2015) poslovice tretiraju kao „verbalne stereotipe znanja“, odnosno jezično i kulturno uokvirene obrasce koji omogućuju komentiranje, standardiziranje i vrednovanje novih situacija na temelju poznatih klišeja. Polaze od Lakoff–Johnsonove teorije konceptualne metafore, ali je proširuju prema dvama tipovima odnosno „proverb concepts“ (PC), metaforički utemeljenim i onima koji su prije svega propozicijski odnosno jezično utemeljeni. Tvrde da se konceptualna osnova poslovice oblikuje dvosmjerno, iz iskustva prema jeziku, ali i iz jezika prema konceptualizaciji. U svome radu pružaju analizu strukturnih elemenata PC-jeva, sažete jezične forme, tipične sintaktičko–semantičke strukture, holističnosti, strukturne jednostavnosti, kulturnog okvira te sposobnosti projekcije ili mapiranja tih elementa na različite jezike i kulture (usp. Lewandowska i Antos 2015). Sličan pristup zagovaraju i Buljan i Gradečak koje kognitivnu lingvistiku promatraju kao okvir za integrirano proučavanje poslovice. Prema njihovim promišljanjima kognitivna lingvistika omogućuje ravnotežu između univerzalnog i specifičnog te predlažu integrirani pristup koji ne zapostavlja ni univerzalno ni specifično jer umjesto da se fokusira samo na jedno ili drugo, on istražuje interakciju između univerzalnih kognitivnih procesa i kulturno specifičnih realizacija. Kognitivni okvir pruža alate za objašnjenje zašto su neke poslovice gotovo identične u različitim jezicima, zašto neke kulture imaju poslovice o temama koje druge nemaju te kako se iste konceptualne ideje mogu izraziti potpuno različitim slikama (Buljan i Gradečak Erdeljić 2013).

Jedna od prvih znanstvenica koja je započela bavljenje korpusnom analizom poslovice bila je Kathrin Steyer. Ona objašnjava zašto su korpusi nužni za suvremenu paremiologiju jer naime omogućuju provjeru stvarne učestalosti pojavljivanja poslovice, kontekstualnog raspona poslovice i njihovu varijabilnost. Prilikom korpusne analize poslovice važno je razlikovati pristup temeljen na korpusima ili *corpus-based*, gdje nam korpus služi za provjeru unaprijed postavljenih pitanja o određenim poslovicama i korpusnolingvistički pristup (*corpus-driven*) kojima se veliki korpusi analiziraju s ciljem pronalaska poslovice i poslovičnih izraza (Steyer 2015). U novije se vrijeme, od 2023. do 2025. godine, paremiološka istraživanja koncentriraju najviše na različite korpusnolingvističke studije u kojima se kombiniraju veliki korpusi, digitalni alati i veliki jezični modeli (LLM), čime se omogućuju bolji kvalitativni i leksikografski (paremiografski) pristupi proučavanju poslovice.

Činjenicu da mladi ne poznaju poslovice u Hrvatskoj utvrdile su Melita Aleksa Varga i Ana Keglević Blažević u svojim radovima (Aleksa Varga i Keglević 2018a, 2018b, 2018c, 2018d), što pokazuje da se ne smije zanemariti paremioididaktika, odnosno poučavanje poslovicama i neizvornih i izvornih govornika hrvatskog jezika. O tome u svome radu govori Sabine Fiedler koja postavlja tri didaktička

pitanja: zašto uopće uključiti poslovice u nastavu, koje poslovice odabrati i kako ih poučavati. Poučavanje poslovice u stranom jeziku ili L2 slično je poučavanju frazema, a uključuje poučavanje figurativnog jezika, kulturoloških sadržaja i fluentnost, odnosno poučavanje automatiziranih, idiomatskih izraza. Posebna pozornost posvećena je paremiološkom optimumu za L2 ili strani jezik, odnosno kriterijima izbora onih poslovice koje će se uključiti u nastavu stranih jezika (učestalost, aktualnost i kulturna relevantnost). Paremioididaktika daje važnu ulogu kontekstu pri razumijevanju poslovice te predlaže poučavanje poslovice uvijek kada je to moguće u autentičnom okruženju, korištenje raznih izvora, razlikovanje ishoda učenja na receptivnoj i produktivnoj razini (Fiedler 2015) te kontrastivni pristup koji sustavno uspoređuje poslovice u materinskom i stranom jeziku (Petrova 2015). Prilikom uspoređivanja poslovice razlikuje se komparativni pristup koji se očituje u kvalitativnim usporedbama i kontrastivni pristup koji naglasak stavlja na sustavne, metodološki razrađene usporedbe (Petrova 2015), najčešće putem velikih korpusa. Pristupi se razlikuju u jedinicama koje se koriste prilikom usporedbe. Semantički se pristup koncentrira na traženje ekvivalenata preko zajedničke osnovne poruke ili logema, bez obzira na sliku (primjerice različite metafore za istu normu ponašanja), dok lingvokulturni pristup prilikom usporedbe poslovice promatra kao nositelje kulturnih vrijednosti i svjetonazora. Kognitivni pristup uspoređuje poslovice primjenom konceptualnih metafora i blendinga (Petrova 2015).

Suvremena paremiologija sve više uspostavlja veze s drugim disciplinama, obogaćujući svoje teorijske i metodološke pristupe. Novije publikacije u području paremiologije ukazuju na lingvističke teme koje povezuju obrasce uporabe poslovice, njihovo kognitivno značenje te spoj suvremenih tehnoloških inovacija i leksikografije. Često se istražuje učestalost pojavljivanja (frekvencija) poslovice i njihove modifikacije pomoću korpusa, njihova konceptualna i metaforička struktura, stvaranje antiposlovice i postposlovice te izrada paremioloških minimuma i rječnika za poučavanje poslovice. Korpusno pretraživanje poslovice osim brojenja frekvencije poslovice uključuje i identificiranje poslovice preko konkordancija te istraživanje tipova modifikacija poslovice (Kljajević i Šarić 2025). Računalna i geoprostorna analiza poslovice bavi se izradom modela rang-frekvencije, uočavanjem vremenskih trendova, geokodiranjem poslovice i automatskom klasifikacijom poslovice temeljenim na značajkama za mapiranje širenja i promjena. Kvalitativna kognitivna i pragmatička analiza mapira konceptualne metafore te analizira diskursne i pragmatičke funkcije poslovice (Belkhir 2024), dok se leksikografija i pedagogija bave izradom paremioloških minimuma, modelima objašnjenja značenja za rječničke natuknice i sve-obuhvatnim principima dizajna rječnika poslovice s didaktičkim funkcijama (Kotova i Lauhakangas 2024, Meterc 2023).

1.4.2. Poslovice i antiposlovice u književnosti i medijima

Iako su u prvom redu nastale u usmenoj književnosti, poslovice su pronašle svoj put i u književnosti i u suvremenim medijima, tako da su danas zahvaljujući korpusima česta istraživanja poslovice i u tim medijima. Charles Doyle prilikom istraživanja poslovice u književnosti polazi od ideje da su poslovice „mali narodni epigrami“ koji dijele niz stilskih izražajnih sredstava s poezijom – rimu, aliteraciju, paralelizam, antitezu, metaforu, stoga je njihova integracija u književne tekstove gotovo prirodna. Mogu se analizirati kao poezija, kao gotovi stihovi koji sadržavaju tematski ključ ili ironijski kontrapunkt. U proznim se tekstovima mogu analizirati radi karakterizacije likova, sociolingvističkog sloja, prikaza generacijskih razlika, a mogu poslužiti i kao narativni kompas. U dramama se poslovice pojavljuju u dijalozima, a njihova analiza može poslužiti skiciranju konflikta i prikazati ideologije likova. Poslovice se isto tako pojavljuju u političkim govorima, filozofskim esejima, epigrafima i epigramima, gdje one mogu biti i preokrenute ili parodirane (Doyle 2015).

Poslovice su prisutne i u različitim medijima, a njima se ponajviše bavila Anna Konstantinova, koja je istraživala poslovice u tiskanom i audiovizualnim medijima, u novinama, časopisima, TV serijama i popularnoj glazbi ponajviše engleskoga govornog područja. U njima se poslovice pojavljuju u kanonskom obliku najčešće u naslovu i podnaslovu teksta zbog privlačenja pažnje, dok se kod modificiranih oblika poslovice pojavljuju igre riječima, poput parodije ili hibridizacije s aktualnim političkim ili potrošačkim leksikom, čime se postiže učinak humora ili ironije. Poslovice mogu strukturirati tekstove – otvoriti, zatvoriti ili ih segmentirati, često su u medijima pojačane vizualnim elementima poput fotografija ili ilustracija koje doslovno „oživljavaju“ poslovice i pružaju mogućnosti daljnjih istraživanja (Konstantinova 2015). U medijima se vrlo često poslovice pojavljuju u svom modificiranom obliku, odnosno u obliku antiposlovice, čijim se istraživanjima na engleskom, njemačkom, francuskom, mađarskom i ruskom jeziku uz Wolfganga Miedera bave i Anna T. Litovkina, Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt, Péter Barta i Katalin Vargha od 80-ih godina prošloga stoljeća. Danas su studije većinom potkrijepljene korpusnim analizama, što dokazuje da je paremiološki sustav „živ“, odnosno da se poput jezika mijenja i preoblikuje (T. Litovkina i dr. 2021). Antiposlovice možemo analizirati prema semantičkim i strukturnim kriterijima (kriteriju načina preobrazbe poslovice u antiposlovice). Prema semantičkim kriterijima analizira se način postizanja verbalnog humora jezičnim igrama, odnosno uporabom paronima, polisemije, homonima, homofona ili jezičnih kodova iz dvaju jezika. Osim toga, humor se isto tako postiže i uporabom ironije, parodije, hiperbole, umanjenja i eufemizama. Ako pak analiziramo načine preobrazbe poslovice u antiposlovice, uočavamo da se rabi dodavanje riječi ili

rečenica, izostavljanje ili pak zamjena jednoga ili više glasova, redosljeda riječi, interpunkcije ili cijelog dijela poslovice (usp. T. Litovkina i dr. 2021). Novija istraživanja antiposlovice i postposlovice smatraju markerima društvenih promjena (T. Litovkina i dr. 2021, Raji-Oyelade 2022).

1.4.3. Suvremena paremiološka istraživanja u Hrvatskoj

U prošlom se stoljeću hrvatskim poslovicama bavio Peter Grzybek (Grzybek 1996, 1997, 1998, 1999; Grzybek i dr. 1996), a početkom ovog stoljeća hrvatski su se znanstvenici bavili izdvojenim paremiološkim temama. Tako je Mautlina (2012) opisala uporabu poslovia u hrvatskim, srpskim i bosanskim tiskanim medijima, Aleksa Varga, Majdenić i Vodopija (2011) istraživale su udžbenike za nastavu hrvatskoga kao materinskog jezika u osnovnim školama u Hrvatskoj, dok su Škara i Mikić provodili istraživanje u okviru komparativne paremiologije koje je rezultiralo izdavanjem kontrastivnog rječnika poslovia, odnosno popisa poslovia i njihovih ekvivalenata u engleskom, francuskom, njemačkom, latinskom, grčkom, talijanskom i srpskom jeziku (Mikić i Škara 1992).

Paremiologijom se u Hrvatskoj u novije vrijeme sustavno bave istraživači s Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Maslina Ljubičić u prvom se redu bavi leksičkom i semantičko-kulturološkom analizom poslovia, dok Davor Nikolić primarno donosi kvantitativno-tehnički pristup istraživanju poslovia. Ljubičić u svome istraživanju naglasak stavlja na oblikovne jedinice, teme rodnih uloga i obiteljskih odnosa te jezični kontakt, uspoređujući i analizirajući prostore i modele u talijanskim, latinskim i hrvatskim poslovicama (Ljubičić 1994, 2012, 2016, 2019, 2020, 2024, 2025, Ljubičić i Županović 2011, Ljubičić i Županović Filipin 2015). S temom jezičnog kontakta istražuje moliške hrvatske poslovice u kontaktu s talijanskim, analizirajući paremiološko naslijeđe ugroženih govora i kontaktnu dinamiku između jezika (Ljubičić i Sammartino 2017), analizira binomne i trinomne izraze u talijanskim i hrvatskim poslovicama, s fokusom na strukturu i tipologiju takvih frazeoloških jedinica (Ljubičić 2022). Davor Nikolić radi na kvantitativnoj i računalnoj analizi jezičnih značajki poslovia s naglaskom na zvučne i stilske aspekte. Njegov pristup kombinira korpusne, računalne i statističke metode kako bi se identificirale fonostilističke značajke hrvatskih poslovia (Nikolić 2024). Pomoću fonostilistike analizira fonetske i stilističke osobine poslovia iz korpusa radi otkrivanja obrazaca u zvučnoj organizaciji, dok metodama iz korpusne lingvistike i koristeći računalne i statističke tehnike na skupu hrvatskih poslovia analizira njihovu strukturu i stil (Bakarić i Nikolić 2024). Melita Aleksa Varga od 2011. godine istražuje hrvatske poslovice te je objavila radove u kojima se dotiče

povijesti hrvatske paremiologije (Baraban i Aleksa Varga 2019), planiranja istraživanja za određivanje hrvatskoga paremiološkog minimuma (Aleksa Varga i Keglević 2020), jezika mladih (Aleksa Varga, Keglević 2018a, 2018b, 2018c, 2018d), inačica hrvatskih poslovica i izrade hrvatskoga paremiološkog tezaurusa (Aleksa Varga i Feldvari 2022, Aleksa Varga i dr. 2023, Aleksa Varga i Babić 2023, Aleksa Varga 2024), klasifikacije hrvatskih poslovica (Aleksa Varga 2023a, 2023b, 2025) te antiposlovica (Aleksa Varga i Hrisztova-Gotthardt 2012, Aleksa Varga i Matovac 2014, Aleksa Varga i Majdenić 2016, Aleksa Varga i Raji-Oyelade 2021, Hrisztova-Gotthardt i dr. 2020).

Osim znanstvenih radova napisan je niz diplomskih i završnih radova, ali i nekoliko doktorskih radova koji obrađuju poslovice. Radovi se tematski mogu podijeliti na one koji se dotiču komparativne analize poslovica u jezičnim parovima hrvatski – turski, hrvatski – poljski, hrvatski – nizozemski, hrvatski – ruski, neki analiziraju poslovice tematski (životinje, biljke, brojevi, geografski pojmovi, vatra). Pojedini se dotiču dijalektologije te obrađuju poslovice u viškom govoru, poslovice otoka Cresa i poslovice u suvremenim medijima (Portal hrvatskih poslovica, poslovice u blogovima i časopisima). U nastavku će se navesti izbor takvih radova napisanih na hrvatskom jeziku, dostupnih u repozitorijima Filozofskih fakulteta u Zagrebu i Osijeku: *Prijevod i komentarima s naglaskom na poslovice, frazeme i kolokvijalizme* (Lana Potočki), *Komparativna analiza strukturno i značenjski bliskih frazema i poslovica u hrvatskome i turskome jeziku* (Jelena Jazvo), *Usporedba poljskih i hrvatskih odabranih poslovica sa sastavnicama dijete, žena, muškarac, brak, obitelj, brat, otac, majka, dom i ljubav* (Antonia Glibušić), *Nazivi za geografske pojavnosti u turskim poslovicama i frazemima* (Karla Novosel), *Brojevi kao sastavnica turskih poslovica i frazema* (Anja Ćorluka), *Dvije muhe jednim udarcem – usporedba nizozemskih frazema s hrvatskim na temelju Bruegelove slike Nizozemske poslovice* (Paola Brodej), *Nazivi biljaka kao sastavnice frazema i poslovica u turskom jeziku* (Ena Tomičić), *Etnološka i književna građa u Danici zagrebečkoj Ignaca Kristijanovića* (Nika Hrvatić), *Biblijski frazemi sa zoonimskom sastavnicom u ruskom, portugalskom i hrvatskom jeziku* (Marija Lalić), *Pučka književnost u suvremenim "ženskim" časopisima* (Nikol Kovačević), *Domaće životinje kao sastavnica turskih frazema i poslovica* (Martina Klarić), *Paremiološki i retorički žanrovi u viškom govoru* (Marino Lukšić), *Koncept vatre u turskim i hrvatskim poslovicama i frazemima – analiza i usporedba* (Iva Mrđen), *Usmenoknjiževni zapisi s otoka Cresa i njihova kontekstualizacija* (Tea Sabol), *Jezik i stil blogova* (Iva Ravlić), *Sekundarni žanrovi u Zagorkinim romanima* (Ines Špoljarić), *Predmetna obrada i izrada tezaurusa za Portal hrvatskih poslovica* (Borna Petrović).

1.5. Paremiografija

Temeljna pitanja paremiografije, odnosno izrade zbirke i rječnika poslovice, jesu što točno nazivamo poslovicom, kako definiramo zbirku poslovice i rječnik poslovice te što korisnici zapravo trebaju od takvih materijala (Kispál 2015). Paremiografijom se određuje prije svega praktičnost zbirke poslovice: kriteriji izbora poslovice, opseg zbirke, jezici koji su uključeni u zbirke, razina znanstvene obrade poslovice, strategije pronalaženja poslovice (po ključnoj riječi, temi, početnom elementu) i vrste informacija u natuknici (standardni oblik, inačice, značenje, uporaba, izvor, različite kulturološke i jezične bilješke). Prve su zbirke poslovice imale intuitivne, tematske rasporede, dok su se u 20. stoljeću pokušali izraditi sustavi za klasifikaciju poslovice iz svih jezika.

1.5.1. Doprinos Grigorija Lvoviča Permjakova i Mattija Kuusija suvremenoj paremiologiji i paremiografiji

Dva su istaknuta znanstvenika u prošlosti uvelike utjecala na odmak od tradicionalnog poimanja poslovice, analize i njihove klasifikacije te su postavili temelje suvremenoj klasifikaciji poslovice. To su već spomenuti sovjetski paremiolog Grigorij Lvovič Permjakov (1919. – 1983.) i finski folklorist Matti Kuusi (1914. – 1998.).

Permjakovljev sustav klasifikacije poslovice, osobito njegova *Gramatika poslovične mudrosti* (Grzybek 2000) predstavlja sofisticiran i višeslojan pristup razumijevanju paremioloških izraza koji je razvijao nekoliko godina te naposljetku napravio okvir za analizu semantičkih i strukturnih aspekata koji nadilazi okvire tradicionalne folkloristike. Permjakov je tražio univerzalne obrasce te primijenio strukturalistički pristup na folklorni materijal, što je bilo inovativno za njegovo vrijeme. Umjesto promatranja poslovice kao „vječnih istina“ on je smatrao da one zapravo modeliraju sadržaj koji je univerzalan za različite kulture, što je predstavljalo paradigmatSKU promjenu u paremiologiji.

Permjakovljev sustav počiva na četirima temeljnim načelima. Prvo je načelo univerzalni sadržaj. Permjakov konceptualizira sadržaj u poslovicama kao univerzalije koje se, u načelu, mogu naći u svim ljudskim kulturama. To ne znači da svaki poslovični model ima ekvivalent u svakoj kulturi, već sugerira da je univerzalno valjan deskriptivni sustav moguć za razumijevanje mudrosti sadržanih u paremijama. Drugo je načelo situacijski karakter. Poslovice Permjakov promatra

kao „znakove specifičnih situacija ili odnosa između stvari“, koje mogu biti stvarne ili zamišljene. Taj situacijski pristup nadilazi promatranje poslovice kao pukih jezičnih izraza kao što je bilo u njegovu vremenu te pokušava razumjeti njihovu ulogu u predstavljanju životnih situacija. Treće je načelo postojanje invarijanti i varijanti. Permjakov situacije označene poslovicama smatra *invarijantama*, dok su same poslovice *varijante* tih situacija. To znači da se različite poslovice koje izražavaju specifično značenje smatraju varijantama, a odgovarajuća situacija koju označavaju jest invarijanta. Četvrto je načelo pojam modela. Poslovice ne služe samo kao znakovi opisanih situacija, već ih isto tako „modeliraju“, funkcionirajući kao „znakovi i modeli tipiziranih situacija stvarnog života“.

Permjakovljevi klasifikacijski sustav odlikuje se višerazinskom analitičkom strukturom, koja se razvila od početnoga trirazinskog sustava do složenijega četverorazinskog okvira. Jezična razina predstavlja površinski jezični izraz, poslovice su stvarne riječi i gramatičke strukture korištene u nekom jeziku, one su ono što vidimo i čujemo kada netko izgovori poslovicu. Logičko-semiotička razina ključna je razina koja se bavi temeljnim logičkim strukturama i odnosima izraženim poslovicom. Ona se promatra odvojeno od specifičnih jezičnih obilježja i služi prepoznavanju univerzalnih obrazaca. Razina realija analizira konkretne objekte, fenomene ili događaje na koje se poslovice odnosi i postala je osnovica za kasniju tematsku klasifikaciju. Tematska razina strukturirana je kao „abeceda“ različitih obilježja, a sastoji se od ograničenog broja invarijantnih opozicijskih parova, primjerice *dobro – loše*, *blizu – daleko*, *aktivno – pasivno*, *vruće – hladno* koji su činili osnovu za kategorizaciju sadržajnih domena poslovice.

Logička klasifikacija predstavlja jedan od Permjakovljevih najznačajnijih doprinosa. Ona kategorizira poslovice na temelju viših logičko-semiotičkih invarijanti i formativnih grupa. Permjakov je naime identificirao četiri glavne invarijante. IA i IB modeliraju odnose među stvarima ili između stvari i njihovih svojstava, dok IIA i IIB modeliraju ovisnost između odnosa stvari i odnosa njihovih svojstava. Sustav uključuje 28 formativnih grupa koje proizlaze iz potkategorizacije te četiri glavne invarijante. One se dalje dijele na podgrupe (označene slovima kao što su K, L, M), koje su namjerno apstraktne i polaze od konkretnog, figurativnog sadržaja te predstavljaju „čiste odnose“ koji se mogu kombinirati s tematskim elementima. Sustav uključuje sofisticirane transformacijske mehanizme. Transformacije prvog reda preokreću značenje iskaza, primjerice pretvarajući *Svoje je dobro* u *Svoje je loše*, dok transformacije drugog reda modificiraju iskaz zadržavajući njegovo temeljno značenje i omogućavajući prepoznavanje različitih površinskih izraza iste temeljne logičke strukture.

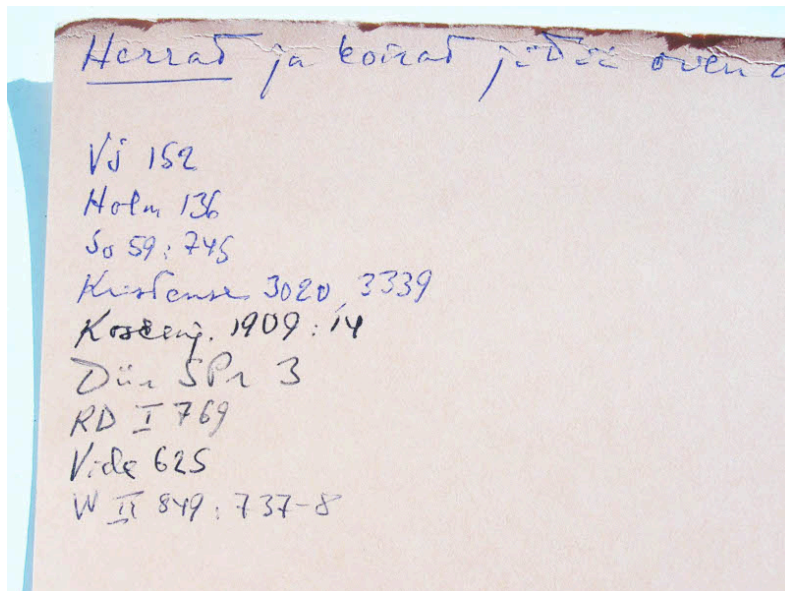
Permjakovljev sustav predstavlja temeljno odstupanje od tradicionalnih pristupa klasifikaciji poslovice na nekoliko ključnih načina. Za razliku od pristupa koji se usredotočuju isključivo na jezične sličnosti ili leksički sadržaj, Permjakovljev sustav analizira temeljne logičke i semantičke strukture, što omogućuje smislenu međukulturnu usporedbu izvan pukoga jezičnog izraza. Umjesto da poslovice tretira kao fiksne izraze s jedinstvenim značenjima Permjakovljev ih pristup prepoznaje kao modele situacija, naglašavajući njihovu funkcionalnu i kontekstualnu prirodu. Zbog svoje apstraktne prirode sustav ponekad može proizvesti kontraintuitivne rezultate kada se uspoređuje s interpretacijama na površinskoj razini (Grzybek 2000). Primjerice, poslovice *Jabuka ne pada daleko od stabla* (ruski: Яблоко от яблони недалеко падает) Permjakov je dodijelio formativnoj grupi 9LA, koja se bavi *prijateljstvom – neprijateljstvom* i tendencijom stvari da budu blizu. Međutim, detaljnija analiza sugerira da bi prikladnija logička klasifikacija bila FG-16KA. Slično tome poslovice *Kuj željezo dok je vruće* (ruski: Куй железо, пока горячо) Permjakov je klasificirao pod FG-18LA, povezujući je s tematskim parovima poput *aktivno – pasivno* i *vruće – hladno*. Međutim, invarijantni model te poslovice zapravo se odnosi na vremenski trenutak radnje, u smislu (*u pravo vrijeme / ne u pravo vrijeme*), a ne na temperaturu, što ukazuje na činjenicu da se fokusiranjem na površinske leksičke značajke, primjerice riječ *vruće*, ponekad može zamagliti dublja logička struktura o vremenskoj prilici.

Unatoč svojim manjkavostima Permjakovljev sustav ima dubok značaj za proučavanje poslovice i razvoj paremiografije. Sustav naglašava da razumijevanje poslovice zahtijeva znanje o situacijskim modelima, što pomiče analizu poslovice prilikom klasificiranja od definiranja značenja prema funkcionalnoj interpretaciji ovisnoj o kontekstu. Sustav isto tako nudi metodologiju za analizu poslovice u različitim kulturama fokusirajući se na apstraktne konceptualne modele umjesto na izravne jezične ekvivalente. Permjakovljev rad naglašava da značenje poslovice nije fiksni, jedinstveni entitet, već prije složena konstrukcija koja ovisi o situacijskom kontekstu njezine uporabe.

Finski folklorist Matti Kuusi preuzeo je ideju strukturnih i opozicijskih elemenata koji se pojavljuju u radu Grigorija Permjakova i uklopio ih u širu, komparativnu tipologiju poslovice poznatiju pod nazivom *Matti Kuusi International Type System of Proverbs* ili *Međunarodni tipološki sustav poslovice Maatija Kuusija* (Lauhanakgas 2001). On nije jednostavno preuzeo Permjakovljev sustav koji je prije svega bio usmjeren na ruski jezik, već je transponirao njegove strukturne principe u međunarodni tipološki okvir i izradio prvu bazu podataka (Krikman 2001). Kuusijeva tipologija i kartoteka imale su za cilj međujezičnu usporedbu i globalnu klasifikaciju te izradu univerzalnoga referentnog sustava za poslovice, sličnog Aarne-Thompsonovu (AT) sustavu klasifikacije koji se koristi za

usmene priče. Kuusijev primarni cilj bio je razviti sveobuhvatan sustav koji bi znanstvenici mogli koristiti za interpretaciju značenja poslovice na različitim jezicima i u različitim kulturama. Pružanjem zajedničkoga referentnog okvira Kuusi je nastojao olakšati komparativno proučavanje poslovice, omogućujući istraživačima prepoznavanje zajedničkih tema, varijacija i kulturnih nijansi. Jedna od ključnih tehnika koje je Kuusi koristio bila je uporaba binarnih opozicija, sličnih onima Grigorija Permjakova, parova suprotstavljenih elemenata poput *dobro i zlo* ili *bogat i siromašan*. Uz binarne opozicije Kuusi je koristio osnovne slike ili formule za klasifikaciju poslovice, što je uključivalo identificiranje osnovne ideje ili poruke koju poslovice prenosi i grupiranje poslovice koje dijele slične ideje, čak i ako se razlikuju u izrazu (v. Lauhakangas 2001).

Praktična primjena Kuusijeva sustava započela je s kartotečnim sustavom (Slika 1), gdje je pomno bilježio i klasificirao tisuće poslovice. Svaka kartica sadržavala je reference na različite zbirke, inačice i kulturne kontekste poslovice, pružajući bogat i detaljan skup podataka za komparativnu analizu.

Slika 1. Primjer kartice Mattija Kuusija, s internetske stranice <https://www.mattikuusiproverbtypology.fi/typology/>, pristupljeno 30. prosinca 2025.

Ta se kartoteka kasnije razvila u računalnu bazu podataka, koja je omogućila složenija pretraživanja i učinkovitije međusobno povezivanje poslovice¹⁰.

Slika 2 prikazuje izvadak iz Kuusijeve baze gdje je uz svaku poslovicu pridružena klasifikacijska oznaka i ostali metapodatci poput izvora, stranice gdje se pojavljuje itd.

A1a	13	Opposite I	Hla	Hla Pe	Burmese Proverbs	Proverb number(s): 365. Additional number(s) and notes: 254 opposite.
A1a	13		KPp	Plesovskij, F.V.	Komi poslovitsy i pogovorki	Page with proverb: 22.
A1a	13	Water doesn't rise above its source (Philippine)	Mie	Mieder, Wolfgang	The Prentice-Hall encyclopedia of World Proverbs. A treasury of wit and wisdom through the ages.	Proverb number(s): 17047.
A1a	13	Water on a roof-top must run down to the eaves (Malayan)	MP	Winstedt, Sir Richard (ed.)	Malay Proverbs.	Page with proverb: 23. Proverb number(s) on page: 20.
A1a	13		Per	Permákov, Grigorij Lvovic	Izbrannye poslovitsy i pogovorki narodov Vostoka.	Page with proverb: 182. Page with proverb: 185. Page with proverb: 278. Additional number(s) and notes: 287, (305).
A1a	13		PS II	Hakamies et al.	Proverbia Septentrionalia II (a database and manuscript in the Finnish Literature Society)	Proverb number(s): 3460.
A1a	13		Qvi	Qvigstad, J.	Lappische Sprichwörter und Rätsel.	Proverb number(s): 13.
A1a	13	Water doesn't refuse to go down, nor smoke to go up (Malagasy) / Water runs in ditches (Nupe/Afr.)	RP	Champion, Selwyn Gurney	Racial Proverbs. 2nd ed.	Page with proverb: 435. Proverb number(s) on page: 284. Page with proverb: 375. Proverb number(s) on page: 989. Page with proverb: 381. Proverb number(s) on page: 1249. Additional number(s) and notes: 381-1254, 455-161, 553-142, 570-86.
A1a	13	Man by right ascends; water downward tends (Chinese)	Sca	Scarborough, W.	A Collection of Chinese Proverbs.	Proverb number(s): 1479.

Slika 2. Izvadak iz Kuusijeve baze podataka, načinjene od njegove kartoteke

Kuusijeva baza podataka postala je ključni alat za daljnja istraživanja, omogućujući znanstvenicima istraživanje i analizu složene mreže veza među poslovicama. Međutim, jedan od glavnih izazova u stvaranju univerzalnog sustava bio je uzeti u obzir kulturne razlike i nijanse koje se gube u prijevodu. Iz razloga što poslovice često odražavaju odnose u pojedinoj kulturi ili skupini govornika, njihova značenja mogu se suptilno ili znatno mijenjati prilikom prevođenja. Kuusijev sustav nastojao je prepoznati te razlike dok je tražio zajednički temelj omogućujući smisleno uspoređivanje poslovice iz različitih jezika i kultura. Prema Lauhakangas (2001) klasifikacijski je sustav ostao fleksibilan i otvoren za ažuriranje kako bi se u njega mogle uključiti nove poslovice. Kuusi je naime sam tvrdio da sustav treba biti

¹⁰ <https://www.mattikuusiproverbtypology.fi/>, pristupljeno 3. siječnja 2025.

dinamičan i prilagodljiv, odražavajući mijenu koja se pojavljuje u prirodi jezika i svake kulture.

Međunarodni tipološki sustav poslovice Mattija Kuusija sastoji se od sljedećih klasifikacijskih oznaka i podklasa kojima se poslovice mogu pripisati. Svaka je od podklasa još detaljnije razrađena¹¹.

- A. Praktično znanje o prirodi
 - A1. PRIRODNI ELEMENTI
 - A2. ŽIVOTINJE; ČOVJEK : ŽIVOTINJA
 - A3. VRIJEME, KALENDAR
- B. Vjera i osnovni stavovi
 - B1. BOG : ČOVJEK I VJERSKE INSTITUCIJE
 - B2. FATALIZAM
- C. Osnovna opažanja i socijalna logika
 - C1. TRAJNOST PRIRODE X-A / TRAJNOST IDENTITETA
 - C2. X DAJE/ZAHTIJEVA/PRIPADA X
 - C3. NIŠTAVILO/PRAZNINA DAJE / NE GUBI NIŠTA
 - C4. MALO : VELIKO / POMALO : PUNO
 - C5. SIGNALI I NJIHOVO ZNAČENJE / INTERPRETACIJA
 - C6. IZGLED : UNUTARNJE VRIJEDNOSTI
- D. Svijet i ljudski život
 - D1. PLURALNOST SVIJETA I LJUDSKOG ŽIVOTA
 - D2. RADOST : TUGA / SMIJEH : PLAČ / ZADOVOLJSTVO : PATNJA
 - D3. DINAMIKA POTREBA
 - D4. HRANA, JEDENJE
 - D5. ALKOHOL I OPOJNA SREDSTVA / OVISNOSTI, NAVIKE PIJENJA
- E. Osjećaj za mjeru
 - E1. RELATIVNOST RANGIRANJA / SUŠTINSKO JEDINSTVO RAZLIČITIH STVARI
- F. Pojmovi morala
 - F1. DOBRO I ZLO — USPJEH
 - F2. PONOS : PONIZNOST, HVALISANJE : GUBITAK ČASTI
- G. Društveni život
 - G1. SRODSTVO
 - G2. RAZVOJ — POZADINA OSOBE
 - G3. DIJETE : RODITELJI / ODGOJ
 - G4. MUŠKARAC : ŽENA / POLOŽAJ I RANGIRANJE SPOLOVA
 - G5. BRAK
 - G6. MLADOST : STAROST

¹¹ Prijevod Melita Aleksa Varga

- G7. ZDRAVLJE : BOLEST
- G8. SMRT/MRTVI
- H. Društvena interakcija
 - H1. JA : DRUGI (SAMOPOZNAVANJE) / POJEDINAC : KOLEKTIV
 - H2. SAMOSTALNOST : POVJERENJE U DRUGE / STRANCI
 - H3. SOLIDARNOST GRUPE
 - H4. BLIZU : DALEKO / KOD KUĆE : U NEPOZNATOM OKRUŽENJU
 - H5. JA/MI/VLASTITA KORIST : DRUGI / GOSTOLJUBIVOST PREMA GOSTIMA
 - H6. PRIJATELJ : NEPRIJATELJ / DOBAR ILI LOŠ SUSJED
 - H7. AGRESIVNOST I MIROLJUBIVOST
- J. Komunikacija
 - J1. KOMUNIKACIJA
- K. Društveni položaj
 - K1. MOĆ, VLADAR : PODANIK / NADREĐENI : PODREĐENI
 - K2. BOGATSTVO : SIROMAŠTVO/NOVAC
- L. Sporazumi i norme
 - L1. PRAVO I PRAVDA
 - L2. POSLOVANJE / KUPOVINA I PRODAJA
- M. Suočavanje i učenje
 - M1. OPREZ : NEOPREZNOST
 - M2. MOBILNOST, PUTOVANJA
 - M3. MUDROST/INTELIGENCIJA : GLUPOST
 - M4. HRABROST : KUKAVIČLUK, POKORNOST
 - M5. VJEŠTINA / ALATI / MATERIJAL
 - M6. VLASTITA INICIJATIVA / PODUZETNOST / ODGOVORNOST
 - M7. RAD, TRUD, MARLJIVOST : USPJEH, NEAKTIVNOST/LIJENOST : NESTAŠICA
 - M8. ŠTEDLJIVOST / ŠKRTOST
 - M9. ISKUSTVO/PRAKSA : UČENJE
- T. Vrijeme i osjećaj za vrijeme
 - T1. TEMPIRANJE / PRAVI TRENUTAK, LOŠ TRENUTAK / KORIŠTENJE VREMENA
 - T2. STAVOVI PREMA PROMJENAMA/MODERNOSTI
 - T3. STAVOVI PREMA SADAŠNJOSTI/BUDUĆNOSTI, PRILAGODBE
 - T4. POČETAK : ZAVRŠETAK, POČETAK : KRAJ

Ako primjerice detaljnije pogledamo kategoriju *Sporazumi i norme* (Tablica 3), primjećujemo da postoji više podtipova kojima su pridružene poslovice iz ruskog, latinskog, španjolskog, malteškog, japanskog, perzijskog, burmanskog, finskog, meksičkog, filipinskog, kineskog, japo jezika i njemačkog.

Tablica 3. Izvadak iz baze podataka Mattija Kuusija (prijevod kategorija na hrvatski jezik naznačen je u zagradi)

L. Agreements and norms (Sporazumi i norme)	
L1 LAW AND JUSTICE (PRAVO I PRAVDA)	
L1a the value and nature of law (vrijednost i priroda prava)	<p>The court is straight but the judge is crooked. (translation Russian)</p> <p>Good laws proceed from bad manners / Schlimme Sitten bringen gut' Gesetz / Ex malis moribus bonae leges natae sunt / Dai cattivi costumi nascono le buone leggi</p> <p>Consuetudo facit legem. (Latin) / Custom becomes law. (translation Spanish)</p> <p>Custom rules the law / Use is the master of things / Brauch ist älter als Gesetz / Consuetudo pro lege servatur (Latin)</p>
L1b general guidelines used by judges (opća uputstva koja koriste sudci)	
L1c natural law, norms of conduct and ownership (prirodno pravo, norme ponašanja i vlasništva)	
L1d the identification and treatment of a thief or another criminal (identifikacija i tretman lopova ili drugih kriminalaca)	<p>Look before you leap, for snakes among sweet flowers do creep / Er schuilt een adder in 't gras (Dutch) / Anguis sub viridi herba (Latin) / Il y a anguille sous roche</p> <p>He who conceals a thief shares the guilt (translation Maltese)</p> <p>The purchaser of stolen goods is equally criminal with the thief (Japanese)</p> <p>Do not steal the minaret before you have dug a pit to hide it in (translation Persian)</p> <p>The sneak wrests it from the thief's hand (translation Burmese)</p> <p>The shepherd who praises the wolf hates the sheep / Est mauvais berger qui aime le loup / Il pastor che loda il lupo, ha in</p>

	odio la pecora
	Where a deed, there a witness (translation, Finnish) Suspicion always haunts the guilty mind / Getroffener Hund bellt / Chi è in difetto, è in sospetto The evil done in the gloom of night will appear disclosed in the light of day (Mexican) As much as you try to hide it, the matter will be revealed (Japanese) One buried in the snow must after a while be discovered (translation Chinese) Evil deeds are like perfume; difficult to hide (Jabo/Afr.) / Evil deed, like smoke, cannot be hidden (Philippine) Den Schuldigen schreckt eine Maus / Den Dieb erschreckt eine Maus / Il ne faut qu'une souris pour faire peur au méchant / Pécheur a tousjours paour
L1e crime and guilt will be revealed and lead to punishment (zločin i krivnja bit će otkriveni i dovesti do kazne)	
L2. BUSINESS / BUYING & SELLING (POSLOVANJE / KUPOVINA I PRODAJA)	
L2a the nature of business and bargaining (priroda poslovanja i pregovaranja)	
L2b normative rules of business and bargaining (normativna pravila poslovanja i pregovaranja)	
L2c price : quantity / quality (cijena : količina / kvaliteta)	
L2d seller : buyer (prodavatelj : kupac)	

Suvremena se paremiografija bavi elektroničkim zbirkama poslovia i bazama, odnosno prednostima pretraživosti, mogućnošću unošenja paremioloških elemenata, pitanjima leme, teme, strukture, ali i integracijom korpusnih podataka i zvučnih primjera poslovia. Kispál (2015) posebno naglašava važnost zadataka i vježbi u tiskanim i *online* rječnicima poslovia za neizvorne govornike te ističe da se poslovia ne smije tretirati samo kao statična natuknica, već i kao materijal za razvijanje receptivne i produktivne jezične kompetencije neizvornih govornika. To nas je inspiriralo da započnemo izrađivati *Tezaurus hrvatskih poslovia*, čiji je okvir postavljen 2020. godine na godišnjem skupu Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku (Aleksa Varga, Feldvari i Keglević 2023), a prvi korak u njegovoj izradi čini *Portal hrvatskih poslovia* (više o tome u odjeljku 1.5.3. ovoga poglavlja).

1.5.2. Hrvatska paremiografija

Povijest hrvatske paremiografije započinje Bašćanskom pločom, jednim od najstarijih spomenika s natpisom na hrvatskom jeziku, glagoljicom, koja sadrži zapise nekoliko onodobnih paremioloških izričaja, poput *Da iže to poreče, klni i Bog i Da iže sdê živet, moli za nje Boga* (Kekez 1990: 22). Srednji vijek donosi popriličan broj nesačuvanih zbirki hrvatskih poslovia, poput hrvatskih poslovia prevedenih na talijanski jezik u djelu o ekonomiji i trgovini Benedikta Kotruljevića iz Dubrovnika 1458. godine, *Della mercatura et del mercante perfetto, il libro dell'arte di Mercatura*. U djelu Jurja Šižgorića *De situ Illyriae et civitate Sibenici* spominje se da je autor sastavio zbirku hrvatskih poslovia *Dicteria* (Kekez 1990: 13). Stjepo Beneša prikupljao je poslovice u svom djelu *Adagia illirica*, koje je kasnije Bernard Đurđević nadopunio prijevodom latinskih poslovia na hrvatski (Kekez 1990: 14). Osim njega poslovice su prikupljali i Juraj Križanić, Ivan Matijašević, Ivo Aletin te Ivan Altesti (Sunara 2021: 456). Prvu sačuvanu zbirku hrvatskih poslovia *Proričja slovinska* iz 1697. godine uredio je isusovački svećenik Ivan Marija Matijašević, ali se sumnja da je rad zapravo njegova ujaka Đure Matijaševića, dok Franjo Krsto Tržački Frankopan u 17. stoljeću objavljuje zbirku hrvatskih poslovia *Sentencije vsakojaške*. S vremenom se središte hrvatske paremiologije preselilo iz Dubrovnika na hrvatski sjever, a Zagreb je u 19. stoljeću postao središte hrvatske paremiologije. Početak takve promjene može se vidjeti u zbirci kajkavskih poslovia *Prirječja horvatska Tome Mikloušića*, kao i u činjenici da su mnogi anonimni autori objavljivali poslovice u časopisu *Danica ilirska* (kasnije proširenom kao *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*), koji je postao središte širenja poslovia u narodu. U skladu s političkim i jezičnim razvojem 18. stoljeća, uključujući standardizaciju i kodifikaciju hrvatskog jezika, tijekom tog razdoblja objavljeno je nekoliko značajnih zbirki poslovia koje je pažljivo dokumentirao Josip Kekez (v. 1990):

Ritter Vitezović, Pavao. *Priročnik aliti razliko mudrosti cvitje*, Zagreb, 1703.

Belostenec, Ivan. *Gazophylacium seu Latino-Illyricum onomatium aerarium*. Zagreb, 1740.

Kanižlić, Antun. *Utočište blaženoj divici Mariji... po Antunu Kanislići družbe Isusove misniku ukazano*. Venecija, 1759.

Flipović, Jerolim. *Pripovijdanje nauka krstjanskoga... složeno po o.f. Jerolimu Filipoviću iz Rame*. Knjiga treća. Venecija, 1765.

Ferić, Đuro Gvozdenica (Giorgio Ferrich). *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae*. Dubrovnik, 1794.

Della Bella, Ardelio. *Dizionario italiano, latino, illirico*. Venice, 1728, 1794.

Muškatirović, Jovan. *Priče iliti po prostomu poslovice, tjenže sentencije iliti rečenija*. Beč, Budim, 1787, 1807.

Stulli, Joakim. *Rječoslozje iliričko-talijansko-latinsko*, Dubrovnik, 1806.

Daničić, Đuro. *Poslovice*. Zagreb, 1871. (Grzybek, Škara, Heyken 1993)

Za razliku od paremiografske povijesti nekih drugih naroda i jezika, koji već imaju suvremene, pa čak i višestruke paremiološke zbirke i rječnike poslovice u tiskanom ili u mrežnom obliku¹², u Hrvatskoj je prva suvremena zbirka poslovice objavljena nakon 1990-ih, autora Pavla Mikića i Danice Škare iz 1992. pod nazivom *Kontrastivni rječnik poslovice*. Iako zbirka nosi naziv rječnik i ima kontrastivan karakter – u njoj su hrvatske poslovice navedene uz njihove ekvivalente na engleskom, francuskom, njemačkom, latinskom, grčkom, talijanskom i srpskom jeziku, prema temama, rječnik ne nudi dodatna objašnjenja ili informacije o njihovu značenju, stilskim obilježjima ili uporabi koju u svome radu spominje Kispál (2015). Najsveobuhvatniju zbirku hrvatskih poslovice izdao je velečasni Stjepan Gnječ 2012. godine u vlastitoj nakladi pod nazivom *Mudrost hrvatskoga naroda*, koji je tada bio misionar u Australiji. Zbirka sadrži 30 108 hrvatskih poslovice koje je Gnječ prikupljao tijekom 50 godina svoga rada te predstavlja nepresušno vrelo za daljnja paremiološka istraživanja i uključivanje u suvremene

¹² Tiskani rječnici poslovice za američki engleski jesu Mieder, Kingsbury i Harder (1996) i Doyle, Mieder i Shapiro (2012), za bugarski Stojkova (2007), za njemački Wander (1867. – 1880.), za mađarski Litovkina (2005), dok paremiološki portal SprichWort-Plattform (www.sprichwort-plattform.org) sadržava najčešće poslovice iz njemačkog korpusa DeReKo s ekvivalentima na češkom, njemačkom, mađarskom, slovačkom i slovenskom jeziku.

baze podataka¹³. Iako se izdanje Mikića i Škare (1992) smatra višejezičnim rječnikom poslovia, ono nema obilježja rječnika s objašnjenjima značenja, oznakama koje mora imati jedan rječnik poslovia s navođenjem sinonimnih i antonimnih poslovia ili antiposlovia, već samo ekvivalente za hrvatske poslovice iz onih jezika u kojima oni postoje. Nije jasan način odabira poslovia ni istraživanja koja su prethodila i rezultirala odabiranjem baš tih poslovia u navedenu zbirku, stoga navedeni rječnik nismo mogli koristiti kao jedini referentni izvor prilikom odabira poslovia koje će se koristiti u terenskim istraživanjima 2014. i 2018. godine, o čemu će više riječi biti u trećem poglavlju ove monografije. Naravno on je poslužio kao izvor građe za odabir poslovia 2014. godine, uz privatnu zbirku poslovia prikupljenih iz internetskih izvora te poslovia iz tiskanih i mrežnih medija u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Projektom koji je započeo 2021. godine u okviru Centra za istraživanje kulturnog identiteta i regionalne baštine Filozofskoga fakulteta u Osijeku hrvatska će paremiografija u budućnosti biti bogatija za paremiološki tezaurus hrvatskih poslovia s rječničkom bazom koji će imati prije svega didaktičku svrhu, odnosno poučiti mlade poslovičama. Kao prvi korak u izradi tezaurusa bila je izrada *Portala hrvatskih poslovia*.

1.5.3. Portal hrvatskih poslovia

Hrvatski paremiološki tezaurus nakon upisivanja ključnih riječi korisniku bi ponudio poslovice sa svim traženim paremiografskim informacijama, ali isto tako i slične poslovice u pojedinoj kategoriji. Primjerice, ako bi korisnik pretraživao poslovice sa značenjem *laži*, kao rezultat bi dobio ne samo poslovice koje sadrže lemu *laž*, poput *U laži su kratke noge*, *Tko laže taj i krade*, već i poslovicu *Ruka ruku mije*, koju po značenju možemo označiti oznakom *laž*. Da bi to bilo moguće, treba stvoriti rječničku bazu tezaurusa i u tu je svrhu 2024. godine u okviru projekta Centra za istraživanje kulturnog identiteta i regionalne baštine Filozofskoga fakulteta u Osijeku pod voditeljstvom izv. prof. dr. sc. Kristine Feldvari i suvoditeljstvom izv. prof. dr. sc. Melite Alekse Varge izrađen *Portal hrvatskih poslovia* (<https://poslovice.ffos.hr>). Na njemu su osim dviju autorica surađivali i prof. dr. sc. Boris Badurina i studenti istraživači s Filozofskog fakulteta u Osijeku Borna Petrović i Irena Poje. Temelj izrade tezaurusa rječnička je baza poslovia i njihova klasifikacija prema Kuusijevu tipološkom sustavu, a Portal sadrži dvije podbaze. U prvoj se nalaze poslovice od 12. do 19. stoljeća iz Čubelićeve (1975) i Kekezove (1990) zbirke, a u drugoj 105 suvremenih poslovia koje su korištene u istraživanjima 2014. i 2018. godine. U trenutnoj fazi izrade Portala hrvatskih poslovia obrađeno je ukupno 1050 poslovia iz prve baze i sve iz baze

¹³ Nažalost, tek sam ove godine saznala za to i pristupila tom vrijednom izdanju.

suvremenih poslovice. Svakoj je poslovice dodijeljena najmanje jedna kategorija iz tipološkog sustava Mattija Kuusija. Kao što se može vidjeti u Tablici 4, neke su svrstane u više kategorija prema značenjima i oznakama, slijedeći metodu predloženu na mrežnoj stranici baze podataka Mattija Kuusija (Slika 3).

Code	No.	R...	Spec. ref	Distribution	Proverb type	Universality
G8a	23	T4e, D1b, E1g, B2a, G8f, T4d		F,E,O	All that lives must die / Our birth is nothing but our death begun / Was lebt, muss sterben / Man stirbt alle Tage / Quotidie morimur, cum crescimus, vita decrescit (Latin)	
G5d	25	T4e, C4c, C3d, D2b, D2c, M1c		F,E,I,O	The error of one moment becomes the sorrow of a whole life trl. Chinese	Global except Sub-Saharan Africa

Slika 3. Izvadak iz baze podataka Mattija Kuusija

Tablica 4. Dodjela tipoloških kategorija Mattija Kuusija poslovicama (radna inačica, izvadak iz baze podataka)

ID	Izvor	Broj u izvoru	Poslovica	Kategorija u izvoru	Oznaka Matti Kuusi	Značenje oznake Matti Kuusi
7	Čubelić	3956	DA NIJE JATAKA, NE BI BILO NI TATA (lopova).	O hajducima	L1; L1d; L1e; C1d	PRAVO I PRAVDA; identifikacija i tretman lopova ili drugih kriminalaca; zločin i krivnja bit će otkriveni i dovesti do kazne; X će sačuvati X-ove navike i običaje
8	Čubelić	3957	DOK JE RAJE I MUKA, BIT ĆE I HAJDUKA.	O hajducima	L1; L1d	PRAVO I PRAVDA; identifikacija i tretman lopova

						ili drugih kriminalaca
9	Čubelić	3958	ĐURĐEV DANAK HAJDUČKI SASTANAK, MITROV DANAK HAJDUČKI RASTANAK.	O hajducima	L1; L1d	PRAVO I PRAVDA; identifikacija i tretman lopova ili drugih kriminalaca
10	Suvremene	23	U LAŽI SU KRATKE NOGE	-	J1j; L1e	laži, pretvaranje, pravdanje zločin i krivnja bit će otkriveni i dovesti do kazne
11	Suvremene	81	NOVAC KVARI LJUDE Novac kvari čovjeka.; Novac pokvari čovjeka.; Novac kvari čovika.		K2	BOGATSTVO : SIROMAŠTVO / NOVAC
12	Suvremene	4	GDJE IMA DIMA IMA I VATRE Gdje ima dima i vatra postoji.; Gdje ima dima bilo je i vatre.		C2c	X-akcija ili -rad dovest će do X- rezultata, - plaće, - kažnjavanja ili - posljedica

Uspostava sustava klasifikacije hrvatskih poslovice koji se temelji na Međunarodnom tipološkom sustavu poslovice Mattija Kuusija omogućuje njihovu precizniju klasifikaciju i povezivanje s međunarodnim bazama podataka, čime se otvaraju nove mogućnosti za komparativna paremiološka istraživanja. Primjena Kuusijeva sustava pokazala se korisnom za prevladavanje izazova u smislu nedostatka objašnjenja značenja iz tih dviju zbirki jer omogućuje dodjeljivanje poslovice višestrukim kategorijama ovisno o njihovu značenju i kontekstu uporabe. Interaktivni i tematski pristup omogućuje korisnicima, posebno učenicima i studentima, intuitivno i zanimljivo učenje poslovice. Suradnja s međunarodnim paremiolozima bit će ključna za daljnji razvoj i usavršavanje klasifikacijskog sustava, čime će ovaj projekt značajno pridonijeti ne samo očuvanju hrvatskoga narodnog blaga, već i njegovoj integraciji u globalni paremiološki kontekst.

2. Paremiološki minimum i optimum

Prema ruskom paremiologu G. L. Permjakovu „za potpuno razumijevanje bilo kojeg jezika, osim gramatike, treba vladati ne samo specifičnim izborom riječi i frazeološkim izrazima nego i određenim minimumom često upotrebljivanih paremioloških klišeja“ (Permjakov 1989: 92). To je od presudne važnosti zbog činjenice da se poslovice često ne rabe samo u svome izvornom obliku, nego i u znatno skraćenom i transformiranom obliku (Grzybek 1984: 352). Kako bi govornik stekao određeni stupanj kulturološke pismenosti na određenom jeziku, bilo da je riječ o izvornom govorniku ili govorniku stranog jezika, treba se upoznati s najčešće upotrebljivanim poslovicama toga jezika. Međutim, kako provesti istraživanje i odrediti koje su to poslovice koji bi svaki govornik trebao znati? Kako odabrati reprezentativne ispitanike koji pokrivaju cijelu populaciju i geografski i prema dobi, spolu, regiji i stupnju obrazovanosti?

Kada govorimo o izboru poslovia koje bi trebale biti uključene u istraživanja i naći se na popisu poslovia koje bi učenici jezika trebali znati, uočavamo da su se poslovice u zbirkama većinom prepisivale iz starih zbirki (Grzybek 2015) te da je isto tako mnogo poslovia zastarjelo i nije više u uporabi. Autor najveće zbirke njemačkih poslovia Karl Friedrich Wilhelm Wander u svoje je djelo *Das Deutsche Sprichwörter-Lexikon* (1867) uvrstio više od 250 000 jedinica. Valerij Mokienko procjenjuje broj poslovia u ruskom jeziku na više od 150 000 jedinica (Mokienko 2012: 81), dok Stjepan Gnječ u svome djelu *Mudrost hrvatskoga naroda* bilježi 30 180 poslovia, a prema riječima njegova nasljednika u sljedećem će izdanju biti zabilježeno 80 000 hrvatskih poslovia. Aleksa Varga i Majdenić (2011) dijakronijskom su metodom analizirale udžbenike hrvatskoga kao materinskog jezika koji su se koristili u osnovnim školama od 1972. do 2007. godine (ukupno 17 knjiga). Rezultati analize pokazali su da se poslovia pojavljuje uz brojne druge književne oblike, ali u znatno manjem broju od ostalih jedinica. U 17 analiziranih udžbenika pronađeno je samo 70 poslovia, što čini prosjek od četiri poslovice po udžbeniku. Iz istraživanja Alekse Varge i Keglević (2018b) razvidno je da se moraju razvijati materijali koji će imati didaktičku funkciju, odnosno poučavati djecu poslovicama. No koje bismo poslovice trebali uvrstiti i kako ih odabrati? Trebaju li to biti poslovice koje su poznate svim govornicima ili one koje se najčešće pojavljuju u korpusima? Do odgovora na ta pitanja pokušalo se doći određivanjem paremiološkog minimuma i optimuma.

Permjakov je 1989. godine došao na revolucionarnu ideju uspostavljanja takozvanog *ruskoga paremiološkog minimuma*, tj. određivanja najpoznatijih

ruskih poslovice, poslovičnih izraza, usporedbi, zagonetki, slogana i slično. Prije svega zanimalo ga je određivanje paremiološkog minimuma zbog leksikografskog pitanja, odnosno odabira najčešćih frazeoloških i paremioloških jedinica koje bi se uključile u rječnike stranih jezika, što bi bilo od velike važnosti za poučavanje i učenje stranih jezika. Uključivanje bi paremija u različite tipove rječnika naime „pomoglo učenicima da brže i uspješnije savladaju učenje stranog jezika“ (Permjakov 1989: 101). S ciljem uspostavljanja ruskoga paremiološkog minimuma Permjakov je proveo dva eksperimenta u moskovskoj oblasti. Tijekom prvog eksperimenta 1971. i 1972. godine skupina od 300 ispitanika iz Moskve i okolice trebala je označiti sve nepoznate poslovice, poslovične izraze, usporedbe i frazeološke jedinice na popisu od gotovo 1500 jedinica. Tijekom drugog eksperimenta koji je proveo 1974. i 1975. godine druga skupina od oko 100 ispitanika dobila je zadatak dopuniti drugu polovicu 538 paremioloških jedinica. One paremiološke jedinice koje je poznavalo 97,50 % ispitanika Permjakov je smatrao ruskim paremiološkim minimumom i na temelju tih rezultata sastavio je knjižicu koja sadrži 300 najpoznatijih ruskih poslovice i srodnih izraza (Permjakov 1986). Slijedeći pionirski rad Permjakova i Miederov poziv da paremiografi trebaju uspostaviti slične paremiološke minimume najčešće upotrebljivanih paremioloških jedinica nacionalnih jezika (Mieder 1990: 141) i drugi su se paremiolozi počeli baviti tom temom. Tako je, primjerice, kao rezultat demoskopski utemeljenoga empirijskog istraživanja Schindler (1993) sastavio popis najpoznatijih čeških poslovice. Primjenjujući Permjakovljevu metodu, Schindler je od ispitanika tražio da dopune prvi logički dio poslovice koji je nedostajao. František Čermák, autor drugoga češkoga paremiološkog minimuma, kritizirao je taj Schindlerov pristup i naveo sljedeće probleme:

Problem je u tome otkud dolazi taj popis i na kojoj je osnovi utemeljen te odabran, budući da je, očito, nemoguće obići ljude i tražiti ih da odgovore na nekoliko tisuća pitanja, tj. na cijeli popis koji bi se temeljio na velikom rječniku poslovice. Drugi je problem suptilniji. Zbog linearnog karaktera našeg govora očito je da bi, pri metodi elicitacije, trebalo koristiti početak govorne sekvence, a ne njezin kraj, što bi trebalo uzeti u obzir u takvim istraživanjima. (Čermák 2003: 15)¹⁴.

Čermák (prema Đurčo 2015: 184) isto tako ističe da metoda ankete nastoji doći do onoga što se obično naziva poznavanjem poslovice. Međutim, nije posve jasno, osim ako se to posebno i precizno ne ispita upitnikom, na što se to zapravo svodi. Znači li to aktivno ili pasivno znanje, u kojem stupnju u potonjem slučaju i koliko su pouzdani dobiveni odgovori? Alternativni pristup dobivanja češkoga

¹⁴ Prijevod Melita Aleksa Varga

paremiološkog minimuma koji predlaže Čermák temelji se na analizi vrlo velikih korpusa, u kojima on vidi golemu prednost u istraživanju uporabe poslovice u stvarnim kontekstima jer omogućuju uvid u sam kontekst uporabe, čime je moguće dokumentiranje i proučavanje pune varijabilnosti poslovice (Čermák 2003: 16). Njegovo se istraživanje temelji na velikoj paremiološkoj bazi podataka koja se sastavljala više od 15 godina. 241 češka poslovice u tadašnjoj uporabi¹⁵ testirana je na Češkom nacionalnom korpusu od 100 milijuna riječi, tako da njegov paremiološki minimum sadržava prvih 100 najčešćih poslovice u Češkom nacionalnom korpusu (Čermák 2003: 26–30 prema Đurčo 2015).

Postoje, međutim, i skeptična stajališta glede ideje uspostavljanja zajedničkoga paremiološkog minimuma za određeni jezik ili kulturu. Mokienko, primjerice, drži da koncept zajedničkoga paremiološkog minimuma nije realističan. Prema njegovu mišljenju skup poslovice koje govornici nekog jezika poznaju i rabe vrlo je promjenjiv. Ovisi o različitim čimbenicima poput dobi, obrazovne razine i mjesta podrijetla, življenja, ali i o individualnim preferencijama. Stoga je gotovo nemoguće odrediti zajednički paremiološki minimum (Mokienko 2012: 83). Unatoč svim zamjerkama koje iznosi Mokienko valja se složiti s Wolfgangom Miederom kad kaže da „poslovice i dalje ostaju učinkovita verbalna sredstva, a kulturno pismene osobe, bilo izvorni bilo strani govornici, moraju imati određeni paremiološki minimum na raspolaganju kako bi sudjelovali u smislenoj usmenoj i pisanoj komunikaciji“ (Mieder 1993: 53).

Pokušaji uspostavljanja paremioloških minimuma ili barem određivanja nekih od najpoznatijih ili najčešće upotrebljivanih poslovice određenog jezika ili kulture dokumentirani su, među ostalim, za njemački (Grzybek 1991; Chlost, Grzybek i Roos 1994), mađarski (Tóthné Litovkina 1996), hrvatski (Grzybek, Škara i Heyken 1993), američki engleski (Haas 2008), slovenski (Meterc 2016; 2017), češki (Schindler 1993) i slovački jezik (Đurčo 2004; 2015a). Većina je istraživača primijenila spomenutu Permjakovljevu metodu takozvane djelomične prezentacije teksta, pri čemu su od ispitanika tražili da nadopune ili drugi (Grzybek 1991, Tóthné Litovkina 1996) ili prvi dio odabranih poslovice (Đurčo 2015a).

Uz pitanje paremiološkog minimuma, na temelju Permjakovljevih ideja i Miederova zahtjeva, Đurčo je razvio koncept *paremiološkog optimuma*. Prema Đurču paremiološki optimum nekog jezika sastoji se od različitih specifičnih paremioloških minimuma potrebnih za poučavanje određenog jezika kao

¹⁵ Popis od 241 poslovice korpusno je provjeren podskup čestih poslovice iz Čermákove višegodišnje frazeološke baze (vezane uz SČFI), nastale na temelju klasičnih zbirki i Schindlerova (1993) materijala, ali filtrirane i potvrđene pomoću Češkoga nacionalnog korpusa (Čermák 2003).

materinskoga i kao stranoga, točnije zajedničkog skupa poslovice „za kulturno pismenu i učinkovitu komunikaciju prosječno obrazovane osobe“ (Đurčo 2015b: 329), a zamišljen je kao korelacija najpoznatijih poslovice dobivenih empirijskim demografskim istraživanjem s visokofrekventnim poslovicama u suvremenom jeziku dobivenih analizom velikih korpusa (Đurčo 2015a: 186; Đurčo 2015b: 327). Ta se definicija na neki način podudara s Grzybekovom tvrdnjom da postoje dvije glavne linije istraživanja u određivanju razine poznavanja poslovice. Prva se naime temelji na istraživanju učestalosti pojavljivanja poslovice u jeziku, a zasniva se na analizi pisanih ili usmenih korpusa, dok se druga odnosi na empirijska istraživanja (Grzybek 2009: 215).

Paremiološki je minimum dakle skup poslovice koje „svi“ članovi zajednice poznaju, a optimum bi bio balans između frekvencije, poznatosti i funkcionalne relevantnosti za određene svrhe. Određivanje paremiološkog minimuma i optimuma međutim dolazi s ograničenjima, među kojima se ističu sljedeća:

a) Metodološka ograničenja

Ne postoji jedinstvena, općeprihvaćena definicija koja bi objasnila pojam *poznavanja poslovice*. Smatra li se pod tom sintagmom aktivno ili pasivno znanje, prepoznavanje, dosjećanje ili produkcija poslovice? Isto tako, sastavljanje početnog popisa poslovice koje će se testirati nasumično je i ovisi o starim zbirkama, leksikografiji ili istraživačevoj intuiciji.

b) Uzorak ispitanika i metode

Često se anketna istraživanja provode na relativno malim i nereprezentativnim uzorcima. Varijable poput dobi, obrazovanja, regije i druge sociolingvističke varijable često nisu dovoljno uravnotežene da bi uzorak bio reprezentativan. Isto tako, nije jasna granica za ono što mnogi nazivaju *opće poznatim*. Ona nije statistički strogo utemeljena, nego je u velikoj mjeri stvar procjene istraživača. Schindler (1993: 151) navodi da granica od 97,5 % koju je postavio Permjakov zahtijeva dodatno obrazloženje. Objektiviranje te granice ne može se ostvariti čak ni statističkim metodama. Ona se mora smatrati previsokom ako se realno uzme u obzir mogućnost pogrešnih, manjkavih ili izostalih odgovora. Do toga zaključka dolaze i Haas (2008) i Meterc (2017). Grzybek predlaže granicu od 95 % za prag općeg poznavanja poslovice, kako bi se očuvala usporedivost rezultata, ali on je svoje istraživanje proveo na malom uzorku ispitanika u okviru pilot-projekta. Za hrvatski jezik granica od 90 – 95 % u istraživanju Grzybeka, Škare i Heykena (1993) dala je 30-ak poslovice. Schindlerov paremiološki minimum za češki jezik dao je sljedeće rezultate: od 265 poslovice samo su četiri poslovice bile poznate svim ispitanicima ($\geq 97,5$ %). Ipak, 43 poslovice (16,2 %) odgovaraju strogoj Permjakovljevoj podjeli i poznaje ih više od

97,5 % ispitanika. Ako se prag postavi na 95 %, opće poznavanje vrijedi za 69 poslovice, odnosno 26 % korpusa. Što se tiče udjela opće poznatih poslovice u korpusu, ovo je istraživanje uistinu usporedivo s Grzybekovim, u kojem je 28 % poslovice pripadalo u područje poznavanja od 95 %. To ne iznenađuje s obzirom na činjenicu da se njegovo istraživanje temeljilo na Freyevoj zbirci, koja već predstavlja predizbor poznatih njemačkih poslovice i stoga je upućivala na očekivanje većeg udjela opće poznatih poslovice nego u češkom istraživanju. Činjenica da je 61 njemačka poslovice postigla udjel poznavanja veći od 50 % još je jedan pokazatelj da prethodne obrade poslovice mogu pomoći u budućim istraživanjima kako bi se povećala učinkovitost i s manjim brojem ispitanika (Schindler 1993). Anna T. Litovkina u svojim istraživanjima mađarskoga paremiološkog minimuma polazi od Permjakovljeve vrlo visoke granice od 97,5 %, ali pokazuje da je u praksi često nužno raditi i s nižim pragovima (poput 95 % ili 90 %) kako bi se dobio dovoljno velik skup „opće poznatih“ poslovice (Tóthné Litovkina 1996). Đurčo predlaže da je za „osnovni“ minimum relevantan prag oko 50 % prepoznatljivosti, ali da se za uži, „optimumski“ skup često promatraju jedinice s vrlo visokom stopom poznavanja, od 90 % i više (Meterc 2017). Kako bi se povećala objektivnost pri ispitivanju intuitivne procjene ispitanika, Đurčo (2015) tvrdi da je preporučljivije predočiti mu drugi dio poslovice i tražiti da nadopuni njezin početak, međutim takvo istraživanje mora obuhvatiti znatno veći broj ispitanika. Savjetuje da bi upitnik trebao biti jednostavan za korištenje i pogodan za ispunjavanje na ugodan način, internetski upitnik ima doseg mnogo većem broju govornika te se može napraviti odabir i profiliranje dovoljno reprezentativnog uzorka potencijalnih ispitanika. Time se ublažava najveći problem paremioloških eksperimenata, naime činjenica da mala skupina ispitanika ne predstavlja cijelu populaciju u demografskom i sociolingvističkom pogledu.

c) Korpusna ograničenja

Korpusi uglavnom obuhvaćaju pisani jezik, dok se poslovice intenzivno rabe u govoru, što iskrivljuje sliku o učestalosti i njihovoj stvarnoj uporabi. Isto tako, u korpusu se nalazi velik broj znanstvenih i stručnih tekstova u kojima nema poslovice, što utječe na rezultate korpusnih pretraživanja. Pri istraživanju paremiološkog minimuma i optimuma trebali bi se koristiti korpusi koji su bliži razgovornom jeziku, primjerice oni koji indeksiraju društvene mreže, internetske forume i blogove.

d) Jezično-kulturna i poredbena ograničenja

Paremiološki minimumi različitih jezika teško su usporedivi jer se temelje na različitim metodama, različitim pragovima definiranja općeg poznavanja

poslovica i različitim vrstama izvora, nisu stabilni, već su podložni promjenama i različitim utjecajima.

Kao što možemo zaključiti, paremiološki minimum i optimum pokazali su se kao korisni, ali i metodološki zahtjevni koncepti jer se nalaze na sjecištu leksikografskih, didaktičkih i sociolingvističkih parametara. S jedne strane, brojčani podatci o tisućama zabilježenih poslovice u pojedinim jezicima upućuju na to da je nužno izdvojiti manji skup najpoznatijih i najučestalijih jedinica koje bi trebale činiti paremiološku „jezgru“ kulturne pismenosti, dok se s druge strane pokazalo da je i sam pojam „poznavanja poslovice“ višeslojan te da obuhvaća čitav raspon od pasivnog prepoznavanja do aktivne uporabe. Permjakovljevi pionirski rad postavio je visoke metodološke standarde i otvorio put empirijskim istraživanjima paremioloških minimuma, no kasniji autori (Schindler, Čermák, Grzybek, Đurčo, Litovkina, Meterc i drugi) dodatno su problematizirali početni izbor poslovice, veličinu i strukturu uzorka te visinu praga općeg poznavanja. Paremiološki optimum nastoji ublažiti ta ograničenja jer kombinira empirijski utvrđenu poznatost s korpusno potvrđenom učestalošću i funkcionalnom relevantnošću, čime se barem djelomično usklađuju kriteriji „poznatosti“ i „uporabe“.

3. Empirijska istraživanja

Iz razloga što je paremiološki minimum za hrvatski jezik star 33 godine i proveden je na malom uzorku ispitanika samo metodom djelomične prezentacije teksta – ispitanicima je dan prvi dio poslovice koji je služio kao poticaj, dok je dovršavanje poslovice mjerilo aktivno poznavanje poslovice (Grzybek, Škara i Heyken 1993), u okviru ove monografije odredit će se paremiološki minimum i optimum suvremenoga hrvatskog jezika na temelju triju istraživanja u kojima su se koristili različiti instrumenti i metode, uzimajući u obzir navedena ograničenja kako slijedi:

a) Izbor poslovice i metodologija

Poslovice prikupljene iz različitih izvora provjerene su u trima hrvatskim korpusima dostupnima 2014. godine (*Hrvatski nacionalni korpus*, *Jezična riznica* i *hrWaC*) te je sastavljen popis prema učestalosti njihova pojavljivanja. Popis je prema Schindlerovu savjetu (1993)¹⁶ pilotiran, a nakon toga je napravljen konačan popis koji je sadržavao 105 poslovice i koji se koristio prilikom sastavljanja upitnika za istraživanja 2014. i 2018. godine. U istraživanju 2025. godine korišten je izvorni popis od 213 poslovice koji je provjeren korpusnom analizom u korpusima koji su bliski razgovornom jeziku. Za provjeru poslovice u korpusima korišteni su između ostalog korpusi hrWaC¹⁷ i CLASSLA-web.hr (Ljubešić, Kuzman and Rupnik 2024)¹⁸, koji imaju pristup društvenim mrežama, blogovima, komentarima i forumima jer su oni svojim izričajem najbliži razgovornom jeziku.

b) Instrumenti i ispitanici

Istraživanjima iz 2014. i 2018. godine dobiven je reprezentativan uzorak ispitanika iz svih hrvatskih regija. Korištene su metode djelomične prezentacije poslovice. Godine 2014. ispitanici su trebali popuniti prvi dio poslovice (prema Đurčo 2015), dok su 2018. godine popunjavali drugi dio poslovice (prema Čermák 2003). Godine 2025. korišten je internetski upitnik koji predlaže Đurčo (2015). U svim trima istraživanjima sudjelovao je podjednak broj ispitanika, a ukupan je broj ispitanika 2900.

¹⁶ Prethodna obrada poslovice može pomoći istraživanjima da uvelike povećaju učinkovitost anketa o paremiološkom minimumu (Schindler 1993).

¹⁷ <https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>

¹⁸ <https://www.clarin.si/ske/#open>

c) Rezultati

S obzirom na to da su popisi općepoznatih poslovice podložni različitim sociokulturnim promjenama i da su prva dva istraživanja hrvatskih poslovice provedena 2014. i 2018. godine, konačan se popis poslovice koje pripadaju hrvatskom paremiološkom minimumu i optimumu sastoji od kombinacije najpoznatijih poslovice iz svih triju istraživanja. Popisi su prošireni inačicama koje su prikupljene 2025. godine mrežnim upitnikom.

U poglavljima koja slijede detaljno će se predstaviti cijeli pristup određivanja suvremenoga hrvatskog paremiološkog minimuma i optimuma koji kombinira prethodnu korpusnu filtraciju (uz korištenje korpusa bližih razgovornom jeziku), opsežna anketna istraživanja provedena 2014., 2018. i 2025. godine, uz različite instrumente (dovršavanje prvog i drugog dijela poslovice, mrežni upitnik) i uz reprezentativne uzorke ispitanika iz svih hrvatskih regija s korpusnom pretragom i bilježenjem najčešćih inačica poslovice. Takav višedijelni model omogućuje da se uz sva istaknuta metodološka, korpusna i sociokulturna ograničenja identificira stabilniji skup poslovice koje su i učestale i prepoznatljive širokom krugu govornika te koje se mogu smatrati jezgrama hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma i polazištem za različite oblike leksikografske i didaktičke implementacije.

3.1. Izbor poslovice i metodologija

Prije provođenja prvoga paremiološkog istraživanja 2014. godine trebalo je napraviti popis poslovice koji će se testirati. Slijedeći Schindlerov savjet (1993) da bi se trebalo krenuti s popisom koji je obrađen ili pilotiran, a u Hrvatskoj do tada nije postojao opsežan rječnik poslovice, već samo različite zbirke poslovice koje su prikupili sakupljači narodnog blaga, odlučilo se napraviti korpus poslovice koji je rezultat vlastitih pretraga i prethodnih paremioloških istraživanja.

U svome djelu *Remarks on Obsolescence and Familiarity with Traditional Croatian Proverbs*. III Mijat Stojanovićeva Sbirka Narodnih Poslovice, Riječi i izraza 1866 Grzybek (1997) donosi ključan doprinos hrvatskoj paremiologiji. Analizirajući zbirku Mijata Stojanovića iz 1866. godine, Grzybek demistificira mit o „grobovima poslovice“, odnosno zbirka zastarjelih tekstova kopiranih bez provjere živosti. Njegov korpus temelji se na potpunoj zbirci Sbirka narodnih poslovice, rieči i izrazah (Zagreb, 1866.) koja sadrži 2510 paremija, odnosno poslovice, frazeoloških jedinica, idiome, usporedbe i lokalne izraze. Prema Grzybeku (1997: 205), za razliku od drugih zbirki koje prepisuju prethodne zbirke poslovice, primjerice Danić 1871. godine s 5935 jedinica ili Skarpa 1909. godine s

15 024 jedinica, Stojanovićev materijal ističe se autentičnošću jer ga je autor sam prikupio, uglavnom u Slavoniji. Korpus je heterogen, sadrži 35 duplikata pod različitim ključnim riječima i 25 kvaziduplikata te međuprostor između paremioloških elemenata i onih koje danas analizira frazeologija ili leksikologija¹⁹. Korpus je poslužio kao eksperimentalna baza za eliminaciju zastarjelih elemenata. Cilj je Grzybekova eksperimenta bio sastaviti popis onih poslovice koje poznaje barem 50 % ispitanika. U eksperimentu je sudjelovalo 16 ispitanika iz Hrvatske, upotrijebila se metoda djelomične prezentacije teksta, odnosno samo prvi logički dio poslovice, a ispitanici su je trebali dovršiti. Studija je rezultirala popisom od 134 paremije koje su poznate svima, s granicom poznavanja od 50 % i statističkom analizom preko 40 000 odgovora:

Ako je tko lud, ne budi mu drug.
B[r]ez muke neima nauke.
Bit će svega, a nas biti neće.
Bježi kao od kuge.
Bježi kao vrag od krsta.
Blaženi mir.
Bože pomози.
Bože prosti.
Bolje išta nego ništa.
Bolje je pošteno umrti, nego nepošteno živi ti.
Brez Boga ništa.
Brez vatre neima dima
Da su se po celom svijetu tražili, ne bi se bolje našli.
Djelo čovjeka hvali.
Držim ga na svojim rukama.
Dugačka je jezika.
Dugački vlasи, a kratka pamet.
Dva loša ubиše Miloša.
Čim otvori usta; laže.
Čovjek je od oka.
Čovjek je to od rieči.
Čovjek snuje, ali Bog boguje - i odlučuje.

Čuje se i dobro po daleku, a zlo i po daljem.
Čuvaj dok šta imaš.
Čuvaj se čovječe, i Bog će te [pak će te i Bog] čuvati.
Čuvam ga kao oči u glavi.
Evo ti moja ruka.
Gdje se tko češe, ondje ga i svrbi.
Gdje si bio?. Nigdje! Šta si radio?
Ništa!
Glad neima očijuh.
Gleda kao tele u nova vrata.
I dušu bi svoju prodao.
Ima zlatne ruke.
Imaš li dušu?
Izpeci, pak reci.
Jedna mu daska fali u glavi.
Jednu dušu imaš.
Jezik za zube.
Kad mi ne možeš pomoći, nemoj ni odmagati.
Kaži mi, da ti kažem.
Kako došlo, tako prošlo.
Kako je tko sijao, onako i žanje.
Kako tko radi, onako i ima.

¹⁹ Primjerice, izraz *Bježi kao od kuge*.

Kakvi otac, takav sin; kakva mati,
 takva kći.
 Koliko ljudih, toliko ćudih.
 Kolju se kao psi.
 Kud će suza, neg na oko.
 Kud on okom, oni skokom.
 Kud puklo da puklo.
 Leži kao klada.
 Leti kao muha b[r]ez glave.
 Makar me glave stalo.
 Mala djeca, mala briga; velika djeca,
 velika briga.
 Mekano je krilo materino.
 Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo.
 Na tebi je red.
 Na vrbi svirala.
 Ne ide mu to od ruke.
 Neima soli u glavi.
 Ne laje pas poradi sela [za selo],
 nego poradi [za] sebe.
 Ne smije ni usta otvoriti.
 Ne soli-mi pameti.
 Ne valja ti posao.
 Ne vidi dalje od nosa.
 Ni kuvano ni pečeno.
 Nitko se nije s naukom rodio.
 Nova metla dobro mete.
 O tom više ni rieči.
 On je (ona je) moja desna ruka.
 Oteto, prokleta.
 Pala mu sikira u med.
 Plašljiv je kao zec. Brz je kao zec.
 Pokazao mu je zube.
 Poštena je duša.
 Poštuj starije, i tebe će mlađi.
 Pravi je lisac.
 Prevario se u računu.
 Prodao je vragu dušu.
 Pruži mu samo prst, a on grabi cijelu
 ruku.

Puče glas kao grom iz vedra neba.
 Raste kao iz vode.
 Reci makar jednu, al pametnu.
 Reci po duši.
 S glave počima riba smrditi.
 S konja na magarca.
 S puta (bježi), ide baba ljuta.
 S ruke na ruku.
 S trbuhom za kruhom.
 Sami je koža i kost.
 San gaje svladao.
 Silom ništa.
 Sjeo je na uši.
 Skočio bi za nas u vodu i u vatru.
 Spiep je kod očijuh.
 Smrt će doći i sama, ne treba ju zvati.
 Sramota je lagati.
 Srećne je ruke.
 Stara koka [,] masna čorba.
 Svaki cigan svoga konja fali.
 Svatko je kovač svoje sreće.
 Sve u svoje vrijeme.
 Svi mu idu na ruku.
 Svoja kuća svoja sloboda.
 Svoje čuvaj, tud je ne diraj.
 Svuda je dobro, al doma najbolje.
 Što čuo, ne čuo, što vidio ne vidio.
 Što je pravo, i Bogu je drago.
 Što mu oči vide, to ruke načinu.
 Što se babi htilo, to se babi snilo.
 Što tko traži, ono i nađe.
 Što triezan misli, to pijan govori.
 Teško domu, u kom sloge nema.
 Teško onomu, tko pameti neima.
 Tko drugomu jamu kopa, sam u nju
 pada.
 Tko jači, taj kvači.
 Tko nas kamenom, mi njega
 kmhom.
 Tko neima u glavi, ima u nogama.

Tko pjeva, zlo ne misli.	Vrana vrani neće oči izključivat.
Tko se čuva, i Bog ga čuva.	Zaklela se zemlja raj, da sve nje se
Tko tebe kamenom, ti onog kruhom.	tajne znaju.
To je samo liepa rieč.	Zub ima na njega.
To nisam ni u snu sanjao.	Zubato sunce.
Toga su mi već pune uši.	Žale za tim kao za lanjskim sniegom.
Trla baba lan, da joj prođe dan.	Žalibože truda i muke.
U svakoj nesreći i sreće ima.	Žedna bi ga preko vode preveo
Utopio bi ga u kapi vode, da može.	(Grzybek 1997: 218–22).
Utopljenik se i slamke hvata.	

Kao što i sam Grzybek u svome djelu navodi, popis ne sadrži samo poslovice, već i srodne oblike. Za potrebe sastavljanja korpusa za istraživanje 2014. godine s ovoga su popisa odabrane poslovice. Njima su dodane poslovice iz Meheševe (2007) zbirke te vlastiti popis poslovice prikupljenih iz različitih mrežnih izvora. Nastao je tako popis s više od 500 poslovice koji je sužen na 213. U trima tada dostupnim hrvatskim korpusima, u Hrvatskom nacionalnom korpusu²⁰, Hrvatskoj jezičnoj riznici²¹ te u korpusu hrWaC²² provjerena je pojavnost tih poslovice i popisane su inačice koje se u najvećem broju pojavljuju, nakon čega se sastavio konačan popis s 207 najčešćih oblika poslovice koji se pojavljuju u trima hrvatskim korpusima.

Daljnijim je korakom taj popis poslovice podvrgnut pilot-istraživanju jer se nije moglo tražiti od ispitanika da napišu dio koji nedostaje za svaku od 207 poslovice. U pilot-istraživanju stoga je odabran 21 znanstvenik²³ (pri čemu su se pokrili svi dijelovi Republike Hrvatske), koji su u internetskom upitniku naznačili poznaju li poslovicu ili ne, odnosno poznaju li ju možda (i u kojem) drugom obliku. Na temelju dobivenih podataka sastavljen je upitnik sa 105 najčešćih hrvatskih poslovice poredanih po učestalosti njihova pojavljivanja u korpusima, koji je u svojim dvjema inačicama korišten i u istraživanju 2014. i 2018. godine. Poslovice su bile poredane na način da je prvih 35 poslovice (od broja 1 do 35) činilo najzastupljenije poslovice u hrvatskim korpusima, drugih 35 (od broja 36 do 70) bile su manje zastupljene poslovice, a posljednjih 35 (od broja 71 do 105) one su

²⁰ <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>, pristupljeno 25. kolovoza 2014.

²¹ <http://riznica.ihj.hr/index.hr.html>, pristupljeno 25. kolovoza 2014.

²² <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>, pristupljeno 25. kolovoza 2014.

²³ 18 znanstvenika bilo je iz humanističkih znanosti (85,7 %), pet znanstvenika iz društvenih znanosti (23,8 %) i jedan znanstvenik iz prirodnih znanosti (4,8 %).

poslovice koje su najslabije zastupljene u hrvatskim korpusima (Tablica 5)²⁴. U istraživanju 2025. godine korišten je izvorni popis od 213 poslovice.

Tablica 5. Popis poslovice koje su korištene u istraživanjima 2014. i 2018. godine

ID	Poslovica
1.	Kud puklo, da puklo.
2.	Bolje išta, nego ništa.
3.	Tko pjeva, zlo ne misli.
4.	Gdje ima dima, ima i vatre.
5.	Bolje ikad, nego nikad.
6.	Bolje spriječiti, nego liječiti.
7.	Milo za drago.
8.	Krv nije voda.
9.	Ruka ruku mije.
10.	Prodao je dušu vragu.
11.	Strpljen – spašen.
12.	Vrijeme je novac.
13.	Pametniji popušta.
14.	Sve se može kad se hoće.
15.	Jabuka ne pada daleko od stabla.
16.	S kim si, takav si.
17.	Na muci se poznaju junaci.
18.	Ispeci pa reci.
19.	Jedna lasta ne čini proljeće.
20.	Čist račun, duga ljubav.
21.	U zdravom tijelu zdrav duh.
22.	Obećanje ludom radovanje.
23.	U laži su kratke noge.
24.	Bez muke nema nauke.
25.	Daleko od očiju, daleko od srca.
26.	Odijelo ne čini čovjeka.
27.	Dobar glas daleko se čuje.
28.	Nije zlato sve što sja.
29.	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.
30.	Tko visoko leti, nisko pada.
31.	Čovjek je čovjeku vuk.

²⁴ Paremija pod brojem 10 prema odrednicama u poglavlju 1.2. svrstava se u poslovične fraze te se neće uzeti u obzir prilikom prikaza rezultata istraživanja.

ID	Poslovice
32.	Tko ne riskira, ne profitira.
33.	Po jutru se dan poznaje.
34.	Svaka ptica svome jatuu leti.
35.	Uzdaj se u se i u svoje kljuse.
36.	Svi putovi/putevi vode u Rim.
37.	Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.
38.	Jutro je pametnije od večeri.
39.	Sve se vraća, sve se plaća.
40.	Tko se zadnji smije, najslade se smije.
41.	Kakav otac, takav sin.
42.	Tko laže, taj i krade.
43.	Neće grom u koprive.
44.	Tko rano rani, dvije sreće grabi.
45.	Kud svi Turci, tu i mali Mujo.
46.	Ne možeš imati i ovce i novce.
47.	Tko radi, ne boji se gladi.
48.	Tko će kome, ako ne svoj svome.
49.	Ne diraj lava dok spava.
50.	Tko nema u glavi, ima u nogama.
51.	Sto ljudi, sto ćudi.
52.	Tresla se brda, rodio se miš.
53.	U svakom žitu ima kukolja.
54.	Oteto – prokleta.
55.	Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.
56.	Ljubav ide kroz želudac.
57.	Sit gladnom ne vjeruje.
58.	Poslije kiše dolazi sunce.
59.	Dok mačke nema, miševi kolo vode.
60.	U strahu su velike oči.
61.	Svatko je kovač svoje sreće.
62.	Pas koji laje, ne grize.
63.	U radu je spas.
64.	Besposlen pop i jariće krsti.
65.	Batina je iz raja izašla.
66.	Bez alata nema zanata.
67.	Trla baba lan da joj prođe dan.
68.	Čistoća je pola zdravlja.
69.	Svakog gosta tri dana dosta.

ID	Poslovica
70.	Nema kruha bez motike.
71.	Svatko nosi svoj križ.
72.	Nevolja nikad ne dolazi sama.
73.	Hvali more, drž se kraja.
74.	Za svadu je potrebno dvoje.
75.	Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.
76.	Koliko ljudi, toliko ćudi.
77.	Tko prvi, njegova djevojka.
78.	Batina ima dva kraja.
79.	Novac kvari ljude.
80.	Bolje grob, nego rob.
81.	Ni luk jeo, ni luk mirisao.
82.	Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.
83.	Kako došlo, tako prošlo.
84.	Dva loša ubiše Miloša.
85.	Prvo skoči pa reci "hop"!
86.	Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.
87.	Složna braća kuću grade.
88.	Stara koka, dobra juha.
89.	Riba smrdi od glave.
90.	Tiha voda brege dere.
91.	Papir trpi sve.
92.	Što se babi htilo, to se babi snilo.
93.	Tko umije, njemu dvije.
94.	Žena drži tri kuta kuće.
95.	Vrč ide na vodu dok se ne razbije.
96.	Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.
97.	Svaki lonac ima svoj poklopac.
98.	Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.
99.	Sila Boga ne moli.
100.	Slika govori više od riječi.
101.	Pomози sirotu na svoju sramotu.
102.	Ako laže koza, ne laže rog.
103.	Čovjek snuje, a Bog određuje.
104.	Nova metla dobro mete.
105.	Svaka sila za vremena.

3.2. Instrumenti

Kao što je obrazloženo u drugom poglavlju, za određivanje paremiološkog minimuma nije dovoljno koristiti jedan instrument i metodu, već se preporučuje kombinacija metoda i instrumenata. Nastavljajući se na prethodna istraživanja, iz razloga što nije postignut konsenzus u vidu standardizacije upitnika koji se koriste za određivanje paremiološkog minimuma i optimuma, u okviru određivanja hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma korišteni su upitnici koje predlažu Permjakov, Čermák i Đurčo. Godine 2014. i 2018. korištene su metode djelomične prezentacije teksta u obliku tiskanih anonimnih upitnika, a 2025. godine korišten je anonimni mrežni upitnik. Od metapodataka se od ispitanika tražilo da navedu informacije o spolu, godini i mjestu rođenja, razdoblju njihova boravaka u hrvatskim regijama te obrazovanju.

Godine 2014. ispitanicima su na upitnicima bile predočene poslovice iz Tablice 5 tako što im je dan drugi, logički dio poslovice, a oni su morali nadopuniti početak poslovice (Slika 4). Godine 2018. predočene su iste poslovice iz Tablice 5, ali sada se slijedio Čermákov savjet, odnosno ispitanicima je predočen logički početak poslovice, a oni su je morali dovršiti (Slika 6).

<p>3. Gdje ste proveli većinu svoga života u Hrvatskoj?</p> <p>g) istočna Hrvatska, mjesto: _____</p> <p>h) središnja Hrvatska, mjesto: _____</p> <p>i) zapadna Hrvatska, mjesto: _____</p> <p>j) sjeverna Hrvatska, mjesto: _____</p> <p>k) Dalmacija, Istra i primorje, mjesto: _____</p>	<p>5. Ako se još uvijek školujete, koju školu trenutno polazite?</p> <p>f) osnovna škola</p> <p>g) srednja škola</p> <p>h) fakultet/viša škola</p> <p>i) magisterij/doktorat</p> <p>j) ostalo: _____</p>
---	--

4. Koliko godina živite u tom mjestu? _____

NAPIŠITE PRVI DIO POSLOVICE. UKOLIKO ZA POSLOVICU NISTE ČULI, STAVITE X NA CRTU. AKO SMATRATE DA POSTOJI VIŠE MOGUĆIH ODGOVORA, MOLIMO VAS DA UPIŠETE ONAJ ZA KOJEG SMATRATE DA SE NAJČEŠĆE KORISTI.

1. _____ da puklo.	14. _____ kad se hoće.
2. _____, nego ništa.	15. _____ daleko od stabla.
3. _____, zlo ne misli.	16. _____, takav si.
4. _____, ima i vatre.	17. _____ poznaju junaci.
5. _____, nego nikad.	18. _____ pa reci.
6. _____, nego liječiti.	19. _____ ne čini proljeće
7. _____ za drago.	20. _____, duga ljubav.
8. _____ nije voda.	21. _____ zdrav duh.
9. _____ ruku mije.	22. _____ ludom radovanje.
10. _____ dušu vragu.	23. _____ kratke noge.

Slika 4. Izvadak iz upitnika 2014. godine

- e) Dalmacija
f) ostalo: _____
3. Gdje ste proveli većinu svoga života u Hrvatskoj?
g) istočna Hrvatska, mjesto: _____
h) središnja Hrvatska, mjesto: _____
i) zapadna Hrvatska, mjesto: _____
j) sjeverna Hrvatska, mjesto: _____
k) Dalmacija, Istra i primorje, mjesto: _____
4. Koliko godina živite u tom mjestu? _____
8. Koliko ste se godina ukupno školovali? _____
9. Ako se još uvijek školujete, koju školu trenutno polazite?
f) osnovna škola
g) srednja škola
h) fakultet/viša škola
i) magisterij/doktorat
j) ostalo: _____

NAPIŠITE DRUGI DIO POSLOVICE. UKOLIKO ZA POSLOVICU NISTE ČULI, STAVITE X NA CRTU. AKO SMATRATE DA POSTOJI VIŠE MOGUĆIH ODGOVORA, MOLIMO VAS DA UPIŠETE ONAJ ZA KOJEG SMATRATE DA SE NAJČEŠĆE KORISTI.

1. Kud puklo _____	14. Sve se može _____
2. Bolje išta, _____	15. Jabuka ne pada _____
3. Tko pjeva, _____	16. S kim si, _____
4. Gdje ima dima _____	17. Na mucu se _____
5. Bolje ikad, _____	18. Ispeci _____
6. Bolje spriječiti, _____	19. Jedna lasta _____
7. Milo za _____	20. Čist račun, _____
8. Krv nije _____	21. U zdravom tijelu _____
9. Ruka ruku _____	22. Obećanje ludom _____
10. Prodao je dušu _____	23. U laži su _____
11. Stpljen - _____	24. Bez muke _____
12. Vrijeme je _____	25. Daleko od očiju, _____
13. Pametniji _____	26. Odijelo _____

Slika 5. Izvadak iz upitnika 2018. godine

Oba su upitnika obrađena statističkim softverom SPSS Statistics. Prilikom unošenja podataka u program korišteni su kodovi za svaki dopunjeni dio prema sljedećem modelu:

- 0V – nulta varijanta (rječnički oblik poslovice prisutan u korpusima HJ)
- M1 – modifikacija prvog stupnja (sintaktičke i morfološke varijante poslovice)
- M2 – modifikacija drugog stupnja (skraćivanje ili proširivanje nulte varijante, leksičke varijacije koje nisu sinonimi, primjerice antiposlovice)
- M3 – modifikacija trećeg stupnja (besmislena nadopuna, „nova“ poslovice).

Godine 2025. istraživački instrument činio je mrežni upitnik koji predlaže Đurčo, a prema kojem je Meterc (2017) prikupio materijale za određivanje slovenskoga paremiološkog optimuma. Isti upitnik trenutno je u uporabi, a koristi ga Meterc u

okviru aktivnog projekta prikupljanja šaljivih odgovora kao novih vrsta poslovice²⁵. Mrežni upitnik sadrži iste metapodatke zbog mogućnosti komparativne analize, ali je razlika u tome što se koristio izvorni popis od 213 poslovice jer su se prikupljale i inačice poslovice (ispitanici su mogli upisati poznaju li poslovicu ili ne, odnosno u kojem ju obliku poznaju). Prema Đurčovim savjetima (2015) za svaku poslovicu ispitanicima su dane sljedeće opcije za označavanje:

Poslovicu

- ne poznajem i ne razumijem
- ne poznajem, ali razumijem
- poznajem, ali ne upotrebljavam
- poznajem i upotrebljavam
- poznajem, ali upotrebljavam u ovom obliku: _____ (prostor za nadopunu inačice)

Te kategorije omogućuju razlučivanje pasivnog poznavanja poslovice, odnosno kategorije poznatosti i aktivnog znanja ili kategorije uporabe poslovice (Meterc 2017), o čemu će biti više govora u poglavlju 3.4.2. Otvorenim poljem u hrvatskom mrežnom upitniku kao i obradom inačica poslovice iz 2014. i 2018. godine (bilježenjem i analizom modifikacija prvog i drugog stupnja) dobivaju se paremiološki oblici koji će se uključiti u paremiološki minimum i optimum. Iz primjera za slovenski jezik vidljivo je da inačice iz dopisanih polja otkrivaju nesklad između normativnih oblika u SSKJ-u i realne uporabe: dominantne su kraće, fleksibilnije forme, dok su neke „klasične“ inačice već zastarjele ili korpusno rijetke. Za neke slovenske poslovice ispitanici su ponudili regionalne ili kontekstualne inačice koje su se potvrdile frekventnijima u korpusnim analizama (Meterc 2017).

3.3. Ispitanici

U cjelokupnom je projektu sudjelovalo ukupno 2900 ispitanika u dobi od 14 do 94 godine (\bar{x} = 36,5 godina, s = 19,43) iz svih dijelova Hrvatske (867 u prvome, 718 ispitanika u drugome istraživanju i 1315 ispitanika u trećem istraživanju). Ispitanici su za potrebe analize podijeljeni u starosne skupine (Tablica 6).

25

https://vprasadnik21.tisina.net/?fbclid=IwAR1ex4RNLj_qy3tgk4EHgUUzrt48XJFdaz_QE9POYAolcq8af3h0_S78BM5A, pristupljeno 19. prosinca 2022.

Tablica 6. Postotak ispitanika iz obaju istraživanja prema podjeli iz Berk (2008).

Skupina (godine)	2014.		2018.		2025.	
	muškarci (%)	žene (%)	muškarci (%)	žene (%)	muškarci (%)	žene (%)
Adolescenti (11 – 20)	29,0	35,5	19,8	17,9	0	0,4
Rana odrasla dob (21 – 40)	7,0	13,0	16,2	27,0	46,5	43,7
Srednja odrasla dob (41 – 60)	2,9	5,7	2,5	6,4	46,5	51,2
Kasna odrasla dob (61 >)	2,3	4,6	3,1	7,1	7	4,7

U Tablici 6 prikazan je postotak ispitanika iz obaju istraživanja prema podjeli iz Berk (2008). Dobna struktura sudionika u trima mjerenjima (2014., 2018. i 2025.) pokazuje izrazitu promjenu generacijskog uzorka kroz vrijeme, što ima važne metodološke i interpretativne implikacije. U prvim dvama istraživanjima prevladavaju adolescenti (11 – 20 godina), dok je u najnovijem istraživanju iz 2025. godine uzorak gotovo u cijelosti sastavljen od odraslih osoba rane i srednje odrasle dobi. Takav pomak od „školske“ prema „odrasloj“ populaciji bitno mijenja kontekst u kojem se promatra poznavanje i uporaba poslovice, čemu će se prilagoditi interpretacija rezultata.

U istraživanjima iz 2014. i 2018. adolescenti čine jezgru uzorka. Godine 2014. udio je adolescentica iznosio 35,5 %, a adolescenata 29,0 %, što znači da je gotovo dvije trećine sudionika u dobnoj skupini od 11 do 20 godina. Godine 2018. taj se udio smanjuje, ali adolescenti i dalje čine najveću pojedinačnu skupinu, s 19,8 % muškaraca i 17,9 % žena. Takva dobna struktura pogoduje analizi paremiološkog minimuma u kontekstu školskog sustava, formalnog obrazovanja i vršnjačke kulture. Ujedno se pretpostavlja da je aktivna uporaba poslovice u toj dobi ograničenija, dok je znanje često pretežito receptivno, povezano s tekstovima iz lektire, nastave jezika i medijskih sadržaja usmjerenih na mlade.

Nasuprot tomu, uzorak iz 2025. obilježen je drukčijom dobnom strukturom. U skupini adolescenata sudjeluje tek zanemariv udio ispitanica (0,4 %), dok su adolescenti u muškoj populaciji praktički odsutni. Pravu jezgru uzorka čine sudionici rane odrasle dobi (21 – 40 godina) i srednje odrasle dobi (41 – 60 godina), pri čemu se ističe vrlo visok postotak i muškaraca i žena u tim kategorijama. U ranoj odrasloj dobi gotovo su podjednako zastupljeni muškarci i žene. Takva konfiguracija uzorka otvara mogućnost analize poslovice u kontekstu svakodnevnog profesionalne i obiteljske komunikacije, transgeneracijskog prijenosa iskustva te stabiliziranih jezičnih i kulturnih obrazaca.

Kasna odrasla dob (61+) u svim trima istraživanjima ostaje relativno slabo zastupljena, ali je ipak vidljiv porast udjela starijih sudionika kroz vrijeme, osobito u najnovijem uzorku. Iako je riječ o manjinskoj skupini, prisutnost sudionika u trećoj životnoj dobi posebno je važna u paremiološkom kontekstu jer su upravo starije generacije često ključni prenositelji paremiološkog naslijeđa i uporabe u svakodnevnoj komunikaciji.

Usporedba triju mjerenja stoga pokazuje da se ne radi o jednostavnoj longitudinalnoj replici istog uzorka. Prva su dva istraživanja dominantno usmjerena na adolescente i odražavaju paremiološko znanje u školskom i postškolskom kontekstu, dok najnovije istraživanje presijeca mnogo širu odraslu populaciju. Posljedica je da su izravne usporedbe sirovih postotaka poznavanja poslovice između 2014., 2018. i 2025. metodološki ograničene: razlike u rezultatima ne odražavaju samo vremenski pomak i moguće promjene u paremiološkom minimumu jer se dogodila i promjena dobne strukture ispitanika. Iz toga je razloga potrebno naglasiti da se uzorak iz 2025. godine promatra kao dopuna ranijim studijama te će se u tome kontekstu i rabiti prilikom određivanja paremiološkog minimuma i optimuma.

Ako pogledamo sastav ispitanika prema regijama gdje su rođeni i gdje su najviše boravili tijekom svoga života, dolazimo do sljedećih rezultata u Tablicama 7 i 8:

Tablica 7. Mjesto rođenja ispitanika

Regija	2014. (%)	2018. (%)	2025. (%)
Istočna Hrvatska	73,6	53,2	25,6
Središnja Hrvatska	9,3	14,3	20,7
Sjeverna Hrvatska	3,7	6,1	11,0
Hrvatsko primorje i Istra	0,9	9,9	5,6
Dalmacija	3,2	9,0	16,2
Inozemstvo	8,7	7,5	5,9

Tablica 8. Regije u kojoj su ispitanici najviše boravili tijekom svoga života i prosjek godina koje su proveli u tim regijama

Regija	2014. (%)	Prosjek godina	2018. (%)	Prosjek godina	2025. (%)	Prosjek godina
Istočna Hrvatska	81,5	19,60	57,8	23,81	26,7	37,30

Središnja Hrvatska	8,4	31,96	13,6	36,09	24,0	42,20
Sjeverna Hrvatska	2,4	23,19	2,5	32,94	11,6	35,82
Hrvatsko primorje i Istra	2,4	37,14	5,2	27,66	-	-
Dalmacija	3,1	20,04	20,8	26,82	-	-
Inozemstvo	0,2	19,50	0,1	11,00	-	-

U istraživanjima iz 2014. i 2018. godine većina je ispitanika rođena u istočnoj Hrvatskoj. Udio ispitanika rođenih u središnjoj Hrvatskoj, sjevernoj Hrvatskoj, Hrvatskom primorju, Istri i Dalmaciji veći je u istraživanju 2018. godine u odnosu na 2014. godinu, što ukazuje na veću regionalnu raznolikost uzorka u drugom istraživanju. U Tablici 8 prikazana je distribucija ispitanika prema regiji u kojoj su najviše boravili tijekom svoga života, uz prosječan broj godina provedenih u svakoj regiji. U 2014. godini najveći je dio ispitanika (81,5 %) najviše boravio u istočnoj Hrvatskoj, s prosječno 19,60 godina boravka. U 2018. godini taj je udio manji (57,8 %), ali i dalje ostaje najveći, s prosječno 23,81 godinom boravka. Istraživanje iz 2025. godine pokazuje smanjenje dominacije istočne Hrvatske u uzorku. Udio sudionika rođenih u toj regiji pada na 25,6 %, što je manje od polovice udjela zabilježenog 2018. godine, dok istodobno raste zastupljenost drugih regija: središnja Hrvatska bilježi 20,7 % sudionika, Dalmacija 16,2 %, a sjeverna Hrvatska 11 %. Udio sudionika rođenih u inozemstvu iznosi 5,9 %, što je usporedivo s prethodnim istraživanjima. Kad je riječ o regiji najduljeg boravka, promjene su još izraženije. U 2025. godini istočna Hrvatska više nije dominantna regija jer je samo 26,7 % sudionika većinu života provelo u njoj, što je tri puta manje u odnosu na 2014. godinu (81,5 %). Središnja Hrvatska ostaje gotovo jednako zastupljena (24,0 %), dok sjeverna Hrvatska bilježi značajan porast na 11,6 %. Posebno je važan podatak o prosječnom broju godina provedenih u tim regijama: sudionici koji su najviše boravili u središnjoj Hrvatskoj u prosjeku su u njoj proveli 42,20 godina, što je znatno više nego u ranijim istraživanjima (2014. 31,96; 2018. 36,09 godina). Slično, prosječan boravak u istočnoj Hrvatskoj porastao je na 37,30 godina, a u sjevernoj Hrvatskoj na 35,82 godine. Tako visoke vrijednosti očekivane su s obzirom na stariju dobnu strukturu uzorka iz 2025. godine, gdje dominiraju sudionici rane i srednje odrasle dobi koji su većinu života proveli u jednoj regiji. Međutim, za razliku od ranijih istraživanja, u podacima iz 2025. godine nedostaju informacije o boravku u Hrvatskom primorju i Istri, Dalmaciji te inozemstvu, što predstavlja metodološko ograničenje jer onemogućava cjelovitu procjenu geografske distribucije uzorka i otežava usporedbu s ranijim studijama. Uzorak iz 2025. godine demografski je uravnotežen po spolu, a dob ispitanika koncentrirana je u ranoj i srednjoj odrasloj dobi, što osigurava dobru osnovu za analizu poznavanja i uporabe hrvatskih poslovice u toj dobnoj skupini.

Ako nadalje analiziramo ispitanike po stupnju naobrazbe, dobivamo sljedeće rezultate (Tablica 9):

Tablica 9. Ispitanici s obzirom na stupanj naobrazbe

Najviši stupanj obrazovanja	2014. (%)	2018. (%)	2025. (%)
Osnovna škola	38,1	21,7	-
Srednja škola	48,3	52,0	3,5
Fakultet / viša škola	9,7	22,0	62,7
Magisterij/doktorat	1,8	4,1	18,1
ostalo	0,7	0,1	0,4

U 2014. godini najveći udio ispitanika ima završenu srednju školu (48,3 %), dok je udio osoba sa završenim fakultetom / višom školom znatno niži (9,7 %). U 2018. godini struktura ispitanika nešto je drugačija, udio ispitanika sa završenom srednjom školom ostaje visok (52,0 %), ali se udio osoba sa završenim fakultetom / višom školom gotovo udvostručuje (22,0 %), dok isto tako raste udio osoba s magisterijem/doktoratom (4,1 %). Godine 2025. nije bilo ispitanika koji se nalaze u srednjoj školi te je najviše onih koji imaju završen fakultet ili višu školu (62,7 %).

Prosječan broj godina školovanja ispitanika iz istraživanja 2014. godine iznosi 11,78, dok je prosječan broj godina školovanja ispitanika 2018. godine 14,97, a 2025. godine 17,04. Ti podatci, iako nisu signifikantni, odgovaraju strukturi uzorka: u 2018. i 2025. godini veći udio ispitanika pripada ranoj odrasloj dobi (21 – 40 godina), što je skupina za koju je vjerojatnije da ima završen viši stupanj obrazovanja nego adolescenti i srednja odrasla dob. U kontekstu paremiologije stupanj obrazovanja često korelira s poznavanjem i uporabom poslovice. Viši stupanj obrazovanja obično se povezuje s većim vokabularom, boljim razumijevanjem konotacija i kontekstualne uporabe frazeoloških jedinica, uključujući i poslovice. U ovom uzorku povećani udio osoba sa završenim fakultetom i višim obrazovanjem u 2018. i 2025. godini može ukazivati na to da će se u tom dijelu uzorka moći očekivati i veće poznavanje poslovice, posebno onih koje se češće koriste u književnom i formalnijem jeziku. S druge strane, u skupinama s nižim stupnjem obrazovanja (osnovna i srednja škola) očekuje se uporaba poslovice koje su učvršćene u svakodnevnom govoru i koje su povezane s konkretnim životnim iskustvima. Uzimajući u obzir starosnu strukturu, može se pretpostaviti da će starije skupine (srednja i kasna odrasla dob) pokazivati veće poznavanje i uporabu tradicionalnih poslovice, dok će mlađe skupine (adolescenti

i rana odrasla dob) pokazivati tendenciju prema korištenju poslovice koje su učvršćene u medijskom i popularnom diskursu (primjerice antiposlovice).

Uzorak je demografski uravnotežen po spolu, a dob ispitanika podjednako je raspodijeljena prema starosnim kategorijama iz istraživanja 2014. i 2018. godine, što osigurava dobru osnovu za analizu poznavanja i uporabe hrvatskih poslovice. Uzimajući u obzir i starosnu strukturu, može se pretpostaviti da će se u različitim skupinama pojaviti različiti obrasci poznavanja i uporabe poslovice, što otvara prostor za detaljniju analizu paremiološkog znanja u odnosu na stupanj obrazovanja i starosnu skupinu te korelaciju rezultata s rezultatima istraživanja iz 2025. godine.

3.4. Rezultati

3.4.1. Opće i individualno poznavanje hrvatskih poslovice

Pod individualnim poznavanjem poslovice u ovom istraživanju podrazumijeva se broj primjera koje je ispitanik ispunio nultom inačicom ili inačicom prvoga stupnja (Schindler 1993). Taj broj ne daje informacije o tome koliko poslovice pojedinac poznaje, već samo o tome koliko je poslovice iz zadanog korpusa poznao. Pod općim poznavanjem poslovice označava se broj poslovice koje su poznate svim ispitanicima u istraživanju. Opće se poznavanje poslovice isto tako odnosi samo na testirani korpus i ispitanike te ne dovodi u pitanje koliko poslovice uopće ima opću poznatost, koja se određuje paremiološkim minimumom. Schindler (1993) u svome radu objašnjava razliku između individualnog i općeg poznavanja poslovice sljedećim primjerom:

ispitanik A od 265 poslovice odgovorio je 160 puta standardnom varijantom ili smisleno ekvivalentnom varijantom. On ima individualno poznavanje poslovice od 160. Ispitanik B odgovorio je čak 165 puta ispravno i ima individualno poznavanje poslovice od 165, što je nešto više od ispitanika A. Prosječno individualno poznavanje poslovice iznosi stoga 162,5 poslovice po ispitaniku. Ako se sada promatra frekvencija ispravnih odgovora za pojedine poslovice, ustanovit će se da su oba ispitanika odgovorila ispravno samo na 70 poslovice. Za uzorak bi u tom slučaju moglo biti utvrđeno opće poznavanje poslovice od 70 jedinica. 90 poslovice bile bi poznate samo ispitaniku A, 95 samo ispitaniku B, a na deset

poslovica oba bi odgovorila netočno ili uopće ne bi odgovorila (Schindler 1993: 133–134)²⁶.

U okviru ovog istraživanja zbog prirode upitnika i sastava ispitanika individualno i opće poznavanje poslovica bit će moguće izračunati samo na osnovi tiskanih upitnika, odnosno istraživanja iz 2014. i 2018. godine, dok će se pasivno i aktivno znanje poslovica provjeriti na temelju mrežnog upitnika iz 2025. godine.

3.4.1.1. Analiza upitnika s djelomičnom prezentacijom poslovica

Prilikom analize upitnika određene su tri glavne kategorije odgovora:

- nulta inačica i modifikacija prvog stupnja
- modifikacija drugog stupnja
- modifikacija trećeg stupnja.

Prva kategorija označava standardne, točne odgovore ili one s minimalnim semantičkim odstupanjima, dok modifikacije drugog i trećeg stupnja označavaju postupno veća odstupanja od standardnog oblika poslovice, što odražava stupanj fleksibilnosti u reproduciranju paremiološkog znanja.

Analizom upitnika iz 2014. i 2018. godine s ciljem određivanja općeg poznavanja poslovica utvrđeno je da ni jedna poslovica nije u potpunosti poznata svim ispitanicima, u smislu da su ju ispitanici nadopunili nultom inačicom ili inačicom prvog stupnja. Ako se kriteriji analize malo ublaže, dolazimo do podatka da je iz korpusa 104 poslovica u ovom istraživanju sedam poslovica poznato gotovo svim ispitanicima (N = 1585). Njih su gotovo svi popunili s nultom inačicom ili inačicom prvoga stupnja, broj inačica trećega stupnja zanemariv je s obzirom na veličinu uzorka i iznosi pet. Općem poznavanju poslovica dakle pripadaju sljedeće poslovice:

Bolje išta, nego ništa.
Tko pjeva, zlo ne misli.
Gdje ima dima, ima i vatre.
Bolje ikad, nego nikad.
Bolje spriječiti, nego liječiti.
Krv nije voda.
Ispeci pa reci.

²⁶ Prijevod Melita Aleksa Varga

Ako se nadalje upitnici analiziraju s ciljem određivanja individualnog poznavanja poslovice, dolazimo do sljedećih podataka (Tablica 10):

Tablica 10. Individualno poznavanje poslovice

Kategorija	2014.				2018.			
	\bar{x}	s	min	max	\bar{x}	s	min	max
Nulta inačica i modifikacija 1. stupnja	62.24	21.08	0	102	71.44	22.18	4	103
Modifikacija 2. stupnja	7.75	5.71	0	75	0.55	0.94	0	9
Modifikacija 3. stupnja	34.01	21.19	0	104	32.01	22.13	1	100

U istraživanju iz 2014. godine, gdje su bili zadani drugi dijelovi poslovice, prosječan ispitanik dao je 62,24 odgovora u prvoj kategoriji ($s = 21,08$), što predstavlja najzastupljeniju skupinu odgovora. Drugim riječima, poznaje 62,24 poslovice. Prosječan broj modifikacija drugog stupnja bio je relativno nizak (7,75, $s = 5,71$), dok su modifikacije trećeg stupnja bile značajno zastupljenije (34,01, $s = 21,19$). Ti podatci ukazuju na čvrsto poznavanje standardnih oblika poslovice uz istovremenu sklonost ka kreativnim reinterpetacijama.

Istraživanje iz 2018. godine pokazuje zanimljivu promjenu obrasca. Prosječan broj odgovora u prvoj kategoriji porastao je na 71,44 ($s = 22,18$), što signalizira poboljšano prepoznavanje standardnih oblika poslovice. Istovremeno, modifikacije drugog stupnja gotovo su nestale (0,55, $s = 0,94$), što može ukazivati na veću preciznost odgovaranja zbog drugačije djelomične prezentacije poslovice. Ispitanicima je dan početak poslovice i trebali su ju dovršiti. Modifikacije trećeg stupnja zadržale su sličnu zastupljenost (32,01, $s = 22,13$), pokazujući da ispitanici ne poznaju oko trećine najzastupljenijih poslovice. Standardne devijacije od približno 22 za sve kategorije u obama istraživanjima ukazuju na značajnu heterogenost unutar uzorka. Dio ispitanika pokazuje izuzetno visoko poznavanje (max vrijednosti 102 – 103), dok drugi imaju minimalne rezultate (min = 0 – 4). Ta je varijabilnost očekivana s obzirom na dobne, regionalne i obrazovne razlike unutar uzorka. Isto tako standardna devijacija od ~22 ukazuje da paremiološko znanje nije homogena vještina; dio ispitanika poznaje veliku većina testnog korpusa, dok drugi pokazuju fragmentarno poznavanje, što ukazuje na potrebu za diferenciranim pristupom u daljnjim analizama prema dobnoj, regionalnoj i obrazovnoj strukturi uzorka.

ANOVA analiza poznavanja poslovice prema dobi ispitanika pokazala je da postoje signifikantne razlike među svim dobnim skupinama. $F(3,863) = 101,165$; $p < .001$ za standardne inačice, $F(3,863) = 7,112$; $p < .001$ za modifikacije drugog stupnja i $F(3,863) = 101,350$; $p < .001$ za modifikacije trećeg stupnja. Velike F vrijednosti (101+) i ekstremno niske p vrijednosti potvrđuju dobnu diferencijaciju paremiološkog znanja. Rezultati deskriptivne analize individualnog poznavanja poslovice prema dobi ispitanika prikazani su u Tablici 11.

Tablica 11. Poznavanje poslovice prema dobi

Dob ispitanika		2014.			2018.		
		0V, M1	M2	M3	0V, M1	M2	M3
11 – 20 godina	\bar{x}	55,29	7,67	41,04	60,35	,60	43,05
	s	20,57	6,04	20,98	21,30	1,02	21,33
	min	,00	,00	,00	7,00	,00	1,00
	max	101,00	75,00	104,00	102,00	8,00	97,00
21 – 40 godina	\bar{x}	70,06	7,86	26,08	72,74	,56	30,70
	s	12,44	4,12	11,77	19,26	,98	19,14
	min	30,00	,00	5,00	4,00	,00	1,00
	max	96,00	30,00	64,00	103,00	9,00	100,00
41 – 60 godina	\bar{x}	82,59	10,08	11,32	94,32	,30	9,38
	s	9,49	6,34	6,34	7,37	,53	7,31
	min	47,00	1,00	4,00	66,00	,00	1,00
	max	95,00	40,00	36,00	103,00	2,00	38,00
61 > godina	\bar{x}	87,96	5,27	10,77	86,99	,57	16,45
	s	12,85	4,56	12,13	19,47	,70	19,63
	min	37,00	,00	,00	21,00	,00	1,00
	max	102,00	20,00	62,00	103,00	3,00	83,00

Skupina adolescenata (11 – 20 godina) pokazuje najmanje standardnih odgovora u obama istraživanjima: 55,29 (2014.) i 60,35 (2018.), uz najveći udio modifikacija trećeg stupnja (41,04 odnosno 43,05). Tu skupinu karakterizira i najveća varijabilnost ($s \approx 21$), što ukazuje na fragmentarno i nestabilno paremiološko znanje. Adolescenti reproduciraju poslovice s najvećim odstupanjima, što ukazuje na nedovoljnu automatiziranost paremiološkog znanja.

Rana odrasla dob (21 – 40 godina) ima optimalno paremiološko znanje: 70,06 (2014.) odnosno 72,74 (2018.) standardnih odgovora uz umjeren udio modifikacija trećeg stupnja (26,08 odnosno 30,70). Standardna je devijacija najniža u ovoj skupini ($s \approx 12 - 19$), što signalizira stabilnu reprodukciju poslovice.

Srednju odraslu dob (41 – 60 godina) karakterizira izuzetno visok broj standardnih odgovora: 82,59 (2014.) i 94,32 (2018.), uz minimalni udio modifikacija trećeg stupnja (11,32 odnosno 9,38). Niska standardna devijacija ($s \approx 7 - 9$) ukazuje na homogenost unutar skupine. Ta dobna kategorija reproducira poslovice s najvećom preciznošću i pouzdanošću.

Najstarija skupina (61+ godina) ima najveće dostignuće, 87,96 standardnih odgovora 2014. i 86,99 odgovora 2018. godine. Umjerena varijabilnost ($s \approx 12 - 19$) sugerira očuvanje paremiološkog znanja uz individualne stilističke varijacije.

Rezultati poznavanja poslovice prema dobi potvrđuju dobnu krivulju paremiološkog znanja: minimum kod adolescenata, optimum u ranoj i srednjoj odrasloj dobi, maksimum kod starijih, te ukazuju na važnost razvijanja didaktičkih materijala s ciljem poučavanja poslovice usmjerenih na mlađe skupine.

Kako bi se ispitale regionalne razlike u individualnom poznavanju poslovice, provedena je jednofaktorska analiza (ANOVA) s regijom boravišta kao neovisnom varijablom i tri zavisne varijable: 0V, M1 (nulta inačica i modifikacija prvog stupnja), M2 (modifikacija drugog stupnja) i M3 (modifikacija trećeg stupnja). Statistički značajna razlika pokazala se kod standardnih odgovora (0V, M1) i kod modifikacija trećeg stupnja. Kod standardnih odgovora rezultati pokazuju statistički značajne razlike među regionalnim skupinama ($F(6,845) = 6,361$; $p < 0,001$), što ukazuje na činjenicu da mjesto najdužeg boravišta značajno utječe na broj standardno reproduciranih poslovice. Međusobna varijanca (16.106,64) objašnjava 4,3 % ukupne varijance, što potvrđuje umjereni, ali statistički značajan utjecaj regije na poznavanje standardnih oblika poslovice. Signifikantne razlike za modifikacije trećeg stupnja ($F(6,845) = 4,985$; $p < 0,001$) ukazuju na činjenicu da regija značajno modulira stupanj kreativnih reinterpretacija poslovice, s međusobnom varijancom od 12.902,07.

Deskriptivna analiza prema regiji u kojoj su ispitanici proveli najveći dio svoga života sadržana je u Tablici 12.

Tablica 12. Poznavanje poslovice prema regijama

Regija	2014.			2018.			
	0V, M1	M2	M3	0V, M1	M2	M3	
Istočna Hrvatska	\bar{x}	60,73	7,91	35,36	68,07	0,52	35,41
	s	20,77	5,80	21,28	23,68	0,95	23,67
	min	0,00	0,00	0,00	4,00	0,00	1,00
	max	101,00	75,00	104,00	103,00	8,00	100,00
	\bar{x}	73,79	6,82	23,38	80,04	0,63	23,33
Središnja Hrvatska	s	18,29	4,57	17,47	16,77	0,78	16,63
	min	1,00	1,00	1,00	22,00	0,00	1,00
	max	102,00	30,00	101,00	103,00	3,00	79,00

Sjeverna Hrvatska	\bar{x}	67,33	7,00	29,67	81,00	0,59	22,41
	s	16,63	3,85	15,55	18,98	1,12	18,68
	min	29,00	2,00	1,00	32,00	0,00	4,00
	max	101,00	16,00	64,00	100,00	4,00	72,00
Hrvatsko primorje i Istra	\bar{x}	74,19	6,00	23,81	72,14	0,69	31,17
	s	21,43	4,80	21,02	17,44	0,87	17,15
	min	6,00	,00	,00	30,00	0,00	2,00
	max	101,00	22,00	93,00	102,00	3,00	72,00
Dalmacija	\bar{x}	60,70	8,22	35,04	73,87	0,55	29,59
	s	22,57	7,15	18,73	20,41	1,01	20,33
	min	4,00	0,00	2,00	13,00	0,00	1,00
	max	99,00	35,00	69,00	103,00	9,00	90,00
Inozemstvo	\bar{x}	59,00	10,00	35,00	65,00	1,00	38,00
	s	7,07	1,41	5,66	0,0	0,0	0,0
	min	54,00	9,00	31,00	65,00	1,00	38,00
	max	64,00	11,00	39,00	65,00	1,00	38,00

Istočnu Hrvatsku karakteriziraju srednji standardni odgovori (60,73 i 68,07) uz visok udio modifikacija trećeg stupnja (35,36 i 35,41). Velika varijabilnost ($s \approx 21 - 24$) odražava heterogenost unutar regije. Ta skupina reproducira poslovice s najvećim odstupanjima, što može biti povezano s jezičnom dinamikom ruralnih područja.

Središnja Hrvatska pokazuje najbolje rezultate: 73,79 i 80,04 standardnih odgovora uz umjeren udio modifikacija trećeg stupnja (23,38 i 23,33). Niska standardna devijacija ($s \approx 17$) ukazuje na homogenost: zagrebački uzorak reproducira poslovice s najvećom preciznošću.

Sjeverna Hrvatska pokazuje visoko poznavanje standardnih oblika poslovia (67,33 i 81,00), a relativno niska varijabilnost ($s \approx 16 - 19$) sugerira stabilnost regionalnoga paremiološkog repertoara.

Hrvatsko primorje i Istra pokazuju visoke standardne odgovore (74,19 i 72,14) uz rast modifikacija trećeg stupnja (23,81 i 31,17). Ta regija kombinira preciznost s kreativnošću, što može biti povezano s utjecajem različitih jezika.

Dalmacija reproducira poslovice sličnim obrascem kao u istočnoj Hrvatskoj (60,70 i 73,87 standardnih varijanti), dok inozemstvo (mali uzorak, $N = 2 - 3$) pokazuje nestabilne rezultate (59,00 i 65,00), ograničene pouzdanošću zbog malog broja ispitanika.

Rezultati poznavanja poslovia prema regionalnoj podijeljenosti otkrivaju gradaciju paremiološkog znanja: središnja Hrvatska (urbani centar) dominira preciznošću, dok istočna Hrvatska i Dalmacija (periferije) karakteriziraju veća odstupanja. To potvrđuje hipotezu o jezičnoj standardizaciji iz urbanog centra

prema periferijama, odnosno postojanje više regionalnih inačica poslovice. Inozemstvo kao kontrolna skupina pokazuje očekivano niže rezultate, potvrđujući važnost jezičnog okruženja.

Da obrazovanje ima velik utjecaj na poznavanje poslovice, dokazalo se ANOVA analizom individualnog poznavanja poslovice prema stupnjema obrazovanja. Pokazale su se signifikantne razlike kod standardnih inačica ($F(6,850) = 29,830$; $p < .001$), modifikacija drugog stupnja ($F(6,850) = 2,158$; $p = .0459$) i modifikacija trećeg stupnja, odnosno *nonsense* inačica poslovice ($F(6,850) = 31,513$; $p < .001$). Rezultati potvrđuju izražen linearni odnos između stupnja obrazovanja i paremiološke preciznosti: završeno osnovno obrazovanje karakterizira dominacija modifikacija trećeg stupnja, odnosno nepoznavanje poslovice (43,70 %), dok se nakon završetka srednje škole povećava broj poslovice koje ispitanici poznaju. Veličina efekta ($\eta^2 \approx 0,17 - 0,18$ za 0V/M1 i M3) označava velik obrazovni utjecaj prema Cohenovim kriterijima. Deskriptivna analiza pokazuje sljedeće rezultate (Tablica 13):

Tablica 13. Poznavanje poslovice prema stupnju obrazovanja ispitanika

Stupanj obrazovanja	2014.			2018.			
	0V, M1	M2	M3	0V, M1	M2	M3	
Osnovna škola	\bar{x}	53,20	7,10	43,70	60,67	,44	42,90
	s	22,84	6,74	23,18	25,33	,84	25,41
	min	,00	,00	,00	8,00	,00	1,00
	max	101,00	75,00	103,00	102,00	5,00	96,00
Srednja škola	\bar{x}	65,03	8,37	30,59	69,97	,62	33,41
	s	16,39	4,68	16,64	19,37	,96	19,26
	min	,00	,00	,00	12,00	,00	1,00
	max	102,00	40,00	104,00	103,00	8,00	92,00
Fakultet / viša škola	\bar{x}	79,35	7,68	16,98	82,77	,56	20,68
	s	16,84	5,62	14,04	19,49	1,05	19,35
	min	4,00	1,00	,00	4,00	,00	1,00
	max	102,00	35,00	65,00	103,00	9,00	100,00
Magisterij/doktorat	\bar{x}	85,38	6,25	12,38	86,32	,29	17,39
	s	9,34	5,63	8,12	16,98	,46	17,02
	min	70,00	,00	5,00	24,00	,00	1,00
	max	95,00	22,00	32,00	102,00	1,00	80,00
Ostalo	\bar{x}	69,83	5,17	29,00	65,00	,00	39,00
	s	20,47	3,13	19,48	,	,	,
	min	37,00	1,00	11,00	65,00	,00	39,00
	max	87,00	9,00	62,00	65,00	,00	39,00

Ispitanici s osnovnom školom imaju najniži prosjek standardnih odgovora (53,20 u 2014., 60,67 u 2018. godini) uz dominantan udio modifikacija trećeg stupnja (43,70 i 42,90). Izrazito visoka standardna devijacija ($s \approx 23 - 25$) ukazuje na značajnu heterogenost unutar te skupine, što znači da dio ispitanika reproducira poslovice s ekstremnim odstupanjima od standardnog oblika, što ukazuje na fragmentarno i nestabilno paremiološko znanje.

Srednjoškolski obrazovani ispitanici označavaju prijelaznu fazu (65,03 i 69,97 standardnih odgovora) uz značajan, ali smanjeni udio modifikacija trećeg stupnja (30,59 i 33,41). Umjerenija varijabilnost ($s \approx 16 - 19$) sugerira učvršćivanje paremiološkog repertoara tijekom srednjoškolskog obrazovanja, iako su još uvijek prisutne značajne individualne razlike.

Visokoškolski obrazovani ispitanici postižu optimalan raspon standardnih odgovora (79,35 i 82,77) s minimalnim udjelom modifikacija trećeg stupnja (16,98 i 20,68). Stabilna standardna devijacija ($s \approx 16 - 19$) potvrđuje da visokoškolsko obrazovanje utječe na preciznost i pouzdanost reprodukcije poslovice.

Ispitanici s magisterijem ili doktoratom pokazuju visok repertoar poznavanja poslovice (85,38 i 86,32 standardnih odgovora) uz ekstremno nisku varijabilnost ($s \approx 9 - 17$), minimalni udio modifikacija trećeg stupnja (12,38 i 17,39) te visoki minimum (70+) karakteriziraju homogenost i dobro poznavanje hrvatskoga paremiološkog blaga.

Rezultati ove analize dokumentiraju izražen linearni odnos između stupnja obrazovanja i poznavanja poslovice. Svaki viši obrazovni stupanj povećava standardne odgovore za približno 10 – 15 uz smanjenje odstupanja. Empirijski podatci mogu poslužiti kao temelj za definiranje paremioloških standarda po obrazovnim razinama, standardizaciju paremiološke kompetencije te uvođenje paremiologije u obrazovne kurikule materinskog jezika kao i mijenjanje nacionalne jezične politike.

3.4.1.2. Analiza mrežnog upitnika

Mrežnim je upitnikom, kako je već bilo opisano u poglavljima 3.1 i 3.2., obuhvaćen izvorni korpus poslovice s 213 jedinica te se nije koristila metoda djelomične prezentacije teksta jer je nemoguće od ispitanika tražiti da popune prve odnosno druge dijelove svih 213 poslovice. U mrežnom se istraživanju koristio odabir odgovora razumiju li ispitanici poslovicu ili ne te koriste li ju ili ne, odnosno mogli su upisati inačice koju koriste u svakodnevnom govoru.

Obrađujući te odgovore, Meterc (2017) je u svome istraživanju utvrdio ljestvicu paremiološke kompetencije, gdje se „poznatost“ mjeri ukupnim udjelom

ispitanika koji barem razumiju ili prepoznaju paremiološku jedinicu, bez obzira na aktivnu uporabu. Nulta kompetencija za paremiju i njezino potpuno nepoznavanje bila bi kategorija *ne poznajem i ne razumijem*, a za djelomično nepoznavanje poslovice *ne poznajem, ali razumijem*. Pasivna kompetencija obuhvaća odgovore *poznajem, ali ne upotrebljavam*, dok se produktivno znanje ili aktivna paremiološka kompetencija mjeri odgovorima *poznajem i upotrebljavam*, odnosno *poznajem, ali upotrebljavam u drugom obliku*. Tim se načinom jasno razlikuju pasivno poznate jedinice s visokom frekvencijom u upitniku od aktivno korištenih, što ukazuje na „skriveni rezervoar“ pasivnog znanja koji rječnici često ne bilježe. Analiza mrežnog upitnika²⁷ dala je rezultate individualne paremiološke kompetencije za 1315 ispitanika koji su prikazani u Tablici 14.

Tablica 14. Individualna paremiološka kompetencija prosječnoga govornika iz mrežnog istraživanja

Paremiološka kompetencija	\bar{x}	s	min	max
Potpuno nepoznavanje	3,5	7,13	0	95
Djelomično nepoznavanje	11,99	14,16	0	94
Pasivno poznavanje	23,97	26,96	0	177
Aktivno poznavanje	65,37	62,63	0	213

Jednostrana ANOVA analiza individualne paremiološke kompetencije prosječnoga govornika hrvatskog jezika u 2025. godini, provedena na uzorku od 1315 ispitanika podijeljenih u dobne skupine prema klasifikaciji u Berk (2008), otkriva diferencirane obrasce neznanja te pasivnog i aktivnog poznavanja poslovice. Deskriptivna statistika pokazuje da prosječan ispitanik ne poznaje i ne razumije samo 3,5 poslovice ($s = 7,13$, raspon 0 – 95), djelomično ne poznaje 11,99 poslovice ($s = 14,16$, raspon 0 – 95), pasivno poznaje 23,97 poslovice ($s = 26,96$, raspon 0 – 177), dok aktivno koristi 65,37 poslovice ($s = 62,63$, raspon 0 – 213). Paremiološkoj se kompetenciji prosječnoga govornika može pripisati visoka aktivna komponenta i relativno nisko neznanje. Signifikantno značajne razlike u neznanju poslovice ($F(56,1055) = 5,628$, $p < 0,001$) potvrđuju heterogenost unatoč niskom prosječnom neznanju (3,5 poslovice). Visoka standardna devijacija (7,13) i maksimum od 95 nepoznatih poslovice ukazuju da pojedine dobne skupine, vjerojatno iz rane odrasle dobi pod utjecajem digitalnih medija, značajno doprinose varijabilnosti i kreativnim interpretacijama poslovice. Srednja odrasla

²⁷ Upitnik je postavljen na mrežnu stranicu <https://sokrat.ffos.hr/lis/index.php/571436?newtest=Y>, pristupljeno 14. siječnja 2026. godine.

dob, dominantna u uzorku, vjerojatno smanjuje prosječno neznanje svojim kumulativnim znanjem, što objašnjava jaku F statistiku.

U kategoriji pasivnog poznavanja ne postoje signifikantno značajne razlike ($F(56,1055) = 1.095, p = 0,298$), što odgovara homogenosti oko prosjeka od 23,97 poslovica ($s = 26,96$). Aktivno poznavanje otkriva značajne razlike ($F(56,1055) = 2,182, p < 0,001$), koje se usklađuju s najvećim prosjekom poznavanja poslovica (65,37 poslovica, $s = 62,63$) i rasponom do 213. Srednja i kasna odrasla dob vjerojatno više aktivno koriste poslovice u socijalnim kontekstima, nasuprot ranoj odrasloj dobi. Visoka varijabilnost ($s = 62,6$) naglašava da aktivna komponenta najviše razlikuje skupine i potvrđuje prethodne zaključke o utjecaju životne dobi na poznavanje i korištenje poslovica.

Taj rezultat implicira da prosječan govornik od 21 do 60 godina raspolaže paremiološkim znanjem od 89,34 poslovice, što čini oko 41 % testnoga korpusa. Ako se ovo istraživanje usporedi s Meterčevim (2017) istraživanjem slovenske paremiologije, gdje demografski uravnotežen uzorak poznaje 200 – 250 od 918 paremija, ali aktivno upotrebljava manje od polovice ($M \approx 290$ aktivno + 250 pasivno, što čini ukupno ≈ 540 paremija ili 59 % testnog korpusa), otkrivamo sličnu dinamičku ravnotežu. Hrvatski uzorak 2025. godine, s manjim korpusom (213), postiže veći udio aktivnog poznavanja (62 %), ali niži apsolutni volumen (89,34 poslovice, odnosno 41 % korpusa). Meterc (2017) to tumači kao adaptaciju na suvremene kontekste gdje pasivno znanje nadilazi neznanje, a aktivno ostaje generacijski diferencirano. Međutim, ono na što se zasigurno time ukazuje jest da postoji potreba za longitudinalnim praćenjem promjena u aktivnoj uporabi hrvatskih poslovica.

3.4.1.3. Zaključno o individualnom i općem poznavanju poslovica

Empirijski rezultati istraživanja paremiološke kompetencije hrvatskih govornika otkrivaju slojevitou strukturu individualnog i općeg poznavanja poslovica, gdje se dobne, regionalne i obrazovne varijacije jasno manifestiraju kroz standardne reprodukcije i kreativne reinterpetacije paremioloških jedinica. U tiskanim upitnicima iz 2014. i 2018. godine s djelomičnom prezentacijom poslovica ni jedna jedinica nije postigla potpunu opću poznatost među svim ispitanicima, što sugerira relativnost paremiološkog minimuma. Prosječan ispitanik reproducira oko 62 – 71 standardnog oblika iz korpusa od 104 jedinice, uz značajan udio modifikacija koje odražavaju fleksibilnost usmene tradicije. Dobna analiza naglašava klasičnu krivulju paremiološkog znanja: adolescenti pokazuju fragmentarno poznavanje s najvećim odstupanjima, rana i srednja odrasla dob postiže optimum preciznosti, dok najstariji postižu najbolje rezultate i pokazuju

očuvanje hrvatskoga paremiološkog blaga. Regionalno, središnja Hrvatska dominira standardnošću, dok periferije poput istočne Hrvatske i Dalmacije više inoviraju, potvrđujući centripetalni model jezične standardizacije. Mrežno istraživanje iz 2025. godine, obuhvaćajući cjelovit korpus od 213 poslovice, pokazuje da neznanje ostaje marginalno, pasivno razumijevanje stabilno, dok je u aktivnoj uporabi kod prosječnoga govornika oko 105 paremioloških jedinica.

Tim se rezultatima pokušava naglasiti hitnost proaktivnih mjera očuvanja paremiološkog blaga. Fragmentarno znanje mlađih generacija zahtijeva integraciju paremiologije u školske kurikule, posebno preko digitalnih platformi i društvenih mreža, kako bi se aktivna uporaba poslovice revitalizirala među adolescentima i u ranoj odrasloj dobi. Regionalna heterogenost ukazuje na potrebu provođenja nacionalnih projekata digitalizacije i standardizacije regionalnih inačica, čime bi se osigurala inkluzivnost perifernih područja. Rezultati poznavanja poslovice prema stupnju obrazovanja sugeriraju potrebu za paremiološkim modulima u visokoškolskim programima lingvistike i folkloristike te promjenu nacionalne jezične politike koja bi paremiološki minimum trebala prepoznati kao ključni indikator kulturne vitalnosti. Bez takvih intervencija trenutna pasivna stabilnost može se pretvoriti u progresivnu eroziju paremiološkog naslijeđa.

3.4.2. Stupanj poznatosti hrvatskih poslovice

Empirijska analiza stupnja poznatosti (njemački *Bekanntheitsgrad*) hrvatskih poslovice, definiranog kao postotak ispitanika koji reproducira nultu inačicu ili modifikaciju prvog stupnja, otkriva snažnu korelaciju između korpusne zastupljenosti²⁸ i razine prepoznavanja u istraživanjima 2014. i 2018. godine. Godine 2014. ispitanicama je prezentiran drugi dio poslovice (N = 867), dok je 2018. godine dan početni dio poslovice (N = 718). Analiza stupnja poznatosti hrvatskih poslovice, kada je ispitanicama dan drugi dio poslovice, dala je rezultate koje donosimo u Tablici 15.

Tablica 15. Poznatost hrvatskih poslovice iz istraživanja 2014. godine

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Poslovica (OV)	% razine prepoznavanja
Č	Bolje išta, nego ništa.	96,19
U	Kakav otac, takav sin.	94,58

²⁸ Poslovice su u korpusima zastupljene često, umjereno ili rijetko.

Č	Bolje ikad, nego nikad.	94,35
Č	Bolje spriječiti, nego liječiti.	93,66
U	Tko rano rani, dvije sreće grabi.	93,31
Č	Tko pjeva, zlo ne misli.	92,85
Č	Tko visoko leti, nisko pada.	92,62
Č	Ispeci pa reci.	91,81
Č	U laži su kratke noge.	91,58
Č	Kud puklo, da puklo.	91,12
Č	Sve se može kad se hoće.	91,00
U	Tko se zadnji smije, najslade se smije.	90,77
Č	Bez muke nema nauke.	90,20
Č	Gdje ima dima, ima i vatre.	89,85
Č	Krv nije voda.	89,62
R	Svaki lonac ima svoj poklopac.	88,93
Č	Jabuka ne pada daleko od stabla.	88,81
U	Ne diraj lava dok spava.	88,81
U	Sve se vraća, sve se plaća.	88,47
Č	Nije zlato sve što sja.	87,66
U	Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	87,54
U	Sto ljudi, sto ćudi.	86,27
Č	U zdravom tijelu zdrav duh.	85,58
U	Tko laže, taj i krade.	85,47
U	Neće grom u koprive.	83,97
Č	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	83,51
U	Tko nema u glavi, ima u nogama.	83,51
Č	Pametniji popušta.	83,16
Č	Ruka ruku mije.	81,43
Č	Strpljen – spašen.	79,70
Č	Svi putovi/putevi vode u Rim.	79,58
Č	Po jutru se dan poznaje.	79,47
U	Svatko nosi svoj križ.	79,47
Č	Svaka ptica svome jat u leti.	79,24
Č	Ocijelo ne čini čovjeka.	78,78

POSLOVICE U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU

U	Svakog gosta tri dana dosta.	78,43
Č	Tko ne riskira, ne profitira.	77,51
U	Svatko je kovač svoje sreće.	77,39
U	Ljubav ide kroz želudac.	76,12
R	Novac kvari ljude.	76,01
Č	Vrijeme je novac.	75,89
U	Tko radi, ne boji se gladi.	75,89
U	Tko će kome, ako ne svoj svome.	75,89
U	Dok mačke nema, miševi kolo vode.	74,74
R	Tko prvi, njegova djevojka.	73,82
Č	Čist račun, duga ljubav.	72,78
U	Jutro je pametnije od večeri.	72,20
R	Koliko ljudi, toliko čudi.	71,86
U	Pas koji laje, ne grize.	71,05
Č	Jedna lasta ne čini proljeće.	70,24
R	Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.	69,67
R	Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.	69,20
Č	Daleko od očiju, daleko od srca.	68,40
Č	Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	68,17
U	Batina je iz raja izašla.	68,17
Č	S kim si, takav si.	67,13
R	Kako došlo, tako prošlo.	63,90
Č	Dobar glas daleko se čuje.	63,44
R	Stara koka, dobra juha.	62,17
R	Prvo skoči pa reci: "hop"!	61,82
Č	Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.	61,59
U	Poslije kiše dolazi sunce.	61,13
Č	Obećanje ludom radovanje.	60,78
U	Bez alata nema zanata.	56,98
R	Nevolja nikad ne dolazi sama.	55,48
R	Tiha voda brege dere.	54,67
U	Tresla se brda, rodio se miš.	54,09
U	Sit gladnom ne vjeruje.	53,98

Č	Čovjek je čovjeku vuk.	52,36
U	Čistoća je pola zdravlja.	51,44
U	Nema kruha bez motike.	51,33
R	Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.	50,17
Č	Na mucu se poznaju junaci.	47,40
R	Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	46,94
R	Bolje grob, nego rob.	45,79
R	Složna braća kuću grade.	44,52
U	Kud svi Turci, tu i mali Mujo.	43,48
U	Ne možeš imati i ovce i novce.	42,45
U	U radu je spas.	41,41
U	Trla baba lan da joj prođe dan.	39,79
U	Oteto – prokletu.	37,72
U	U strahu su velike oči.	36,22
R	Riba smrdi od glave.	34,83
R	Žena drži tri kuta kuće.	32,64
R	Hvali more, drž se kraja.	31,03
U	U svakom žitu ima kukolja.	30,57
R	Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	30,22
R	Dva loša ubiše Miloša.	29,41
R	Pomozi sirotu na svoju sramotu.	28,60
R	Slika govori više od riječi.	28,03
R	Čovjek snuje, a Bog određuje.	27,91
R	Ni luk jeo, ni luk mirisao.	26,76
R	Što se babi htilo, to se babi snilo.	26,76
U	Besposlen pop i jariće krsti.	24,91
R	Za svađu je potrebno dvoje.	24,57
R	Batina ima dva kraja.	23,53
R	Sila Boga ne moli.	21,22
R	Papir trpi sve.	18,45
R	Nova metla dobro mete.	15,34
R	Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	15,22
R	Ako laže koza, ne laže rog.	14,76

R	Tko umije, njemu dvije.	12,11
R	Svaka sila za vremena.	6,57

Analiza poznatosti poslovice iz istraživanja 2018. godine dala je rezultate koje donosimo u Tablici 16.

Tablica 16. Poznatost hrvatskih poslovice iz istraživanja 2018. godine

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Poslovica (OV)	% razine prepoznavanja
Č	Bolje išta, nego ništa.	99,1
Č	Bolje ikad, nego nikad.	98,5
Č	Kud puklo, da puklo.	98,1
Č	Krv nije voda.	97,8
Č	Ispeci pa reci.	96,9
Č	Bolje spriječiti, nego liječiti.	96,0
Č	S kim si, takav si.	95,9
Č	Tko pjeva, zlo ne misli.	95,7
Č	Jabuka ne pada daleko od stabla.	95,6
Č	U laži su kratke noge.	95,3
Č	Nije zlato sve što sja.	94,4
Č	U zdravom tijelu zdrav duh.	94,1
Č	Tko visoko leti, nisko pada.	93,9
Č	Gdje ima dima, ima i vatre.	92,9
U	Kakav otac, takav sin.	92,3
U	Neće grom u koprive.	92,3
U	Sve se vraća, sve se plaća.	91,9
U	Ne diraj lava dok spava.	91,6
U	Tko rano rani, dvije sreće grabi.	91,3
Č	Strpljen – spašen.	91,1
U	Tko se zadnji smije, najslade se smije.	90,3
Č	Sve se može kad se hoće.	89,8
Č	Bez muke nema nauke.	89,8
Č	Tko ne riskira, ne profitira.	89,4
Č	Čist račun, duga ljubav.	88,5
U	Sto ljudi, sto čudi.	86,9
Č	Ruka ruku mijе.	86,6
Č	Pametniji popušta.	86,4
R	Svaki lonac ima svoj poklopac.	86,3

Č	Po jutru se dan poznaje.	86,3
U	Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	86,0
Č	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	85,5
R	Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.	84,0
R	Kako došlo, tako prošlo.	84,0
U	Svatko nosi svoj križ.	83,6
U	Ljubav ide kroz želudac.	83,6
U	Pas koji laje, ne grize.	83,5
U	Dok mačke nema, miševi kolo vode.	82,4
U	Svatko je kovač svoje sreće.	81,8
U	Svskog gosta tri dana dosta.	81,5
Č	Dobar glas daleko se čuje.	80,2
Č	Odišlo ne čini čovjeka.	79,5
Č	Obećanje ludom radovanje.	79,5
Č	Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	79,2
U	Tko nema u glavi, ima u nogama.	78,6
U	Poslije kiše dolazi sunce.	78,0
U	Tko će kome, ako ne svoj svome.	77,8
Č	Na mucu se poznaju junaci.	77,8
R	Stara koka, dobra juha.	76,4
Č	Daleko od očiju, daleko od srca.	74,4
U	Jutro je pametnije od večeri.	74,3
U	Bez alata nema zanata.	72,7
U	Čistoća je pola zdravlja.	72,5
U	U radu je spas.	71,8
R	Za svađu je potrebno dvoje.	71,2
Č	Jedna lasta ne čini proljeće.	70,8
R	Nevolja nikad ne dolazi sama.	70,8
Č	Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.	70,2
Č	Svaka ptica svome jat u leti.	69,9
Č	Svi putovi/putevi vode u Rim.	69,3
U	Batina je iz raja izašla.	66,2
R	Tko prvi, njegova djevojka.	65,9
R	Prvo skoči pa reci: "hop"!	65,7
R	Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.	65,6
U	Kud svi Turci, tu i mali Mujo.	64,8
U	Tresla se brda, rodio se miš.	63,8
R	Tiha voda brege dere.	63,7
Č	Vrijeme je novac.	62,0
U	Tko laže, taj i krade.	61,7

R	Koliko ljudi, toliko ćudi.	59,2
R	Batina ima dva kraja.	55,4
U	Oteto – prokleta.	55,1
R	Što se babi htilo, to se babi snilo.	54,4
R	Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	51,8
R	Bolje grob, nego rob.	51,7
U	U strahu su velike oči.	49,9
U	Trla baba lan da joj prođe dan.	49,2
R	Pomozi sirotu na svoju sramotu.	48,0
R	Hvali more, drž se kraja.	47,4
R	Složna braća kuću grade.	47,1
Č	Čovjek je čovjeku vuk.	46,8
U	Nema kruha bez motike.	45,8
U	U svakom žitu ima kukolja.	45,3
U	Sit gladnom ne vjeruje.	45,1
U	Tko radi, ne boji se gladi.	43,1
U	Ne možeš imati i ovce i novce.	41,8
R	Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	38,8
R	Dva loša ubiše Miloša.	36,5
R	Žena drži tri kuta kuće.	36,3
R	Ni luk jeo, ni luk mirisao.	35,3
R	Riba smrdi od glave.	35,2
R	Čovjek snuje, a Bog određuje.	33,7
R	Sila Boga ne moli.	32,5
R	Papir trpi sve.	32,3
R	Ako laže koza, ne laže rog.	29,4
U	Besposlen pop i jariće krsti.	28,8
R	Slika govori više od riječi.	25,0
R	Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.	24,2
R	Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	24,1
R	Tko umije, njemu dvije.	23,5
R	Novac kvari ljude.	21,7
R	Nova metla dobro mete.	19,2
R	Svaka sila za vremena.	14,6

Podatci iz Tablica 15 i 16 mogu se dovesti u vezu s Paretovim²⁹ načelom od 20/80 (Flux i Pareto 1896). U skladu s Paretovim principom (Koch 2005), koji predviđa da

²⁹ Talijanski ekonomist koji je taj princip otkrio promatrajući raspodjelu bogatstva u Italiji, a to je da 20 % obitelji posjeduje 80 % zemlje. Načelo je poznato kao 20/80 i primjenjuje se u različitim sferama društva.

mali broj elemenata (20 %) generira većinu učinka (80 %), uočava se da paremiološka istraživanja često pokazuju da vrlo mali broj poslovice dominira kolektivnim sjećanjem, čineći jezgru paremiološkog minimuma (Permjakov 1986, 1989; Grzybek 1991). Čermák (2003) u analizi 241 češke poslovice na korpusu od 100 milijuna riječi Češkoga nacionalnog korpusa dokazuje zapravo ovu distribuciju: top 20 % jedinica postiže >90 % poznatosti, dok rep distribucije brzo pada ispod 50 %. Slično, Meterc (2017) u slovenskom paremiološkom optimumu rangira 918 paremija prema frekvenciji i anketnoj poznatosti, gdje 20 – 30 najpoznatijih poslovice s postotkom poznatosti većim od 95 % čini aktivni repertoar prosječnoga govornika.

Empirijska istraživanja hrvatskih poslovice iz 2014. i 2018. godine (N = 1585) repliciraju taj model. Analiza stupnja poznatosti nultom inačicom, podijeljena prema korpusnoj zastupljenosti (često/umjereno/rijetko), pokazuje da top 20 poslovice (oko 20 % korpusa) postiže razinu poznatosti veću od 92 % (Tablica 17) i zapravo su često prisutne u hrvatskim korpusima. Umjereno zastupljene jedinice ulaze u širi optimum (80 – 95 %), dok rijetke gotovo da i ne prelaze postotak poznatosti od 70 %.

Tablica 17. Zastupljenost poslovice u hrvatskim korpusima i rezultat u terenskim istraživanjima

Zastupljenost poslovice u korpusima	Broj u top 20 (2014.)	Prosjek % (2014.)	Broj u top 20 (2018.)	Prosjek % (2018.)
Često	16/20	92,1	15/20	96,2
Umjereno	4/20	91,5	5/20	91,8
Rijetko	0/20	-	-	-

Najpoznatije poslovice koje su postigle razinu poznatosti veću od 92 % gotovo su isključivo iz skupine često zastupljenih u hrvatskim korpusima:

Bolje išta, nego ništa.
 Bolje ikad, nego nikad.
 Kud puklo, da puklo.
 Krv nije voda.
 Ispeci pa reci.
 Bolje spriječiti, nego liječiti.
 S kim si, takav si.

Tko pjeva, zlo ne misli.
 Jabuka ne pada daleko od stabla.
 U laži su kratke noge.
 Nije zlato sve što sja.
 U zdravom tijelu zdrav duh.
 Tko visoko leti, nisko pada.
 Gdje ima dima, ima i vatre.

Kakav otac, takav sin.
 Neće grom u koprive.
 Sve se vraća, sve se plaća.
 Ne diraj lava dok spava.
 Tko rano rani, dvije sreće grabi.

Strpljen – spašen.
 Tko se zadnji smije, najslade se smije.
 Bolje išta, nego ništa.
 Sve se može kad se hoće.
 Bez muke nema nauke.

Ako promotrimo prosječnu poznatost ove 24 poslovice, vidimo da ona prosječno raste s 90,5 % (2014.) na 94,5 % (2018.), što odražava tzv. *priming* učinak. Drugim riječima, prezentacija početnog dijela poslovice lakše aktivira latentno paremiološko znanje, posebice kod složenijih sintaktičkih struktura.

Ako analiziramo poznatost poslovice prema četverostupanjskom sustavu koji su razvili Meterc (2017) i Đurčo (2015), odnosno poslovice analiziramo prema kategorijama potpuna nepoznatost, djelomična nepoznatost, pasivna poznatost i aktivno korištenje, dolazimo do sljedećih podataka za one ispitanike koji su popunili cijeli upitnik (N = 495).

a) Potpuna nepoznatost

Pod stupnjem potpune nepoznatosti poslovice navedene su one poslovice koje su ispitanici označili da ih ne poznaju i ne razumiju (Tablica 18). Poslovice do potpune nepoznatosti od >50 % trebalo bi izostaviti iz popisa širega paremiološkog optimuma jer pripadaju zastarjeloj ili perifernoj paremiološkoj građi. U hrvatskom mrežnom upitniku toj kategoriji pripadaju tri poslovice:

Što je dikla navikla, ko neva je obikla.
 Iz oka iz boka.
 Pala muha na medveda.

Tablica 18. Izvadak iz popisa poslovice koje ispitanici ne poznaju i ne razumiju

Poslovica	Ne poznajem i ne razumijem %
Što je dikla navikla, ko neva je obikla.	71,11
Iz oka iz boka.	68,89
Pala muha na medveda.	62,63
Bez starca nema udarca.	48,89
Udri zlo da je gorje.	48,69
Čuvaj se i dobro po daleku, a zlo i po daljem.	36,97

Svaka sila za vremena.	27,88
Tko proti vetru pljuje, popljuvat će se.	17,17
Lakome su oči pri pogači.	16,97
Zlato se u vatri kuša.	16,36
Dva loša ubiše Miloša.	14,95
Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	14,95
Dojt de sunce i pred naša vrata.	14,14
Tko nosi, ne prosi.	13,54
Glad nema oči.	12,53
Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	12,12
Ako laže koza, ne laže rog.	10,71

d) Djelomična nepoznatost poslovice

U Tablici 19 prikazane su poslovice koje su ispitanici označili da ih ne poznaju, ali razumiju. Prema Metercu (2017) one do >50 % trebalo bi uvrstiti u širi ili uži paremiološki optimum jer zahvaljujući jezičnom znanju i jezgri paremiološkog minimuma i optimuma, one su govornicima razumljive. U slučaju hrvatskog korpusa to su sljedeće poslovice:

Tko kupuje što mu ne treba, prodavat će što mu treba.

Ljubav je puna jeda i meda.

Lakome su oči pri pogači.

Mudroj glavi jedno oko dosta.

Pokornu glavu sablja ne siječe.

Dojt de sunce i pred naša vrata.

Tko proti vetru pljuje, popljuvat će se.

Tko se hvali, sam se kvari.

Ko sije vjetar, žanje oluju.

Zlato se u vatri kuša.

Što čovjek više živi, više i zna.

Djelo čovjeka hvali.

Tko nosi, ne prosi.

Tablica 19. Izvadak iz popisa poslovice koje ispitanici ne poznaju, ali razumiju

Poslovica	Ne poznajem, ali razumijem	
		%
Tko kupuje što mu ne treba, prodavat će što mu treba.		75,56
Ljubav je puna jeda i meda.		72,53
Lakome su oči pri pogači.		70,71
Mudroj glavi jedno oko dosta.		69,49
Pokornu glavu sablja ne siječe.		69,29
Dojt de sunce i pred naša vrata.		66,06
Tko proti vetru pljuje, popljuvat će se.		64,04
Tko se hvali, sam se kvari.		61,21
Ko sije vjetar, žanje oluju.		53,94
Zlato se u vatri kuša.		51,31
Što čovjek više živi, više i zna.		50,10
Djelo čovjeka hvali.		49,70
Tko nosi, ne prosi.		48,69
Čuvaj se i dobro po daleku, a zlo i po daljem.		48,28
Nova metla dobro mete.		47,68
U radiše svega biše, u štetiše još i više.		45,66
Tko zna bolje, široko mu polje.		44,24
Udri zlo da je gorje.		42,83
Glad nema oči.		42,63
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.		41,01
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.		39,19
Ako je tko lud, ne budi mu drug.		37,58
Svak sudi sebi.		35,35
Kakov je tko na jelu, onaki je i na djelu.		34,75
Dugački vlasi, a kratka pamet.		34,75
U mladosti tko ne uči, kasnije se mnogo muči.		33,13
Dobar je početak pola posla.		32,93
Tko s vragom tikve sadi, vrag će ga odnijeti.		32,93

Bez starca nema udarca.	31,72
Što je pravo, i Bogu je drago.	30,10

e) Pasivna poznatost poslovice

U kategoriju pasivne poznatosti poslovice ubrajaju se poslovice koje su ispitanici označili da ih poznaju, ali ne koriste. Đurčo (2015) i Meterc (2017) povlače granicu u svojim istraživanjima na >50 %. U slučaju hrvatskog korpusa (Tablica 20) u tu bi skupinu pripadale četiri poslovice:

Bolje grob, nego rob.

Što se reče, to se ne poreče.

Što je pravo, i Bogu je drago.

Dva loša ubiše Miloša.

Tablica 20. Izvadak iz popisa poslovice koje ispitanici poznaju, ali ne koriste

Poslovica	Poznajem, ali ne koristim
	%
Bolje grob, nego rob.	62,42
Što se reče, to se ne poreče.	57,98
Što je pravo, i Bogu je drago.	51,11
Dva loša ubiše Miloša.	51,11
Doći će vrag po svoje.	47,47
Teško onom tko pameti nema.	46,26
Batina ima dva kraja.	46,26
Žena kuću drži.	45,45
Tko mnogo obećaje, malo daje.	45,25
U mladosti tko ne uči, kasnije se mnogo muči.	44,65
Pomozi drugom i tebi će Bog pomoći.	42,63
Pomozi si sam pa će ti i Bog pomoći.	42,42
Bez razgovora nema dogovora.	41,82
Tko s vragom tikve sadi, vrag će ga odnijeti.	41,21
Ako laže koza, ne laže rog.	40,81
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.	39,80
Sila Boga ne moli.	38,99

Svak sudi sebi.	38,59
U radiše svega biše, u šteditiše još i više.	37,17
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.	36,97
Kud će suza, neg na oko.	36,77
Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju.	36,57
Djelo čovjeka hvali.	35,76
Što čovjek više živi, više i zna.	35,56
Tko zna bolje, široko mu polje.	35,56
Umiljato janje dvije majke siše.	35,35
Čovjek uči dok je živ pa opet lud umre.	35,35
Dobar je početak pola posla.	35,15
Nitko se nije s naukom rodio.	34,75
Vrana vrani ne kopa oči.	34,75
Gdje se tko češe, ondje ga i svrbi.	33,33
Tko umije, njemu dvije.	32,93
Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	32,53
Bez vatre nema dima.	31,92
Vrana vrani neće oči izključat.	30,71
Čuvaj se, čovječe, i Bog će te čuvati.	30,10

f) Aktivno korištenje poslovice

U Tablici 21 prikazani su podatci za inačice poslovice koje su ispitanici označili da ih poznaju i koriste ili ih poznaju i koriste u nekom drugom obliku. Na temelju prethodnih istraživanja na korpusu slovačkog i slovenskog jezika granica aktivne poznatosti poslovice iznosila je >50 %. U hrvatskom slučaju toj kategoriji pripada 138 poslovice.

Tablica 21. Izvadak iz popisa poslovice koje ispitanici poznaju i koriste u ovom ili nekom drugom obliku

Poslovica	Poznajem i koristim / poznajem i koristim u drugom obliku
Bolje spriječiti, nego liječiti.	97,98
Čist račun, duga ljubav.	97,37

Bolje išta, nego ništa.	97,37
Bolje ikad, nego nikad.	97,37
Mi o vuku, a vuk na vrata.	96,77
Sve se može, kad se hoće.	96,16
Ne možeš imati i ovce i novce.	95,96
Koliko ljudi, toliko ćudi.	95,56
Strpljen – spašen.	95,35
S kim si, takav si.	94,75
Ispeci pa reci.	94,75
Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo.	94,75
Pametniji popušta.	94,75
Tko ne riskira, ne profitira.	94,55
U zdravom tijelu zdrav duh.	93,94
Kud puklo da puklo.	93,54
Neće grom u koprive.	93,33
U laži su kratke noge.	93,13
Obećanje ludu radovanje.	92,93
Gdje ima dima, ima i vatre.	92,93
Gdje je dim, tu mora biti i vatra.	92,73
Poslije kiše dolazi sunce.	92,73
U laži su kratke noge.	92,53
Tko nema u glavi, ima u nogama.	92,53
Jabuka ne pada daleko od stabla.	92,53
Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	92,32
Tko se zadnji smije, najslade se smije.	92,32
Sve se vraća, sve se plaća.	91,72
Dobar glas daleko se čuje.	91,31
Ne diraj lava dok spava.	91,11
Tiha voda brege dere.	90,91
Tko rano rani, dvije sreće grabi.	90,71
Tko visoko leti, nisko pada.	90,71

POSLOVICE U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU

Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	90,51
Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	90,10
Tko visoko leti, nisko pada.	90,10
Svakog gosta tri dana dosta.	89,90
Poklonjenom se konju ne gleda u zube.	89,49
Bez muke nema nauke.	89,49
Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.	89,09
Kako došlo, tako prošlo.	88,89
Slika govori više od riječi.	88,89
Darovanom se konju zubi ne gledaju.	88,48
Ocijelo ne čini čovjeka.	88,28
Nije zlato sve što sja.	88,08
Tresla se brda, rodio se miš.	87,68
Svagdje je dobro, al kod kuće je najbolje.	87,47
Tko drugomu jamu kopa, sam u nju upada.	87,27
Čistoća je pola zdravlja.	86,87
Prijatelj se u nevolji poznaje.	85,45
Papir trpi sve.	85,25
Što nećeš da ti drugi učini, ne učini ni ti drugomu.	85,05
Čistoća je pola zdravlja.	84,85
Kud svi Turci, tu i mali Mujo.	84,85
Tko prvi, njegova djevojka.	84,04
Po jutru se dan poznaje.	83,84
Daleko od očiju, daleko od srca.	83,64
Pas koji laje ne grize.	83,64
Kad nema mačke, miši gospodare.	83,03
Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.	82,83
Ruka ruku mije.	82,63
Lako je žabu u vodu natjerati.	82,42
Milo za drago.	81,82

Kakav otac, takav sin.	81,82
Tko će kome, ako ne svoj svome.	81,82
Vrijeme je novac.	81,62
Nema muke bez nauke.	81,21
Gdje je vatre, tu je i dima.	81,01
Krv nije voda.	81,01
Jutro je pametnije od večeri.	80,81
Što možeš učiniti danas, ne ostavljaj za sutra.	80,61
Kad čeljad nije bijesna, ni kuća nije tijesna.	80,20
Odjeća ne čini čovjeka čovjekom.	80,00
Kako je tko sijao, onako i žanje.	80,00
Tko pjeva, zlo ne misli.	80,00
Jedna lasta ne čini proljeće.	80,00
Što trijezan misli, pijan govori.	79,60
Nije se rodio koji je svijetu ugodio.	79,39
Tko radi, ne boji se gladi.	79,19
Prvo skoči pa reci: "hop".	78,99
Svatko nosi svoj križ.	78,59
Na mucu se poznaju junaci.	78,18
Danas jesmo, sutra nismo.	77,98
U strahu su velike oči.	77,98
Tko tebe kamenom, a ti njega kruhom.	77,17
Svaka ptica svome jat.	76,57
Stara koka, masna čorba.	76,36
Tko prvi djevojci, njegova djevojka.	75,76
Ljubav ide kroz želudac.	75,15
U radu je spas.	74,75
Bez alata ni zanata.	74,55
U svakom zlu ima i dobra.	74,34
U svakom žitu ima kukolja.	74,14

Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	73,94
Svatko je kovač svoje sreće.	73,74
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	73,74
Lijepa riječ gvozdена vrata otvara.	72,32
Trla baba lan da joj prođe dan.	72,32
I ćorava kokoš zrno nađe.	72,32
Najprije skoči pa onda reci "hop!".	70,71
Zdravlje je najveće bogatstvo.	70,71
Ne laje pas zbog sela.	70,51
I ćorava kokoš zrno nađe.	70,30
U svakoj laži pola istine.	69,90
Sit gladnom ne vjeruje.	69,90
Svi putevi vode u Rim.	68,89
Nema kruha bez motike.	68,69
Što je oteto, to je prokletو.	68,48
Lijepa riječ i željezna vrata otvara.	67,88
Za svađu je potrebno dvoje.	66,26
Ne laje pas poradi sela [za selو], nego poradi [za] sebe.	65,86
Čovjek je čovjeku vuk.	65,66
Tko laže, taj i krade.	64,65
Pomozi sirotu na svoju sramotu.	64,65
Kud on okom, oni skokom.	64,24
Kakav otac takav sin: kakva mati takva kći.	63,84
Nevolja nikad ne dolazi sama.	63,43
Hvali more, drž se kraja.	63,03
Nema zanata bez alata.	62,63
S kim si, onaki si.	62,42
Tko nas kamenom, mi njega kruhom.	62,42
Neka mete svak pred svojim vratima.	62,22
Složna braća kuću grade.	60,20

Hrani sirotu na svoju sramotu.	59,39
Nema dima bez vatre.	59,19
Od glave riba smrdi.	57,37
Nitko se nije naučan rodio.	55,96
Što se babi htilo, to joj se i snilo.	55,96
Dobro se na daleko čuje, a zlo još na dalje.	55,76
Besposlen pop i jariće krsti.	55,76
Batina je iz raja izašla.	55,35
Čovjek snuje, Bog određuje.	54,95
Um caruje, a snaga klade valja.	54,55
Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	54,34
Novac kvari ljude.	53,33
Čovjek snije, ali Bog boguje i odlučuje.	52,53
Svaki Ciganin svoga konja hvali.	50,91
Čuvaj se psa koji ne laje.	50,51

3.4.3. Analiza inačica hrvatskih poslovice

Rezultati analize upitnika iz istraživanja 2014. i 2018. godine pokazali su da je 1585 ispitanika napisalo ukupno 6184 inačice poslovice, dok je iz istraživanja 2025. godine prikupljeno 10 508 inačica poslovice od 1315 ispitanika. Većinom se radi o inačicama prvog stupnja (M1), koje uključuju, primjerice, izostavljanje pojedinih riječi koje ne remete značenje poslovice, a koje su zapravo inačice na pravopisnoj, morfološkoj, pa čak i leksičkoj ili sintaktičkoj razini (14 327 inačica). Inačice drugog stupnja (M2) podrazumijevaju skraćivanje ili produljivanje nulte varijante, neke druge leksičke varijacije (385 inačica iz upitnika 2014. i 2018. godine), dok su inačice trećeg stupnja (M3) one koje podrazumijevaju modifikacije u obliku potpuno drugog značenja poslovice, neke nove rečenice ili pak antiposlovice (1980 inačica iz istraživanja 2014. i 2018. godine).

3.4.3.1. Analiza inačica iz terenskih istraživanja

Velik broj inačica trećeg stupnja koje su dobivene terenskim istraživanjem i analizom upitnika govori nam isto tako da su te poslovice i najproduktivnije. Naime, velik broj istih inačica trećeg stupnja jedne poslovice ukazuje na činjenicu

da je moguće da je upravo modifikacija trećeg stupnja među pojedinim govornicima čak poznatija od nulte varijante. Primjerice poslovice *Slika govori više od riječi* ima 395 inačica koje se zapravo svode na 39 različenica ili antiposlovice, što dokazuje produktivnost te poslovice i njezinih inačica te njihovu popularnost i rasprostranjenost.

Ako analiziramo poslovice iz korpusa koje imaju više od 100 inačica, vidimo da su to većinom poslovice koje su zapravo umjereno ili rjeđe zastupljene u hrvatskim korpusima, ali je najvjerojatnije neka njihova druga inačica prisutnija u svakodnevnom govoru. Najveći broj modifikacija zapravo su promjene na pravopisnoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini. Poslovice koje su često zastupljene u hrvatskim korpusima, a imaju više od 100 inačica jesu *Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada* (182 M1) i *Nije zlato sve što sja* (148 M1) (Tablica 22).

Tablica 22. Broj inačica prvog (M1), drugog (M2) i trećeg stupnja (M3)

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Poslovice (M0)	M1	M2	M3
R	Svaki lonac ima svoj poklopac.	379	0	1
U	Tko će kome, ako ne svoj svome.	367	0	6
R	Kako došlo, tako prošlo.	294	0	1
R	Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.	225	3	2
R	Žena drži tri kuta kuće.	202	12	35
U	Jutro je pametnije od večeri.	194	0	0
Č	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	182	0	2
R	Što se babi htilo, to se babi snilo.	181	7	7
Č	Nije zlato sve što sja.	148	1	0
U	Poslije kiše dolazi sunce.	143	2	9
R	Slika govori više od riječi.	0	123	395
R	Tko prvi, njegova djevojka.	106	36	10
R	Stara koka, dobra juha.	91	0	8
U	Pas koji laje, ne grize.	75	0	8
U	Kud svi Turci, tu i mali Mujo.	72	2	6
R	Hvali more, drž se kraja.	72	14	8
U	Svatko je kovač svoje sreće.	55	1	3
R	Nova metla dobro mete.	51	3	21
R	Čovjek snuje, a Bog određuje.	49	2	6

R	Sila Boga ne moli.	46	9	26
Č	Jedna lasta ne čini proljeće.	44	0	11
R	Svakog gosta tri dana dosta.	44	0	10
U	Dok mačke nema, miševi kolo vode.	42	0	3
Č	Ruka ruku mije.	40	24	5
R	Papir trpi sve.	40	0	17
U	Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.	38	1	3
R	Batina ima dva kraja.	33	1	1
R	Svatko nosi svoj križ.	28	1	7
R	Tiha voda brege dere.	28	0	14
R	Nema kruha bez motike.	25	1	52
U	U svakom žitu ima kukolja.	21	4	23
U	Besposlen pop i jariće krsti.	20	0	8
Č	Na mucu se poznaju junaci.	19	3	39
U	Ljubav ide kroz želudac.	19	0	8
U	Tko nema u glavi, ima u nogama.	18	16	13
U	Tko se zadnji smije, najslade se smije.	17	5	3
Č	U zdravom tijelu zdrav duh.	16	0	1
Č	Svaka ptica svome jatu leti.	15	0	16
U	Batina je iz raja izašla.	15	2	14
R	Za svađu je potrebno dvoje.	15	2	2
Č	Čovjek je čovjeku vuk.	13	1	43
R	Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	13	1	1
R	Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.	13	0	2
Č	Jabuka ne pada daleko od stabla.	12	3	3
U	Ne možeš imati i ovce i novce.	12	1	126
R	Novac kvari ljude.	12	0	90
R	Pomozi sirotu na svoju sramotu.	12	0	24
Č	Sve se može kad se hoće.	11	0	30
Č	Tko ne riskira, ne profitira.	8	1	2
R	Nevolja nikad ne dolazi sama.	7	0	10
R	Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	7	1	8
Č	Daleko od očiju, daleko od srca.	6	22	8
Č	Po jutru se dan poznaje.	6	2	3

POSLOVICE U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU

U	Tko rano rani, dvije sreće grabi.	6	8	1
U	Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	6	10	2
U	Trla baba lan da joj prođe dan.	6	1	4
Č	Tko visoko leti, nitko pada.	5	0	3
U	Tko laže, taj i krade.	5	3	22
U	Tko radi, ne boji se gladi.	5	3	153
R	Svaka sila za vremena.	5	1	28
R	Ni luk jeo, ni luk mirisao.	4	4	11
R	Dva loša ubiše Miloša.	4	1	34
R	Prvo skoči pa reci "hop"!	4	0	9
R	Složna braća kuću grade.	4	10	11
Č	Čist račun, duga ljubav.	3	2	8
U	Svi putovi/putevi vode u Rim.	3	1	46
U	Kakav otac, takav sin.	3	0	4
U	Ne diraj lava dok spava.	3	1	0
U	Tresla se brda, rodio se miš.	3	5	9
R	Koliko ljudi, toliko čudi.	3	1	9
R	Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.	3	2	2
R	Tko umije, njemu dvije.	3	0	36
R	Ako laže koza, ne laže rog.	3	1	43
Č	Gdje ima dima, ima i vatre.	2	2	2
Č	Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	2	0	11
U	U strahu su velike oči.	2	3	40
Č	Kud puklo da puklo.	1	0	1
Č	Pametniji popušta.	1	4	17
Č	S kim si, takav si.	1	0	2
Č	Obećanje ludom radovanje.	1	0	4
Č	Bez muke nema nauke.	1	3	4
U	Sto ljudi, sto čudi.	1	1	5
U	Čistoća je pola zdravlja.	1	1	8
R	Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	1	0	9
Č	Bolje išta, nego ništa.	0	0	0
Č	Tko pjeva, zlo ne misli.	0	2	2
Č	Bolje ikad, nego nikad.	0	0	1

Č	Bolje spriječiti, nego liječiti.	0	2	1
Č	Milo za drago.	0	0	33
Č	Krv nije voda.	0	0	0
Č	Strpljen – spašen.	0	0	3
Č	Vrijeme je novac.	0	0	108
Č	Ispeci pa reci.	0	0	0
Č	U laži su kratke noge.	0	0	3
Č	Odjelo ne čini čovjeka.	0	78	3
Č	Dobar glas daleko se čuje.	0	2	8
U	Sve se vraća, sve se plaća.	0	0	5
U	Neće grom u koprive.	0	0	5
U	Oteto – prokleta.	0	1	31
U	Sit gladnom ne vjeruje.	0	0	13
U	U radu je spas.	0	0	7
U	Bez alata nema zanata.	0	0	0
R	Bolje grob, nego rob.	0	45	4
R	Riba smrdi od glave.	0	3	61

Daljnjom analizom inačica hrvatskih poslovice utvrđeno je da najviše vrsta inačica prvoga stupnja (M1), odnosno različnica imaju poslovice *Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje* (225 različnica M1) i *Žena drži tri kuta kuće* (202 različnice M1), koje su razvrstane u 27 vrsta. Kod poslovice *Žena drži tri kuta kuće* zabilježeno je ujedno i 16 vrsta različnica među M3 inačicama, što ukazuje na rasprostranjenost i produktivnost te poslovice (Tablica 23).

Tablica 23. Broj vrsta različnica u M1, M2 i M3 inačicama poslovice

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Poslovica M0	Broj vrsta različnica M1	Broj vrsta različnica M2	Broj vrsta različnica M3
R	Svaki lonac ima svoj poklopac.	1	0	1
U	Tko će kome, ako ne svoj svome.	7	0	4
R	Kako došlo, tako prošlo.	3	0	1

R	Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.	27	3	2
R	Žena drži tri kuta kuće.	27	6	16
U	Jutro je pametnije od večeri.	7	0	0
Č	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	11	0	2
R	Što se babi htilo, to se babi snilo.	6	4	6
Č	Nije zlato sve što sja.	3	1	0
U	Poslije kiše dolazi sunce.	25	2	8
R	Slika govori više od riječi.	0	3	13
R	Tko prvi, njegova djevojka.	13	5	9

Ako nadalje kvalitativno analiziramo same vrste inačica, primjećujemo da se kod nekih poslovice pojavljuje velik broj inačica unutar iste vrste. Primjerice kod poslovice *Svaki lonac ima svoj poklopac* bilježimo 379 istih različenica u okviru jedne jedine kategorije M1, a to je inačica *Svaki lonac ima poklopac*. Na temelju toga možemo zaključiti da je ta inačica možda čak i rasprostranjenija na nekom području Republike Hrvatske od nulte inačice koja se nalazi u korpusima. Slično se može primijetiti i kod poslovice u Tablici 24, gdje uočavamo velik broj različenica unutar modifikacije prvog odnosno drugog stupnja, dok se zapravo radi o svega tri vrste inačica prvog ili drugog stupnja navedenih poslovice.

Tablica 24. Prikaz inačica poslovice s najviše modifikacija

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Poslovica	M1 (broj)	M2 (broj)	M3 (broj)	Broj vrsta M1	Broj vrsta M2	Broj vrsta M3
R	Kako došlo, tako prošlo.	294	0	1	3	0	1
Č	Nije zlato sve što sja.	148	1	0	3	1	0
R	Slika govori više od riječi.	0	123	395	3	0	13

Detaljna analiza vrsta i inačica poslovice iz Tablice 24 prikazana je u Tablici 25.

Tablica 25. Prikaz inačica prema pojedinoj vrsti modifikacije

Poslovica	Modifikacija	Kategorija	Inačica	Broj inačica unutar kategorije
Kako došlo, tako prošlo.	M1	1	Kako došlo, tako ošlo.	251
	M1	2	Kako došlo, tako otišlo.	35
	M1	3	Kako došlo, tako i otišlo.	8
Nije zlato sve što sjaja.	M1	1	Nije zlato sve što sjaja.	145
	M1	2	Nije zlato sve što blista.	1
	M1	3	Nije zlato sve što sjaji.	2
Slika govori više od riječi	M2	1	Slika govori više od hiljadu riječi.	2
	M2	2	Slika govori više od sto riječi.	3
	M2	3	Slika govori više od 1000 riječi.	113
	M3	1	Slika govori tisuću riječi.	346

Zanimljivo je primijetiti da poslovica *Slika govori više od 1000 riječi*, iako s mnogo primjera, ipak nije toliko rasprostranjena kao antiposlovica *Slika govori tisuću riječi* koju je napisalo 346 ispitanika.

U nastavku su istraživanja sve inačice s više od 100 pojavnica provjerene u trima hrvatskim korpusima. Iz Tablice 26 vidljivo je da osim inačice *Slika govori više od 1000 riječi* koja je u korpusu hrWaC³⁰ zastupljena s više od 100 primjera te ukazuje na učestalost te inačice u govoru, ostale su inačice jednako zastupljene kao i nulte inačice hrvatskih poslovice (OV). Ako nadalje provjerimo broj pojavnica pojedinih inačica poslovice koju pronalazi internetska tražilica Google, dobivamo podatak iz kojega je razvidno da su inačice dobivene terenskim istraživanjem itekako prisutne u hrvatskome mrežnom prostoru, što ukazuje na njihovu uporabu u svakodnevnoj komunikaciji.

³⁰ Iako je projekt izgradnje korpusa hrWaC završio te se korpus više ne proširuje, u vrijeme provedbe terenskog istraživanja bio je aktualan te se iz tog razloga koristi i dalje prilikom analize inačica hrvatskih poslovice u okviru ovog projekta.

Tablica 26. Broj pojavnica u hrvatskim korpusima

ID: R = rjeđe zastupljena, U = umjereno zastupljena, Č = često zastupljena

ID	Inačica	Vrsta i broj pojavljivanja	Hrvatski nacionalni korpus	Jezična riznica	hrWaC	Google
Č	Nije zlato sve što sija.	M1 – 145	1	0	67	324
Č	Nije zlato sve što sja.	0V	5	2	109	326
Č	Vuk dlaku mijenja, ćud nikada.	M1 – 99	0	0	3	259
Č	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	0V	0	2	35	322
U	Jutro je pametnije od noći.	M1 – 176	0	0	6	103
U	Jutro je pametnije od večeri.	0V	3	1	59	320
U	Tko će kome, nego svoj svome.	M1 – 350	0	2	24	319
U	Tko će kome, ako ne svoj svome.	0V	1	4	11	320
R	Kako došlo, tako ošlo.	M1 – 251	1	0	17	322
R	Kako došlo, tako prošlo.	0V	0	2	13	323
R	Što se babi htilo, to joj se i snilo.	M1 – 168	2	0	10	176
R	Što se babi htilo, to se babi snilo.	0V	0	0	9	298
R	Svaki lonac ima poklopac.	M1 – 379	0	0	3	94

R	Svaki lonac ima svoj poklopac.	0V	1	1	13	130
R	Slika govori više od 1000 riječi.	M2 – 118	1	0	167	302
R	Slika govori više od riječi.	0V	3	2	82	325
R	Slika govori tisuću riječi.	M3 – 346	3	0	182	304

3.4.3.2. Analiza inačica iz mrežnog upitnika

U mrežnom su upitniku kod svake poslovice ispitanici imali mogućnost odlučiti se za opciju koja govori da poslovice poznaju, ali u nekom drugom obliku i upisati ju na predviđeno mjesto. Cilj je te mogućnosti bio prikupiti one inačice poslovice koje ispitanici zaista koriste u govoru te analizirati njihovu učestalost. Pri izradi paremiološkog minimuma i optimuma uzet će se u obzir one inačice koje je upisao velik broj ispitanika jer nam daju naznake o njihovoj rasprostranjenosti u govoru. S obzirom na to da sastav ispitanika koji su popunjavali mrežni upitnik nije bio reprezentativan, te se inačice ne mogu smatrati zastupljenijima od nulte inačice te će se kombinirati zajedno s korpusnom analizom.

Ispitanici su sveukupno napisali 10 508 inačica 213 prikazanih poslovice, od kojih je 1868 različitica (Prilog 1). Ako pogledamo različnice i broj njihova pojavljivanja u upitniku, dolazimo do podataka u Tablici 27.

Tablica 27. Broj inačica dobivenih mrežnim upitnikom 2025. godine

Inačica poslovice	Broj pojavnica u upitniku
Bez alata nema ni zanata.	7
Bez alata nema zanata.	170
Bez muke nema nauke.	80
Čovjek uči dok je živ.	34
Darovanom konju se ne gleda u zube.	31
Di ima dima ima i vatre.	105
Duga kosa kratka pamet.	123
Gdje ima dima ima i vatre.	997
Gdje ima vatre ima i dima.	88
Kad mačke nema, miševi kolo vode.	53

Kad nema mačke, miševi kolo vode.	143
Kakav pri jelu, takav pri djelu/delu/dilu.	21
Kako siješ, tako ćeš i žeti.	182
Obećanje ludom radovanje.	528
Poklonjenom konju se ne gleda u zube.	128
Pomozi sirotu na svoju sramotu.	234
Riba smrdi od glave.	405
Stara koka, dobra juha.	171
Stara koka, masna juha.	102
Sto ljudi, sto čudi.	112
Svaki Cigo svoga konja hvali.	62
Svako zlo za neko dobro.	71
Svakom loncu poklopac.	84
Tko je lud, ne budi mu drug.	68
Tko po drugim jamu kopa, sam u nju pada.	40
Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.	23
Tko prvi, njegova djevojka.	128
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	167
U svakom zlu neko dobro.	54
Vrana vrani oči ne kopa.	47
Vrana vrani oči ne vadi.	45
Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	63
Zrno do zrna pogača, kamen po kamen palača.	157

Analiza inačica poslovice iz mrežnog upitnika pokazuje izrazito dinamičnu sliku paremija u razgovornom jeziku, ali istodobno i stabilnost određenih, gotovo kanonskih oblika. Budući da su ispitanici sami upisivali inačice koje doista rabe u govoru, dobiveni se podatci mogu promatrati kao uvid u kognitivni paremiološki repertoar, iako uz metodološku rezervu zbog nereprezentativnog uzorka. U tom se smislu mrežni upitnik može smatrati korektivom tiskanim zbirkama i korpusima jer registrira kolokvijalne, regionalne i stilistički obilježene oblike koji često izostaju iz standardiziranih izvora. Posebno se ističu poslovice koje u upitniku postižu izrazito visoke frekvencije, što upućuje na njihovu čvrstu ukorijenjenost u govoru. Primjerice, poslovice *Gdje ima dima ima i vatre* pojavljuje se gotovo tisuću puta (997), čime daleko nadmašuje svoju razgovornu inačicu *Di ima dima ima i vatre* (105) ili oblik *Gdje ima vatre ima i dima* (88). Slično tomu, poslovice *Obećanje ludom radovanje* (528), *Riba smrdi od glave* (405) i *Pomozi sirotu na svoju sramotu* (234) ubrajaju se među najčešće zapisane oblike, što potvrđuje njihovu ustaljenost ne samo u standardnom i književnom nego i u svakodnevnom jeziku. Premda

uzorak nije reprezentativan, tako visoke frekvencije snažno sugeriraju da upravo takvi oblici imaju najveće izgleda ući u paremiološki minimum.

Poslovice kod kojih se vidi postojanje dvaju ili više bliskih oblika, pri čemu se jedan pokazuje dominantnim, jesu *Bez alata nema ni zanata* (7) i znatno češći skraćeni *Bez alata nema zanata* (170), što upućuje na tendenciju prema eliptičnom, ekonomičnijem iskazu. Sličan je slučaj i s poslovicom *Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača* (63), koja ima daleko učestaliji oblik nego *Zrno do zrna pogača, kamen po kamen palača* (157), ali i mnoštvo ostalih, sličnih inačica (Prilog 1) koje ukazuju na snažan utjecaj regionalizama i razgovornog jezika. U skupinu s jasnim leksičkim razgraničenjem pripadaju i inačice *Darovanom konju se ne gleda u zube* (31) nasuprot *Poklonjenom konju se ne gleda u zube* (128), gdje *poklonjenom* preuzima ulogu prevladavajućeg leksema, premda se i tradicionalni *darovanom* zadržava u određenom broju pojava uz ostale oblike.

Metodološki osobito zanimljivu skupinu čine slučajevi u kojima se inačice nalaze u gotovo ravnotežnom odnosu. Poslovica *Vrana vrani oči ne kopa* (47) tako ima gotovo jednak broj pojava kao i inačica *Vrana vrani oči ne vadi* (45), što upućuje na paralelnu koegzistenciju dvaju glagola u istoj strukturi. U takvim je slučajevima teško govoriti o jednoj nultoj inačici isključivo na temelju podataka iz upitnika, pa će pri izradi paremiološkog minimuma i optimuma biti nužno kombinirati te rezultate s korpusnim i leksikografskim uvidima. Slično se može uočiti i kod pojedinih sintaktičkih varijacija, primjerice u poslovi *Kad mačke nema, miševi kolo vode* (47) i njezinu blago preoblikovanom obliku *Kad nema mačke, miševi kolo vode* (143), gdje se mijenja samo red riječi, dok značenje ostaje nepromijenjeno.

Uz leksičke i sintaktičke pojavljuju se i fonološke odnosno dijalektne razlike koje dodatno potvrđuju da poslovice žive u cijelom rasponu jezičnih varijeteta. Inačica *Di ima dima, ima i vatre* upućuje na razgovorni ili regionalno obilježen govor. Posebno su zanimljive i one poslovice u kojima inačice otkrivaju stilsku gradaciju, primjerice u paru *Stara koka, dobra juha* i *Stara koka, masna juha*. Prva inačica naglašava kvalitetu („dobra“), dok druga semantički precizira kulinarski aspekt („masna“), što može odražavati lokalne gastronomske ili kulturološke utjecaje.

Za izradu paremiološkog minimuma i optimuma ti su rezultati dragocjeni jer omogućuju razlikovanje poslovice koje su doista aktivne u govoru od onih koje su više prisutne u paremiografiji. Poslovice s vrlo visokim brojem pojava predstavljaju najsigurnije kandidate za minimum, dok skupine s manjim, ali stabilnim brojem inačica upućuju na širi optimum u kojem se obuhvaćaju i varijante relevantne za različite društvene, regionalne i stilske slojeve. Činjenica da

uzorak ispitanika koji su popunili mrežni upitnik nije reprezentativan nameće potrebu za oprezom pri izvođenju zaključaka o stvarnoj rasprostranjenosti pojedinih oblika na razini čitave jezične zajednice. Zbog toga se ti podatci ne mogu koristiti za hijerarhizaciju inačica, nego kao pokazatelj tendencija koje će tek u kombinaciji s korpusnom analizom i drugim izvorima dati cjelovitu sliku suvremenoga hrvatskog paremiološkog blaga.

3.4.3.3. Analiza inačica u hrvatskim korpusima

Za potrebe korelacije dobivenih rezultata iz mrežnog upitnika jer uzorak ispitanika nije bio reprezentativan provedena je korpusna analiza poslovice. Poslovice i njihove inačice pretraživane su u CLASSLA-web.hr korpusima za hrvatski jezik. CLASSLA-web.hr korpus dio je kolekcije usporedivih mrežnih korpusa za južnoslavenske jezike te predstavlja najopsežniji i najsuvremeniji mrežni korpus za hrvatski jezik veličine tri milijarde riječi. Izgrađen je na temelju web-crawla MaCoCu-hr, koji obuhvaća hrvatski nacionalni web (.hr domenu) i dodatne domene te je naknadno očišćen i obogaćen anotacijama. Korpus se stalno proširuje, čime se nastoji održati reprezentativnost suvremenoga hrvatskog jezika u mrežnom okruženju.³¹

Tekstovi su u korpusu automatski jezično obrađeni CLASSLA-Stanza alatnim lancem, koji uključuje tokenizaciju, lematizaciju i morfosintaktičku anotaciju. Uz lingvističku razinu korpus je anotiran i žanrovski, koristeći X-GENRE klasifikator koji razlikuje niz funkcionalnih tipova tekstova kao što su vijesti, objašnjenje/informacija, promocija, mišljenje/argumentacija, pravni tekstovi, forumi i slično. Podatci su organizirani hijerarhijski na razinama teksta, odlomka, rečenice i tokena, pri čemu svaka razina nosi pripadajuće metapodatke (identifikator teksta, naslov, URL, domena, predviđeni žanr, jezik odlomka, kvaliteta odlomka). Korpus je dostupan u besplatnom formatu putem NoSketch Enginea, što omogućuje detaljnu pretragu i izvođenje različitih vrsta korpusnih analiza.

Uporaba mrežnih korpusa u paremiološkim istraživanjima proizlazi iz potrebe da se paremiološki fond promatra u njegovu stvarnom, živom kontekstu, a ne samo kroz prizmu kanonskih zbirki i introspektivnih iskaza govornika. Mrežno okruženje okuplja iznimno raznolike tekstove, od novinskih članaka, blogova i komentara do foruma i društvenih mreža, stoga upravo takav tip korpusa omogućuje uvid u to kako se poslovice doista rabe u suvremenoj komunikaciji. U takvu se okruženju poslovice ne pojavljuju kao izolirane, idealizirane jedinice, nego

³¹ <https://clarinsi.github.io/classla-web/>, pristupljeno 19. siječnja 2026.

kao sastavni dio argumentacije, humora, ironije ili polemike, što istraživaču otvara mogućnost da istodobno opisuje njihovu formu, značenje i funkciju.

Jedan od ključnih razloga za korištenje mrežnih korpusa jest mogućnost da se poslovice promatraju u golemom broju primjera, što znatno nadilazi domet tradicionalnih terenskih bilježaka ili upitnika, osobito kada nam je cilj opisati kako, gdje i koliko često funkcioniraju poslovice u stvarnoj komunikaciji. Velik opseg podataka omogućuje izradu frekvencijskih i kolokacijskih analiza koje pokazuju koje se poslovice doista učestalo pojavljuju, u kojim se tematskim domenama aktiviraju i s kojim se leksičkim jedinicama najčešće povezuju. Na taj se način mogu preciznije razlikovati poslovice koje su dio aktivnog znanja govornika i onih koje ostaju na rubu i koje su prisutne ponajprije u pisanom naslijeđu ili metajezičnome diskursu. Mrežni korpus također omogućuje i dijakronijsko istraživanje poslovice. Ako su tekstovi u korpusu vremenski označeni, moguće je analizirati dinamiku frekvencije pojedinih poslovice kroz godine, uočavati pojavu novih ili transformiranih oblika te dokumentirati postupno povlačenje nekih tradicionalnih jedinica iz aktivne uporabe. Prednost mrežnog korpusa u odnosu na klasične zbirke poslovice jest i u tome što ne počiva na unaprijed definiranom popisu jedinica, nego bilježi ono što se u tekstovima doista pojavljuje. Time se izbjegava normativni filter koji nerijetko prati antologijske i leksikografske izbore. Poslovice se pretražuju uporabom poslovičnih markera u CQL sintaksi te se kasnije ručno filtriraju. Podatci dobiveni testiranjem pojavnosti poslovice iz mrežnog upitnika prikazani su u Prilogu 2, a izvadak iz korpusa sadržan je u Tablici 28.

Tablica 28. Izvadak iz korpusne analize inačica poslovice iz mrežnog upitnika

Inačica iz mrežnog upitnika

Inačica pronađena u CLASSLA-web.hr korpusima

Poslovice	Broj pojavljivanja u CLASSLA-web.hr korpusima
Trbuhom za kruhom.	9698
Krv nije voda.	4436
Tko pjeva, zlo ne misli.	4120
Nikad ne reci nikad.	3723
Kud puklo, da puklo.	3268
Bolje spriječiti, nego liječiti.	3009
Bolje išta nego ništa.	2771

Bolje ikad, nego nikad.	2065
Milo za drago.	1994
Vrijeme je novac.	1945
I ovce i novce.	1586
Svako zlo za neko dobro.	1564
Sve se može kad se hoće.	1402
U zdravom tijelu zdrav duh.	1358
Ruka ruku mije.	1306
Čovjek uči dok je živ.	1294
Slika govori više od tisuću riječi.	1210
Jabuka ne pada daleko od stabla.	1206
Ljubav ide kroz želudac.	1189
Sto ljudi, sto ćudi.	1067
Strpljen – spašen.	1011
Jedna lasta ne čini proljeće.	898
Na mucu se poznaju junaci.	887
Riba smrdi od glave.	856
Obećanje ludom radovanje.	849
Tko radi, taj i griješi.	843
Pametniji popušta.	823
Svakom loncu poklopac.	799
Ispeci, pa reci.	797
Klin se klinom izbija.	735
Prošla baba s kolačima.	720
Gdje ima dima, ima i vatre.	710
U svakom žitu ima kukolja.	708
Dobar glas daleko se čuje.	677
U laži su kratke noge.	673
Dobar glas daleko se čuje.	671

Odijelo ne čini čovjeka.	658
U strahu su velike oči.	649
Po jutru se dan poznaje.	592
Nije zlato sve što sja.	554
Slika govori više od riječi.	532
Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.	503

Ako pogledamo broj pojavljivanja inačica u korpusu, vidimo da se najčešće pojavljuju nulte inačice, od 1945 do 9698 pojavljivanja, koje zatim slijede većinom modifikacije prvog stupnja, od 500 do 1586 ponavljanja. Korpusna je analiza tako pokazala da nulte inačice poslovice čine stabilnu jezgru hrvatskoga paremiološkog fonda. Izrazita dominacija poslovice *Trbuhom za kruhom s gotovo 9700* pojavnica svjedoči o njezinoj dubokoj ukorijenjenosti u suvremenom diskursu, vjerojatno potaknutoj aktualnim socioekonomskim migracijama. Visoku frekvenciju (iznad 3000 pojavnica) zadržavaju i jedinice poput *Krv nije voda*, *Tko pjeva, zlo ne misli* te *Nikad ne reci nikad*. Ti podatci sugeriraju da navedene poslovice čine apsolutni paremiološki minimum jer se njihova forma rijetko dovodi u pitanje ili značajno modificira.

Zanimljiva dinamika uočava se kod poslovice koje bilježe srednju razinu učestalosti. Tu se frekvencije kreću od 500 do 1500 ponavljanja, a primjeri poput *I ovce i novce* (1586) ili *Milo za drago* (1994) pokazuju sklonost govornika kraćim, eliptičnim oblicima koji funkcioniraju kao brzi kognitivni prečaci. Korpus također otkriva suživot punih i reduciranih oblika; primjerice *Slika govori više od tisuću riječi* (1210 ponavljanja) češća je od skraćene inačice *Slika govori više od riječi* (532 ponavljanja), što ukazuje na to da govornici i dalje preferiraju ritmički potpuniju strukturu unatoč tendenciji prema jezičnoj ekonomiji.

Korpusna je analiza isto tako ključni alat za razlikovanje aktivnog od pasivnog paremiološkog znanja. Poslovice koje u ovako golemom korpusu bilježe relativno nizak broj pojavnica, poput *Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada* (503), premda su općepoznate, polako se povlače na rub aktivne uporabe ili ostaju zarobljene u metajezičnom diskursu. Kombiniranjem tih podataka s rezultatima mrežnog upitnika dobivamo cjelovitu sliku jer nam upitnik govori o prestižu i poznavanju oblika, dok korpus nepogrešivo svjedoči o njihovoj stvarnoj živosti u suvremenome hrvatskom jeziku.

4. Hrvatski paremiološki minimum i optimum

Određivanje hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma predstavlja ključan korak u sistematizaciji suvremenoga hrvatskog paremiološkog fonda i kombinacija je terenskog istraživanja s reprezentativnim korpusom ispitanika, mrežnog upitnika kao sociolingvističkog instrumenta za procjenu aktivnog i pasivnog znanja govornika i analize onih korpusa koji su najbliži razgovornom jeziku.

Pri određivanju slovenskoga paremiološkog minimuma Meterc (2017) je na temelju ukupne poznatosti koja je uključivala aktivno korištenje poslovice, pasivnu poznatost i inačice utvrdio paremiološki minimum koji čini 300 najučestalijih jedinica, pri čemu 300 jedinica postiže 79,7 % ukupne poznatosti. U slovenskom su primjeru od 918 testiranih paremija 224 jedinice postigle postotak aktivnog korištenja iznad 50 %, dok ih svega 12 bilježi pasivnu poznatost iznad tog praga. Ukupno 373 jedinice ostaju ispod 50 %, što ih svrstava u kategoriju nepoznatih većini govornika. Đurčo (2015) prag od 50 % vidi kao univerzalni indikator paremiološkog minimuma kod uzorka od oko 316 ispitanika te navodi da se time osigurava statistička pouzdanost bez pretjerane inkluzije perifernih jedinica.

Meterc (2017) paremiološki minimum proširuje u koncept paremiološkog optimuma, gdje 300 najpoznatijih jedinica minimuma nadopunjuje frekvencijskom analizom u korpusu FidaPLUS. Optimum tako predstavlja sofisticiranu nadogradnju minimuma, integrirajući ne samo sociolingvističku poznatost već i stvarnu pojavnost u tekstovima. Ključna razlika između minimuma i optimuma leži upravo u toj multidimenzionalnosti: dok minimum počiva isključivo na kvantitativnoj procjeni poznatosti iz upitnika, optimum dodaje podatke potkrijepljene korpusnom analizom. Na taj način metodologija ne samo da objektivizira paremiološki fond, već pruža praktične alate za dinamičko praćenje njegovih promjena u suvremenom jeziku, gdje se tradicionalne jedinice susreću s novim oblicima digitalne komunikacije.

4.1. Paremiološki minimum hrvatskog jezika

S obzirom na to da je u slučaju hrvatskoga jezika sociolingvističko istraživanje provedeno na već pilotiranom upitniku u kojemu se ispitalo poznavanje određenog broja poslovice, prilikom određivanja paremiološkog minimuma kao

referentna vrijednost uzet će se postotak poznavanja poslovice iz istraživanja 2014. i 2018. godine, u kojima su se koristile metode djelomične prezentacije poslovice, te izračuna aktivne i pasivne poznatosti poslovice iz mrežnog upitnika 2025. godine. Kao što je pojašnjeno u drugom poglavlju, granica određivanja paremiološkog minimuma za hrvatski jezik postavlja se na 90 %. Trenutni minimum hrvatskoga standardnog jezika sastoji se od 40 poslovice koje imaju stupanj poznatosti >90 % i njihovih inačica:

Bez muke nema nauke.	Pokornu glavu sablja ne siječe.
Bolje ikad, nego nikad.	Poslije kiše dolazi sunce.
Bolje išta, nego ništa.	S kim si, takav si.
Bolje spriječiti, nego liječiti.	Strpljen – spašen.
Čist račun, duga ljubav.	Svakog gosta tri dana dosta.
Dobar glas daleko se čuje.	Sve se može kad se hoće.
Gdje ima dima, ima i vatre.	Sve se vraća, sve se plaća.
Ispeci pa reci.	Tiha voda brege dere.
Jabuka ne pada daleko od stabla.	Tko kupuje što mu ne treba,
Kakav otac, takav sin.	prodavat će što mu treba.
Koliko ljudi, toliko ćudi.	Tko ne riskira, ne profitira.
Krv nije voda.	Tko nema u glavi, ima u nogama.
Kud puklo da puklo.	Tko pjeva, zlo ne misli.
Mi o vuku, a vuk na vrata.	Tko rano rani, dvije sreće grabi.
Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo.	Tko se zadnji smije, najslade se smije.
Ne diraj lava dok spava.	Tko visoko leti, nisko pada.
Ne možeš imati i ovce i novce.	U laži su kratke noge.
Neće grom u koprive.	U zdravom tijelu zdrav duh.
Nije zlato sve što sja.	Uzdaj se u se i u svoje kljuse.
Obećanje ludom radovanje.	Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.
Pametniji popušta.	

Taj se popis može proširiti dodavanjem sljedećih inačica gore navedenih poslovice koje su prikupljene mrežnim upitnikom:

Nema nauke bez muke.	Čisti računi, duga ljubav.
Bolje ikad nego nikad.	Dobar glas daleko se čuje, a loš još
Bolje išta nego ništa.	dalje.
Bolje spriječiti nego liječiti.	Dobar glas daleko se čuje, a zao još i
Bolje spriječiti nego liječiti.	dalje.

Dobar glas daleko se čuje, a loši još i dalje.

Dobar glas daleko se čuje, a loši još dalje.

Gdje ima vatre ima i dima.

Di ima dima ima i vatre.

Gdje ima dima, ima i vatre.

Prvo ispeci pa onda reci.

Ispeci pa reci.

Prvo ispeci, pa reci.

Ne pada jabuka daleko od stabla.

Neće kruška pod jabuku.

Sto ljudi, sto ćudi.

Sto ljudi, sto ćudi.

Tisuću ljudi, tisuću ćudi.

Sto žena, dvisto cica.

100 ljudi, 100 ćudi.

Quod capita, tot sententiae.

Sto jugi, sto ćudi.

Sto judi, sto ćudi.

Koliko ljudi, toliko ćudi.

Kud puklo da tam strelilo.

Šta bi, bi.

Mi o vuku, vuk na vrata.

Lupus in fabula.

Mi o vuku, magarac na vrata.

Na jedno uho unutra, na drugo van.

Na jedno uho uđe, na drugo izađe.

Na jedno unutra, na drugo van.

Na jedno uđe, na drugo izađe.

Na jedno uho unutra, a na drugo van.

Na jedno ušlo, na drugo izašlo.

Na jedno uho nutra, na drugo van.

Na jedno vuho nuter, na drugo vun.

Na jedno uho unutra, na drugo van.

Kroz jedno uho unutra, kroz drugo van.

Na jedno uho ušlo, na drugo izašlo.

Kroz jedno uho nutra, kroz drugo van.

Na jedno vuvo van, na drugo nuter.

Čovjek ima dva uha.

Na jedno ušlo na drugo izašlo.

Na jedno uho nutri, na drugi van.

Tu uđe, tamo izađe.

On bi ovce i novce.

Ti bi i ovce i novce.

On bi i ovce i novce.

Ne možeš imati i jare i pare.

I ovce i novce.

Ne možeš imati jare i pare.

Ovce i novce.

Nije zlato sve što sija.

I ne sija sve što je zlato.

Obećanje ludo radovanje.

Obećanje ludim radovanje.

Pametniji popušta, bedastiji nastavlja.

Nakon kiše dolazi sunce.

S kim si, taki si.

S kim se družiš, takav si.

S kin si, taki si.

Reci mi s kim si da znam tko si.

S kim si, onakav si.

Svakog gosta za tri dana dosta.

Kad se hoće sve se može.

Tko hoće nađe način, tko neće nađe izgovor.

Što se hoće, to se i može.

Sve se vraća, sve se plaća.

Tiha voda brda valja.

Tiha voda brege valja.

Tiha voda brijege valja.

Tiha voda brege gloda.

Mirna voda brijege gloda.

Tiha voda brega gloda.

Tko ne riskira taj ne profitira.

Tko riskira, profitira.

Ko riskira, profitira.
Tko nema u glavi, ima u nogama,
ako ima noge.
Tko pjeva, zlo ne misli, tko misli, nije
mu do pjevanja.
Ko rano rani, dvi sreće grabi.
Tko rano rani, 3 sreće grabi.
Više vridi uranak nego cili dan.

Tko bi gori sad je doli.
U se i u svoje kljuse.
Uzdaj se u se i svoje kljuse.
Uzdaj se u se i ne budi kljuse.
Vuk dlaku minja, ćud nikada.
Vuk dlaku mijenja, ali ćud ne.
Vuk dlaku mijenja, nikada ćud.

4.2. Paremiološki optimum hrvatskog jezika

Slično kao i kod paremiološkog minimuma, paremiološki optimum hrvatskog jezika odredio se korištenjem referentne vrijednosti poznatosti poslovice. Za paremiološki optimum ona iznosi >80 %, što je u skladu s odrednicama slovenskoga paremiološkog optimuma, a rezultati su korelirani pretragom CLASSLA-web.hr korpusa. U paremiološki se optimum tako ubrajaju poslovice s postotkom prepoznavanja >80 % iz istraživanja 2014. i 2018. godine, kao i iz istraživanja 2025. godine, za kategorije *aktivno korištenje* i *pasivna poznatost*. U optimum su ubrojene i one inačice koje su u CLASSLA-web.hr korpusu zastupljene više od 500 puta. Trenutni paremiološki optimum hrvatskog jezika sastoji se od sljedećih 106 poslovice:

Bez muke nema nauke.
Bolje išta, nego ništa.
Bolje ikad, nego nikad.
Bolje spriječiti, nego liječiti.
Bolje vrabac u ruci, nego golub na
grani.
Čist račun, duga ljubav.
Čistoća je pola zdravlja.
Čovjek uči dok je živ.
Daleko od očiju, daleko od srca.
Darovanom se konju zubi ne
gledaju.
Djelo čovjeka hvali.

Dobar glas daleko se čuje.
Dojt de sunce i pred naša vrata.
Dok mačke nema, miševi kolo vode.
Gdje ima dima, ima i vatre.
Gdje je vatre, tu je i dima.
I ovce i novce.
Ispeci pa reci.
Jabuka ne pada daleko od stabla.
Jedna lasta ne čini proljeće.
Jutro je pametnije od večeri.
Kad čeljad nije bijesna, ni kuća nije
tijesna.
Kad nema mačke, miši gospodare.

Kakav otac, takav sin.
 Kako došlo, tako prošlo.
 Kako je tko sijao, onako i žanje
 Klin se klinom izbija.
 Ko sije vjetar, žanje oluju.
 Koliko ljudi, toliko čudi.
 Krv nije voda.
 Kud puklo da puklo.
 Kud svi Turci, tu i mali Mujo
 Lako je žabu u vodu natjerati.
 Lakome su oči pri pogači.
 Ljubav ide kroz želudac.
 Ljubav je puna jeda i meda.
 Mi o vuku, a vuk na vrata.
 Milo za drago.
 Mudroj glavi jedno oko dosta.
 Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo.
 Na mucu se poznaju junaci.
 Ne diraj lava dok spava.
 Ne možeš imati i ovce i novce.
 Neće grom u koprive.
 Nema muke bez nauke
 Nije zlato sve što sja.
 Nikad ne reci nikad.
 Obećanje ludom radovanje.
 Odijelo ne čini čovjeka.
 Odjeća ne čini čovjeka čovjekom.
 Pametniji popušta.
 Papir trpi sve.
 Pas koji laje, ne grize.
 Po jutru se dan poznaje.
 Poklonjenom se konju ne gleda u zube.
 Pokornu glavu sablja ne siječe.
 Poslije kiše dolazi sunce.
 Prijatelj se u nevolji poznaje.
 Prošla baba s kolačima.
 Riba smrdi od glave.
 Ruka ruku mijе.
 S kim si, takav si.

Slika govori više od riječi.
 Slika govori više od tisuću riječi.
 Što čovjek više živi više i zna.
 Što je pravo i Bogu je drago.
 Sto ljudi, sto čudi.
 Što možeš učiniti danas, ne ostavljaj za sutra.
 Što ne ćeš da ti drugi učini, ne učini ni ti drugomu.
 Što trijezan misli, pijan govori.
 Strpljen – spašen.
 Svagdje je dobro, al' kod kuće je najbolje.
 Svaki lonac ima svoj poklopac.
 Svako zlo za neko dobro.
 Svakog gosta tri dana dosta.
 Svakom loncu poklopac.
 Svatko je kovač svoje sreće.
 Svatko nosi svoj križ.
 Sve se može kad se hoće.
 Sve se vraća, sve se plaća.
 Tiha voda brege dere.
 Tko će kome ako ne svoj svome
 Tko drugomu jamu kopa, sam u nju upada
 Tko kupuje što mu ne treba, prodat će što mu treba.
 Tko laže, taj i krade.
 Tko ne riskira, ne profitira.
 Tko nema u glavi, ima u nogama.
 Tko pjeva, zlo ne misli.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.
 Tko prvi, njegova djevojka
 Tko radi, taj i griješi.
 Tko rano rani, dvije sreće grabi.
 Tko se hvali, sam se kviri
 Tko se zadnji smije, najslade se smije.
 Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.

Tko visoko leti, nisko pada.
Tko zna bolje, široko mu polje.
Tresla se brda, rodio se miš.
U laži su kratke noge.
U radiše svega biše, u štedišu još i više.
U strahu su velike oči.

U svakom žitu ima kukolja.
U zdravom tijelu zdrav duh.
Uzdaj se u se i u svoje kljuse.
Vrijeme je novac.
Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.

Taj se paremiološki optimum može proširiti sa 759 inačica koje su dobivene mrežnim upitnikom:

Nema nauke bez muke.
Bolje ikad nego nikad.
Bolje išta nego ništa.
Bolje spriječiti nego liječiti.
Bolje spriječiti nego liječiti.
Bolje vrabac u ruci, nego grlica na grani.
Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.
Bolje vrabac u ruci, nego golub na krovu.
Čisti račun, duga ljubav.
Čovek se vuči dok je živ, pa bedak hmerje.
Čovek se vuči dok je živ, a vmerne kak bedak
Čovjek se uči dok je živ, pa opet lud umre.
Čovjek se uči dok je živ..
Čovjek uči dok je živ a umre blesav.
Čovjek uči dok je živ ali umre glup.
Čovjek uči dok je živ i bedast umre.
Čovjek uči dok je živ i na kraju bedak umre.
Čovjek uči dok je živ i opet glup umre
Čovjek uči dok je živ i opet umre bedast.
Čovjek uči dok je živ i umre bedast.
Čovjek uči dok je živ i umre glup.

Čovjek uči dok je živ pa budala umre.
Čovjek uči dok je živ pa opet bedast umre.
Čovjek uči dok je živ pa opet umre bedast.
Čovjek uči dok je živ pa opet umre blesav.
Čovjek uči dok je živ pa umre kak bedak.
Čovjek uči dok je živ panipak bedast umre.
Čovjek uči dok je živ, a svejedno umre u neznanju.
Čovjek uči dok je živ, a umre blesav.
Čovjek uči dok je živ, a umre glup.
Čovjek uči dok je živ, a umre k'o budala.
Čovjek uči dok je živ, i opet lud umre.
Čovjek uči dok je živ, i umre budala.
Čovjek uči dok je živ, na kraju siromak umre.
Čovjek uči dok je živ, pa opet bedak umre.
Čovjek uči dok je živ, pa opet glup umre.
Čovjek uči dok je živ, pa opet hmerje bedast.
Čovjek uči dok je živ, pa opet neuk umire

Čovjek uči dok je živ, pa opet umre glup.

Čovjek uči dok je živ.

Čovjek uči dok je živ, al' opet umre lud.

Učiš dok si živ i lud umreš.

Učiš, učiš kak'ti jak (govedo), onda umreš kak bedak.

Vučiš dok si živ, mjerneš kak bedak.

Lontano dal ochi lontano dal cuore.

Daleko od oka, daleko od srca.

Darovanom konju ne gleda se u zube.

Darovanom konju se ne gleda u zube.

Darovanom konju, ne gledaj u zube.

Darovanom se konju ne gleda u zube.

Darovanom se konju u zube ne gleda.

Darovanome konju se ne gleda u zube.

Ne gledaj poklonjenom konju u zube.

Poklonjem konju se u zube ne gleda.

Poklonjenom konju ne gleda se u usta.

Poklonjenom konju ne gleda se u zube.

Poklonjenom konju ne gledaj u zube.

Poklonjenom konju ne gledaš u zube.

Poklonjenom konju se ne gleda u zube.

Poklonjenom konju se zubi ne gledaju.

Poklonjenom konju u zube se ne gleda.

Poklonjenom se konju zubi ne gledaju.

Poklonjenom se konju ne gleda u usta.

Poklonjenom se konju ne gleda u zube.

Darovanom konju u zube ne gledaj.

Poklonjenom konju ne gledaš u usta.

Poklonjenom konju se ne gladaju zubi.

Poklonjenom konju se ne gledaju zubi.

Djelo čovjeka krasí.

Čovjeka djelo krasí.

Čovjeka djelo krasí (a tortu orasí).

Djelo čini čovjeka.

Dobar glas daleko se čuje, a loš još dalje.

Dobar glas daleko se čuje, a zao još i dalje.

Dobar glas daleko se čuje, a loši još i dalje.

Dobar glas daleko se čuje, a loši još dalje.

Nakon kiše dolazi sunce.

Doći će voda i na moj mlin.

Svanut će i nama sunce.

Doći će sunce i pred naša vrata.

Doći će maca na vratanca.

Dojde sunce i na naša vrata.

I tebi će svanuti.

I nas će sunce ogrijati.

Doći će sunce i na naša vrata.

Iza kiše dolazi sunce.

I nama će svanuti.

Doći će sunce i na tvoja vrata.

Doće sunce i na naša vrata.

Doć će Gospa i unaše selo.

Zasjat će i nama sunce.

Svanit će jednom i nama.
Poslije oblaka sunce.
Gdje ima vatre ima i dima.
Di ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima, ima i vatre.
Gdje ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima, tu ima i vatre.
Di ima dima, ima i vatre.
Di je dima, tu je i vatre.
De je dim, tu ga i ogja.
Kadi je dima, tu je i ognja!
Gdi ima dima ima i vatre.
Ispod toliko puno dima mora biti bar
malo vatre.
Gdje ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima, tu je i vatra.
Gdje je dim, tu je i vatra.
Kadi je dima tu je vatre.
Gdje je dima, tu je i vatre.
Gde je dima, tu je i ognja.
Bez vatre nema dima
De ima vatre ima i dima
Di ima dima, ima i vatre.
Di ima vatre ima i dima.
Di ima vatre, ima i dima.
Gde j ima vatre ima i dima.
Gdje ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima tu ima i vatre.
Gdje ima dima tu ima vatre.
Gdje ima dima, ima i vatre.
Gdje ima dima, ima vatre.
Gdje ima dima, tu ima i vatre.
Gdje ima vatre, ima i dima
Gdje ima vatre i dim postoji
Gdje ima vatre ima i vatre.
Gdje ima vatre, tu ima i dima.
Gdje je dima, tu je i vatre.
Ko se dima ne nadimi taj se vatre ne
ogrije.
Ne možeš imati i ovce i novce.

Prvo ispeci pa onda reci.
Ispeci pa reci.
Prvo ispeci, pa reci.
Ne pada jabuka daleko od stabla.
Neće kruška pod jabuku.
Jutro je pametnije od noći.
Ako čeljad nije bijesna niti kuća nije
tjedna.
Di čeljad nije bijesna ni luća nije
tijesna
Di čeljad nije bijesna, ni kuća nije
tijesna.
Di čeljad nije bisna ni kuća nije tisna.
Di čeljad nisu bisna, kuća nije tisna.
Di leljad nije bijesna ni kuća nije
tijesna.
Gde čeljad ni besna ni kuća ni tesna
Gdje čeljad nije bijesna ni kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesna, ni kuća nije
bijesna.
Gdje čeljad nije bijesna, ni kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesna, nije ni kuća
tijesna.
Gdje čeljad nisu bijesna ni kuća nije
tijesna.
Gdje čeljade nije bijesna, ni kuća nije
tijesna.
Gdje kuća nije tijesna, čeljad nije
bijesna
Gdje kuća nije tijesna, ni čeljad nije
bijesna.
Kad čeljad nije bijesna, ni kuća nije
tijesna.
Kuća nije tijesna di čeljad nije
bijesna.

Kud čeljad nije bijesna, tu ni kuća nije tjesna.

Ni čeljad nije bjesna gdje kuća nije tjesna.

Kad nema mačke, miševi kolo vode.

Kad mačke nema, miševi kolo vode.

Kad mačke nema i miševi kolo vode.

Kad mačka ode, miševi kolo vode.

Di nema mačke, miševi kolo vode.

Gdje nema mačke, miševi kolo vode.

Dok mačke nema, miševi gospodare.

Kako došlo, tako o'šlo.

Kako je došlo, tako će i proći.

Kako došlo tako i otišlo.

Došlo pa prošlo.

Bilo pa prošlo.

Kako došlo tako ošlo.

Kako siješ, tako ćeš i žeti.

Kak posiješ tak si i žanješ.

Kako siješ tako ćeš žati.

Kako je sijao, tako će i žeti.

Kako je sijao, tako će i žnjati.

Kako posiješ tako ćeš i požanjati.

Kako posiješ tako ćeš i požeti.

Kako posiješ tako ćeš i žeti.

Kako posiješ tako ćeš žeti.

Kako posiješ tako ćeš žnjati.

Kako posiješ, tako ćeš i žeti.

Kako posiješ, tako ćeš i žnjati.

Kako posiješ, tako ćeš žeti.

Kako prostreš tako ćeš i leći.

Kako si posija, tako ćeš i žeti.

Kako si posijao tako žanji.

Kako si posijao, tako ćeš i žeti.

Kako si posiješ, tako ćeš i žeti.

Kako si prostro tako ćeš i leći.

Kako si sijao tako ćeš i žeti.

Kako si sijao tako ćeš i žnjati.

Kako si sijao tako ćeš žeti.

Kako si prostro, tako ćeš spavati.

Kako si sijao, tako ćeš i žeti.

Kako si sijao, tako ćeš i žnjati.

Kako si sijao, tako ćeš i žnjati.

Kako si sijao, tako i žanješ.

Kako sijaš, tako ćeš i žeti.

Kako siječnja, tako ćeš i žeti.

Kako siješ tako ćeš i brati.

Kako siješ tako ćeš i žeti.

Kako siješ tako ćeš i žnjati.

Kako siješ tako i žanješ.

Kako siješ tako žanješ.

Kako siješ, tako žanješ.

Kako siješ tako ćeš i žeti.

Kako siješ tako ćeš i žeti.

Kako siješ tako ćeš i žeti.

Kako siješ tako ćeš i požanjati.

Kako siješ tako ćeš i požnjati.

Kako siješ tako ćeš i žnjati.

Kako siješ tako ćeš i žnjati.

Kako siješ tako ćeš žeti.

kako siješ tako žanješ.

Kako siješ tsko ćeš i požnjati.

Kako siješ, tako ćeš i žeti.

Kako siješ, tako ćeš i žnjati.

Kako siješ, tako ćeš i žnjati.

Kako siješ, tako ćeš žeti.

Kako siješ, tako ćeš žnjati.

Kako siješ, tako ćešbi žeti.

Kako siješ, tako ćešni žeti.

Kako siješ, tako i žanješ.

Kako siješ, žanješ.

Kako siješ, tako ćeš i žeti

Kako smiješ tako ćeš i žeti.

Kako smiješ, tako ćeš i žeti.

Kako smiješ, tako žanješ.

Kako tko sije tako i žanje.

Kako tko sije, tako će i žeti.

Kao posiješ, tako ćeš i požeti.

Što siješ, to ćeš i žeti.
Svatko žanje onako kako je sijao.
Što si posijao, to pobireš.
Kako je tko sijao, tako i žanje.
Tko sije, taj i žanje.
Tko što sije, taj će to i žeti.
Ko sije vjetar, žanje buru.
Tko vjetar sije oluju žanje.
Tko sije vjetar žanje oluju.
Sto ljudi, sto ćudi.
Sto ljudi, sto ćudi.
Tisuću ljudi, tisuću ćudi.
Sto žena, dvisto cica.
100 ljudi, 100 ćudi.
Quod capita, tot sententiae.
Sto jugi, sto ćudi.
Sto judi, sto ćudi.
Koliko ljudi, toliko ćudi.
Kud puklo da tam strelilo.
Šta bi, bi.
Kud svi Turci tu i ćelavi Mujo.
Kud svi tu i mali Mujo.
Kud svi, tud i mali Mujo.
Kud svi tud i mali Mujo.
Kud svi Turci tud i mali Mujo.
Kud svi Turci, tud i mali Mujo.
Kam svi tam i mali Mujo.
Kud svi, tu i mali Mujo.
U Rimu kako Rimljanin.
Teško žabu u vodu natjerati.
Teško žabi u vodu.
Teško žabu u vodu.
Teško žabu vodu natjerati.
Teško žabu u vodu otjerat.
Lako žabu u vodu.
Teško žabu u vodu natjerat.
Teško žabu u vodu natjerati!
Teško žabu u vodu natirati.
Teško je žabu u vodu natjerati.
Lako žabu u vodu natjerati.

Teško žabi u vodu
Teško je žabu u vodu natjerati.
Teško žabu u vodu natjerati.
Teško žabu utrat u vodu.
Teško žabi u vodu.
Teško žabu nazirati u vodu
Teško žabu natjerat u vodu.
Lako je zeca u grm natjerati.
Lako žabu u vodu natjerati
Teško žabu u vodu utrat.
Gladne su oči pri pogači.
Ima oči veće od guzice.
Brak je kao bačva meda puna
govana.
Mi o vuku, vuk na vrata.
Mi o vuku, magarac na vrata.
Vratiti milo za drago.
Vratiti nekome milo za drago.
Vratiti komu milo za drago.
Oko za oko, zub za zub
Vratit ću ti/vratio mi je milo za drago.
Dati milo za drago.
Pametnome jedna dosta.
Pametnom jednom dosta.
Pametnom je jedna dosta.
Pametnom je i jednom dosta.
Mudroj glavi jednom dosta.
Pametnom i jednom dosta.
Na jedno uho unutra, na drugo van.
Na jedno uho uđe, na drugo izađe.
Na jedno unutra, na drugo van.
Na jedno uđe, na drugo izađe.
Na jedno uho unutra, a na drugo
van.
Na jedno ušlo, na drugo izašlo.
Na jedno uho nutra, na drugo van.
Na jeno vuho nuter, na drugo vun.
Na jeno uho unutra, na drugo van.
Kroz jedno uho unutra, kroz drugo
van.

Na jedno uho ušlo, na drugo izašlo.
 Kroz jedno uho nutra, kroz drugo van.
 Na jedno vuvo van, na drugo nuter.
 Čovjek ima dva uha.
 Na jedno ušlo na drugo izašlo.
 Na jedno uho nutri, na drugi van.
 Tu uđe, tamo izađe.
 Po mucu se poznaju junaci.
 Na mucu se poznaju hajduci.
 U mucu se poznaju junaci.
 U nesreći se prijatelji poznaju.
 On bi ovce i novce.
 Ti bi i ovce i novce.
 On bi i ovce i novce.
 Ne možeš imati i jare i pare.
 I ovce i novce.
 Ne možeš imati jare i pare.
 Ovce i novce.
 Nema nauke bez muke.
 Bez muke nema nauke.
 Bez muke nema nauke!
 Nije zlato sve što sija.
 I ne sija sve što je zlato.
 Obećanje ludo radovanje.
 Obećanje ludim radovanje.
 Čovjeka ne čini odijelo.
 Odelo ne čini čoveka.
 Odijelo ne čini čovika.
 Odijelo ne čini čovjeka, čovjek čini odijelo.
 Odijelo ne čini čovjeka.
 Odjeća ne čini čovika.
 Odjeća ne čini čovjeka, ali puno govori o njemu.
 Odjeća ne čini čovjeka.
 Odjeća te ne čini čovjekom.
 Odijelo ne čini čovjeka, ali govorino njemu.
 Odijelo te ne čini čovjekom.

Ruho ne čini čovjeka.
 Ruvo ne čini čovjeka.
 Pametniji popušta, bedastiji nastavlja.
 Papir trpi svašta.
 Papir sve podnosi.
 Papir sve trpi.
 Carta canta.
 Papir svašta trpi.
 Karta sve trpi.
 Papir ne crveni.
 Ker koji laje ne ujeda.
 Ne boj psa koji laje.
 Ne boj se psa koji laje.
 Ne ujeda pas koji laje.
 Pas koji laje ne ujeda.
 Pas koji laje, ne ujeda.
 Po večeri se dan poznaje.
 Konju se ne gleda u zube.
 Darovanom konju se ne gleda u zube.
 Poklonjenom konju se u zube ne gleda.
 Poklonu se ne gleda u oči.
 Nakon kiše dolazi sunce.
 Na mucu se poznaju junaci.
 Prijatelj se po nevolji poznaje.
 Dobar ili pravi prijatelj se u nevolji poznaje.
 Prijatelj se poznaje u nevolji.
 Od glave riba smrdi.
 S glave počima riba smrditi.
 Ruka ruku mijе, obraz obadvije.
 Ruka ruku mijе, obraz obe dvije.
 Ruka ruku mijе, a obraz obje.
 Ruka ruku mijе, a obraz obadvije.
 Ruka ruku mijе, lice oba dvije.
 Ruka ruku mijе, lice obadvije.
 Ruka ruku miluje.
 Ruka ruku mijе, a obraz oba dvije.

S kim si, taki si.
S kim se družiš, takav si.
S kin si, taki si.
Reci mi s kim si da znam tko si.
S kim si, onakav si.
Slika govori 1000 riječi.
Slika govori tisuću riječi.
Slika govori više od 1000 riječi.
Slika govori više od tisuću riječi.
Slika vrijedi tisuću riječi.
Sto čovjek duže živi, više zna.
Tko više živi, više zna.
Život je škola.
Čovjek se uči dok je živ.
Stara koka, dobra juha.
Što je slano ni ni maški drago.
Što je lijepo i Bogu je drago.
Što je pravo, i Bogu je milo.
Što možeš danas, ne ostavljaj za sutra.
Ne ostavljaj za sutra ono što možeš napraviti danas.
Što možeš danas ne ostavljaj za sutra.
Čini drugome ono što želiš da on tebi čini
Čini ono što želiš da drugi tebi čini.
Čini ono što želiš da i drugi čine tebi.
Ne cini drugome što ne želiš da tebi netko cini.
Ne čini drugemu što ne hoćeš da drugi čini tebi.
Ne čini drugima ono što ne želiš da drugi čine tebi.
Ne čini drugima ono što ne želiš da drugi učini tebi.
Ne čini drugima ono što ne želiš da se tebi čini
Ne čini drugima ono što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugima ono što ne želiš da tebi drugi čine.
Ne čini drugima ono što ne želiš da tebi drugi.
Ne čini drugima što ne želiš da drugi čine tebi.
Ne čini drugima što ne želiš da drugi tebi čine.
Ne čini drugima što ne želiš da oni čine tebi.
Ne čini drugima što ne želiš da oni tebi.
Ne čini drugima što ne želiš da tebi čine.
Ne čini drugom ča ne želiš da drugi tebi čini.
Ne čini drugom ono što ne želiš da se tebi čini.
Ne čini drugom ono što ne želiš da tebi drugi čini.
Ne čini drugom ono što ne želiš da tebi učini
Ne čini drugom ono što nećeš da tebi čine.
Ne čini drugom što ne želiš da čine tebi.
Ne čini drugom što ne želiš da drugi čine tebi.
Ne čini drugom što ne želiš da on čini tebi.
Ne čini drugom što ne želiš da se tebi čini.
Ne čini drugom što ne želiš da tebi čine.
Ne čini drugom, što ne želiš da drugi čini tebi.
ne čini drugom, što ne želiš da tebi čine
Ne čini drugome ono šta ne želiš da drugi čine tebi

Ne čini drugome ono šta ne želiš sebi.

Ne čini drugome ono što ne bi sebi.

Ne čini drugome ono što ne bi volio sa se tebi učini.

Ne čini drugome ono što ne želiš da tebi drugi čine.

Ne čini drugome ono što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on tebi čini.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on učini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome ono što ne želiš da ti čine.

Ne čini drugome ono što nećeš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome šta ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da drugi učini tebi

Ne čini drugome što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da se čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da se tebi čini.

Ne čini drugome što ne želiš da tebi čine

Ne čini drugome što ne želiš sebi.

Ne čini drugome, ono što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugome, što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugome, što ne želiš da tebi cini.

Ne čini nikom što ne želiš da tebi čine.

Ne čini ono što ne želiš da i drugi tebi čine.

Ne čini ono što ne želiš da tebi netko učini.

Ne delaj drugomu ča ne biš otil da drugi tebi dela

Ne radi drugima ono što ne bi radio sebi.

Ne radi drugima ono što ne želiš da drugi rade tebi.

Ne radi drugima ono što ne želiš da oni rade tebi.

Ne radi drugima ono što ne želiš da tebi rade.

Ne radi drugima što sama ne želiš.

Ne radi drugom ono kaj nećeš da drugi tebi radi.

Ne radi drugom, što ne želiš da tebi rade.

Što drugom daš, nazad primaš.

Ne radi drugome ono što ne želiš da drugi rade tebi.

Ne radi drugome šta ne želiš da on tebi uradi.

Ne radi drugome što me želiš da urade tebi.

Ne radi drugome što ne želiš da tebi rade.

Ne radi drugome, što ne želiš da tebi netko radi.

Ne radi ono što ne želiš da tebi rade.

Ne učini drugom ono što ne želiš da drugi učini tebi

Ne učini drugome ono što ne želiš da tebi učine.

Nemoj činiti drugima, što ne želiš da drugi čine tebi.

Nemoj raditi ono što ne želiš da drugi čine tebi.

Nikada nemoj drugome raditi što ne želiš da netko tebi radi.

Ono što ne želiš sebi, ne čini drugome.

Prema drugima kako želiš da oni prema tebi.

Sta ne bi da tebi netko napravi, nemoj ni ti drugom

Sve što želiš da drugi tebi čine, čini i ti njima.

Sve što želite da drugi čine vama činite i vi njima

Što ne bi da ti drugi učini nemoj ni ti drugome

Što ne bi da ti drugi učini, ne učini ni ti drugomu.

Što ne želiš da tebi netko učini, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš sebi ne čini ni drugome.

Što ne želiš da drugi čini tebi, ne čini ni ti njemu.

Što ne želiš da drugi čini tebi, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da drugi tebi čine, nemoj ni ti njima.

Što ne želiš da drugi tebi čine, ne radi ni ti njima.

Što ne želiš da drugi tebi čini, ne čini i ti drugome

Što ne želiš da drugi tebi čini, ne čini ni ti drugomu.

Što ne želiš da drugi tebi učine ne čini ni ti njima.

Što ne želiš da drugi tebi učini, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da ljudi čine tebi, ne čini ni ti drugom.

Što ne želiš da netko tebi učini, nemoj ni ti drugome.

Što ne želiš da se tebi čini, ne čini ni ti drugome.

Što ne želiš da se tebi čini, ne čini ti ni drugome.

Što ne želiš da tebi čine, ne čini ti drugima.

Što ne želiš da tebi čine, nemoj ni ti činiti drugima.

Što ne želiš da tebi čine, nemoj ni ti činiti drugome.

Što ne želiš da tebi čine, nemoj ni ti drugima.

Što ne želiš da tebi drugi čini, nemoj ni ti drugome.

Što ne želiš da tebi drugi čine, ne čini ni ti drugima.

Što ne želiš da tebi drugi čini, ne čini ni ti drugom

Što ne želiš da tebi drugi čini, nemoj ni ti drugome činiti.

Što ne želiš da tebi drugi radi, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da tebi netko čini, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da tebi netko radi, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da tebi rade nemoj drugima.

Što ne želiš da tebi rade, nemoj ni ti drugome.

Što ne želiš da tebi učine, nemoj ni ti njima.

Što ne želiš da ti drugi čine, ne čini ni ti drugima.

Što ne želiš da ti drugi čini, ne čini ni ti drugome.

Što ne želiš da ti drugi čini, ne čini ni ti njemu.

Što ne želiš da ti drugi čini, ne čini ništa ti.

Što ne želiš da ti drugi rade, nemoj ni ti njima.

Što ne želiš da ti drugi ucini, ne ucini ni ti drigom

Što ne želiš da ti drugi učini, nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da ti drugi učini, ne čini ni ti drugome.

Što ne želiš da ti netko čini, ne čini ni ti drugom.

Što ne želiš sebi, nemoj raditi drugome.

Što nećeš da netko radi tebi, nemoj ni ti njemu.

Što nećeš da se tebi radi, ne radi ni ti drugome.

Što ti ne želiš da tebi netko čini, ne čini mi ti njemu.

Što želiš da drugi čini tebi, čini i ti njemu.

Što želiš da drugi tebi čine, čini i ti njima.

Što želiš da drugi tebi učini, učini i ti njemu.

Što želiš da ti drugi čine, čini i ti njima.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.

Što trijezan misli to pijan govori.

In vino veritas.

U vinu je istina.

Što trijezan misli pijan kaže.

Što trijezan misli, pijan kaže.

Kod kuće je najljepše.

Moja kućica, moja slobodica.

Se po svud je lepo, al doma je najljepše.

Sigdi je lepo, doma je najljepše.

Svagdje je dobro, ali kod kuće je najljepše.

Svagdje je dobro, ali kod kuće najljepše.

Svagdje je lijepo al kod kuće je najljepše.

Svagdje je lijepo, al' kod kuće je najljepše.

Svagdje je lijepo, ali doma je najljepše

Svagdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svagdje je lijepo, doma je najljepše.

Svagdje lijepo, doma najljepše.

Svagdje pođi, doma dođi.

Svgdje pođi, kući dođi.

Sviđa pođi, kući dođi.

Svud je dobro ali doma je najbolje.

Svuda je dobro ali kod kuće je najbolje.

Svuda je dobro, al kod kuće je najbolje.

Svuda je dobro, ali je doma najbolje.

Svuda je dobro, ali je kod kuće najljepše.

Svuda je lijepo , ali kod kuće najljepše.

Svuda je lijepo, al doma je najljepše.

Svuda je lijepo, al' je doma najljepše.

Svuda je lijepo, al kod kuće je najljepše.

Svuda je lijepo, ali doma je najljepše.

Svuda je lijepo, ali je kod kuće najljepše.

Svuda je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svuda je lijepo, ali kod kuće najljepše.

Svuda lipo, doma najljepše.

Svuda pođi ali kući dođi.

Svuda pođi kući dođi.

Svuda pođi, ali kući dođi.

Svuda pođi, doma dođi.

Svuda pođi, kući dođi.

Kod kuće je najbolje.

Svuda pođi, svojoj kući dođi.

Svuda prođi, kući dođi.

Svudar poj doma duojd.

Svudgi pođi, kući dođi.

Svudi pođi, doma dođi.

Svuđe pođi doma dođi.

Svugdi je dobro, ali doma najbolje

Svugdi je dobro, ali kući je najbolje.

Svugdi je lipo poći al je kući najljepše doći.

Svugdi je lipo, al kod kuće je najljepše.

Svugdi poć doma doć.

Svugdi poći ali kući doći.

Svugdi pođi doma dođi

Svugdi pođi, al kući dođi.

Svugdi pođi, ali kući dođi.

Svugdi pođi, doma dođi.

Svugdi pođi, kući dođi.

Svugdje idi, kući se vrati.

Svugdje je dobro ali kod kuće najljepše.

Svugdje je dobro, al doma je najbolje.

Svugdje je dobro, al kod kuće najljepše.

Svugdje je dobro, ali doma je najbolje.

Svugdje je dobro, ali doma najbolje.

Svugdje je dobro, ali je doma najbolje.

Svugdje je dobro, ali kod kuće je najbolje.

Svugdje je dobro, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je dobro, doma najbolje.

Svugdje je dobro, kod kuće najbolje.

Svugdje je lijepi, al' kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, doma je najljepše!

Svugdje je lijepo al' kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo ali doma je najljepše.

Svugdje je lijepo ali je kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, a doma najljepše.

Svugdje je lijepo, a kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, al doma je najljepše.

Svugdje je lijepo, al doma najljepše.

Svugdje je lijepo, al je doma najljepše.

Svugdje je lijepo, al kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali doma je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali doma najljepše.

Svugdje je lijepo, ali je kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće najljepše

Svugdje je lijepo, ali kući je najljepše.

Svugdje je lijepo, kad kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše

Svugdje je lijepo, ali kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je poći, ali je kući doći,

Svugdje lijepo, doma najljepše.

Svugdje lijepo, kod kuće najljepše.

Svugdje odi - kući doći.

Svugdje odi ali kući poći.

Svugdje poći kući doći.

Svugdje poći, sretno kući doći.

Svugdje poći ali doma doći.

Svugdje poći ali kući doći.

Svugdje poći doma doći.

Svugdje poći kući doći.

Svugdje poći, al kući doći.

Svugdje poći, ali kući doći.

Svugdje poći, doma doći.

Svugdje poći, kući doći.

Svugdje poći, kući nazad doći.

Svugdje poći, samo uvijek kući doći.

Svugdje poći, svojoj kući doći.

Svugdje poći, svome domu doći.

Svukud je lipo, a doma nojlipje.

Svukud poći, kući doći.

Svakog gosta za tri dana dosta.

Svak je kovač svoje sreće.

Svatko kroji svoju sreću.

Svatko svoju sreću kuje.

Svatko je krojač svoje sreće.

Svatko svoju sreću gradi.

Svatko je kovač svoje sudbine.

Nema oltarića bez križića.

Ni oltarića bez križića.

Saka hiža ima svoga križa.

Saka hiža svega križa.

Saka hiža svoga križa.

Svak s svojim križun.

Svak svoj križ nosi.

Svaka hiža ima križa.

Svaka hiža ima svoga križa.

Svaka hiža svoga križa.

Svaka hiža, svoga križa.

Svaka kuća svoj križ ima.

Svaki oltarić nosi svoj križić.

Svakom svoj križ.

Svatko ima svoj križ, a netko i kapelicu.

Svatko ima svoj križ.

Svatko nosi svoj križ, netko i kapelu.

Svatko svoj križ nosi.

Kad se hoće sve se može.

Tko hoće nađe način, tko neće nađe izgovor.

Što se hoće, to se i može.

Sve se vraća, sve se plaća.

Tiha voda brda valja.

Tiha voda brege valja.

Tiha voda brijege valja.

Tiha voda brege gloda.

Mirna voda brijege gloda.

Tiha voda brega gloda.

Ko će kome ako ne svoj svome.

Ko će kome, ak ne svoj svome.

Ko koga svoj svoga.

Ko kome nego svoj svome.

Ko komu ako ne svoj svomu.

Tko će koga ako ne svoj svoga.

Tko će koga nego svoj svoga.

Tko će koga, ako ne svoj svoga.

Tko će kome nego svoj svome.

Tko će kome, nego svoj svome.

Tko kome-svoj svome.

Ko pod drugim jamu kopa sam u nju pada.

Ko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.

ko pod drugin jamu kopa sam u nju upade.

Tko drugom jamu kopa, sam u nju pada.

Tko drugom jamu kopa, sam u nju padne.

Tko drugome jamu kopa sam u nju pada.

Tko pod drugim jamu kola sam u nju pada.

Tko pod drugim jamu kopa i sam upada u nju.

Tko pod drugim jamu kopa sam će u nju upasti.

Tko pod drugim jamu kopa sam u nju pada.

Tko pod drugim jamu kopa sam u nju upada.

Tko pod drugim jamu kopa sam u nju upadne.

Tko pod drugim jamu kopa, sam će u nju upasti.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u jamu pada.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju padne.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju propada.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upadne.

Tko pod drugim jamu kopa, taj u nju pada.

Tko laže, taj krade.

Tko hoće slagati, hoće i ukrasti, tko hoće ukrasti, hoće i ubiti.

Tko laže, taj krade, tko krade, taj ubija.

Tko ne riskira taj ne profitira.

Tko riskira, profitira.

Ko riskira, profitira.

Tko nema u glavi, ima u nogama, ako ima noge.

Tko pjeva, zlo ne misli, tko misli, nije mu do pjevanja.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.

Tko drugom jamu kopa, sam u nju upada.

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju propada.

Ko drugom jamu kopa sam u nju upada.

Ko drugom jamu kopa, sam u nju upada.

Tko prvi djevojci, njegova djevojka.

Ko rano rani, dvi sreće grabi.

Tko rano rani, 3 sreće grabi.

Više vridi uranak nego cili dan.

Tko se hvali taj se kviri.

Sama hvala smrdi.

Tko se hvali sam se kviri, tko se tuži sam se ruži.

Tko tebe kamenom, ti njega hljebom.

Tko bi gori sad je doli.

Ako znaš bolje, široko ti polje.

Široko mu polje.

Ako nećeš, široko ti polje.

Široko ti polje.

Tko bolje može, najam ga Bog pomože.

Tresla se brda rodija se miš.

U strahu su krupne oči.

U svakom žitu kukolja.

U svakom žitu ima i kukolja.

U svaken žitu ima kukolja.

U se i u svoje kljuse.

Uzdaj se u se i svoje kljuse.

Uzdaj se u se i ne budi kljuse.

Vuk dlaku minja, ćud nikada.

Vuk dlaku mijenja, ali ćud ne.

Vuk dlaku mijenja, nikada ćud.

Tko radi ne boji se gladi.

Uradiše, mnogo više; uštediše, bi još više!

Od glave riba smrdi.

4.3. Rubni paremiološki minimum

Pod pojmom rubnoga paremiološkog minimuma smatraju se poslovice koje imaju postotak prepoznavanja >50 % u svim trima istraživanjima. U nastavku slijede poslovice s postotkom prepoznavanja od 50 – 80 % u terenskom istraživanju s djelomičnim prezentacijama poslovice i u mrežnom upitniku, pri mjerenju aktivnog korištenja i pasivne poznatosti poslovice. Trenutni rubni minimum hrvatskog jezika čini sljedećih 107 inačica poslovice:

Ako je tko lud ne budi mu drug.

Ako laže koza ne laže rog.

Batina ima dva kraja.

Batina je iz raja izašla.

Besposlen pop i jariće krsti.

Bez alata nema zanata.

Bez alata ni zanata.

Bez razgovora nema dogovora.

Bez vatre nema dima.

Bolje grob, nego rob.

Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.

Čovjek je čovjeku vuk.

Čovjek snije ali Bog boguje i odlučuje.

Čovjek snuje Bog određuje.

Čovjek uči dok je živ pa opet lud umre.

Čuvaj se čovječe i Bog će te čuvati.

Čuvaj se i dobro po daleku a zlo i po daljem.

Čuvaj se psa koji ne laje.

Daleko od očiju, daleko od srca.

Danas jesmo sutra nismo.

Dobar je početak pola posla.

Dobro se na daleko čuje a zlo još na dalje.

Doći će vrag po svoje.

Dugački vlasi a kratka pamet.

Dva loša ubiše Miloša.

Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.

Gdje se tko češe ondje ga i svrbi.

Glad nema oči.

Hrani sirotu na svoju sramotu.

Hvali more drž se kraja.

I ćorava kokoš zrno nađe.
Kakav otac takav sin: kakva mati
takva kći.
Kakov je tko na jelu onaki je i na
djelu.
Kud će suza neg na oko.
Kud on okom oni skokom.
Lijepa riječ i željezna vrata otvara.
Martin u Zagreb Martin iz
Zagreba.
Najprije skoči pa onda reci hop.
Ne laje pas poradi sela [za selo]
nego poradi [za] sebe.
Neka mete svak pred svojim
vratima.
Nema dima bez vatre.
Nema kruha bez motike.
Nema zanata bez alata.
Nevolja nikad ne dolazi sama.
Nije se rodio koji je svijetu
ugodio.
Nitko se nije naučan rodio.
Nitko se nije s naukom rodio.
Nova metla dobro mete.
Novac kvari ljude.
Od glave riba smrdi.
Oteto-prokleta.
Pomozi drugom i tebi će Bog
pomoći.
Pomozi si sam pa će ti i Bog
pomoći.
Pomozi sirotu na svoju sramotu.
Pruži mu samo prst a on grabi
cijelu ruku.
Prvo skoči pa reci: "hop"!.
S kim si onaki si.
Sila Boga ne moli.
Sit gladnom ne vjeruje.
Složna braća kuću grade.
Stara koka masna čorba.

Stara koka, dobra juha.
Što je oteto to je prokleta.
Što se babi htilo joj se i snilo.
Što se reče to se ne poreče.
Svak sudi sebi.
Svaka ptica svome jatu leti.
Svaka sila za vremena.
Svaki ciganin svoga konja hvali.
Svi putevi vode u Rim.
Svi putovi/putevi vode u Rim.
Svugdje je lijepo, ali kod kuće je
najbolje.
Teško onom tko pameti nema.
Tko će kome, ako ne svoj svome.
Tko mnogo obećaje malo daje.
Tko nosi ne prosi.
Tko proti vetru pljuje popljuvat će
se.
Tko prvi djevojci njegova
djevojka.
Tko prvi, njegova djevojka.
Tko radi, ne boji se gladi.
Tko s vragom tikve sadi vrag će ga
odnijeti.
Tko se dima ne nadimi taj se vatre
ne nagrije.
Tko tebe kamenom a ti njega
kruhom.
Tko tebe kamenom ti njega
kruhom.
Tko umije njemu dvije.
Tresla se brda, rodio se miš.
Trla baba lan da joj prođe dan.
U mladosti tko ne uči kasnije se
mnogo muči.
U radu je spas.
U svakoj laži pola istine.
U svakom zlu ima i dobra.
Um caruje a snaga klade valja.
Umiljato janje dvije majke siše.

Vrana vrani ne kopa oči.
Vrana vrani neće oči izkljuvat.
Vrč ide na vodu dok se ne razbije.
Za svađu je potrebno dvoje.
Zaklela se zemlja raju da se svake
tajne znaju.

Zdravlje je najveće bogatstvo.
Žena kuću drži.
Zlato se u vatri kuša.
Zrno do zrna pogača, kamen do
kamenja palača.

U okviru daljnjih istraživanja s reprezentativnim brojem i sastavom ispitanika te analizom više hrvatskih korpusa planira se detaljno istražiti taj rubni paremiološki minimum te na osnovi dobivenih rezultata modificirati trenutne paremiološke minimume i optimume hrvatskog jezika.

5. Implementacija hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma

Hrvatska paremiologija neprestano prevladava metodološke izazove i otvara nova istraživačka polja koja spajaju tradicionalnu baštinu s digitalnim inovacijama. Dok su skupljači narodnog blaga poput Gnječa (2012), Kekeza (1990) i Čubelića (1975) dokumentirali obujam hrvatskoga paremiološkog fonda, suvremeni pristupi, od Grzybekovih semiotičkih modela preko tradicionalnih rječnika poslovice do digitalnih alata poput *Portala hrvatskih poslovice*, zahtijevaju implementaciju različitih metodoloških istraživanja. Određivanje trenutnoga hrvatskog paremiološkog minimuma i optimuma na uzorku od oko 3000 ispitanika predstavlja tek prvi korak koji je hrvatska paremiologija napravila slijedeći ostale europske jezike. Paremiološki minimum i optimum služe kao temelj za buduća interdisciplinarna i lingvistička istraživanja koja moraju integrirati hibridne protokole. Potrebna su terenska istraživanja i mrežni upitnici za daljnje propitivanje hrvatskoga paremiološkog fonda, odnosno aktivnog i pasivnog poznavanja poslovice, korpusna analiza za izračun učestalosti njihove uporabe, ali i korištenje alata umjetne inteligencije za pomoć prilikom opisivanja pojedinih elemenata poput primjerice semantičke dubine paremija.

Buduća istraživanja suvremene hrvatske paremiologije trebaju biti longitudinalne studije, odnosno ponavljanje istraživanja svakih 3 – 5 godina s demografski uravnoteženim uzorcima prema dobi i regionalnoj distribuciji kako bi se pratio trend promjena u korištenju određenih inačica poslovice. Istraživanja bi trebala biti dio hibridnog modela, odnosno kombinacije upitnika s pretraživanjem suvremenih korpusa bližih govoru i LLM-ova koji bi se u prvom redu mogli iskoristiti za transkripciju suvremenih medija koje koriste mlade generacije, poput *podcastova* i TikTok videa, da bi se mogao pratiti razvoj i intergeneracijsko prenošenje paremiološkog naslijeđa.

Rezultati empirijskih studija o hrvatskim poslovicama poput istraživanja provedenih s ciljem određivanja paremiološkog minimuma i optimuma mogu se koristiti i za izradu različitih paremioididaktičkih materijala. Već sada svjedočimo o sve većoj eroziji hrvatskoga paremiološkog blaga, kojoj bi se moglo doskočiti uvođenjem paremioididaktike u središte nastave hrvatskog jezika. Hrvatski bi paremiološki minimum trebao činiti jezgru kurikula hrvatskog jezika za osnovne škole, optimum za srednje škole, a zajedno s rubnim minimumom najučestalije poslovice trebale bi postati dio kurikula usmene narodne književnosti na studijima hrvatskog jezika i književnosti.

Digitalne humanističke znanosti određivanjem minimuma i optimuma dobivaju najveći impuls. Razvijanjem *Portala hrvatskih poslovica* i tezaurusa hrvatskih poslovica (Aleksa Varga i Feldvari 2022) moguće su mnoge NLP inovacije poput izrade skupova za treniranje automatske detekcije idiomatičnosti u višerječnim izrazima. *Portal hrvatskih poslovica* mogao bi se spojiti s drugim europskim bazama i hrvatskim rječnicima te primjerice pomoću mobilne aplikacije nuditi mogućnost učenja poslovica i njihovih ekvivalenata na drugim jezicima, ali i prikupljati nove inačice i antiposlovice. *Portal hrvatskih poslovica* može poslužiti i kao alat za poučavanje hrvatskog jezika u dijaspori govornicima kojima je hrvatski materinski jezik, ali i strancima kojima je hrvatski strani jezik. Portal naime krajnjem korisniku omogućuje višeslojno pretraživanje koje nadilazi ključne riječi. Kada bude do kraja razvijen i upotpunjen tezaurusom hrvatskih poslovica, korisnici bi upisivanjem ključnih riječi dobili:

- sve poslovice s traženom fasetom, njihova značenja, primjere korištenja iz hrvatskih korpusa, sinonimne i antonimne poslovice te antiposlovice
- ekvivalentne poslovice iz drugih jezika i sugeriranje pretraživanja ostalih poslovica prema Kuusijevim kategorijama
- inačice poslovica dobivenih terenskim i mrežnim istraživanjem
- primjere korištenja, odnosno korpusni kontekst iz mrežnih korpusa
- didaktičke vježbe prilagođene stupnju komunikacijske kompetencije učenika, podijeljene na vježbe za učenike kojima je hrvatski materinski ili strani jezik.

6. Zaključna promišljanja

U trenutku kada se svijet znanja sve brže premješta u digitalnu sferu, poslovice, nekoć izgovorena rečenica, a danas podatak u bazi, postaje svjedočanstvo o trajnoj potrebi čovjeka da misao sažme i prenese dalje. Hrvatska se paremiologija ovim projektom smješta uz bok svjetske paremiologije i nalazi se na sjecištu tradicije i tehnologije, između rukopisnih zbirki i neuronskih mreža, između kazivanja i kodiranja. Minimum i optimum ne govore nam samo o učestalosti pojavljivanja poslovice u govoru, nego su i metafore dosegljivoga i mogućega, onoga što narod zna i onoga što još može naučiti o sebi kroz svoj vlastiti jezik.

Digitalni alati, koliko god precizni bili, mogu tek dijelom uhvatiti onu ljudsku toplinu i dosjetku koja stoji iza svake poslovice. No, upravo u tom spoju između automatiziranog i živog jezika otvara se novi prostor paremiologije: prostor koji ne bilježi samo riječi, nego i njihovo trajanje u vremenu, prijenos kroz generacije i preoblikovanje u suvremenosti.

Hrvatska paremiologija tako ne završava ovim istraživanjem, već ga nadilazi, okrećući se novim medijima, novim govornicima i novim oblicima mudrosti. Jer poslovice ne nestaju; one samo mijenjaju svoj oblik i podsjećaju nas da svaka tehnologija, ma koliko složena, na kraju služi istoj potrebi: razumjeti svijet u jednoj rečenici.

Literatura

- Aleksa Varga, Melita, Babić, Snježana. 2023. Kroatische Sprichwortvarianten bei der Erstellung des kroatischen parömiologischen Thesaurus. *Yearbook of Phraseology*, 14 (1), 147–164. <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0007>
- Aleksa Varga, Melita, Feldvari, Kristina, Keglević, Ana. 2023. Proverbs off- and online. U: Memišević, Anita, Matešić, Mihaela (ur.), *Linguistic and Extralinguistic in Interaction*, 101–116. Berlin: Peter Lang.
- Aleksa Varga, Melita, Feldvari, Kristina. 2022. Constructing the Digital Proverbial Thesaurus: Theoretical and Methodological Implications. U: Corpas Pastor, Gloria, Mitkov, Ruslan (ur.), *EUROPHRAS: International Conference on Computational and Corpus-Based Phraseology*, 1–15. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_1
- Aleksa Varga, Melita, Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina. 2012. Universality of proverbs and anti-proverbs in five languages. *Translatologia Pannonica*, III, 165–176.
- Aleksa Varga, Melita, Keglević, Ana. 2018a. "Iznimka potvrđuje pravilo": Mladi i poslovice u Hrvatskoj. U: Solac, Diana, Vlastelić, Anastazija (ur.), *Jezik i njegovi učinci*, 23–32. Zagreb: Srednja Europa.
- Aleksa Varga, Melita, Keglević, Ana. 2018b. Bekanntheit der häufigsten kroatischen und deutschen Sprichwörter unter Jugendlichen. *Linguistische Treffen in Wrocław*, 14, 287–297.
- Aleksa Varga, Melita, Keglević, Ana. 2018c. Kroatische und deutsche Antisprichwörter in der Sprache der Jugendlichen. *Proverbium*, 35, 343–360.
- Aleksa Varga, Melita, Keglević, Ana. 2018d. "Djelo govori više od riječi." Antiposlovice u jeziku mladih. U: Smajić, Dubravka, Krumes, Irena, Mance, Nina (ur.), *U jezik uronjeni. Zbornik posvećen Ireni Vodopiji*, 66–76. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Aleksa Varga, Melita, Keglević, Ana. 2020. Hrvatske poslovice u slavenskome okruženju: određivanje hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma. *Slavia Centralis*, 13 (1), 40–51.
- Aleksa Varga, Melita, Majdenić, Valentina, Vodopija, Irena. 2011. Croatian proverbs in use. U: Soares, Rui, Lauhakangas, Outi (ur.), *ICP04 Proceedings*, 3–13. Tavira: AIP-IAP.
- Aleksa Varga, Melita, Majdenić, Valentina. 2016. He who works is not afraid of being fired - Corpus analysis of Croatian proverbs and anti-proverbs in primary schools. U: Soares, Rui, Lauhakangas, Outi (ur.), *9th Interdisciplinary Colloquium on*

Proverbs, ACTAS ICP15 Proceedings, 519–530. Tavira: American Institute of Physics (AIP); Information Age Publishing (IAP).

Aleksa Varga, Melita, Matovac, Darko. 2014. Humour Production and Appreciation of Croatian Speaking Individuals on the Example of Anti-Proverbs. *Eruditio - Educatio*, 3, 48–63.

Aleksa Varga, Melita, Raji-Oyelade, Aderemi. 2021. Proverbs across cultures: Engaging with anti-proverbs and postproverbials in European and African proverb studies in the digital age. U: Đukić, Marina (ur.), *Movements - European Realities: New Developing Trends - Conference Proceedings*, 268–282. Osijek: The Academy of Arts and Culture in Osijek.

Aleksa Varga, Melita. 2023a. How long does a Croatian proverb "live"? U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita, Mieder, Wolfgang (ur.), *Diligence brings delight: A Festschrift in honour of Anna T. Litovkina on the occasion of her 60th birthday*, 145–157. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Aleksa Varga, Melita. 2023b. Inačice hrvatskih poslovice. U: Mikić Čolić Ana, Glušac, Maja (ur.), *Standardni i nestandardni idiomi*, 171–185. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.

Aleksa Varga, Melita. 2024. Digitalizacija i očuvanje hrvatskoga paremiološkog blaga. U: Gudurić, Snežana, Stefanović, Marija, Dražić, Jasmina (ur.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru XI/2*, 287–297. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.

Aleksa Varga, Melita. 2025. Međunarodna klasifikacija hrvatskih poslovice. U: Pon, Leonard, Šarić Šokčević, Ivana (ur.), *Jezik u doba globalizacije. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku*, 171–195. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.

Bakarić, Nikola, Nikolić, Davor. 2024. Dataset of stylistic features of Croatian folklore genres. U: Babič, Saša, Jakop, Nataša, Mrvič, Rok (ur.), *Paremiology between tradition and innovation*, 63–71. Ljubljana: Research Center of the Slovenian Academy of Sciences and Arts. https://doi.org/10.3986/9789610508861_04

Baraban, Borko, Aleksa Varga, Melita. 2019. Hrvatsko-mađarske paremiološke veze: doprinos Ede Margalića paremiologiji 19. stoljeća. U: Blažetin, Stjepan (ur.), *XIV. MEDUNARODNI KROATISTIČKI ZNANSTVENI SKUP*, 376–391. Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj.

Belkhir Sadia (ur.). 2024. *Proverbs Within Cognitive Linguistics: State of the Art*. Philadelphia: John Benjamins.

Berk, Laura E. 2008. *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Ur. hrv. izdanja: Keresteš, Gordana. Zagreb: Naklada slap.

- Buljan, Gabrijela, Gradečak-Erdeljić, Tanja. 2013. Where cognitive linguistics meets paremiology: a cognitive-contrastive view of selected English and Croatian proverbs. U: *Explorations in English Language and Linguistics*, 1.1, 63–83.
- Čermák, František. 2003. Paremiological Minimum of Czech: The Corpus Evidence. U: Burger, Harald, Häcki Buhofer, Annelies, Gréciano, Gertrud (ur.), *Flut von Texten - Vielfalt der Kulturen. Ascona 2001 zur Methodologie und Kulturspezifik der Phraseologie*, 15–31. Hohengehren: Schneider Verlag.
- Čermák, František. 2014. *Proverbs: Their Lexical and Semantic Features*. Burlington: The University of Vermont.
- Chlosta, Christoph, Grzybek, Peter. 2005. Varianten und Variationen anglo-amerikanischer Sprichwörter: Dokumentation einer empirischen Untersuchung. *ELi_se. Essener linguistische Skripte_elektronisch* 5/2: 63–145.
- Chlosta, Christoph, Grzybek, Peter. 2015. Zum Teufel mit dem ...: Anfang und Ende in der experimentellen Parömiologie. U: Grandl, Christian, McKenna, Kevin J (ur.), *Bis dat, qui cito dat. Gegengabe in Paremiology, Folklore, Language, and Literature. Honoring Wolfgang Mieder on His Seventieth Birthday*, 109–120. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Chlosta, Christoph, Grzybek, Peter, Roos, Undine. 1994. Wer kennt heute noch den Simrock? Ergebnisse einer empirischen Untersuchung zur Bekanntheit deutscher Sprichwörter in traditionellen Sammlungen. U: Chlosta, Christoph, Grzybek, Peter, Piirainen, Elisabeth (ur.), *Sprachbilder zwischen Theorie und Praxis*, 31–60. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer.
- Čubelić, Tvrtko. 1975. *Usmene narodne pitalice, poslovice i zagonetke*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Doyle, Charles Clay. 2015. Proverbs in Literature. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 262–275. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.12>
- Doyle, Charles Clay, Mieder, Wolfgang, Shapiro, Fred R. (ur.). 2012. *The Dictionary of Modern Proverbs*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Đurčo, Peter. 2004. Slovak Proverbial Minimum: The Empirical Evidence. U: Földes, Csaba (ur.), *Res humanae proverbiorum et sententiarum. Ad honorem Wolfgangi Mieder*, 59–69. Tübingen: Gunter Narr.
- Đurčo, Peter. 2015a. Empirical Research and Paremiological Minimum. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 183–205. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.8>

- Đurčo, Peter. 2015b. The Concepts of Paremiological Minimum and Paremiological Optimum. U: Soares, Rui J. B., Lauhakangas, Outi (ur.), *Proceedings of the Eighth Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*, 326–339. Tavira: IAP.
- Fiedler, Sabine. 2015. Proverbs and Foreign Language Teaching. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 294–325. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.14>
- Flux, A. W., Pareto, Vilfredo. 1896. Cours d'Economie Politique. Tome Premier. *The Economic Journal*, 6 (22), 249–253.
- Gnječ, Stjepan, vlč. 2012. *Mudrost hrvatskoga naroda*. Australija: vlastita naklada.
- Grzybek, Peter, Baur, Rupprecht S., Chlosta, Christoph. 1996. Das Projekt «Sprichwörter-Minima im Deutschen und Kroatischen»: What is worth doing - do it well! *Muttersprache*, 2, 162–179.
- Grzybek, Peter, Škara, Danica, Heyken, Zdenka. 1993. Der Weisheit der Gasse auf der Spur. Eine empirische Pilotstudie zur Bekanntheit kroatischer Sprichwörter. *Zeitschrift für Balkanologie*, 29 (2), 85–98.
- Grzybek, Peter. 1984. How to do things with some proverbs. Zur Frage eines parömischen Minimums. U: Grzybek, Peter, Eismann, Wolfgang (ur.), *Semiotische Studien zum Sprichwort. Simple Forms Reconsidered I. Special Issue of Kodikas Code - Ars Semeiotica. An International Journal of Semiotics*, 7 (3-40), 351–358. Tübingen: Narr.
- Grzybek, Peter. 1991. Sinkendes Kulturgut? Eine empirische Pilotstudie zur Bekanntheit deutscher Sprichwörter. *Wirkendes Wort. Deutsche Sprache und Literatur in Forschung und Lehre*, 41 (II), 239–264.
- Grzybek, Peter. 1996. Anmerkungen zur Obsoletheit und Bekanntheit traditioneller kroatischer Sprichwörter. II: Die «Hrvatske narodne poslovice» von Viktor Juraj Skarpa (1890). *Suvremena lingvistika*, 41/42, 183–198.
- Grzybek, Peter. 1997. Remarks on Obsolescence and Familiarity with Traditional Croatian Proverbs. III: Mijat Stojanović's «Sbirka narodnih posloviceh, riečih i izrazah» (1866). *Narodna umjetnost*, 34, 201–223.
- Grzybek, Peter. 1998. Explorative Untersuchungen zur Wort- und Satzlänge kroatischer Sprichwörter. (Am Beispiel der 'Poslovice' von Đuro Daničić, 1871). U: Nikolaeva, Tat'jana M. (ur.), Polytropon. *K 70-letiju Vladimira Nikolaeviča Toporova*, 447–465. Moskva: Indrik.
- Grzybek, Peter. 1999. Randbemerkungen zur Korrelation von Wort- und Silbenlänge im Kroatischen. U: Tošović, Branko (ur.), *Die grammatischen Korrelationen. GraLiS - 1999*, 57–67. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität.

- Grzybek, Peter. 2012. Proverb Variants and Variations: A New Old Problem?. U: Lauhakangas, Outi, Soares, Rui (ur.), *Proceedings of the Fifth Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*, 136–152. Tavira: IAP.
- Grzybek, Peter. 2015. Semiotic and Semantic Aspects of the Proverb. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 68–111. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.4>
- Grzybek, Peter. 2000. G.L. Permajakovs Grammatik der sprichwörtlichen Weisheit. U: Grzybek, Peter (ur.), *Die Grammatik der sprichwörtlichen Weisheit. Mit einer Analyse allgemein bekannter deutscher Sprichwörter*, 1–41. Baltmannsweiler: Schneider-Verlag Hohengehren.
- Haas, Heather A. 2008. Proverb Familiarity in the United States: Cross-Regional Comparisons of the Paremiological Minimum. *Journal of American Folklore*, 121 (481), 319–347.
- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.). 2015. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. Warsaw: De Gruyter Open.
- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita, Litovkina, Anna T., Vargha, Katalin. 2020. The visual representations of a Biblical proverb and its modifications in the Internet space. *European Journal of Humour Research*, 8 (2), 87–112. <https://doi.org/10.7592/EJHR2020.8.2>
- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina. 2010. *Vom gedruckten Sprichwörterbuch bis zur interaktiven Sprichwortdatenbank*. Bern: Peter Lang Verlag.
- Jesenšek, Vida. 2015. Pragmatic and Stylistic Aspects of Proverbs. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 133–161. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.6>
- Kekez, Josip. 1990. *Svaki je kamen da se kuća gradi. Hrvatske poslovice sakupljene u naše dane po književnim i jezikoslovnim djelima nastalima od 12. do 19. stoljeća*. Osijek: Izdavački centar "Revija" Otvorenoga sveučilišta.
- Kispál, Tamás. 2015. Paremiography: Proverb Collections. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 229–242. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.10>
- Kljajević, Vanja, Šarić, Ljiljana. 2025. Corpus-Based Investigation of Proverbs: Challenges and New Directions. *Corpus Pragmatics*, 9, 135–163. <https://doi.org/10.1007/s41701-024-00181-2>.
- Koch, Richard John. 2005. *Revolucija 80/20*. Zagreb: Binoza press.

- Konstantinova, Anna. 2015. Proverbs in Mass Media. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 276–293. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.13>
- Kotova, Marina Yu, Lauhakangas, Outi. 2024. *Proverbs are Never Neutral*. Cham: Palgrave Macmillan
- Krikmann, Arvo. 2001. Proverbs On Animal Identity: Typological Memoirs. *Folklore - Electronic Journal of Folklore*, 17, 7–84. <https://doi.org/10.7592/FEJF2001.17.PROVERBS>
- Lauhakangas, Outi. 2001. *The Matti Kuusi International Type System of Proverbs*. FF Communications, 275. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Lewandowska, Anna, Antos, Gerd. 2015. Cognitive Aspects of Proverbs. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 162–182. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.7>
- Ljubičić, Maslina. 1994. O zoonimima u poslovicama. U: Mihaljević Djigunović, Jelena; Pintarić, Neda (ur.), *Primijenjena lingvistika danas, zbornik radova Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku sa savjetovanja održanog 15. i 16. travnja 1994.*, Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 86-95.
- Ljubičić, Maslina, Županović, Nada. 2011. Metaphors referring to husband and wife in Italian and Croatian proverbs. U: Pamies Bertrán, Antonio; Luque Durán, Juan de Dios; Fernández Martín, Patricia (ur.), *Paremiologia i herencia cultural*. Granada: Granada Lingvistica, 2011. 339-349.
- Ljubičić, Maslina. 2012. O konceptualnoj metafori majke u jeziku poslovice. U: Ljubičić, Maslina; Peša Matracki Ivica, Kovačić, Vinko (ur.), *Zbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. sc. Josipa Jerneja (1909.-2005.)*. Zagreb: FF Press, 283-295.
- Ljubičić, Maslina, Županović Filipin, Nada. 2015. Tra moglie e marito non mettere il dito: proverbi sul matrimonio in italiano e croato. U: Nikodinovska, Radica (ur.), *Parallelismi linguistici, letterari e culturali*. Skopje: Filološki fakultet Blaže Koneski Univerziteta Sv. Kiril i Metodij u Skopju, 327-340.
- Ljubičić, Maslina. 2016. Proverbs on idleness and diligence: stereotypes and kinship metaphors as a part of European heredity. U: Soares, Rui João Baptista; Lauhakangas, Outi (ur.), *9 Coloquio Interdisciplinar sobre Proverbios / 9th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs. Actas ICP15 Proceedings*. Tavira: Associação Internacional de Paremiologia – International Association of Paremiology (AIP-IAP), 341-368.
- Ljubičić, Maslina. 2019. Grammatical Gender and Conceptualization through Kinship Metaphor in the Language of Proverbs: spouses and parents. U: Soares, Rui João

- Baptista; Lauhakangas, Outi (ur.), *12 Coloquio Interdisciplinar sobre Proverbios / 12th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs. Actas ICP18 Proceedings*. Tavira: Associação Internacional de Paremiologia – International Association of Paremiology (AIP-IAP), 303-311.
- Ljubičić, Maslina. 2020. The Influence of Grammatical Gender upon the Metaphorization in Proverbs. U: Soares, Rui João Baptista; Lauhakangas, Outi (ur.). *13 Coloquio Interdisciplinar sobre Proverbios / 13th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs. Actas ICP19 Proceedings*, Tavira: Associação Internacional de Paremiologia – International Association of Paremiology (AIP-IAP), 56-74.
- Ljubičić, Maslina. 2024. Siblings and relatives in proverbs: stereotypes and metaphors as part of the European cultural heritage. U: Babič, Saša; Carson Williams, Fionnuala; Grandl, Christian; Litovkina, Ana T. (ur.), *"Standing on the shoulders of giants": A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday*, Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 221-239.
- Ljubičić, Maslina. 2025. Mental imagery of relatives-in-law in Italian and Croatian proverbs: terminology, metaphors and European cultural heritage. U: Soares, Rui João Baptista; Lauhakangas, Outi (ur.), *18º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 18th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP24 Proceedings*. Tavira: Associação Internacional de Paremiologia – International Association of Paremiology (AIP-IAP), 379-408.
- Ljubičić, Maslina, Sammartino, Antonio. 2017. Fraseologismi comparativi nell'idioma croato-molisano tra conservazione e innovazione. U: *Fraseologia e paremiologia: modelli, strumenti e prospettive: VI Congresso internazionale di fraseologia e paremiologia Phrasis*. Rim, Italija.
- Ljubičić, Maslina. 2022. About some binomial and trinomial expressions in Italian and Croatian proverbs. U: Soares, Rui, Lauhakangas, Outi (ur.), *2º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios - Online (2º ICP-O); 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP21)*, 270–287. Tavira: International Association of Paremiology.
- Mac Coinnigh, Marcos. 2015. Structural Aspects of Proverbs. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 112–132. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.5>
- Matulina, Željka. 2012. Die Verwendung von Sprichwörtern in kroatischen, bosnischen, serbischen und deutschen Printmedien. U: Steyer, Kathrin (ur.), *Sprichwörter multilingual*, 227–258. Tübingen: Narr Verlag.
- Meheš, Mario. 2007. *Hrvatske narodne poslovice* [http://os-veliko-](http://os-veliko-trgovisce.skole.hr/upload/os-veliko-)

- trgovisce/images/static3/919/attachment/hrvatske_narodne_poslovice.pdf, pristupljeno 8. kolovoza 2018.
- Meterc, Matej. 2016. The Slovene Paremiological Optimum: New Empirical Research Tools and the Augmentation of the Field of Minimum-Oriented Research. *Proverbium*, 33 (1), 319–338.
- Meterc, Matej. 2017. *Paremiološki optimum*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Meterc, Matej. 2023. *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov*. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Mieder, Wolfgang, Kingsbury, Stewart A., Harder, Kelsie B. (ur.). 1996. *A Dictionary of American Proverbs*. New York: Oxford University Press.
- Mieder, Wolfgang. 1990. Prolegomena to Prospective Paremiology. *Proverbium*, 7, 133–144.
- Mieder, Wolfgang. 1993. Proverbs Everyone Ought to Know: Paremiological Minimum and Cultural Literacy. U: Mieder, Wolfgang (ur.), *Proverbs Are Never Out of Season: Popular Wisdom in the Modern Age*, 41–57. New York: Oxford University Press.
- Mieder, Wolfgang. 2015. Origin of Proverbs. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 28–48. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.2>
- Mieder, Wolfgang. 2024. *Proverbial Collectanea from the International Proverb Archive*. Burlington: The University of Vermont.
- Mikić, Pavao, Škara, Danica. 1992. *Kontrastivni rječnik poslovice*. Zagreb: Školska knjiga.
- Mokienko, Valerij M. 2012. Russisches parömiologisches Minimum: Theorie oder Praxis? U: Steyer, Kathrin (ur.), *Sprichwörter multilingual. Theoretische, empirische und angewandte Aspekte der modernen Parömiologie*, 79–98. Tübingen: Narr Verlag.
- Nikolić, Davor. 2024. Small Genres of Folklore in Croatian Philology and Folkloristics: Conceptual Innovations and Theoretical Parallels. U: Zaikauskienė, Dalia, Džekčiorūtė, Vita (ur.), *International Conference Small Genres of Folklore: Local Contexts and Comparative Parallels. In Honour of the 100th Anniversary of Kazys Grigas*. Vilnius: Institute of Lithuanian Literature and Folklore.
- Norrick, Neal R. 2015. Subject Area, Terminology, Proverb Definitions, Proverb Features. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 7–27. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.1>

- Permjakov, Grigorij L. 1986. *300 общоупотребительных русских пословиц и поговорок*. Moskva: Russki jezik.
- Permjakov, Grigorij L. 1988. *Osnovy strukturnoy paremiologii*. Moskva: Nauka.
- Permjakov, Grigorij L. 1989. On the Question of a Russian Paremiological Minimum. *Proverbium*, 6, 91–102.
- Petrova, Roumyana. 2015. Contrastive Study of Proverbs. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 243–261. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.11>
- Raji-Oyelade, Aderemi. 1999. Postproverbials in Yoruba Culture: A Playful Blasphemy. *Research in African Literatures*, 30 (1), 74–82.
- Raji-Oyelade, Aderemi. 2022. Covid-19 (Post)Proverbials: Twisting the Word Against the Virus. *Proverbium*, 39 (1), 224–244. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.55>
- Röhrich, Lutz, Mieder, Wolfgang. 1977. *Sprichwort*. Stuttgart: Metzler Verlag.
- Schindler, Franz. 1993. *Das Sprichwort im heutigen Tschechischen. Empirische Untersuchung und semantische Beschreibung*. München: O. Sagner.
- Steyer, Kathrin. 2015. Proverbs from a Corpus Linguistic Point of View. U: Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Aleksa Varga, Melita (ur.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, 206–228. Warsaw: De Gruyter Open. <https://doi.org/10.2478/9783110410167.9>
- Stojkova, Stefana. 2007. *Bălgarski poslovice i pogovorki*. Sofia: Izdatelstvo Kolibri.
- T. Litovkina, Anna. 2005. *Magyar közmondástár*. Budapest: Tinta Kiadó.
- T. Litovkina, Anna, Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, Barta, Péter, Vargha, Katalin, Mieder, Wolfgang. 2021. *Anti-proverbs in Five Languages: Structural Features and Verbal Humour Devices*, Cham: Palgrave Macmillan.
- Tóthné Litovkina, Anna. 1996. Conducting a Paremiological Experiment in Hungary. *Proverbium*, 13, 161–183.
- Wander, Karl Friedrich Wilhelm. 1867-1880. *Deutsches Sprichwörter-Lexikon: Ein Hausschatz für das deutsche Volk*. 5 Bde. Leipzig: Brockhaus.

Prilozi

Prilog 1: Inačice poslovice dobivenih mrežnim upitnikom iz 2025. godine (N = 1315). Poslovice su navedene u onim oblicima u kojima su ih korisnici upisali u upitnik.

Ako čeljad nije bijesna niti kuća nije tijesna.

Ako ima dima ima i vatre.

Ako je lud ne budi mu drug.

Ako nećeš široko ti polje.

Ako pomogneš drugom i Bog će ti pomoći.

Ako si sam pomogneš i Bog će ti pomoći.

Ako znaš bolje široko ti polje.

Batina je iz raja izašla.

Besposlen pop i kože krsti.

Bez alata nema ni zanata.

Bez alata nema zanata.

Bez čovjekom na kraju.

Bez dima nema ni vatre.

Bez dima nema vatre.

Bez dogovora nema pogovora.

Bez mačke miševi kolo vode.

Bez muke nema nauke.

Bez vatre nema dima.

Bez vatre nema ni dima.

Blago onom ko pameti nema.

Blago onom tko je lud.

Blago onom tko pameti nema.

Bog čuva budalu i pijanca.

Bog je reka: "Čuvaj se i čuvat ću te".

Bolje drugom pomoći nego tražiti pomoć.

Bolje nositi nego prositi.

Bolje rob nego grob.

Bolje spriječiti nego liječiti.

Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.

Bolje vrabac u ruci nego grlica na grani.

Brz na jelu brz na djelu.

Brži samar od konja.

Budali je more do koljena!

Buš se česal de te ne bu ni svrbelo.

Cijeli život učiš, a umreš kao neznalica.

Cvaki Cigo svoga konja hrani.

Češe se tamo gdje ga svrbi.

Češe se tamo gdje te svrbi.

Češeš gdje te svrbi.

Češi se tamo gdje te svrbi.

Čini ono što želiš da i drugi čine tebi.

Čistoća je pola zdravlja, a druga polovica je šporkica.

Čistoća je pola zdravlja, a šporkica druga polovica.

Čovek se vuči dok je živ pa bedak hmerje.

Čovek snuje Bog određuje.

Čovik i tovar pametniji su od čovika.

Čovik smije Bog odlučuje.

Čovik snije ali Bog odlučuje.

Čovik snuje, a Bog kuje/odlučuje.

Čovik snuje, a Bog odlučuje.

Čovik snuje, a Bog određuje.

Čovik snuje, Bog odlučuje.

Čovik snuje, Bog određuje.

Čovik snuje, Bog se smije.

Čovik uči dok je živ najkašnje lud umre.

Čovik uči dok je živ, a umre ko budala.

Čovik uči dok je živ.

Čovjek i magarac znaju više nego sam čovjek.

Čovjek ima dva uha.

Čovjek planira, a Bog se smije.

Čovjek planira, Bog odlučuje.

Čovjek planira, Bog određuje.

Čovjek sanja, a Bog odlučuje.

Čovjek se uči dok je živ pa opet lud umre.

Čovjek se uči dok je živ.

Čovjek snije, a Bog boguje.

Čovjek snije, a Bog odlučuje.

Čovjek snije, a Bog određuje.

Čovjek snije, ali Bog odlučuje.

Čovjek snije, Bog boguje.

Čovjek snije, Bog odlučuje.

Čovjek snije, Bog određuje.

Čovjek snijeg, a Bog odlučuje.

Čovjek sniva, Bog odlučuje.

Čovjek sniva, Bog određuje.

Čovjek snuje, Bog boguje.

Čovjek snuje, Bog odlučuje.

Čovjek snuje, Bog se osmjehuje.

Čovjek snuje, a Bog boguje.

Čovjek snuje, a Bog odlučuje.

Čovjek snuje, a Bog određuje.

Čovjek snuje, a Bog se smije.

Čovjek snuje, ali Bog određuje.

Čovjek snuje, Bog caruje.

Čovjek snuje, Bog odlučuje.

Čovjek snuje, Bog određuje.

Čovjek snuje, Bog ostvaruje.

Čovjek snuje, Bog planuje.

Čovjek snuje, Bog se smije.

Čovjek uči dok je živ, al opet umre lud.

Čovjek uči dok je živ al umre neuk.

Čovjek uči dok je živ bez drugog dijela.

Čovjek uči dok je živ i bedast umre.

Čovjek uči dok je živ i na kraju bedak umre.

Čovjek uči dok je živ i opet lud umre.

Čovjek uči dok je živ i opet umre bedast.

Čovjek uči dok je živ i umre bedast.

Čovjek uči dok je živ i umre glup.

Čovjek uči dok je živ pa budala umre.

Čovjek uči dok je živ pa opet bedast umre.

Čovjek uči dok je živ pa opet glup umre.

Čovjek uči dok je živ pa opet umre bedast.

Čovjek uči dok je živ pa opet umre glup.

Čovjek uči dok je živ pa umre kak bedak.

Čovjek uči dok je živ panipak bedast umre.

Čovjek uči dok je živ, a svejedno umre u neznanju.

Čovjek uči dok je živ, a umre budala.

Čovjek uči dok je živ, a umre k'o budala.

Čovjek uči dok je živ, a umre ko budala.

Čovjek uči dok je živ, ali umre glup.

Čovjek uči dok je živ, na kraju siromah umre.

Čovjek uči dok je živ.

Čovjek uči dok je živ.

Čovjeka djelo krasi, a tortu orasi.

Čovjeka djelo krasi.

Čovjeka ne čini odijelo.

Čuvaj se i Bog će te čuvat.

Čuvaj se i Bog će te čuvati.

Čuvaj se i Bog te čuva.
Čuvaj se i čuvat ću te.
Čuvaj se pa će te i Bog čuvati .
Čuvaj se pa će te i Bog čuvati.
Čuvaj se psa koji laje.
Čuvaj se psa koji ne grize.
Čuvaj se psa koji ne laje al grize.
Čuvaj se psa koji ne laje ali grize.
Čuvaj se psa koji ne laje.
Čuvaj se sam i Bog će te čuvati.
Čuvaj se sam i Bog će te sačuvati.
Čuvaj se sam pa će te i Bog čuvati.
Čuvaj sebe pa će te i Bog sačuvati.
Ćorava koka na bobovo zrno.
Dadneš mu prst, a on bi čitavu ruku.
Daj mu prst on, će uzet ruku.
Daj mu prst on, hoće cijelu ruku.
Daj mu prst uzet, će ti cilu ruku.
Daj mu prst, a on bi cijelu ruku.
Daj mu prst, a on uzme ruku.
Daj mu prst, grabi cijelu ruku.
Daj mu prst, on bi cijelu ruku.
Daj mu prst, on oće ruku.
Daj mu prst, uzme cijelu ruku.
Daj prst, ode ruka.
Daj prst, on uzme cilu ruku.
Daj sirotu na svoju sramotu.
Daleko od oka, daleko od srca.
Dam ti prst, a ti uzmeš cijelu ruku.
Dam ti prst, ti uzmeš cijelu ruku.
Dam ti prst, ti uzmeš ruku.
Danas jesi, sutra nisi.
Danas jesmo, sutra tko zna gdje smo.
Darivanom se konju ne gleda u zube.
Darovanom konje ne gledaj u zube.
Darovanom konje ne gledaš zube.
Darovanom konju ne gleda se u zube.
Darovanom konju ne gledaj u zube.
Darovanom konju ne gledaj zube.

Darovanom konju ne gledaju se zubi.
Darovanom konju se ne gleda u usta.
Darovanom konju se ne gleda u zube.
Darovanom konju se u zube ne gleda.
Darovanom konju u zube ne gledaj.
Darovanom se konju ne gleda u zube.
Darovanom se konju u zube ne gleda.
Darovanome konju se ne gleda u zube.
Darovanome se konju ne gleda u zube.
Darovanon konju se u zube ne gleda.
Darovnom konju se ne gleda u zube.
Darovnom se konju ne gledaju zubi.
Daš mu prst, hoće cijelu ruku.
Daš mu prst hoće cijelu ruku.
Daš mu prst on bi cijelu ruku.
Daš mu prst on uzme ruku.
Daš mu prst, a on bi cijelu ruku.
Daš mu prst, a on bi cijelu rukue.
Daš mu prst, a on bi cilu ruku.
Daš mu prst, a on hoće cijelu ruku.
Daš mu prst, a on hoće ruku.
Daš mu prst, a on ti odgrize cijelu ruku.
Daš mu prst, a on ti uzme cijelu ruku.
Daš mu prst, a on uzme cijelu ruku.
Daš mu prst, a on uzme cilu ruku.
Daš mu prst, a on uzme cjelu ruku.
Daš mu prst, a on uzme ruku.
Daš mu prst, a on zgrabi cijelu ruku.
Daš mu prst, oće cilu ruku.
Daš mu prst, ode ruka.
Daš mu prst, odgrize ti ruku.
Daš mu prst, on hoće cijelu ruku.
Daš mu prst, on hoće ruku.

Daš mu prst, on oće cilu ruku.
 Daš mu prst, on uzme cijelu ruku.
 Daš mu prst, on uzme cilu ruku.
 Daš mu prst, on uzme ruku.
 Daš mu prst, uzme ti cijelu ruku.
 Daš mu prsta, a on hoće cijelu ruku.
 Daš prst, uzme ruku.
 Daš prst, uzme cilu ruku.
 Daš prst, a onda uzme cijelu ruku.
 Daš prst, a uzme cijelu ruku.
 Daš prst, a zgrabi cijelu ruku.
 Daš prst, hoće (uzme) cijelu ruku.
 Das prst, on hoće ruku.
 Daš prst, on uzme cijelu ruku.
 Dat ti prst, a ti zgrabis cilu ruku.
 Di čeljad nije bijesna ni kuća nije tijesna.
 Di čeljad nije bisna ni kuća nije tisna.
 Di će suza neg na oko.
 Di ima dima ima i ognja.
 Di ima dima ima i vatre.
 Di ima dima, tu ima i vatre.
 Di ima vatre ima i dima.
 Di imo dima imo i ognja.
 Di je dim tu je i vatra.
 Di je dima ima i vatre.
 Di je dima tu je i vatre.
 Di je vatra tu je dim.
 Di nema macke misevi kolo vode.
 Di nema mačke miševi kolo vode.
 Di nikla tu i obikla.
 Djela ne riječi.
 Djelo čovjeka krasi.
 Djelo čovjeka krasi.
 Do nema dima nema ni vatre.
 Dobar glas daleko se čuje loš još dalje.
 Dobar glas daleko se čuje, a loš još dalje.
 Dobar glas daleko se čuje, a loš još i dalje.

Dobar glas nadaleko se čuje.
 Dobar glas se daleko čuje, a gori još dalje.
 Dobar i lud su braća.
 Dobar ili pravi prijatelj.
 Dobar plan je pola posla.
 Dobar početak je pola posla.
 Dobra organizacija je pola posla.
 Dobra organizacija pola posla.
 Dobra priprema je pola posla.
 Dobra priprema pola posla.
 Dobro ordinano polovica napravljeno.
 Dobro se čuje daleko ali zlo i dalje.
 Dobro se čuje daleko, a zlo još dalje.
 Dobro se daleko čuje zlo još dalje.
 Dobro se daleko čuje, a zlo i dalje.
 Dobro se daleko čuje, a zlo još dalje.
 Dobro se daleko čuje, zlo još i dalje.
 Dobro se dobrim vraca.
 Dobro se dobrim vraća.
 Doći će maca na vratanča.
 Doć će sunce i pred naša vrata.
 Doć će vrag na svoje.
 Doć će cica na kolica.
 Doć će maca na vratanča.
 Doće maca na vratanča.
 Doći će maca na vratanča.
 Doći će sunce i na naša vrata.
 Doći će sunce i na tvoja vrata.
 Doći će sunce i pred naša vrata.
 Doći će voda i na moj mlin.
 Doći će vrag na svoje.
 Dogovor kuću gradi.
 Dok mačke nema miši kolo vode.
 Dolazi vrag po svoje.
 Doš mu parst, a on vazme cilu ruku.
 Doš'o vrag po svoje.
 Doša vrag na svoje.
 Doša vrag po svoje.
 Došao vrag po svoje.

Došla cica na kolica.
Dosla maca na vratanca.
Došlo pa prošlo.
Draganom konju se ne gleda u zube.
Drži se svog posla.
Duga kosa kratka pamet.
Duga kosa, ali kratka pamet.
Duga kosa, kratka pamet.
Dugačka kosa, kratka pamet.
Duge kose, a kratke pameti.
Duge kose, kratke pameti.
Duge lasi, kratka pamet.
Duge noge, kratka pamet.
Dva loša upiše Miloša.
Dva ološa ubiše Miloša.
Đe ima dima, ima i vatre.
Đe je dim, tam je i vatra.
Đe je dim, tu ga i ogja.
Eno luda i za njim druga.
Fali more, drš se kraja.
Fali more, drž se kraja.
Gde čeljad ni besna ni kuća ni tesna.
Gde ima dima ima i vatre.
Gde je dim ima i vatre.
Gde je dima tu je i ognja.
Gdej ima vatre ima i dima.
Gdi ima dima ima i vatre.
Gdje čeljad nije bijesna kuća nije
tjesna.
Gdje čeljad nije bijesna kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesna ni kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesna nije ni kuća
tijesna.
Gdje čeljad nije bijesnani kuća nije
tijesna.
Gdje čeljad nisu bijesna ni kuća nije
tijesna.
Gdje će suza nego na oko.
Gdje ćeš biciklom na Rusiju.

Gdje im dima tu ima i vatre.
Gdje ima dim ima i vatre.
Gdje ima dima i vatra postoji.
Gdje ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima ima i vatre!
Gdje ima dima ima i vatre.
Gdje ima dima ima i vatr.
Gdje ima dima ima vatre.
Gdje ima dima ina i vatre.
Gdje ima dima tu ima i vatre!
Gdje ima dima tu ima i vatre.
Gdje ima dima tu ima vatre.
Gdje ima dima tu je i vatra.
Gdje ima dima, ima i vatre.
Gdje ima dima, tu ima i vatre.
Gdje ima dima, tu je i vatra.
Gdje ima i dima, ima i vatre.
Gdje ima ima dima, ima i vatre.
Gdje ima vatre i dim postoji.
Gdje ima vatre ima i dima.
Gdje ima vatre ima i vatre.
Gdje ima vatre, ima i dima.
Gdje ima vatre, tu ima i dima.
Gdje ima, vatre ima i dima.
Gdje je dim, tu i vatre.
Gdje je dim, tu je i vatra.
Gdje je dim, tu ima i vatre.
Gdje je dima tu je u vatre.
Gdje je dima, ima i vatre.
Gdje je dima, tu ima vatre.
Gdje je dima, tu je i vatre.
Gdje jma dima ima i vatre.
Gdje kuća nije tijesna, čeljad nije
bijesna.
Gdje kuća nije tijesna, ni čeljad nije
bijesna.
Gdje nema dima, nema ni vatre.
Gdje nema mačke, miševi kolo vode.
Gdje se češe, tamo ga i svrbi.
Gdje se dimi, tu ima i vatre.
Gdje te svrbi, tu se i češeš.

Gdje ti mnogo obećaju, malu torbu ponesi.

Gdje ti puno obećaju, malu torbu ponesi.

Gdje ti puno obećaju, ponesi malu torbu.

Gdje ti puno obećavaju, malu vrećicu ponesi.

Glad ne pita tko je hrani.

Glad ne pita.

Glad nema očiju.

Glad očiju nema.

Gladan sitome ne vjeruje.

Gladnom su velike oči.

Higijena je pola zdravlja.

Homo homini lupus.

Hrabrima Bog pomaze.

Hvali more drž se kopna.

Hvalite me usta kad nitko drugi neće.

Hvalite me usta moja.

Hvalite me usta moja kad me drugi neće.

Hvalite me usta moja kad neće tuđa.

Hvaliti me usta moja kad me nitko drugi neće.

I Bog je rekao čuvaj se, čuvat ću te.

I ćorava kokoš digod ubode.

I ćorava kokoš nabode zrno.

I ćorava koka nabode zrno.

I ćorava koka nađe zrno.

I ćorava koka ubode zrno.

I ćorava koka zrno nabode.

I ćorava koka zrno nađe.

I ćorava koka zrno pogodi.

I ćorava koka zrno ubode.

I ćorava koka/kokoš zrno nabode.

I ćorava kokoš jednom ubode (Zrno).

I ćorava kokoš nabode zrno.

I ćorava kokoš nađe zrno.

I ćorava kokoš nešto ubode.

I corava kokos pogodi zrno.

I ćorava kokoš ubode u zrno.

I ćorava kokoš ubode zrno.

I ćorava kokoš zrno nabode.

I ćorava kokoš zrno ubode.

I ćoravoj se kokoši potrefi zrno.

I ćorova koka zrno nabode.

I ja imam svog konja za utrku.

I nama će svanuti.

I nas će sunce ogrijati.

I tebi će svanuti.

Ide vrag po svoje.

Ispeci pa reci.

Ispod toliko puno dima mora biti bar malo vatre.

Iz Mire tri vraga vire.

Iza kiše dolazi sunce.

Ja rek'o ja porek'o.

Ja reko ja poreko.

Ja reko, ja i poreko.

Ja rekoh ja porekoh.

Ja svakom meni Bog.

Ja tebi prst, a ti bi cijelu ruku.

Ja tebi prst, a ti odmah cijelu ruku.

Ja tebi prst, a ti odnese cilu ruku.

Ja tebi prst, a ti ruku.

Ja ti dajem prst, a ti bi cijelu ruku.

Jabuka ne pada daleko od stabla.

Jedna žlica ne ruži sama.

Jedno zlo nikad ne dolazi samo.

Još se nije rodio ko bi svakom ugodio.

Još se nije rodio 'ko bi svijetu ugodio.

Još se nije rodio k'o je svima ugodio.

Još se nije rodio kome sve paše.

Još se nije rodio onaj ko bi svitu ugodio.

Još se nije rodio tko bi svijetu ugodio.

Još se nije rodio tko bi svima uvodio.

Još se nije rodio tko je sve razumio.

Još se nije rodio tko je svijetu ugodio.

Još se nije rodio tko je svima ugodio.

Još se nije rodio tko je svima ugodno.
Jutro je pametnije od noći.
Ka na jelu tako i na djelu.
Kad mačka ode misevi kolo vode.
Kad mačka ode miševi kolo vode.
Kad mačke nema i miševi kolo vode.
Kad mačke nema kod kuće miševi
kolo vode.
Kad mačke nema miševi caruju.
Kad mačke nema miševi kolo vode.
Kad mačke nema miši kolo vode.
Kad mačka ode miševi kolo vode.
Kad nema mačke miševi kolo vode.
Kad nema mačke miševi gospodare.
Kad nema mačke miševi vode kolo.
Kad nema mačke miši kolo vode .
Kad nema mačke miši kolo vode.
Kad se hoće sve se može.
Kada nema mačke miševi kolo vode.
Kadi je dima tu je i ognja.
Kadi je dima tu je vatre.
Kaj će suza nego na oko.
Kak na djelu tak na jeli.
Kak na jelu tak pri delu.
Kak posiješ tak si i žanješ.
Kak pri jelu tak pri delu.
Kak pri jelu tak pri djelu.
Kakav je pri jelu takav je pri djelu.
Kakav je tko na jelu takav je i na djelu.
Kakav je tko u jelu takav je i na djelu.
Kakav jelac takav delac.
Kakav lonac takav poklopac.
Kakav na jelcu takav na delcu.
Kakav na jelu takav na djelu.
Kakav na jelu takav pri delu.
Kakav na jilu takav na silu.
Kakav otac takav sin.
Kakav otac takvi sin.
Kakav pri jelu takav pri delu.
Kakav pri jilu takav pri dilu.
Kakav si na jelu takav i na djelu.

Kakav si na jelu takav si i na djelu.
Kakav si na jelu takav si na delu.
Kakav si na jelu takav si na djelu.
Kakav si u jelu takav si na djelu.
Kakav su na jelu takav si na djelu.
Kakav u jelu takav na delu.
Kakev pri jelu takev pri delu.
Kako dođe tako prođe.
Kako došlo tako i otišlo.
Kako došlo tako o'šlo.
Kako došlo tako ošlo.
Kako došlo tako otišlo.
Kako došlo tako prošlo.
Kako je došlo tako će i proć.
Kako je došlo tako će i proći.
Kako je sijao tako će i žeti.
Kako jede tako radi.
Kako jedeš tako i radiš.
Kako na jelu tako na djelu.
Kako posiješ tako ćeš i požanjati.
Kako posiješ tako ćeš i požeti.
Kako posiješ tako ćeš i žeti.
Kako posiješ tako ćeš i žnjati.
Kako posiješ tako ćeš u žeti.
Kako posiješ tako ćeš žeti.
Kako pri jelu tako pri djelu.
Kako prostreš tako ćeš i leći.
Kako si posija tako ćeš i žeti.
Kako si posijao tako ćeš i žeti.
Kako si posijao tako žanji.
Kako si posiješ tako ćeš i žeti.
Kako si prostro tako ćeš i leci.
Kako si prostro tako ćeš spavati.
Kako si sijao tako ćeš i žeti .
Kako si sijao tako ćeš i žeti.
Kako si sijao tako ćeš i žnjati.
Kako si sijao tako ćeš i žnjati.
Kako si sijao tako ćeš žeti.
Kako sijaš tako ćeš i žeti.
Kako sijes tako ćeš i brati.
Kako siješ tako ćeš i požanjati.

Kako siješ tako ćeš i požnjeti.
 Kako siješ tako ćeš i žeti.
 Kako siješ tako ćeš i žnijeti.
 Kako siješ tako ćeš i žnjati.
 Kako siješ tako ćeš i žnjati.
 Kako siješ tako ćeš žati.
 Kako siješ tako ćeš žeti.
 Kako siješ tako ćeš žnjati.
 Kako siješ tako i žanješ.
 Kako siješ tako zanjes.
 Kako siješ tako žanješ.
 Kako siješ žanješ.
 Kako smiješ tako ćeš i žeti.
 Kako smiješ tako žanješ.
 Kako tko sije tako će i žeti.
 Kako tko sije tako i žanje.
 Kakof pri jeli takof pri deli.
 Kakv pri jelu takav pri delu.
 Kakva matka (majka) takva i podatka
 (potomstvo kćer).
 Kakva matka takva i podatka.
 Kakva na jelu takav na djelu.
 Kakva vrba takav klin, kakav otac
 takav sin.
 Kakvo drvo takav klin, kakav otac
 takav sin.
 Kam svi, tam i mali Mujo.
 Kamen do kamena palača.
 Kamen po kamen palača.
 Kao lonac i poklopac.
 Kao posiješ tako ćeš i požeti.
 Kera umjesto pas.
 Ki prvi njegova divojka.
 Ki se sam čuva tega i Bog čuva.
 Ko će kome ak ne svoj svome.
 Ko će kome ako ne svoj svome.
 Ko drugom jamu kopa sam u nju
 upada.
 Ko je lud ne budi mi drug.
 Ko je lud ne budi mu drug.
 Ko koga svoj svoga.

Ko kome nego svoj svome.
 Ko komu ako ne svoj svomu.
 Ko nas kamenon mi njega kruvon.
 Ko pod drugim jamu kopa sam u nju
 pada.
 Ko pod drugim jamu kopa sam u nju
 upada.
 Ko pod drugin jamu kopa sam u nju
 upade.
 Ko prvi curi, cura njegova.
 Ko prvi djevojci njegova djevojka.
 Ko prvi njegova divojka.
 Ko prvi njegova djevojka.
 Ko rano rani dvi sreće grabi.
 Ko reko taj poreko.
 Ko s vragom tikve sadi o' glavu mu se
 razbijaju.
 Ko se dima ne nadimi taj se vatre ne
 nagrije.
 Ko se dima ne nadimi taj se vatre ne
 ogrija.
 Ko se dima ne nadimi taj se vatre ne
 ogrije.
 Ko se sam čuva i Bog ga čuva.
 Ko tebe kamenom ti njega kruhom.
 ko tebe kamenom ti njega kruvom.
 Ko tebe kamenom ti njega kruvon.
 ko tebe kamenon ti njega kruhon.
 Ko tebe kamenon ti njega kruvon.
 Kod kuće je najljepše.
 Kod on okom tu oni skokom.
 Koga češe taj se svrbi.
 Koga svrbi nek se češe.
 Koga svrbi taj se češe.
 Koga svrbi taj se i počese.
 Koja kokoš puno kokoće malo jaja
 nosi.
 Kol'ko ljudi tol'ko ćudi.
 Koliko jezika učiš toliko znaš.
 Konju se ne gleda u zube.
 Kratka pamet duga kosa.

Kratka suknja kratka pamet.
Krotko janje dvije majke sisa.
Kroz jedno uho nutra, kroz drugo van.
Kroz jedno uho unutra, kroz drugo van.
Kuća nije tijesna di čeljad nije bijesna.
Kuća se gradi kamen po kamen.
Kud će suza neg pod oko.
Kud će suza neg' pod oko.
Kud će suza nek pod oko.
Kud će žaba neg u vodu.
Kud ja okom tu oni skokom.
Kud ja okom tu ti skokom.
Kud ja okom tud svi skokom.
Kud ja okom tud ti skokom.
Kud ja okom tud vi skokom.
Kud okom on skokom.
Kud okom ti skokom.
Kud okom tu skokom.
Kud okom tud i skokom.
Kud on okom ja skokom.
Kud on okom ti skokom.
Kud on okom tu ja skokom.
Kud on okom tu oni skokom.
Kud on okom tu svi skokom.
Kud on okom tu ti skokom.
Kud on okom tud oni skokom.
Kud on okom tud ti skokom.
Kud on okom, a ti skokom.
Kud oni okom tud ti skokom.
Kud puklo da tam strelilo.
Kud svi tu i mali Mujo.
Kud svi tud i mali Mujo.
Kud svi Turci tud i mali mujo.
Kud svi, tu i mali Mujo.
Kud ti okom, on skokom.
Kuda ja okom, oni tuda skokom.
Kuda mi okom, tu vi skokom.
Lako hvalit svoga konja.
Lako onom tko pameti nema.

Lako onom tko pameti nema pa mu život u veselju prođe.
Lako žabu u vodu.
Lako žabu u vodu natjerati.
Lepa reč i rajska vrata otvara.
Lepa reč železna vrata otpira.
Leta idu pameti ga ni.
Lijepa riječ otvara i željezna vrata.
Lijepa riječ sva vrata otvara.
Lijepa riječ željezna (sva) vrata otvara.
Lijepa riječ čelična vrata otvara.
Lijepa riječ i čarobna vrata otvara.
Lijepa riječ i čelicna vrata otvara.
Lijepa riječ i čelična vrata otvara.
Lijepa riječ i gvozdена vrata otvara.
Lijepa riječ i najteža vrata otvara.
Lijepa riječ i najtvrđa vrata otvara.
Lijepa riječ i najveća vrata otvara.
Lijepa riječ i rajska vrata otvara.
Lijepa riječ i zlatna vrata otvara.
Lijepa riječ i železna vrata otpira.
Lijepa riječ i željeza vrata otvara.
Lijepa riječ i željezna vrata otvara.
Lijepa riječ mnoga vrata otvara.
Lijepa riječ otvara dva vrata.
Lijepa riječ otvara i željeza vrata.
Lijepa riječ otvara sva vrata.
Lijepa riječ otvara sva vrata svijeta.
Lijepa riječ otvara svaka vrata.
Lijepa riječ otvara svaku kapiju.
Lijepa riječ otvara vrata raja.
Lijepa riječ otvara željezna vrata.
Lijepa riječ sva vrata otvara.
Lijepa riječ svaka vrata otvara .
Lijepa riječ svaka vrata otvara.
Lijepa riječ vrata otvara.
Lijepa riječ zlatna vrata otvara.
Lijepa riječ željezna vrata otvara.
Lijepa riječ zlatna vrata otvara.
Lijepa rič i gvozdена vrata otvara.

Lipa rič i željezna vrata otvara.
 Lipa rič sva vrata otvara.
 Lipa rič željena vrata otvara.
 Lonac i poklopac.
 Lonac uvijek nađe poklopac.
 Ljudi se drže za riječ, a volovi za rogove.
 Mali tič velki krič.
 Martin v Zogreb Martin z Zogreba.
 Masna juha stara koka.
 Med na ustima žuč u srcu.
 Meti pred svojim vratima.
 Mi o vuku vuk na vrata.
 Milo janje dvije majke siše.
 Mirna voda brijege gloda.
 Miševi gospodare.
 Miševi kolo vode.
 Mnogo zujimalo meda daje.
 Moj konj je bolji od tvojega konja.
 Moja kućica moja slobodica.
 Moje dobro je jače od tvoga zla.
 Možeš kako hoćeš ali ne i dokle hoćeš.
 Mudroj glavi jednom dosta.
 Muha upala u med.
 Na je do unutra na drugo van.
 Na jedno (uho) uđe na drugo izađa.
 Na jedno nutra na drugo van.
 Na jedno uđe na drugo izađe.
 Na jedno uđe na drugo izađe.
 Na jedno uho 'nutra na drugo van.
 Na jedno uho jutra na drugo uho van.
 Na jedno uho nutra na drugo van.
 Na jedno uho uđe na drugo izađe.
 Na jedno uho unutra na drugo van.
 Na jedno uho unutra, a na drugo van.
 Na jedno uho unutra na drugo van.
 Na jedno uho ušlo na drugo izašlo.
 Na jedno unutra na drugo van.

Na jedno ušlo na drugo izašlo.
 Na jedno vuho nutra na drugo van.
 Na jedno vuvo van na drugo nuter.
 Na jednu uho unutra na drugo van.
 Na jeno uho unutra na drugo van.
 Na jeno vuho nuter na drugo vun.
 Na mucu se poznaju hajduci.
 Na mucu se poznaju junaci.
 Na psu rana, na psu zarasla.
 Na zeni su tri čoška.
 Nahrani sirotu na svoju sramotu.
 Najopasniji je pas koji ne laje.
 Najprije pometi ispred svojih vrata.
 Najprije pometi pred svojim pragom.
 Najprije pometi pred svojim vratima.
 Najprije skoči pa reci hop!
 Najprije valja pomesti ispred svojih vrata.
 Najprvo pometi prid svojim pragom.
 Nakon kiše dolazi sunce.
 Narugala se sova sjenici.
 Našla krpa zakrpu.
 Našao lonac poklopac.
 Našla krpa zakrpu.
 Našli se lonac i poklopac.
 Naučen umjesto naučan.
 Ne boj psa koji laje.
 Ne boj se psa koji laje.
 Ne budi svakom loncu poklopac.
 Ne čini drugemu što ne hoćeš da drugi čini tebi.
 Ne čini drugima ono što ne želiš da drugi čine tebi.
 Ne čini drugima ono što ne želiš da drugi učini tebi.
 Ne čini drugima ono što ne želiš da se tebi čini.
 Ne čini drugima ono što ne želiš da tebi drugi.
 Ne čini drugima ono što ne želiš da tebi drugi čine.

Ne čini drugima što ne želiš da drugi čine tebi.

Ne čini drugima što ne želiš da drugi tebi čine.

Ne čini drugima što ne želiš da oni tebi.

Ne čini drugima što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugom ča ne želiš da drugi tebi čini.

Ne čini drugom ono što nećeš da tebi čine.

Ne čini drugom ono što ne želiš da se tebi čini.

Ne čini drugom ono što ne želiš da tebi drugi čini.

Ne čini drugom sti ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugom što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugom što ne želiš da drugi čine tebi.

Ne čini drugom što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugom što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugom što ne želiš da se tebi čini.

Ne čini drugom što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome ono što ne bi sebi.

Ne čini drugome ono šta ne želiš sebi.

Ne čini drugome ono što ne bi volio sa se tebi učini.

Ne čini drugome ono što ne želiš da tebi drugi čine.

Ne čini drugome ono što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on tebi čini.

Ne čini drugome ono što ne želiš da on učini tebi.

Ne čini drugome ono što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome ono što ne želiš da ti čine.

Ne čini drugome ono što nećeš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da tebi netko čini.

Ne čini drugome šta ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome što ne želiš da čine tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da drugi čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da drugi učini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da on čini tebi.

Ne čini drugome što ne želiš da tebi čine.

Ne čini drugome što ne želiš sebi.

Ne čini nikom što ne želiš da tebi čine.

Ne čini ono što ne želiš da i drugi tebi čine.

Ne čini ono što ne želiš da tebi netko učini.

Ne delaj drugomu ča ne biš otil da drugi tebi dela.

Ne gledaj poklonjenom konju u zube.

Ne gledaj zube poklonjeno konju.

Ne laje ćuko za selo nego za se.

Ne laje ćuko zbog sela nego zbog sebe.
 Ne laje ker rad sela neg rad sebe.
 Ne laje kera rad sela.
 Ne laje kera rad sela nego rad sebe.
 Ne laje kera radi sela.
 Ne laje kera radi sela nego radi sebe.
 Ne laje kera radi sela već zbog sebe.
 Ne laje kera radi sela već radi sebe.
 Ne laje kera zbog sela.
 Ne laje kera zbog sela nego zbog sebe.
 Ne laje kera zbog sela već zbog sebe.
 Ne laje kuca sela radi nego sebe radi.
 Ne laje kučka za selo nego za se.
 Ne laje kučka radi sela.
 Ne laje kuja rad sela.
 Ne laje kuja radi sela.
 Ne laje kuja radi sela nego radi sebe.
 Ne laje kuja zbog sela.
 Ne laje kuja zbog sela neg zbog sebe.
 Ne laje pas rad sela već rad sebe.
 Ne laje pas radi sela.
 Ne laje pas radi sela nego radi sebe.
 Ne laje pas radi sela nego sebe.
 Ne laje pas radi sela već radi sebe.
 Ne laje pas sela radi nego sebe radi.
 Ne laje pas za selo nego za se.
 Ne laje pas zbog sebe nego zbog sela.
 Ne laje pas zbog sela.
 Ne laje pas zbog sela nego da laje.
 Ne laje pas zbog sela nego zbog ljudi.
 Ne laje pas zbog sela nego zbog sebe.
 Ne laje pas zbog sela već zbog sebe.
 Ne laje pes radi sela nego radi sebe.
 Ne laže kera zbog sela.
 Ne laže pas zbog sela.

Ne moraš svakom loncu bit poklopac.
 Ne morate svakom loncu biti poklopac.
 Ne može se krava sama bosti.
 Ne može se svijetu ugoditi.
 Ne možeš imati i jare i pare.
 Ne možeš imati jare i pare.
 Ne možeš od usta praviti guzicu.
 Ne ostavljaj za sutra ono što možeš napraviti danas.
 Ne pada jabuka daleko od stabla.
 Ne pada jabuka ispod kruške.
 Ne pišaj u vjetar.
 Ne pišaj uz vjetar.
 Ne pljucaj u vitar.
 Ne pljucaj uz vitar.
 Ne pravi ražanj dok je zec u šumi.
 Ne radi drugima ono što ne bi radio sebi.
 Ne radi drugima ono što ne želiš da drugi rade tebi.
 Ne radi drugima ono što ne želiš da oni rade tebi.
 Ne radi drugima ono što ne želiš da tebi rade.
 Ne radi drugima što sama ne želiš.
 Ne radi drugom ono kaj nećeš da drugi tebi radi.
 Ne radi drugom što ne želiš da tebi rade.
 Ne radi drugome ono što ne želiš da drugi rade tebi.
 Ne radi drugome ono što ne želiš da drugi radi tebi.
 Ne radi drugome što ne želiš da urade tebi.
 Ne radi drugome šta ne želiš da on tebi uradi.
 Ne radi drugome što ne želiš da tebi rade.

Ne radi ono što ne želiš da tebi rade.
Ne sija sve što je zlato.
Ne skači pred rudo.
Ne smardi riba od rijepa nego od gluove.
Ne treba biti svakom loncu poklopac.
Ne učini drugom ono što ne želiš da drugi učini tebi.
Ne učini drugome ono što ne želiš da tebi učine.
Ne učini smaman(lud) što učini gladan.
Ne ujeda pas koji laje.
Neboj se psa koji laje.
Neće kruška pod jabuku.
Nek pomete prvo ispred svog praga.
Nek pomete prvo pred svojim pragom.
Nek pomete svatko pred svojim vratima.
Nek prvo pomete pred svojim vratima.
Nek prvo pomete svatko pred svojim vratima.
Nek svak pomete prid svojih vratima.
Nek svatko gleda svoga posla.
Nek' pomete pred svojim vratima.
Neka mete svatko pred svojim pragom.
Neka pomete prvo ispred svoje kuće.
Neka pomete svako ispred svoga praga.
Neka svak parvo pomete ispred svojih vrot.
Neka svak sebi sudi.
Neka svatko pomete pred svojim vratima.
Neka svatko prvo počisti svoje dvorište.
Neka svatko prvo pomete pred svojim vratima.

Neka svatko sebi sudi.
Nema dima bez vatre.
Nema dima nema vatre.
Nema leba bez motike.
Nema mačke miševi caruju.
Nema muke bez nauke.
Nema nauke bez muke.
Nema oltarića bez križića.
Nema vatre bez dima.
Nemoj činiti drugima što ne želiš da drugi čine tebi.
Nemoj raditi ono što ne želiš da drugi čine tebi.
Nesreća nikad ne dolazi sama.
Nevolja nikad ne dolazi sama.
Ni brige ni pameti.
Ni čeljad nije bjesna gdje kuća nije tijesna.
Ni jedna žlica ne ruži sama.
Ni kopao ni orao.
Ni luk jeo ni luk mirisao.
Ni luk jeo ni lukom mirisao.
Ni oltarića bez križića.
Ni se rodi ko bi svima ugoditi.
Ni se rodi ko bi svitu igodi.
Ni(t)kolača se nije naučen rodio.
Ničija nije do zore gorila.
Ničija sila nije dovijeka.
Nije se još rodio koji bi svima ugodio.
Nije se nitko pametan rodio.
Nije se rodio ko bi svitu ugodio.
Nije se rodio ko bi drugome ugodio.
Nije se rodio ko bi svakom ugodio.
Nije se rodio ko bi svijetu ugodio.
Nije se rodio ko je svakom ugodio.
Nije se rodio ko je svima ugodio.
Nije se rodio koji bi njemu/tebi ugodno.
Nije se rodio koji bi svima ugodio.
Nije se rodio koji je svima ugodio.

Nije se rodio onaj koji je svima ugodio.

Nije se rodio onaj koji sve zna.

Nije se rodio taj ko sve zna.

Nije se rodio tko bi svakom ugodio.

Nije se rodio tko bi svijetu ugodio.

Nije se rodio tko bi svima ugodio.

Nije se rodio tko bi svima ugodno.

Nije se rodio tko je narodu ugodio.

Nije se rodio tko je svijetu ugodio.

Nije se rodio tko je svima ugodio.

Nije svako zlo za zlo.

Nije sve zlo za zlo.

Nije zlato sve što sija.

Nijedno zlo ne ide samo.

Nikad ne pišaj uz vjetar.

Nikad žlica ne zvoni sama.

Niko se naučen nije rodio.

Niko se ni naučan rodi.

Niko se ni rodi, a da sve zna.

Niko se nije naučan rodija.

Niko se nije naučan rodio.

Niko se nije naučen rodio.

Niko se nije naučen rodija.

Niko se nije naučen rodio.

Niko se nije pametan rodio.

Niko se nije pametne rodil.

Niko se nije rodil da je se znao.

Niko se nije rodio sa znanjem.

Nit luk jeo nit luk mirisao.

Nit luk jeo nit mirisao.

Nit smrdi nit miriši.

Nit' luk jeo nit' mirisao.

Niti jedna žlica ne ruži sama.

Niti jedno dobro djelo ne prođe nekažnjeno!

Nitko se naučen nije rodio.

Nitko se nije mudar rodio.

Nitko se nije naučan rodio.

Nitko se nije naučen rodia.

Nitko se nije naučen rodija.

Nitko se nije naučen rodio.

Nitko se nije pametan radio.

Nitko se nije pametan rodio.

Nitko se nije rodio da bi sve znao.

Nitko se nije rodio da sve zna.

Nitko se nije rodio naučen.

Nitko se nije rodio pametan.

Nitko se nije rodio s faksom.

Nitko se nije rodio s knjigom u ruci.

Nitko se nije rodio sa znanjem.

Nitko se nije s diplomom rodio.

Nitko se nije s knjigom rodio.

Nitko se nije sa školom rodio.

Nitko se nije sa znanjem rodio.

Nitko se nije sveznajuć rodio.

Nitko se nije školovan rodio.

Nitko se nije učen rodio.

Nitko se nijedno pametan rodio.

Nitko se pametan nije rodio.

Nitko se školovan nije rodio.

Nitko se učen nije rodio.

Nitko se nije naučen rodio.

Nitko sve ne zna.

Noje se rodio tko je svakom ugodio.

Nojpri pomet isprid svojih vrot.

Notko se nije učen rodio.

Nova metla bolje mete.

Novac kviri ljude ali žene ne.

Novac kviri ljude.

Obećanje ludom radovanje.

Obećanja ludom radovanje.

Obećanje ludim radovanje.

Obećanje ludo radovanje.

Obećanje ludom radovanje.

Obećanje ludom radovanju.

Obećanje ludom vjerovanje.

Obećanjem ludom radovanje.

Obećanju ludom radovanje.

Obračanje ludom radovanje.

Odelo ne čini čoveka.

Odijelo (ne) čini čovjeka.

Odijelo čini čovjeka.
Odijelo je čini čovjeka.
Odijelo ne čini čovjeka.
Odijelo ne čini čovjeka.
Odijelo ne čini čovjeka.
Odjeća (ne) čini čovjeka.
Odjeća ne čini čovjeka.
Odjeća ne čini čovjeka.
Odjeća ne čini čovjeka ali puno govori o njemu.
Odjeća te ne čini čovjekom.
Odjeća ne čini čovjeka.
Odjelo ne čini čovjeka.
Odjelo ne čini čovjeka ali govorino njemu.
Odjelo te ne čini čovjekom.
On bi i ovce i novce.
On bi ovce i novce.
On okom ja skokom.
Ono što ne želiš sebi ne čini drugome.
Organizacija je pola posla.
Oteto je proketo.
Oteto-proketo.
Pametniji popušta bedastiji nastavlja.
Pametnoga obećanje ludom radovanje.
Pametnom i jednom dosta.
Pametnom je i jednom dosta.
Pametnom je jedna dosta.
Pametnom jednom dosta.
Pametnome jedna dosta.
Papir svašta trpi.
Papir sve podnosi.
Papir sve trpi.
Papir trpi svašta.
Pas koji laje ne grize
Pas koji laje ne ugriza.
Pas koji laje ne ujeta.

Pas koji ne laje ne grize.
Pas koju laje ne ujeta.
Pašman koji laje ne grize.
Pčela koja puno zuji malo meda daje.
Pčela koja zuji malo meda daje.
Pčela puno zuji malo meda daje.
Pitat će te mladost di ti je bila starost.
Pitat će te starost de ti je bila mladost.
Po mucu se poznaju junaci.
Po večeri se dan poznaje.
Počeši gdje te svrbi.
Počeši se gdje te svrbi.
Počeši se tamo gdje te svrbi.
Početak je pola posla.
Početi pred svojim vratima.
Pogodi umjesto nađe.
Pokaži mu prst hoće i cijelu ruku.
Poklonjem konju se ne gleda u zube.
Poklonjem konju se u zube ne gleda.
Poklonjen konju se ne gleda u zube.
Poklonjenen konju se ne gleda u zube.
Poklonjenim konju ne gleda se u zube.
Poklonjeno konju ne gledaj u zube.
Poklonjeno konju se ne gleda u zube.
Poklonjeno konjun se ne gleda u zube.
Poklonjeno se konju ne gleda u zube.
Poklonjenom konji se ne gleda u zube.
Poklonjenom konju ne gleda se u usta.
Poklonjenom konju ne gleda se u zube.
Poklonjenom konju ne gledaj u zube.
Poklonjenom konju ne gledaj zube.
Poklonjenom konju ne gledaš u zube.

Poklonjenom konju ne gledaš u usta.
Poklonjenom konju ne gledaš u zube.

Poklonjenom konju se ne gleda u usta.

Poklonjenom konju se ne gleda u zibe.

Poklonjenom konju se ne gleda u zube.

Poklonjenom konju se ne gleda zube.

Poklonjenom konju se ne gledaju zubi.

Poklonjenom konju se u zube ne gleda.

Poklonjenom konju se zubi ne gledaju.

Poklonjenom konju u zube se ne gleda.

Poklonjenom se konju ne gleda u usta.

Poklonjenom se konju ne gleda u zube.

Poklonjenom se konju u zube ne gleda.

Poklonjenu konju zubi se ne gledaju.

Pometi ispred svog praga.

Pometi ispred svoga praga.

Pometi ispred svojih vrata.

Pometi pred svojim pragom.

Pometi pred svojim pravom.

Pometi pred svojim vratima.

Pometi prid svojih vratima.

Pometi prvo ispred svog praga.

Pometi prvo ispred svoga praga.

Pometi prvo ispred svojih vrata.

Pometi prvo pred svojim pragom.

Pometi prvo pred svojim vratima.

Pomiluj sirotu na svoju sramotu.

Pomogni pa će i tebi Bog pomoći.

Pomogni sam sebi pa će ti i Bog pomoći.

Pomogni si sam i Bog će ti pomoći.

Pomogni si sam pa će ti i bog pomoći.

Pomogni sirotu na svoju sramotu.

Pomoz sirotu na svoju sramotu.

Pomozi drugom i Bog će ti pomoći.

Pomozi drugom i tebi će se vratiti.

Pomozi drugom pa će se i tebi pomoći.

Pomozi drugom pa će ti Bog pomoći.

Pomozi drugom pa će ti Bog pomoći.

Pomozi drugom pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi drugome i Bog će ti pomoći.

Pomozi drugome i tebi će se pomoći.

Pomozi drugome pa će ti Bog pomoći.

Pomozi i Bog će ti pomoć.

Pomozi i Bog će ti pomoći.

Pomozi pa će i Bog pomoći.

Pomozi pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi sam sebi i Bog će ti pomoći.

Pomozi sam sebi pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi sebi i Bog će ti pomoći.

Pomozi sebi pa će ti Bog pomoći.

Pomozi sebi pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi sebi pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi si i Bog će ti pomoći.

Pomozi si pa će ti i Bog pomoći.

Pomozi si sam i Bog će ti pomoći.

Pomozi si sam pa će ti i bog pomoći.

Pomozi si sam, a onda će ti pomoći Bog.

Pomozi siroti na svoju sramotu.

Pomozi sirotom pa će i tebi Bog.

Pomozi sirotu na svoje sramotu.

Pomozi sirotu na svoju sirotu.

Pomozi sirotu na svoju sramotu.
Pomozi sirotu na vlastitu sramotu.
Pravi planove da se Bog smije.
Prijatelj se po nevolji poznaje.
Prijatelja drži blizu, neprijatelja još bliže.
Priprema je pola posla.
Prošla baba s kolačima.
Pruži mu prst on će cijelu ruku.
Pruži mu prst, a on uzme cijelu ruku.
Pruži prst ode ruka.
Pružim mu prst, a on uzme cijelu ruku.
Pružio mu mali prst, a on grabi cijelu ruku.
Pružiš mu mali prst, a on hoće cijelu ruku.
Pružiš mu prst on ti uzme cijelu ruku.
Pružiš prst, a on uzme cijelu ruku.
Prvo ispeci pa onda reci.
Prvo ispeci pa reci.
Prvo skoči pa onda reci hop!
Prvo meti pred svojim vratima.
Prvo početi pred svojim vratima.
Prvo počisti pred svojim pragom.
Prvo pometi ispred svoga praga.
Prvo pometi ispred svoga praga.
Prvo pometi ispred svojih vrata.
Prvo pometi ispred svojih vrata.
Prvo pometi pred svojim pragom,
onda pred tuđim.
Prvo pometi pred svojim pragom.
Prvo pometi pred svojim vratima.
Prvo pometi pred svojom pragom.
Prvo pred svojim vratima pometi.
Prvo prometi ispred svoga praga.
Prvo reci hop pa onda skoči.
Prvo si pomozi sam, a onda će ti i Bog pomoći.
Prvo skoči onda reci hop!
Prvo skoči onda reci hop.

Prvo skoči pa onda reci hop.
Prvo skoči pa reci hop.
Prvo skoči, a onda reci hop.
Prvo treba pomest pred vlastitim vratima.
Prvo treba pomesti ispred svojih vrata.
Puni zuji, a malo meda daje.
Puno laje malo mlijeka daje.
Puno obećanja malo radovanja.
Puno para malo muzike.
Puno priče malo prometa.
Puno zuji malo meda daje.
Puno zuji, a malo meda daje.
Puno zuji, ali malo meda daje.
Puno zujiš, malo meda daješ.
Reci hop kad preskočiš.
Reci, ali ne poreci.
Reci, ne poreci.
Reče, a ne poreče.
Rečeno, ne porečeno.
Reć ma ne poreć.
Rek'o pa porek'o.
Reka je Bog: "Čuvaj se i čuvat ću te."
Reka, a ne poreka.
Rekao, ne porekao.
Rekla porekla.
Rekla, ne porekla.
Rekne pa porekne.
Reko i ne poreko.
Reko pa poreko.
Reko, ne poreko.
Rekoh, ne porekoh.
Riba od glave smrdi.
Riba s glave smrdi.
Riba se čisti od glave.
Riba smrdi od glove.
Riba smrdi iz glave.
Riba smrdi od glave (ne od repa).
Riba smrdi od glave, a ne od repa.

Riba smrdi od glave, al se čisti od repa.

Riba smrdi od glave, ali se čisti od repa.

Riba smrdi od glave.

Ruga se lonac loncu, a oba modra.

Ruga se lonac loncu, a obadvoje crna.

Ruga se sova sjenici da ima šaro perje.

Rugala se bakra loncu.

Rugala se druga pa postala ruga.

Rugala se ruga pa joj bila druga.

Rugala se sova sjednici da ima debeli vrat.

Rugala se sova sjenci.

Rugala se sova sjeni, a obje crne crne.

Rugala se sova sjenici .

Rugala se sova sjenici da ima debelu glavu.

Rugala se sova sjenici da ima velik nos.

Rugala se sova sjenici da ima velike oči.

Rugala se sova sjenici da ima velike uši.

Rugala se sova sjenici da ima veliku glavu.

Rugala se sova sjenici da ne zna pjevati.

Rugala se sova sjenici, a obe su iste.

Rugala se sova sjenici, a obje su iste.

Rugala se sova sjenici.

Rugala se sova vrani.

Rugala se sova vrapcu da ima veliku glavu.

Rugala se šerpa loncu, a oboje garavi.

Rugala se tava loncu, a oboje crni.

Rugala se vrana vrani, a obadvije crne.

Rugao se češnjak luku da smrdi.

Rugao se lonac loncu, a oba su crna.

Rugao se lonac loncu, a oba su šupa.

Rugao se lonac loncu, a oba su šuplja.

Rugao se lonac loncu, a oboje su šuplji.

Ruho ne čini čovjeka.

Ruka ruku mije lice oba dvije.

Ruka ruku mije obraz obe dvije.

Ruka ruku mije, a obraz oba dvije.

Ruka ruku mije, a obraz obadvije.

Ruka ruku mije, obraz obadvije.

Ruvo ne čini čovjeka.

S kim si taki si.

S kin si taki si.

S vragom došlo, s vragom pošlo.

S vragom se tikve ne sade.

S(v)aka rit pride na svoj šekret.

Saka hiža ima svoga križa.

Saka hiža ima svojega križa.

Saka hiža svega križa.

Saka hiža svoga križa.

Saki se češe tam de ga svrbi.

Sam pao sam se ubio.

Sam se čuvaj i Bog će te čuvati.

Sam si pomози pa će ti i Bog pomoći.

Sama hvala niš ne valja.

Sama hvala smrdi.

Se po svud je lepo al doma je najlepše.

Sigdi je lepo doma je najlepše.

Sila Boga ne moli Bog silu ne voli.

Sila boga ne pita.

Siromašan čovjek ima puno želja, a bogat samo jednu-zdravlje.

Siti gladnom ne vjeruje.

Skoči pa reci hop!

Skoči pa reci hop.

Skraćeni oblik čovjek uči dok je živ.

Sličan se sličnome raduje.

Slika govori sto riječi.
Slika govori tisuću riječi.
Slika govori više od sto riječi.
Slika govori više od tisuću riječi.
Slika vrijedi tisuću riječi.
Sloga kuću gradi, a nesloga ju razgrađuje.
Složna braća kuću grade, a nesložna dvje.
Složna braća kuću grade, a nesložna dvore razgrađuju.
Složna braća kuću grade, a nesložna je razgrađuju.
Složna braća kuću grade, a nesložna razgrađuju.
Složna braća kuću grade, a nesložna ruše.
Složna braća kuću grade, nesložna je razgrađuju.
Složna braća kuću grade.
Snaga klade valja.
Stani pa reci hop.
Stara koja masna juha.
Stara koka, dobra juha.
Stara koka, masna juha.
Stara koka, najbolja juha.
Stara kokoš, dobra juha.
Sto judi, sto ćudi.
Sto ljudi, sto ćudi.
Sto žena dvisto cica.
Sutra tko živ tko mrtav.
Sva'k je kovač svoje sreće.
Svagdje je dobro, ali kod kuće najljepše.
Svagdje je lijepo, al kod kuće je najljepše.
Svagdje je lijepo, al' kod kuće je najljepše.
Svagdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.
Svagdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.
Svagdje je lijepo, doma je najljepše.

Svagdje lijepo, doma najljepše.
Svagdje pođi, doma dođi.
Svak je kovač svoje sreće.
Svak ludi po sebi sudi.
Svak nek pomete pred svojim vratima.
Svak neka pred svojim vratima pomete.
Svak neka sebi sudi.
Svak po sebi sudi.
Svak s svojim križun.
Svak se češe gdje ga svrbi.
Svak se češe di ga sarbi.
Svak se češe di ga srbi.
Svak se češe di ga svrbi.
Svak se češe gdje ga skrbi.
Svak se češe gdje ga svrbi.
Svak se češe gdje/ di ga srbi/ svrbi.
Svak se češe tako gdje ga svrbi.
Svak se češe tamo di ga svrbi.
Svak se češe tamo gdje ga svrbi.
Svak se češe di ga svrbi.
Svak se češe gdje ga svrbi.
Svak se svrbi gdje ga češe.
Svak sebi sudi.
Svak sudi po sebi.
Svak sudi prema sebi.
Svak svoj križ nosi.
Svak svojeg konja hvali.
Svak' je kovač svoje sreće.
Svak' se češe gdje ga svrbi.
Svaka budala hvali svog konja.
Svaka hiža ima križa.
Svaka hiža ima svoga križa.
Svaka hiža svoga križa.
Svaka krava svoje tele hvali.
Svaka krpa nađe zakrpu.
Svaka ptica leti svome jatu.
Svaka ptica svime jatu leti.
Svaka ptica svoje jatu leti.
Svaka ptica svojem jatu leti.

Svaka ptica svome jatu leti .
 Svaka ptica svome jatu leti.
 Svaka ptica svome jatu odleti.
 Svaka ptice svome jatu leti.
 Svaka sila za vijeka.
 Svaka teća ima svoj poklopac.
 Svaka ti čast svome jatu leti.
 Svaka tica svome jatu leti.
 Svaki Cigan svog konja hvali.
 Svaki Cigan svoga konja fali.
 Svaki Cigan svoga konja hvali.
 Svaki Cigo svoga konja hvali.
 Svaki Cigo svog konja hvali.
 Svaki Cigo svoga konja fali.
 Svaki Cigo svoga konja hvali.
 Svaki gazda svoga konja hvali.
 Svaki lažov svog konja hvali.
 Svaki lonac ima poklopac.
 Svaki lonac ima svoj poklopac.
 Svaki lonac nađe poklopac.
 Svaki lonac nađe svoj poklopac.
 Svaki ludi po sebi sudi.
 Svaki ludi sebi sudi.
 Svaki oltarić ima svoj križić.
 Svaki oltarić nosi svoj križić.
 Svaki se češe tamo kadi ga svrbi.
 Svako Cigan svoga konja hvali.
 Svako nek mete pred svojim pragom.
 Svako po sebi sudi.
 Svako se češće gdje ga svrbi.
 Svako se češe di ga svrbi.
 Svako se češe gdje ga svrbi.
 Svako se češe tamo gdje ga svrbi.
 Svako svog konja hvali.
 Svako svoga konja hvali.
 Svako zlo i za neko dobro.
 Svako zlo za dobro.
 Svako zlo za jedno dobro.
 Svako zlo za neko dobro.
 Svako zlo za nešto dobro.

Svakog gosta tri dana dosta.
 Svakog gosta za tri dana dosta!
 Svakog gosta za tri dana dosta.
 Svakom loncu poklopac.
 Svakom loncu poklopaca.
 Svakom loncu pokopac.
 Svanit će jednom i nama.
 Svanut će i nama sunce.
 Svatko češe gdje ga svrbi.
 Svatko ima svoj križ, a netko i kapelicu.
 Svatko ima svoj križ.
 Svatko je kovac svoje sudbine.
 Svatko je krojač svoje sreće.
 Svatko je sebi sudac.
 Svatko kopa svoj red (u polju).
 Svatko kroji svoju sreću.
 Svatko nek prvo pomete pred svojim pragom.
 Svatko nosi svoj križ, netko i kapelu.
 Svatko po sebi sudi.
 Svatko se češće gdje ga svrbi.
 Svatko se češe di ga svrbi.
 Svatko se češe gdje da svrbi.
 Svatko se češe gdje ga svrbi.
 Svatko se češe ondje gdje ga svrbi.
 Svatko se češe tamo gdje ga svrbi.
 Svatko se čoha tam di ga svrbi.
 Svatko se svrbi di ga češe.
 Svatko se svrbi gdje ga češe.
 Svatko se svrbi tamo gdje ga češe.
 Svatko sebi bira.
 Svatko sebi sudi.
 Svatko sudi po sebi.
 Svatko sudi prema sebi.
 Svatko svog konja hvali.
 Svatko svoga konja hvali.
 Svatko svoj križ nosi.
 Svatko svoju sreću gradi.
 Svatko svoju sreću kuje.

Sve što želiš da drugi tebi čine, čini i ti njima.

Sve što želite da drugi čine vama, činite i vi njima.

Svugdje pođi kući dođi.

Svud je dobro, ali doma je najbolje.

Svuda je dobro, al kod kuće je najbolje.

Svuda je dobro, ali je kod kuće najljepše.

Svuda je dobro, ali kod kuće je najbolje.

Svuda je lijepo, al doma je najljepše.

Svuda je lijepo, al kod kuće je najljepše.

Svuda je lijepo, al' je doma najljepše.

Svuda je lijepo, ali je kod kuće najljepše.

Svuda je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svuda je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svuda je lijepo, ali kod kuće najljepše

.

Svuda je lijepo, ali kod kuće najljepše.

Svuda lipo, doma najljepše.

Svuda pođi doma dođi.

Svuda pođi, ali kući dođi.

Svuda pođi, kući dođi.

Svuda pođi, svojoj kući dođi.

Svuda prođi, kući dođi.

Svudar poj, doma duojd.

Svude pođi, doma dođi.

Svugdi je dobro, ali doma najbolje.

Svugdi je dobro, ali kući je najbolje.

Svugdi je lipo poći, al je kući najljepše doći.

Svugdi je lipo, al kod kuće je najljepše.

Svugdi poć, doma doć.

Svugdi pođi, al kući dođi.

Svugdi pođi, ali kući dođi.

Svugdi pođi, doma dođi.

Svugdi pođi, kući dođi.

Svugdje je dobro, al doma je najbolje.

Svugdje je dobro, al kod kuće najljepše.

Svugdje je dobro, ali doma je najbolje.

Svugdje je dobro, ali doma najbolje.

Svugdje je dobro, ali je doma najbolje.

Svugdje je dobro, ali kod kuće je najbolje.

Svugdje je dobro, ali kod kuće je najbolje.

Svugdje je dobro, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je dobro, ali kod kuće najljepše.

Svugdje je dobro, doma najbolje.

Svugdje je dobro, kod kuće najbolje.

Svugdje je lijepo, a doma najljepše.

Svugdje je lijepo, a kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, al doma je najljepše.

Svugdje je lijepo, al doma najljepše.

Svugdje je lijepo, al je doma najljepše.

Svugdje je lijepo, al kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, al' kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali doma je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali doma najljepše.

Svugdje je lijepo, ali je kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, ali kod kuće najljepše.

Svugdje je lijepo, doma je najljepše.

Svugdje je lijepo, kod kuće je najljepše.

Svugdje je lijepo, kod kuće najljepše.

Svugdje je poći, ali je kući doći.

Svugdje lijepo, doma najljepše.

Svugdje lijepo, kod kuće najljepše.

Svugdje odi, ali kući poći.

Svugdje odi, kući doći.

Svugdje poći, ali kući doći.

Svugdje poći, doma doći.

Svugdje poći, kući doći.

Svugdje poći, kući nazad doći.

Svugdje poći, samo uvijek kući doći.

Svugdje poći, sretno kući doći.

Svugdje poći, svojoj kući doći.

Svugdje poći, svome domu doći.

Svugdje poći, al kući doći.

Svukud je lipo, a doma nojlipje.

Svukud poći, kući doći.

Šiba je iz raja izašla.

Široko mu polje.

Široko ti polje.

Škropi svoj red.

Šta je babi milo to joj se i snilo.

Šta ne bi da tebi netko napravi nemoj ni ti drugom.

Šta reka ne poreka.

Šta rekla ne porekla.

Šta se babi tilo to joj se i snilo.

Šta se babi tilo to se babi snilo.

Šte reče, ne poreče.

Što čovjek duže živi, više zna.

Što čovjek više zna, više i vrijedi.

Što dođe to i prođe.

Što drugom daš, nazad primaš.

Što duža kosa, kraća pamet.

Što je babi milo, to joj se i snilo.

Što je lijepo i Bogu je drago.

Što je slano ni ni maški drago.

Što leži, ne bježi.

Što možeš danas, ne ostavljaj za sutra.

Što na jelu, to na djelu.

Što ne bi da ti drugi učini ne učini ni ti drugomu.

Što ne bi da ti drugi učini nemoj ni ti drugome.

Što ne želiš da drugi čini tebi ne čini ni ti njemu.

Što ne želiš da drugi čini tebi nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da drugi napravi tebi nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da drugi tebi čine ne radi ni ti njima.

Što ne želiš da drugi tebi čine nemoj ni ti njima.

Što ne želiš da drugi tebi čini ne čini ni ti drugome.

Što ne želiš da drugi tebi čini ne čini ni ti drugomu.

Što ne želiš da drugi tebi učini nemoj ni ti njemu.

Što ne želiš da ljudi čine tebi ne čini ni ti drugom.

Što ne želiš da se tebi čini ne čini ti ni drugome.

Što ne želiš da tebi čine ne čini ti drugima.

Što ne želiš da tebi čine nemoj ni ti činiti drugima.

Što ne želiš da tebi čine nemoj ni ti činiti drugome.

Što ne želiš da tebi drugi čine ne čini ni ti drugima.

Što ne želiš da tebi drugi čini ne čini ni ti drugom.

Što ne želiš da tebi drugi čini nemoj
ni ti drugome činiti.
Što ne želiš da tebi drugi čini nemoj
ni ti drugome.
Što ne želiš da tebi drugi radi nemoj
ni ti njemu.
Što ne želiš da tebi netko radi nemoj
ni ti njemu.
Što ne želiš da tebi rade nemoj
drugima.
Što ne želiš da tebi učine nemoj ni ti
njima.
Što ne želiš da ti drugi čini ne čini ni ti
njemu.
Što ne želiš da ti drugi čini ne čini
ništa ti.
Što ne želiš da ti drugi rade nemoj ni
ti njima.
Što ne želiš da ti drugi učini ne učini
ni ti drugom.
Što ne želiš da ti drugi učini nemoj ni
ti njemu.
Što ne želiš da ti netko čini ne čini ni
ti drugom.
Što ne želiš sebi ne čini ni drugome.
Što ne želiš sebi nemoj raditi
drugome.
Što nećeš da netko radi tebi nemoj ni
ti njemu.
Što nećeš da se tebi radi ne radi ni ti
drugome.
Što reče ne poreče.
Što reče to ne poreče.
Što rečeš ne porečeš.
Što reko ne pereko.
Što rekoš ne perekoš.
Što rekoš to ne perekoš.
Što se babi 'tilo to se babi snilo.
Što se babi htilo babi se i snilo.
Što se babi htilo to joj se i snilo.
Što se babi htilo to se babi snilo.

Što se babi htilo to se njoj i snilo.
Što se babi htio to joj se i snilo.
Što se babi htio to joj se i snilodu.
Što se babi snilo to joj je i bilo.
Što se babi snilo to joj se i tilo.
Što se babi snilo to joj se i zbito.
Što se babi tilo to joj se i snilo.
Što se babi tilo to joj se snilo.
Što se babi tilo to se babi snilo.
Što se hoće to se i može.
Što si posijao to pobireš.
Što siješ to ćeš i žeti.
Što stariji to pametniji.
Što svrbi bit će počesano.
Što ti ne želiš da tebi netko čini ne čini
ni ti njemu.
Što trijezan misli pijan kaže.
Što trijezan misli to pijan govori.
Što više ima više treba.
Što želiš da drugi tebi čine čini i ti
njima.
Što želiš da drugi tebi učini učini i ti
njemu.
Što želiš da ti drugi čine čini i ti njima.
Taj se nije rodio tko je svima ugodio.
Takav lonac takav poklopac.
Tamo di ima dima ima i vatre.
Tera dikla što navikla.
Teško je žabu u vodu natjerati.
Teško nogama pod ludom glavom.
Teško onom tko pameti svoje nema.
Teško onom tko rano poludi.
Teško žabi u vodu.
Teško žabu u vodu natirati.
Teško žabu u vodu natjerat.
Teško žabu u vodu natjerati.
Teško žabu u vodu otjerat.
Teško žabu u vodu.
Teško žabu utrat u vodu.
Ti bi i ovce i novce.
Ti mene kamenom, ja tebe kruhom.

Ti mu daš prst, a on uzme cijelu ruku.
 Ti njemu mali prst, a on bi cijelu ruku.
 Ti njemu prst, a on bi cijelu ruku.
 Ti njemu prst, on tebi cijelu ruku.
 Ti njemu prst, on uzme cijelu ruku.
 Tiha voda brda valja.
 Tiha voda brege dere.
 Tiha voda brege gloda.
 Tiha voda brege valja.
 Tiha voda brijege valja.
 Tisuću ljudi tisuću čudi.
 Tko bi gori, sad je doli.
 Tko bi svijetu ugodio taj se nije rodio.
 Tko bi svijetu ugodio.
 Tko će koga ako ne svoj svoga.
 Tko će koga nego svoj svoga.
 Tko će kome nego svoj svome.
 Tko će kome nogo svoj svome.
 Tko drugom jamu kopa sam u nju pada.
 Tko drugom jamu kopa sam u nju padne.
 Tko drugom jamu kopa sam u nju upada.
 Tko drugome jamu kopa sam u nju pada.
 Tko hoće nađe način, tko neće nađe izgovor.
 Tko hoće slagati hoće i ukrasti, tko hoće ukrasti hoće i ubiti.
 Tko ima masla i muda maže.
 Tko je lud (ne) budi mu drug.
 Tko je lud ne budi mu drug.
 Tko kome svoj svome.
 Tko laže taj krade.
 Tko mnogo obećava, malu vreću ponesi.
 Tko ne izde vriću luga i uže dlaka nema mu u raj.
 Tko ne može isti (jesti) ne može ni raditi.

Tko ne planira, planira neuspjeh.
 Tko ne riskira, taj ne profitira.
 Tko ne uči u mladosti, muči se u starosti.
 Tko nema u glavi, ima u nogama ako ima noge.
 Tko nema, ne možeš mu dati.
 Tko nosi, taj ne prosi.
 Tko piša uz vjetar bit će popišan.
 Tko pita, ne skita.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u jamu pada.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju padne.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju propada.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upadne.
 Tko pod drugim jamu kopa, sam upada u nju.
 Tko pod drugim jamu kopa, taj u nju pada.
 Tko pod drugim jamu kopa,, sam će u nju upasti.
 Tko prizna, pola mu se prašta.
 Tko prosi, taj nosi.
 Tko prvi curi, cura njegov.
 Tko prvi djevojci, djevojka njegov.
 Tko prvi djevojci, njegov djevojka.
 Tko prvi do djevojke, djevojka njegov.
 Tko prvi do djevojke, njegov je.
 Tko prvi, curi cura njegov.
 Tko prvi, njegov cura.
 Tko prvi, njegov djeva.
 Tko prvi, njegov djevojka.
 Tko prvi, njegov jabuka.

Tko prvi, njegova mlada.
Tko prvi, njemu djevojka.
Tko puno priča, malo radi.
Tko puno zuji, malo meda daje.
Tko radi, ne boji se gladi.
Tko radi, ne prosi.
Tko rano rani, tri sreće grabi.
Tko riskira, profitira.
Tko s đavlom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju.
Tko s đavolom tikve sadi o glavu mu se razbijaju.
Tko s djecom liježe, ustaje popišan.
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu padaju.
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se lupaju.
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se objijaju.
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se objiju.
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju.
Tko s vragom tikve sadi, od glavu mu pucaju.
Tko s vragom tikve sadi, razbiju mu se o glavu.
Tko se čuva i Bog će ga čuvat.
Tko se čuva i Bog ga čuva.
Tko se čuva, njega i Bog čuva.
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne ogrije.
Tko se dima ne boji, u vatri skonča.
Tko se dima ne nadim, i taj se vatre ne ogrije.
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne naužije.
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne ogrija.

Tko se dima ne odimi, ni vatre se ne ogrije.
Tko se dima nije naguto, nije se ni ugrijo.
Tko se hvali, taj se kviri.
Tko se sam čuva i Bog će ga čuvati.
Tko sije vjetar, žanje oluju.
Tko što sije, taj će to i žeti.
Tko te kamenom, ti njega kruhom.
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.
Tko tebe kamenom ti njega kruh.
Tko tebe kamenom ti njega kruhom.
Tko tebe kamenom, ti jedan kruhom.
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom starim tjedan dana AP.
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.
Tko tebe kamenom, ti njega pogačom.
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.
Tko tebe, ti njega.
Tko visoko leti, taj nisko pada.
Tko više živi, više zna.
Tko vjetar sije, oluju žanje.
Tko zadnji njegova žena.
Tko zna, njemu dva.
Tresla se brda, rodija se miš.
Trla baba lan da joj brže prođe dan.
Trla baba lan da joj prođe dan.
U cara Trajana magareće uši.
U gladi su krupne oči.
U gladi su lačne (gladne) oči.
U gladi su velike oči.
U gladnog su velike oči.
U glađu su velike oči.
U laži je pola istine.
U laži su kratke noge.
U luda ne traži druga.
U mucu se poznaju junaci.
U nadi je spas.
U nesreći se prijatelji poznaju.

U radiše mnogo više, u šteditiše bi još više.

U radu je spas, u spavanju odmor.

U strahu su kupne oči.

U svaken žitu ima kukolja.

U svakoj je laži pola istine.

U svakoj laži ima i istine.

u svakoj laži ima i malo istine.

U svakoj laži ima i pola istine.

U svakoj laži ima ima istine.

U svakoj laži ima istine.

U svakoj laži ima malo istine.

U svakoj laži ima nešto istine.

U svakoj laži ima pola i istine.

U svakoj laži ima pola istine.

U svakoj laži je pola istine.

U svakoj laži leži istina.

U svakoj laži malo istine.

U svakoj šali ima nešto istine.

U svakoj šali ima pola istine.

U svakoj šali je pola istine.

U svakoj šali pola istine.

U svakom zlu i neko dobro.

U svakom zlu i nešto dobra.

U svakom zlu ima i malo dobroga.

U svakom zlu ima i nešto dobro.

U svakom zlu ima neko dobro.

U svakom zlu neko dobro.

U svakom zlu nešto dobro.

U svakom zlu nešto dobro.

U svakom zlu nešto i dobroga.

U svakom žitu ima i kukolja.

U svakom žitu ima kukolja.

U tuđem oku vidi trun, a u svome ne vidi gredu.

U vinu je istina.

U vjetar pljuj u lice ti se vraća.

Učiš dok si živ i lud umreš.

Učiš učiš kak'ti jak (govedo), onda umreš kak bedak.

Udarilo zlo na gore.

Udri brigu na veselje.

Udri zlo da bude i gore.

Udri zlo na dobro.

Udri zlo na gore.

Udri zlo na široko.

Um caruje, snaga klade valja.

Umiljato jagnje dvi majke siše.

Umiljato janje dvi majke sisa.

Umiljato janje dvi majke siše.

Umiljato janje dvije majke sisa.

Umiljato janje dvije majke siše.

Umiljato janje dvije matere doji.

Umiljato mače dvije majke ima.

Uvijek dijeli popola.

Uvijek dođe vrag piosvoje.

Uvijek dođe vrag po svoje.

Uzdaj se u se i svoje kljuse.

Uzdaj se u se i u svoje kljuse.

Uzmi sirotu na svoju sramotu.

Vid'la žaba gdje se konji kuju, digla nogu da i nju potkuju.

Vidi žaba da konja potkivaju pa i ona digla nogu.

Vidila žaba da se konj potkiva pa i ona digla nogu.

Vidila žaba da se konji potkivaju pa i ona digla nogu.

Vidila žaba gdje se konji kuju pa i ona digla nogu.

Vidila žaba konja da nogu diže pa digla i ona.

Vidjela žaba da konja potkivaju pa i ona digla nogu.

Vidjela žaba da konje potkivaju pa i ona digla nogu.

Vidjela žaba da se konj kuje i ona digla nogu.

Vidjela žaba da se konj potkiva pa digla nogu.

Vidjela žaba da se konj potkiva pa i ona digla nogu.

Vidjela žaba da se konj potkiva pa i
ona podigla nogu.

Vidjela žaba da se konji kuju pa i ona
digla nogu.

Vidjela žaba kako se konj potkiva pa
i ona digla nogu.

Vidjela žaba konja kako se potkiva pa
i ona digla nogu.

Vidla krava da se konji kuju pa i ona
digla nogu.

Vidla žaba da konja potkivaju pa i
ona digla nogu.

Vidla žaba da se konj kuje pa digla
nogu i ona.

Vidla žaba da se konj kuje pa i ona
digla nogu.

Vidla žaba da se konj potkiva pa i ona
digla nogu.

Vidla žaba di se konji potkivaju pa i
ona digla nogu.

Vol se veže za rogove, a čovik za rič.

Vrag uvijek sere na kup.

Vrag uvijek sere na velku hrpu.

Vrana vrani kopa oči.

Vrana vrani ne bode oči.

Vrana vrani ne kljuje oči.

Vrana vrani ne kopa oči.

Vrana vrani ne kopa oko.

Vrana vrani ne vadi oči.

Vrana vrani neće iskopati oči.

Vrana vrani neće oči iskopati.

Vrana vrani neće oči iskopati.

Vrana vrani neće oko iskopati.

Vrana vrani oči iskopati neće.

Vrana vrani oči kopa.

Vrana vrani oči kopat neće.

Vrana vrani oči ne grebe.

Vrana vrani oči ne kljuje.

Vrana vrani oči ne kopa.

Vrana vrani oči ne vadi.

Vrana vrani oči neće iskopati.

Vrana vrani očiju ne kopa.

Vrana vrani očiju ne vadi.

Vrana vrani očine vadi.

Vrana vrani oko ne kopa.

Vrana vrsni oči ne kopa.

Vrata vrani oči ne kljuje.

Vrata vrani oči ne vadi.

Vrijediš koliko znaš.

Vučiš dok si živ, mjerneš kak bedak.

Vuk dlaku minja ćud nikada.

Za dobrim konjem prašina se diže.

Zaklela se Zemlja Raju da se sve tajne
doznaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se sve tajne
odaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se sve tajne
saznaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se sve tajne
znaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se tajne
saznaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se tajne sve
doznaju.

Zaklela se Zemlja Raju da se tajne sve
saznaju.

Zaklela se Zemlja Raju sve se tajne
odajuju.

Zlato se kuje dok je vruće.

Zrno da zrna pogača, kamen do
kamena palača.

Zrno do zrna pogača, kamen do
kamen palača.

Zrno do zrna pogača, kamen do
kamena palača.

Zrno do zrna pogača, kamen do
kamena palača.

Zrno do zrna pogača, kamen na
kamen palača.

Zrno do zrna pogača, kamen po
kamen palača.

Zrno do zrno pogača, kamen do kamena palača.

Zrno po zrna pogača, kamen po kamen palača.

Zrno po zrno pogača, kamen do kamena palača.

Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača.

Zrno po zrno pogača, kamen po kamen pogađa.

Zrno po zrno pogača, kamen po kamen polača.

Žali sirotu na svoju sramotu.

Želudac nema oči.

Željezo se kuje dok je vruće.

Žena darži četiri kantuna kuće.

Žena drži tri kantuna kuće.

Žena drži tri kantuna u kući.

Žena drži četiri čoška kuće.

Žena drži četiri čoška kuće.

Žena drži četiri čoška.

Žena drži četiri kantuna kuce.

Žena drži četiri kantuna kuće.

Žena drži četiri kantuna od kuće.

Žena drži četiri kantuna.

Žena drži četiri kuta kuće.

Žena drži svaki kantun kuće.

Žena drži tri čipka u kući.

Žena drži tri čoše kuće.

Žena drži tri čoška kuće i četvrti pridržava.

Žena drži tri čoška kuce.

Žena drži tri čoška kuće.

Žena drži tri čoška u kući.

Žena drži tri čoška.

Žena drži tri čošku kuće.

Žena drži tri kantuna kuće.

Žena drži tri kantuna od kuće.

Žena drži tri kraja kuće.

Žena drži tri kuta (ugla) kuće.

Žena drži tri kuta kuće, a četvrti podupire.

Žena drži tri kuta kuće.

Žena drži tri ugla kuće.

Žena drži tri zida kuće.

Žena je stup kuće.

Žena je ženi vuk.

Žena tri čoše kuće držli.

Žena tri čoška kuće drži.

Žena tri vogle drži.

Žena zidove kuće drži.

Život je škola.

Prilog 2: Rezultati korpusne analize inačica poslovice

(0V), nulta inačica iz mrežnog upitnika

(M1), inačica pronađena u CLASSLA-web.hr korpusima

Poslovica	Broj pojavljivanja u CLASSLA-web.hr korpusima
Što se reče, to se ne poreče.	0
Obećanje ludu radovanje.	4
Obećanje ludom radovanje.	849
Gdje je dim, tu mora biti i vatra.	0
Gdje ima dima, ima i vatre.	710
Gdje je dima, tu je i vatre.	2
Dobro se na daleko čuje, a zlo još na dalje.	0
Dobar glas daleko se čuje, a loš još dalje.	11
Dobar glas daleko se čuje.	677
U svakom žitu ima kukolja.	708
U svakom žitu ima korova.	8
Milo za drago.	1994
Tko tebe kamenom, a ti njega kruhom.	2
Tko tebe kamenom, ti njega hljebom.	2
Tko tebe kamenom ti njega hlebom.	6
Tko tebe kamenom, ti njega pogačom.	2
Što ne ćeš da ti drugi učini, ne učini ni ti drugomu.	0
Što ne želiš da drugi tebi učini, ne učini ti drugomu.	21
Pomozi drugom, i tebi će Bog pomoći.	0
Darovanom se konju zubi ne gledaju.	0
Poklonjenom konju se ne gleda u usta.	9
Poklonjenom se konju ne gleda u zube.	24
Tko mnogo obećaje, malo daje.	0
Tko puno obećaje, malo daje.	1

S kim si, onaki si.	0
S kim si, onakav si.	18
S kim si, takav si.	469
S kim si, taki si.	3
Svaka ptica svome jatu.	457
Svaka ptica svome jatu ide.	2
Svaka ptica svome jatu leti.	384
Bez razgovora nema dogovora.	5
Bez razgovora nema ni dogovora.	1
Bez razgovora nema rješenja.	11
Ispeci, pa reci.	797
Prvo ispeci, pa onda reci.	24
Lijepa riječ, gvozdена vrata otvara.	4
Lijepa riječ i željezna vrata otvara.	108
Lijepa riječ, željezna vrata otvara.	8
Hrani sirotu na svoju sramotu.	0
Pomaži sirotu na svoju sramotu.	3
Pomozi sirotu na svoju sramotu.	258
U laži su kratke noge.	673
Tko laže, taj i krade.	212
U svakoj laži pola istine.	4
U svakoj laži ima malo istine.	1
U svakoj laži ima nešto istine.	6
Što čovjek više živi, više i zna.	0
Nitko se nije naučan rodio.	4
Nitko se nije pametan rodio.	19
Nitko se nije učen rodio.	29
Što je oteto, to je prokleta.	3
Oteto – prokleta.	84

Svagdje je dobro, al kod kuće je najbolje.	0
Svuda je lijepo, al kod kuće je najbolje.	5
Svugdje je lijepo, al kod kuće je najbolje.	19
Zrno do zrna pogača, kamen do kamena polača.	0
Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača.	5
Tko rano rani, dvije sreće grabi.	147
Kakov je tko na jelu, onaki je i na djelu.	0
Čuvaj se psa, koji ne laje.	2
Čovjek uči dok je živ, pa opet lud umre.	0
Čovjek se uči dok je živ.	256
Čovjek uči dok je živ.	1294
Teško onom tko pameti nema.	0
Nema dima bez vatre.	27
Gdje ima dima, ima i vatre.	710
Gdje je dima, tu je i vatre.	2
Kakav lonac, onaki i poklopac.	0
Svaki Ciganin svoga konja hvali.	4
Svaki Cigan svoga konja hvali.	47
Odjeća ne čini čovjeka čovjekom.	0
Odjelo ne čini čovjeka.	658
Odjeća ne čini čovjeka.	138
Tko visoko leti, nisko pada.	141
Tko visoko leti, nisko i pada.	3
Tko visoko leti, nisko padne.	5
Čist račun, duga ljubav.	177
Tko nosi, ne prosi.	23
Ne budi svakom loncu zaklopac.	0
Svaki lonac ima svoj poklopac.	21
Svakom loncu poklopac.	799

Ne budi svakom loncu poklopac.	9
Neka mete svak pred svojim vratima.	0
Prvo pometi ispred svojih vrata.	13
Prvo pometi pred svojim vratima.	2
Nije se rodio koji je svijetu ugodio.	0
Nije se rodio koji je svima ugodio.	10
Svakog gosta tri dana dosta.	209
Svakog gosta tri sata dosta.	1
Ispeci, pa reci.	797
Koliko ljudi, toliko čudi.	142
Sto ljudi, sto čudi.	1067
Doći će vrag po svoje.	17
Doći će cica na kolica.	15
Došao vrag po svoje.	48
Tko drugomu jamu kopa, sam u nju upada.	0
Tko pod drugim jamu kopa...	503
Gdje je vatre, tu je i dima.	0
Gdje ima dima, ima i vatre.	710
Gdje je dima, tu je i vatre.	2
Složna braća kuću grade.	198
Danas jesmo, sutra nismo.	37
Danas ima, sutra nema.	5
Danas jesi, sutra nisi.	102
Dobar je početak pola posla.	0
Dobar početak je pola pobjede.	2
Dobar početak je pola bitke.	2
Dobar početak je pola uspjeha.	2
Sve se može kad se hoće.	1402
Sve se može što se hoće.	12

Najprije skoči, pa onda reci hop!	1
Prvo skoči, pa onda reci hop!	23
Prvo skoči, pa reci hop!	112
Tko prvi djevojci, njegova djevojka.	6
Tko prvi, njegova cura.	6
Tko prvi, njegova djevojka.	300
Tko prvi, njemu cura.	3
Tko prvi, njemu djevojka.	61
Svatko je kovač svoje sreće.	278
Svatko kroji svoju sudbinu.	42
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.	0
Svatko nosi svoj križ.	162
Svatko nosi svoje breme.	14
U svakom zlu ima i dobra.	19
Svako zlo za neko dobro.	1564
U svakom zlu neko dobro.	254
Kud će suza, neg na oko.	72
Gdje će suza neg na oko.	16
Gdje će suza, nego na oko.	68
Bolje išta, nego ništa.	2771
Od glave riba smrdi.	53
Riba smrdi od glave.	856
Hvali more, drž se kraja.	33
Hvali more, drž se broda.	1
Hvali more, drž se kopna.	1
Čistoća je pola zdravlja.	417
Higijena je pola zdravlja.	103
Svak sudi sebi.	0
Svatko sebi sudi.	1

I ćorava kokoš zrno nađe.	5
I ćorava kokoš nabode zrno.	11
I ćorava kokoš ubode zrno.	28
Nema muke bez nauke.	9
Bez muke nema nauke.	494
Žena kuću drži.	0
Žena drži tri...	256
Kud će suza, neg na oko?.	72
Di će suza...	35
Ako je tko lud, ne budi mu drug.	0
Bez muke nema nauke.	494
Bez vatre nema dima.	0
Gdje ima dima, ima i vatre.	710
Gdje je dima, tu je i vatre.	2
Bježi kao od kuge.	27
Bježi kao od đavla.	3
Bježi kao od vraga.	64
Bježi kao vrag od krsta.	0
Bježi kao vrag od tamjana.	818
Bolje išta nego ništa.	2771
Djelo čovjeka hvali.	0
Dugački vlasi, a kratka pamet.	0
Duga kosa, kratka pamet.	8
Dva loša ubiše Miloša.	84
Čovjek je od oka.	0
Čovjek je to od riječi.	0
Čovjek od riječi.	
Čovjek snije, ali Bog boguje i odlučuje.	0
Čovjek snuje, a Bog odlučuje.	13

Čovjek snuje, Bog određuje.	6
Čuvaj se i dobro po daleku, a zlo i po daljem.	0
Čuvaj se čovječe, i Bog će te čuvati.	0
Bog čuva one koji se i sami čuvaju.	10
Čuvaj se i Bog će te čuvati.	29
Ide Toma da ga nema doma.	0
Ode Toma da ga nema doma.	2
Gdje se tko češe, ondje ga i svrbi.	0
Glad nema oči.	5
Ispeci, pa reci.	797
Kako došlo, tako prošlo.	85
Kako došlo, tako otišlo.	83
Kako je tko sijao, onako i žanje.	0
Kako posiješ, tako ćeš i žnjati.	27
Kakav otac, takav sin: kakva mati, takva kći.	0
Koliko ljudi, toliko ćudi.	142
Sto ljudi, sto ćudi.	1067
Kud će suza, neg na oko.	72
Gdje će suza neg na oko.	16
Gdje će suza, nego na oko.	68
Kud on okom, oni skokom.	0
Kud ti okom, on skokom.	1
Kud puklo, da puklo.	3268
Svakom po zasluži.	112
Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo.	0
Na jedno uđe, na drugo izađe.	4
Na jedno ušlo, na drugo izašlo.	8
Ne laje pas poradi sela [za selo] nego poradi [za] sebe.	0
Nitko se nije s naukom rodio.	0

Nitko se nije pametan rodio.	19
Nitko se nije učen rodio.	29
Zvona zvone kad su potezana.	0
Zvona zvone jer su potezana.	15
Prošla baba s kolačima.	720
Prošla baka s kolačima.	177
Pruži mu samo prst, a on grabi cijelu ruku.	0
Ne vrijedi se s rogatim bosti.	3
Ne vrijedi se bosti s rogonjama.	4
S glave počima riba smrditi.	0
Stara koka, masna čorba.	0
Stara koka, dobra juha.	37
Stara koka, masna juha.	12
Svak cigan svoga konja hvali.	1
Svaki cigan svoga konja hvali.	47
Što je pravo, i Bogu je drago.	15
Što se babi htilo, to se babi snilo.	42
Što je babi milo, to joj se i snilo.	67
Tko nas kamenom, mi njega kruhom.	0
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	156
Tko nema u glavi, ima u nogama.	57
Tko pjeva, zlo ne misli.	4120
Trla baba lan, da joj prođe dan.	240
Vrana vrani neće oči izkljuvat.	0
Vrana vrani neće oči iskopati.	6
Tko rano rani, dvije sreće grabi.	147
Bolje ikad, nego nikad.	2065
Krv nije voda.	4436
Kud puklo da puklo.	3268

Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	448
Gdje ima dima ima i vatre.	710
Gdje je dima, tu je i vatre.	2
Bolje spriječiti, nego liječiti.	3009
Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.	294
Ima više dana nego kobasica.	22
Ima više dana nego svitanja.	3
Jabuka ne pada daleko od stabla.	1206
Jabuka ne pada daleko od drveta.	6
Jedna lasta ne čini proljeće.	898
Jedna lastavica ne čini proljeće.	31
Vrč ide na vodu dok se ne razbije.	356
Odijelo ne čini čovjeka.	656
Sila Boga ne moli.	448
Nužda Boga ne moli.	8
U laži su kratke noge.	673
U strahu su velike oči.	649
Vrana vrani ne kopa oči.	96
Vrana vrani neće oči iskopati.	6
Uzdaj se u se i u svoje kljuse.	448
Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	116
Vuk mijenja dlaku, ali ne i ćud.	9
Tko prvi, njegova djevojka.	300
Tko prvi, njegova cura.	6
Tko prvi, njemu cura.	3
Tko prvi, njemu djevojka.	61
Dobar glas daleko se čuje.	671
Tko s vragom tikve sadi, vrag će ga odnijeti.	0
Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju.	30

Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbiju.	12
Po jutru se dan poznaje.	592
Po jutru se poznaje dan.	21
Ruka ruku mijе.	1306
Rugala se sova sjenci da ima debelu glavu.	2
Rugala se sova sjenici da ima velike oči.	22
Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.	31
Dojt de sunce i pred naša vrata.	2
Doći će sunce i na naše obraze.	3
Doći će sunce i na tvoja vrata.	2
Doći će sunce i pred naša vrata.	9
Čovjek je čovjeku vuk.	477
I ćorava kokoš zrno nađe.	5
I ćorava kokoš nabode zrno.	11
I ćorava kokoš ubode zrno.	28
Na mucі se poznaju junaci.	887
Na mucі se junaci poznaju.	9
Tresla se brda, rodio se miš.	435
Iz Mire vrazi vire.	0
Iz Mire tri vraga vire.	51
Batina ima dva kraja.	327
Ispеci pa reci.	797
Iz oka iz boka.	4
Kakav otac, takav sin.	101
Kakva majka, takva kći.	38
Kakva mama, takva kći.	22
Kakva mater, takva kćer.	6
Kakva mati, takva kći.	12
Tko će kome, ako ne svoj svome.	61

Papir trpi sve.	297
Papir sve trpi.	257
Što se babi htilo, joj se i snilo.	0
Što je babi milo, to joj se i snilo.	67
Sve se vraća sve se plaća.	308
Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju.	9
Zaklela se zemlja raju, da se sve tajne saznaju.	97
Daleko od očiju, daleko od srca.	82
Batina je iz raja izašla.	208
Batina je izašla iz raja.	88
Ako laže koza, ne laže rog.	137
Ako laže krava, ne laže rog.	1
Ako laže ovca, ne laže rog.	5
Kako došlo, tako prošlo.	85
Kako došlo, tako otišlo.	83
Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.	3
Mi o vuku, a vuk na vrata.	8
Mi o vuku, vuk na vratima.	1
Ne možeš imati i ovce i novce.	104
I ovce i novce.	1586
Ne možeš imati i novce i ovce.	5
Pametniji popušta.	823
Poklonjenom se konju ne gleda u zube.	54
Poklonjenom konju se ne gleda u usta.	9
Pomozi sirotu na svoju sramotu.	258
Pomaži sirotu na svoju sramotu.	3
Pomozi sirotu na svoju sramotu.	258
Pomaži sirotu na svoju sramotu.	3
Tko se zadnji smije, najslade se smije.	121

Tko se posljednji smije, najslade se smije.	2
Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.	156
Tko tebe kamenom ti njega hlebom.	6
Tko tebe kamenom, ti njega hljebom.	2
Tko tebe kamenom, ti njega pogačom.	2
Tko visoko leti, nisko pada.	141
Tko visoko leti, nisko i pada.	3
Tko visoko leti, nisko padne.	5
U zdravom tijelu zdrav duh.	1358
Umiljato janje dvije majke siše.	30
Umiljato janje dvije majke sisa.	65
Vrijeme je novac.	1945
Zrno do zrna pogača, kamen do kamena polača.	0
Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača.	5
Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.	0
Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača.	5
Čovjek snuje, Bog određuje.	5
Čovjek snuje, a Bog određuje.	51
Bez alata ni zanata.	2
Bez alata nema zanata.	449
Besposlen pop i jariće krsti.	346
Besposlen pop jariće krsti.	66
Kud svi Turci tu i mali Mujo.	115
Kud svi Turci, tud i mali Mujo.	104
Nema kruha bez motike.	255
Bez motike nema kruha.	12
Nema zanata bez alata.	26
Bez alata nema zanata.	449
Ni luk jeo, ni luk mirisao.	93

Nit luk jeo, nit luk mirisao.	19
Nije zlato sve što sja.	554
Nije zlato sve što sija.	250
Novac kvari ljude.	254
Novac kvari čovjeka.	17
Pas koji laje, ne grize.	130
Pokornu glavu sablja ne siječe.	16
Slika govori više od riječi.	532
Jedna slika govori više od tisuću riječi.	126
Slika govori više od tisuću riječi.	1210
Što možeš učiniti danas, ne ostavljaj za sutra.	1
Svaka sila za vremena.	359
Svakog gosta tri dana dosta.	209
Svakog gosta tri sata dosta.	1
Tko ne riskira, ne profitira.	189
Tko ne riskira, taj ne profitira.	84
Tko se hvali, sam se kvari.	10
Ko se hvali, sam se kali.	3
U radu je spas.	383
U radu je spasenje.	1
Vidla žaba gde se konji kuju, pa i ona digla nogu.	0
Vidjela žaba da se konji kuju pa i ona digla nogu.	4
Vidjela žaba da se konji potkivaju pa i ona digla nogu.	10
Za svađu je potrebno dvoje.	81
Za svađu je uvijek potrebno dvoje.	14
Zdravlje je najveće bogatstvo.	178
Zdravlje je najveće blago.	34
Zlato se u vatri kuša.	21
Zlato se u vatri kuje.	2

Bolje grob, nego rob.	232
Bez starca nema udarca.	106
Bez muke nema nauke.	494
Čistoća je pola zdravlja.	417
Higijena je pola zdravlja.	103
Jutro je pametnije od večeri.	282
Jutro je pametnije od noći.	40
Kad čeljad nije bijesna, ni kuća nije tijesna.	3
Gdje čeljad nije bijesna, kuća nije tijesna.	8
Ko sije vjetar, žanje oluju.	5
Tko s djecom liježe, popišan se budi.	12
Tko s djecom liježe, popišan se diže.	1
Lakome su oči pri pogači.	5
Lijepa riječ i željezna vrata otvara.	105
Lijepa riječ, željezna vrata otvara.	8
Ljubav ide kroz želudac.	1189
Ljubav ide kroz stomak.	4
Ljubav je puna jeda i meda.	0
Mudroj glavi jedno oko dosta.	9
Ne diraj lava dok spava.	126
Ne laje pas zbog sela.	169
Neće grom u koprive.	287
Nevolja nikad ne dolazi sama.	204
Nevolja nikad ne stiže sama.	3
Nova metla dobro mete.	50
Nova metla bolje čisti.	3
Pala muha na medveda.	9
Pala muha na medvjeda.	9
Pomozi si sam, pa će ti i Bog pomoći.	38

Poslije kiše dolazi sunce.	375
Poslije kiše dolazi duga.	23
Prijatelj se u nevolji poznaje.	42
Pravi se prijatelj u nevolji poznaje.	1
Prvo skoči pa reci: "hop"!. Prvo skoči, pa onda reci hop!.	111
U postolara najgore cipele.	23
Postolar ima najgore cipele.	119
U postolara najgore postole.	4
Sit gladnom ne vjeruje.	14
Što je dikla navikla, ko neva je obikla.	437
Što trijezan misli, pijan govori.	0
Što trijezan misli, pijan kaže.	5
Što trijezan misli, pijan pjeva.	1
Strpljen – spašen.	3
Svi putovi vode u Rim.	1011
Svi putevi vode u Rim	180
Tiha voda brege dere.	443
Tiha voda brijege dere.	476
Tko kupuje što mu ne treba, prodavat će što mu treba.	32
Tko proti vetru pljuje, popljuvat će se.	0
Tko radi, ne boji se gladi.	0
Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.	106
Tko umije, njemu dvije.	0
Tko zna bolje, široko mu polje.	48
U radiše svega biše, u štediše još i više.	4
Udri zlo da je gorje.	11
Um caruje, a snaga klade valja.	0
Kad nema mačke, miši gospodare.	12
	0

Dok mačke nema, miševi kolo vode.	7
Kad mačke nema, miševi kolo vode.	25
Lako je žabu u vodu natjerati.	2
Teško žabu u vodu natjerati.	131
U mladosti tko ne uči, kasnije se mnogo muči.	2
U mladosti tko ne uči, kasnije se jako muči.	2
U mladosti tko ne uči, kasnije se mnogo muči.	2
U mladosti tko ne uči, kasnije se teško muči.	2
U mladosti tko ne uči, kasnije se više muči.	3
Bog je prvo sebi bradu stvorio.	27
Tko radi, taj i griješi.	843
Klin se klinom izbija.	735
Puno baba kilavo dijete.	43
Puno babica kilavo dijete.	53
Sto baba kilavo dijete.	25
Sto babica kilavo dijete.	5
Za dobrim konjem se prašina diže.	126
Za dobrim konjem se uvijek prašina diže.	18
Nikad ne reci nikad.	3723
Sve je dobro što se dobro svrši.	340
Sve je dobro što se dobro završi.	73

Popis tablica i slika

Tablica 1. Permjakovljeva shema znanosti (1988: 22 prema Meterc 2017: 28).....	11	
Tablica 2. Inačice poslovica.....	16	
Tablica 3. Izvadak iz baze podataka Mattija Kuusija (prijevod kategorija na hrvatski jezik naznačen je u zagradi).....	32	
Tablica 4. Dodjela tipoloških kategorija Mattija Kuusija poslovicama (radna inačica, izvadak iz baze podataka).....	37	
Tablica 5. Popis poslovica koje su korištene u istraživanjima 2014. i 2018. godine...51		
Tablica 6. Postotak ispitanika iz obaju istraživanja prema podjeli iz Berk (2008).....	57	
Tablica 7. Mjesto rođenja ispitanika.....	58	
Tablica 8. Regije u kojoj su ispitanici najviše boravili tijekom svoga života i prosjek godina koje su proveli u tim regijama.....	58	
Tablica 9. Ispitanici s obzirom na stupanj naobrazbe.....	60	
Tablica 10. Individualno poznavanje poslovica.....	63	
Tablica 11. Poznavanje poslovica prema dobi.....	64	
Tablica 12. Poznavanje poslovica prema regijama.....	65	
Tablica 13. Poznavanje poslovica prema stupnju obrazovanja ispitanika.....	67	
Tablica 14. Individualna paremiološka kompetencija prosječnoga govornika iz mrežnog istraživanja.....	69	
Tablica 15. Poznatost hrvatskih poslovica iz istraživanja 2014. godine.....	71	
Tablica 16. Poznatost hrvatskih poslovica iz istraživanja 2018. godine.....	75	
Tablica 17. Zastupljenost poslovica u hrvatskim korpusima i rezultat u terenskim istraživanjima.....	78	
Tablica 18. Izvadak iz popisa poslovica koje ispitanici ne poznaju i ne razumiju.....	79	
Tablica 19. Izvadak iz popisa poslovica koje ispitanici ne poznaju, ali razumiju.....	81	
Tablica 20. Izvadak iz popisa poslovica koje ispitanici poznaju, ali ne koriste.....	82	
Tablica 21. Izvadak iz popisa poslovica koje ispitanici poznaju i koriste u ovom ili nekom drugom obliku.....	83	
Tablica 22. Broj inačica prvog (M1), drugog (M2) i trećeg stupnja (M3).....	89	
Tablica 23. Broj vrsta različenica u M1, M2 i M3 inačicama poslovica.....	92	
Tablica 24. Prikaz inačica poslovica s najviše modifikacija.....	93	
Tablica 25. Prikaz inačica prema pojedinoj vrsti modifikacije.....	94	
Tablica 26. Broj pojavnica u hrvatskim korpusima.....	95	
Tablica 27. Broj inačica dobivenih mrežnim upitnikom 2025. godine.....	96	
Tablica 28. Izvadak iz korpusne analize inačica poslovica iz mrežnog upitnika.....	100	
Slika 1. Primjer kartice Mattija Kuusija, s internetske stranice https://www.mattikuusiproverbtypology.fi/typology/ , pristupljeno 30. prosinca 2025.		28
Slika 2. Izvadak iz Kuusijeve baze podataka, načinjene od njegove kartoteke.....	29	
Slika 3. Izvadak iz baze podataka Mattija Kuusija.....	37	
Slika 4. Izvadak iz upitnika 2014. godine.....	54	
Slika 5. Izvadak iz upitnika 2018. godine.....	55	

